

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ &
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Οι Διεθνείς Χρηματοπιστωτικές Κρίσεις,
Οι Συνέπειες της σημερινής κρίσης στην
Ελληνική Οικονομία»

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ & ΣΥΝΤΑΞΗ

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΙΩΑΝΝΑ
ΚΑΚΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΑΙΜΑΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

Πάτρα, Δεκέμβριος 2011

ΤΕΙ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ &
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Οι Διεθνείς Χρηματοπιστωτικές Κρίσεις,
Οι Συνέπειες της σημερινής κρίσης στην
Ελληνική Οικονομία»**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ & ΣΥΝΤΑΞΗ

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΙΩΑΝΝΑ
ΚΑΚΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΑΙΜΑΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

Πάτρα, Δεκέμβριος 2011

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Τις θερμές μας ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή μας κ. Ανδρέα Καϊμάκη για τη συμβολή του στην συγγραφή της πτυχιακής μας καθώς και τις συμβουλές που μας προσέφερε οποτεδήποτε ζητήθηκαν ώστε να μπορέσουμε να διεκπεραιώσουμε την παρούσα πτυχιακή εργασία.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι γνωστό στον καθένα από εμάς πως η οικονομία, λειτουργεί σε ένα παγκόσμιο επίπεδο και συνδέεται με κοινά δομικά στοιχεία από χώρα σε χώρα. Η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε από τις Η.Π.Α., εξαπλώθηκε με ταχύτατους ρυθμούς και επηρέασε την οικονομία σχεδόν όλου του πλανήτη. Τα προβλήματα που γεννηθήκαν όμως από αυτή την κρίση, έδειξαν και κάτι ακόμα.

Κάθε οικονομία ενός κράτους, περιέχει κοινωνίες με αυτούσιες οικονομικές δομές. Κάθε μεταβολή αυτών, επιφέρει αλλαγή και στη λειτουργία της οικονομίας. Φυσικά, αναφερόμαστε στις επιχειρήσεις και στις εθνικές οικονομίες και την αλληλεπίδρασή τους με το εξωτερικό οικονομικό περιβάλλον. Όλες αυτές οι αλληλεπιδράσεις λειτουργούν άλλοτε προς το καλό και άλλοτε προς το κακό του γενικού οικονομικού περιβάλλοντος (όπως στην κρίση των ημερών μας), κάτι που φανέρωσε την αδυναμία αρκετών επιχειρήσεων να ανταπεξέλθουν στις τρομακτικές αλλαγές που επήλθαν. Κάτι που φανέρωσε δηλαδή την έλλειψη δυο βασικών εννοιών από τον προγραμματισμό κάθε εταιρείας: της Ευελιξίας και της Προσαρμοστικότητας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εξέλιξη του θέματος στην εργασία αυτή ξεκινάει από μία γενική θεώρηση των εννοιών της οικονομικής κρίσης (κεφάλαιο 1) και ακολουθώντας μία ιστορική αναδρομή σε προηγούμενες διδακτικού χαρακτήρα οικονομικές κρίσεις(κεφάλαιο 2 και 3) συγκεκριμενοποιείται στην σημερινή οικονομική κρίση (κεφάλαιο 4) και ακολούθως εστιάζει στην ελληνική πραγματικότητα στο κεφάλαιο 5 και τέλος προβαίνουμε σε χρήσιμα συμπεράσματα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
Περιεχόμενα	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
1. Λίγα Λόγια για την Οικονομική Κρίση	9
1.1 Οι διεθνείς οικονομικές κρίσεις	9
1.2 Τύποι Κρίσεων	9
1.3 Ο οικονομικός κύκλος και οι φάσεις του	11
1.4 Αρχικά στάδια της κρίσης	14
1.5 Τα χαρακτηριστικά μιας ultimate(τελικής) κρίσης	15
1.6 Το τέλος της Κρίσης	15
1.7 Οι αιτίες της κρίσης	15
1.8 Οι οικονομικές κρίσεις υπερπαραγωγής	16
1.9 Αναπόφευκτες οι κρίσεις	17
2. Οι σημαντικότερες Οικονομικές Κρίσεις σε Παγκόσμιο Επίπεδο	20
2.1 Η οικονομική Κρίση του 1907	20
2.1.1 Οι συνθήκες πριν την κρίση	20
2.1.2 Η κρίση	21
2.1.3 Η Επέκταση της Κρίσης	22
2.1.4 Η κρίση Χτυπάει τις τύπου Trust συνεργασίες	23
2.1.5 Το Χρηματιστήριο στα Πρόθυρα της Κατάρρευσης	24
2.1.6 Προσπάθειες Αποκατάστασης της Εμπιστοσύνης του Κοινού προς το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα	25
2.1.7 Η Απειλή μιας Μελλοντικής Καταστροφής	26
2.1.8 Επακόλουθα της Κρίσης	28
2.1.9 Συμπέρασμα	29
2.2 Η οικονομική κρίση του 1929	30
2.3 Αιτίες	30
2.3.1 Η σειρά των γεγονότων	31
2.3.2 Οικονομικά στοιχεία που οδήγησαν στο «κραχ»	33
2.3.3 Η αντίδραση της πολιτείας	34
2.3.4 Αντίκτυπο στην οικονομία και ερωτήματα	34
2.3.5 Επακόλουθο	36
2.4 Η πετρελαϊκή κρίση του 1973	37
2.4.1 Η Ίδρυση του ΟΠΕΚ	37
2.4.2 Ο πόλεμος του Yom Kippur	38
2.4.3 Το Αραβικό «embargo» πετρελαίου	39
2.4.4 Η παράλληλη χρηματιστηριακή Κρίση (1973)	39
2.4.5 Άμεσο οικονομικό αντίκτυπο του εμπάργκο πετρελαίου	41
2.4.6 Έλεγχος των τιμών και περιορισμός της κατανάλωσης πετρελαίου	43

2.4.7	Προσπάθειες μείωσης της ζήτησης πετρελαίου.....	44
2.5	Συνέπειες της κρίσης	45
2.5.1	Αποτελέσματα του εμπόργκο πετρελαίου στις διεθνείς σχέσεις.....	46
2.5.2	Μακροχρόνιες επιπτώσεις της πετρελαϊκής κρίσης.....	47
2.6	Συμπέρασμα	48
3.	«Λοιπές Οικονομικές κρίσεις & χρήσιμα συμπεράσματα».....	49
3.1	Η «Μαύρη Δευτέρα» του 1987	49
3.2	1997: η κρίση στις ασιατικές «τίγρεις».....	49
3.3	2000: Η «φούσκα» των μετοχών υψηλής τεχνολογίας	50
4.	«Η σημερινή χρηματοοικονομική κρίση».....	51
4.1	Η Χρηματοπιστωτική κρίση	51
	Γενικά 51	
4.2	ΤΑ ΑΙΤΙΑ.....	52
4.3	Παράγοντες διάδοσης επέκτασης της κρίσης	53
4.4	Το χρονικό της κρίσης.....	56
4.5	Οι επιπτώσεις στα διεθνή χρηματιστήρια	59
4.6	Η περίπτωση της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας.....	60
4.7	ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	62
4.7.1	Κοινές τακτικές. Αντιμετώπισης.....	62
4.7.2	Οι τακτικές αντιμετώπισης της κρίσης σε επίπεδο χωρών.....	66
4.7.3	Η στάση της ευρωπαϊκής ένωσης.....	71
4.8	Η Επίδραση στις Επιχειρήσεις -	75
4.8.1	Οι τράπεζες	75
4.8.2	Πόσο ευάλωτες είναι οι μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	76
4.8.3	Πτωχεύσεις πριν και κατά την διάρκεια της κρίσης.....	78
4.8.4	Τα οικονομικά στοιχεία της επίδρασης της οικονομικής κρίσης σε γνωστές επιχειρήσεις. 79	
5.	«Η οικονομική Κρίση στην Ελλάδα».....	81
5.1	Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΩΣ Η ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ.	81
5.2	Δημόσιο Χρέος	82
5.3	Οι ελληνικές τράπεζες και η κρίση	84
5.4	ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	85
5.4.1	Πόσο είναι το χρέος;.....	89
5.4.2	ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ	89
5.5	Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....	93
5.5.1	Παραγωγικότητα της Εργασίας	93
5.5.2	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....	95
5.6	ΑΝΕΡΓΙΑ	97
5.7	Αναπτυξιακά Κίνητρα.....	98

5.8	ΤΟ ΔΝΤ (ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ).....	100
5.8.1	Η Ελλάδα και το ΔΝΤ	101
5.8.2	Σκληρά μέτρα για φόρους, τεκμήρια και μισθούς.....	102
5.8.3	Φορολογικά μέτρα Οκτωβρίου 2011	104
5.8.4	Το Κούρεμα του Ελληνικού χρέους	106
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	110
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	111
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	117
	2010 - 2014 ΤΟ ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΤΗΣ ΣΚΛΗΡΗΣ ΛΙΤΟΤΗΤΑΣ	117
	Η συμφωνία με Ευρώπη και ΔΝΤ.....	117

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παγκοσμιοποίηση με τα γνωστά νέα δεδομένα και φοβερές δυνατότητες της τεχνολογίας στο χώρο της επικοινωνίας, ιδιαίτερα με το ηλεκτρονικό διαδίκτυο, έχουν αλλάξει το κόσμο που γνωρίζαμε. Αυτό που διαπιστώνεται με τις νέες τεχνικές δυνατότητες κρατών και Κυβερνήσεων, οι οποίες όταν βρίσκονται στο στάδιο των αποφάσεων και των επιλογών τους, πρώτιστο κίνητρο τους είναι η εξυπηρέτηση των οικονομικών τους συμφερόντων.

Όταν στις ΗΠΑ άρχισε η πτώση της αξίας των κατοικιών οι δανειολήπτες με χαμηλό εισόδημα αντιμετώπισαν δυσκολίες στην αποπληρωμή των δόσεων με αποτέλεσμα οι τράπεζες να κατασχέσουν τις κατοικίες. Όταν οι κατοικίες αυτές προωθήθηκαν προς πώληση για να αποφέρουν ρευστό στις τράπεζες αυξήθηκε η προσφορά με αποτέλεσμα να σημειωθούν μεγαλύτερες πτώσεις στις αξίες.

Ως φυσικό επακόλουθο σημειώθηκε πτώση στα ομόλογα που βασιζόνταν στα ενυπόθηκα δάνεια. Η κατάσταση αυτή έκρουσε των κώδων κινδύνου για τις χρηματοοικονομικές εταιρίες. Αν και δεν άλλαζαν οι υπευθυνότητες πληρωμής προς τους καταθέτες, επειδή η περιουσία τους έχασε αξία οι τράπεζες βίωσαν προβλήματα κεφαλαίου.

Υπό το πρίσμα λοιπόν αυτής της παγκόσμιας οικονομικής κατάστασης, που πλήττει τις περισσότερες χώρες, είναι αναγκαίο να προσδιοριστούν τα αίτια της παρούσας οικονομικής κρίσης να γίνει εμβάθυνση στην ελληνική πραγματικότητα και να γίνει προσπάθεια να προβλεφθεί η μελλοντική κατάσταση της ελληνικής οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

1.1 Οι διεθνείς οικονομικές κρίσεις

Οι διεθνείς οικονομικές κρίσεις μπορούν να οριστούν με πολλούς τρόπους και μπορεί να λάβουν πολλές μορφές. Σύμφωνα με τον L.H. Summers, μια διεθνή χρηματοοικονομική κρίση, είναι μια κατάσταση κατά την οποία η διεθνής διάσταση ουσιαστικά επιδεινώνει μια κρίση, με τρόπους που δεν συμβαίνουν σε μια κλειστή οικονομία. Με τον ορισμό αυτό, ο Summers δεν προσπαθεί να μειώσει τον κύριο ρόλο που οι εγχώριες θεμελιώδεις αδυναμίες μπορούν να διαδραματίσουν στο να φτάσει μια κρίση. Προσπαθεί να αποκλείσει καταστάσεις όπου κατά κύριο λόγο η εγχώρια οικονομική επίδοση είναι αυτό που οδηγεί σε προβλήματα εξυπηρέτησης του χρέους¹.

Επίσης, μια οικονομική κρίση μπορεί να χαρακτηριστεί ως μια διατάραξη στις χρηματοοικονομικές αγορές στην οποία η δυσμενής επιλογή (adverse selection) και τα προβλήματα ηθικού κινδύνου (moral hazard) γίνονται πολύ εντονότερα, έτσι ώστε οι χρηματοοικονομικές αγορές είναι ανίκανες να διοχετεύσουν αποτελεσματικά τα κεφάλαια σε αυτούς που έχουν τις πιο παραγωγικές ευκαιρίες οδηγεί στην ανικανότητα των χρηματοοικονομικών αγορών να λειτουργούν αποτελεσματικά, γεγονός που οδηγεί σε μια αιχμηρή συστολή στη οικονομική δραστηριότητα.

1.2 Τύποι Κρίσεων

Σύμφωνα με τους Radelet and Sachs (1998) δεν είναι όλες οι οικονομικές κρίσεις όμοιες, ακόμα κι αν οι επιπόλαιες εμφανίσεις μπορούν να εξαπατήσουν. Μόνο μια στενή ιστορική ανάλυση, που καθοδηγείται από τη θεωρία, μπορεί να διαλευκάνει τα κύρια χαρακτηριστικά οποιασδήποτε ιδιαίτερης οικονομικής κρίσης. Προσδιορίζονται πέντε κύριους τύπους οικονομικών κρίσεων, οι οποίοι μπορούν στην πραγματικότητα να συνδυαστούν σε οποιαδήποτε από τις αναφερόμενες οικονομικές κρίσεις:

1. Κρίση προκληθείσα από τη Μακροοικονομική πολιτική. Σε συνέχεια του κανονιστικού μοντέλου (canonical model) του Krugman (1979), μια κρίση ισοζυγίου πληρωμών (υποτίμηση νομίσματος, απώλεια συναλλαγματικών αποθεμάτων, κατάρρευση μιας σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας) προκύπτει όταν η εγχώρια πιστωτική

επέκταση (credit expansion) από την κεντρική τράπεζα είναι ανακόλουθη με τη σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία. Συχνά, όπως και στο μοντέλο του Krugman, η πιστωτική επέκταση προκύπτει από τη νομισματοποίηση² των δημοσιονομικών ελλειμμάτων (budget deficit). Τα συναλλαγματικά αποθεματικά πέφτουν σταδιακά μέχρι η κεντρική τράπεζα να είναι ευάλωτη σε μια ξαφνική ζήτηση, που εξαντλεί τα υπόλοιπα αποθεματικά και ωθεί την οικονομία σε κυμαινόμενα επιτόκια.

2. Χρηματοοικονομικός πανικός. Κατόπιν του μοντέλου των Diamond-Dybvig (το 1983) για τις μαζικές αναλήψεις πανικού, ένας χρηματοοικονομικός πανικός είναι μια περίπτωση πολλαπλών ισορροπιών στις χρηματοοικονομικές αγορές. Ένας πανικός είναι μια δυσμενής έκβαση ισορροπίας στην οποία οι βραχυπρόθεσμοι πιστωτές αποσύρουν ξαφνικά τα δάνειά τους από έναν φερέγγυο οφειλέτη. Γενικά, ένας πανικός μπορεί να εμφανιστεί όταν υπάρχουν τρεις όροι: οι βραχυπρόθεσμες οφειλές υπερβαίνουν τα βραχυπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία, κανένας ιδιωτικός πιστωτής της αγοράς δεν είναι αρκετά μεγάλος ώστε να παρέχει όλες τις αναγκαίες πιστώσεις για την αποπληρωμή υφισταμένων βραχυπρόθεσμων οφειλών, και δεν υπάρχει κανένα «Καταφύγιο έσχατου δανεισμού» (lender of last resort).
3. «Σκάσιμο της Φούσκας» (Bubble Collapse): Σύμφωνα με τους Blanchard και Watson (1982) αλλά και άλλους, η πιθανολογική οικονομική «φούσκα» εμφανίζεται όταν οι κερδοσκόποι αγοράζουν ένα χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο σε μια τιμή πάνω από τη θεμελιώδη³ του στην προσδοκία μιας μεταγενέστερης υπεραξίας. Σε κάθε περίοδο, η «φούσκα» (που μετράται ως η απόκλιση της τιμής του περιουσιακού στοιχείου από τη θεμελιώδη του τιμή) μπορεί να συνεχίσει να αναπτύσσεται ή μπορεί και να καταρρεύσει (να «σκάσει» δηλαδή) με αναμφισβήτητη πιθανότητα. Το «σκάσιμο» όταν εμφανίζεται, είναι απροσδόκητο αλλά όχι απολύτως απρόβλεπτο δεδομένου ότι οι συμμετέχοντες στην αγορά γνωρίζουν τη «φούσκα» και τη διανομή της πιθανότητας σχετικά με το «σκάσιμό» της. Ένας μη αμελητέος αριθμός μοντέλων έχει εξετάσει τους όρους στους οποίους μια θεωρητική «φούσκα» μπορεί να είναι μια λογική ισορροπία.
4. Ηθικός Κίνδυνος (Moral Hazard): Ακολουθώντας τους Akerlof και Romer (1994), μία κρίση ηθικού κινδύνου προκύπτει επειδή οι τράπεζες είναι σε θέση να δανειστούν κεφάλαια βάσει των υπονοούμενων ή ρητών δημόσιων εγγυήσεων των υποχρεώσεων (liabilities) των τραπεζών. Εάν οι τράπεζες είναι υπό-κεφαλαιοποιημένες ή μη ελεγχόμενες μπορούν να χρησιμοποιήσουν

αυτά τα κεφάλαια σε υπερβολικά επικίνδυνες επιχειρήσεις. Οι Akerlof και Romer υποστηρίζουν ότι η "οικονομία της λεηλασίας», κατά την οποία οι τράπεζες χρησιμοποιούν την κρατική στήριξη για να υπεξαιρούν τις καταθέσεις, είναι πιο συνήθης από ό, τι γενικά είναι αντιληπτό και έπαιξε μεγάλο ρόλο στις ΗΠΑ και την κρίση αποταμιεύσεων και δανείων (savings and loan crisis). Ο Krugman (1998) ομοίως υποστηρίζει ότι η ασιατική κρίση (1997) είναι μια αντανάκλαση του υπερβολικού τζόγου και πράγματι της υπεξαίρεσης των τραπεζών που απέκτησαν πρόσβαση στις εγχώριες και ξένες καταθέσεις λόγω των κρατικών εγγυήσεων για αυτές τις καταθέσεις.

5. Ακανόνιστος Επαναπροσδιορισμός Διευθετήσεων (Disorderly Workout)⁴: Σύμφωνα με τον Sachs (1995), ένας ακανόνιστος και που χαλάει την τάξη επαναπροσδιορισμός των διευθετήσεων συμβαίνει όταν ένας δυσ-ρευστοποιήσιμος ή ένας αφερέγγυος οφειλέτης προκαλεί μια «σπουδή των πιστωτών για αρπαγή» των περιουσιακών στοιχείων (creditors grab race) και μια αναγκασμένη εκκαθάριση ακόμα κι αν ο οφειλέτης αξίζει περισσότερο ως μια τρέχουσα επιχείρηση. Αυτές οι «διευθετήσεις» εμφανίζονται ειδικά όταν οι αγορές λειτουργούν χωρίς το πλεονέκτημα του συντονισμού των πιστωτών μέσω του πτωχευτικού δικαίου⁵. Το πρόβλημα είναι μερικές φορές γνωστό ως «προεξέχον χρέος» ("debt overhang"). Στην ουσία, τα προβλήματα συντονισμού μεταξύ των πιστωτών αποτρέπουν την αποδοτική παροχή κεφαλαίου κίνησης στον οικονομικά αναξιοπαθών οφειλέτη και την καθυστέρηση ή την αποτροπή ενδεχόμενης εξόφλησης/εξάλειψης των επισφαλών απαιτήσεων (π.χ., μέσω των μετατροπών οφειλών-ιδίων κεφαλαίων ή μείωση των οφειλών).

Οι θεωρητικές διαφορές μεταξύ των πέντε αυτών τύπων κρίσεων είναι σημαντικές σε πολλά επίπεδα: διάγνωση, υποκείμενους μηχανισμούς, πρόβλεψη, πρόληψη και αποκατάσταση. Για παράδειγμα, στο βαθμό που ο πανικός είναι σημαντικός, η χάραξη πολιτικής αντιμετωπίζει μια κατάσταση στην οποία οι βιώσιμες οικονομικές δραστηριότητες καταστρέφονται από μια ξαφνική και ουσιαστικά περιττή απόσυρση των πιστώσεων.

1.3 Ο οικονομικός κύκλος και οι φάσεις του

Η οικονομική κρίση είναι μια τέτοια κατάσταση, όπου ο μηχανισμός της αγοράς δε λειτουργεί κανονικά.

Ο Φρ. Ένγκελς σχετικά με την κρίση λέει ότι είναι εκείνη η στιγμή όπου: «Ο τρόπος παραγωγής επαναστατεί ενάντια στον τρόπο ανταλλαγής, οι παραγωγικές δυνάμεις επαναστατούν ενάντια στον τρόπο παραγωγής, τον οποίο ξεπέρασαν».

- Κάθε οικονομική κρίση έχει το δικό της οικονομικό κύκλο.
- Κάθε κρίση διαρκεί ένα ορισμένο χρονικό διάστημα.
- **Η περίοδος που μεσολαβεί από τη μια κρίση μέχρι την άλλη, ονομάζεται οικονομικός κύκλος.**

Κάθε οικονομικός κύκλος έχει 4 φάσεις:

1) **Η κρίση:** Είναι η κύρια φάση του κύκλου όπου εκδηλώνονται βίαια οι παραβιασμένες αναλογίες της αναπαραγωγής.

Τα πρώτα συμπτώματα της κρίσης παρουσιάζονται στη σφαίρα της ανταλλαγής.

- Η πώληση των εμπορευμάτων γίνεται δύσκολη.
- Η ζήτηση χρημάτων μεγαλώνει και τα επιτόκια αυξάνονται.
- Οι τράπεζες που δεν έχουν αρκετή ποσότητα δικών τους κεφαλαίων, χρεοκοπούν.
- Οι επιχειρήσεις κλείνουν η μία μετά την άλλη.
- Η ανεργία μεγαλώνει.
- Η παραγωγή σε άλλες επιχειρήσεις σταματάει και σε άλλες μειώνεται.
- Η πτώση της παραγωγής συνεχίζεται μέχρι τη στιγμή που αποκαθίσταται η αντιστοιχία ανάμεσα στην παραγωγή και στην κατανάλωση.

2. **Η ύφεση (στασιμότητα):**

- Η παραγωγή παύει να μειώνεται, αλλά και δεν αυξάνεται.
- Ο αριθμός των χρεοκοπημένων επιχειρήσεων και τραπεζών ελαττώνεται.
- Τα αποθέματα εμπορευμάτων βαθμιαία απορροφώνται.
- Ένα μέρος των εμπορευμάτων οι καπιταλιστές το καταστρέφουν, για να συγκρατήσουν την πτώση των τιμών.
- Το άλλο μέρος των εμπορευμάτων πουλιέται βαθμιαία, γιατί το προτσές της κατανάλωσης δεν μπορεί να σταματήσει τελείως.
- Τώρα η προσφορά χρήματος μεγαλώνει.
- Για να πάρουν το μέσο κέρδος δυναμώνουν την εκμετάλλευση και αρχίζουν να εισάγουν νέες τεχνικές (εφευρέσεις), και προσπαθούν να ανανεώνουν το πάγιο κεφάλαιό τους.

Έτσι, από τη στασιμότητα πάμε στην αναζωογόνηση.

3. **Η αναζωογόνηση:**

- Χάρη στον τεχνικό επανεξοπλισμό της παραγωγής μεγαλώνει η ζήτηση μηχανών.
- αρχίζουν την πρόσληψη συμπληρωματικής - εργατικής δύναμης.
- Η ανεργία μειώνεται.

- Αυξάνεται η ζήτηση των ειδών κατανάλωσης, που σπρώχνει στη **διεύρυνση** της 2ης υποδιαίρεσης, δηλαδή την παραγωγή των ειδών κατανάλωσης.
- Ύστερα από όλα αυτά, η οικονομία φτάνει στο επίπεδο που βρισκόταν πριν από την κρίση και η αναζωογόνηση περνάει σε άνοδο.

4. Η άνοδος

- Η παραγωγή αυξάνεται με υψηλούς ρυθμούς.
- Χτίζονται νέα εργοστάσια.
- Μεγαλώνει η εισροή εμπορευμάτων στην αγορά.
- Αρχίζουν και δημιουργούνται οι προϋποθέσεις της υπερπαραγωγής σε λανθάνουσα μορφή.
- Αυτή η πορεία συνεχίζεται μέχρι τη στιγμή που οι διαστάσεις της παραγωγής ξεπεράσουν σημαντικά την απορροφητική ικανότητα της αγοράς, οπότε και ξεσπάει νέα κρίση.

Ο Φρ. Ένγκελς δίνει μια παραστατική εικόνα της ανάπτυξης της παραγωγής στη φάση της ανόδου:

«Πάλι αρχίζει να επιτυγχάνεται λίγο - λίγο η πορεία, να γίνεται τριποδισμός, ο τριποδισμός να γίνεται καλπασμός και αυτός πάλι να δυναμώνει με τη σειρά του, ώσπου να καταντήσει ένας φρενήρης και αχαλίνωτος καλπασμός της βιομηχανίας, του εμπορίου, των πιστώσεων και της κερδοσκοπίας, για να καταλήξει ύστερα από τα πιο παράτολμα πηδήματα στο λάκκο της κρίσης. Και έτσι πάλι από την αρχή επαναλαμβάνεται συνεχώς το ίδιο παιχνίδι».

Έτσι, οι κρίσεις αποτελούν απαραίτητο στοιχείο της καπιταλιστικής αναπαραγωγής. Αποκαθιστούν περιοδικά με βίαιο τρόπο τις αναλογίες της κοινωνικής παραγωγής, οδηγούν στην ανανέωση του πάγιου κεφαλαίου. Ο Κ. Μαρξ γράφει σχετικά:

«Αν από τη μια μεριά η ανάπτυξη του πάγιου κεφαλαίου παρατείνει αυτή τη ζωή, από την άλλη την περιορίζει η διαρκής ανατροπή στα μέσα παραγωγής, που επίσης εντείνεται διαρκώς».

Γι' αυτό εντείνεται μαζί της και η αλλαγή των μέσων παραγωγής και η ανάγκη της διαρκούς αντικατάστασής τους, λόγω της ηθικής, πολύ πριν από την ολοκληρωτική τους φθορά. Μπορούμε να παραδεχτούμε πως για τους πιο αποφασιστικούς κλάδους της μεγάλης βιομηχανίας αυτός ο κύκλος ζωής είναι σήμερα, κατά μέσον όρο δεκάχρονος: Χάρη σε αυτόν τον κύκλο των αλληλοσυναρτημένων περιστροφών, ο οποίος περιλαμβάνει κάμποσα χρόνια και στον οποίο είναι καρφωμένο το κεφάλαιο εξαιτίας του πάγιου συστατικού του, προκύπτει μια υλική βάση των περιοδικών κρίσεων

1.4 Αρχικά στάδια της κρίσης

Η κρίση έχει συνήθως αργή ανάπτυξη και τη διάρκεια αυτής η αντιμετωπιζόμενη κατάσταση αν και δύσκολο μπορεί να αντιστραφεί ώστε να μην προκληθούν στην οικονομία μεγάλες ζημιές. Σε αυτά τα αρχικά στάδια μίας κρίσης παρατηρούνται τα εξής:

- Οι περισσότερες εταιρείες συνειδητοποιούν ότι οι μαζικές επενδύσεις τους δεν θα τους αποφέρουν τα αναμενόμενα έσοδα και έτσι θα έχουν προβλήματα πληρωμής των δανείων τους. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μειώνουν απότομα περαιτέρω επενδύσεις και να προβαίνουν σε πώληση περιουσιακών στοιχείων για να καλύψουν την ζημία.
- Επίσης τα περισσότερα άτομα συνειδητοποιήσουν ότι έχουν ένα πολύ μεγάλο χρέος πλέον που πρέπει να διαχειριστούν μέσα από τον μισθό τους. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να σταματούν να καταναλώνουν είδη πολυτελείας και να στρέφονται σε κατώτερα αγαθά. Από την άλλη όταν το πρόβλημα είναι δυσβάστακτο προβαίνουν ακόμα και σε πώληση των ακινήτων τους αλλά και προσωπικών αντικειμένων αξίας.
- Σε επίπεδο εταιρειών γίνονται όλο και λιγότερες παραγγελίες με αποτέλεσμα να πωλούν λιγότερο και να επενδύουν εξίσου λιγότερο λόγω της μειωμένης κατανάλωσης.
- Τα κέρδη των επιχειρήσεων και των ιδιωτών είναι σε φθίνουσα τροχιά και από αυτούς χάνουν εντελώς τα χρήματά τους.
- Οι τιμές του χρηματιστηρίου συνήθως παρουσιάζουν απότομη μείωση, περίπου 20 με 30%.

Μία πλήρης όμως κρίση έχει αυτές τις ιδιότητες:

- Η δραστηριότητα και τα κέρδη των εταιρειών μειώνεται απότομα.
- Πολλές εταιρείες με μαζικές απώλειες.
- Ο αριθμός των επιχειρήσεων και των ατόμων με προβλήματα χρέους αυξάνεται απότομα.
- Ο αριθμός των πτωχεύσεων αυξάνεται απότομα.
- Το επίπεδο ανεργίας αυξάνεται απότομα.
- Οι τράπεζες περιέρχονται σε σοβαρή κατάσταση καθώς λίγοι πελάτες μπορούν να πληρώνουν για τα χρέη τους αλλά και λόγω της μείωσης της αξίας των ακινήτων που χρησιμοποιούνται ως ασφάλεια(ενέχυρο, υποθήκη) για τα δάνεια.
- Οι προβληματικές τράπεζες πρέπει να αυξήσουν τα επιτόκια τόσο τοις εκατό που να αρκεί για την αντιμετώπιση των ζημιών.

Αλλά αυτή η πράξη αυξάνει τα προβλήματα αλυσιδωτά και για τις άλλες δανειζόμενες τράπεζες, ιδιώτες και εταιρίες και φυσικά επιταχύνει την κρίση.

- Ένα υψηλό ποσοστό των τραπεζών υπολειτουργεί και να αναγκάζεται σε πτώχευση.

1.5 Τα χαρακτηριστικά μιας ultimate(τελικής) κρίσης

Η τελική φάση της κρίσης σπάνια μπορεί να επιτευχθεί, διότι οι κυβερνήσεις βλέποντας τα αρχικά στάδια του προβλήματος κάποια στιγμή αναλαμβάνουν τον έλεγχο των οικονομικών συστημάτων και λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα ώστε να εξασφαλιστεί μια ελάχιστη λειτουργικότητα του οικονομικού συστήματος.

Στην τελική κρίση η παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών στην κοινωνία έχει μειωθεί κατά 30% ή περισσότερο με τάση να συνεχίσει να μειώνεται. Οι επενδύσεις ή οι επιχειρηματικές δραστηριότητες σταματούν εντελώς. Υπάρχει μαζική ανεργία, 30% ή και περισσότερο.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει σχεδόν καταρρεύσει πλήρως, και είναι μόνο σε θέση να υποστηρίξει την ημερήσια αποζημίωση για τα τρόφιμα, την ενέργεια και άλλες ανάγκες. Οι εγκαταστάσεις παραγωγής και οι κοινωνικές οργανώσεις των πολιτών μειώνονται πέραν του 30% λόγω έλλειψης συντήρησης, πράγμα που σημαίνει ότι η κοινωνία δεν είναι σε θέση να ανακάμψει σε σύντομο χρονικό διάστημα.

1.6 Το τέλος της Κρίσης

Πριν από το τέλος της κρίσης, πραγματοποιούνται όλες εκείνες οι εξαγορές των επιχειρήσεων που απαιτούνται ως αντιστάθμισμα για την αποπληρωμή των δανείων που πρέπει να καλυφθούν. Στη συνέχεια, κάθε φορέας στην κοινωνία πρέπει να αποδεχθεί τις απώλειές τους. Οι φορείς που δεν είναι σε θέση να επιστρέψουν τα χρέη τους, πρέπει κατά κάποιο τρόπο να εξουδετερωθούν είτε οι φορείς είτε τα χρέη. Στη συνέχεια, όλες σε κρίση εταιρίες πρέπει να καταστούν και πάλι σε νέες λειτουργικές μονάδες. Στη συνέχεια, η κοινωνία μπορεί να ανακάμψει και αν ανακτήσει με αργό ρυθμό τη δύναμή της.

1.7 Οι αιτίες της κρίσης

Μια σημαντική αιτία της κρίσης είναι υπερβολικά αισιόδοξες εταιρείες και νοικοκυριά, τα οποία κατά τη διάρκεια της περιόδου της οικονομικής

ανάπτυξης, είχαν την τάση να πιστεύουν ότι η ανάπτυξη θα συνεχίζεται επ' αόριστον, και ότι δεν θα υπάρξουν περίοδοι οικονομικής παρακμής.

Αυτή η αισιοδοξία τους, τους έκανε να δανείζονται τεράστια ποσά κεφαλαίων ώστε να τα χρησιμοποιήσουν σε επενδύσεις για προσωπικό όφελος, και για λόγους πολυτελείας και μεγαλομανίας, να επεκτείνονται όλο και περισσότερο. Αυτή η επεκτατική τους συμπεριφορά έπεσε σε τοίχο, με αποτέλεσμα να φτάσει η κατάσταση σε αυτό που συμβαίνει σήμερα.

Από την άλλη ένα σημαντικό αίτιο είναι και ότι τα στελέχη των τραπεζών σκέφτηκαν ότι όσο περισσότερα χρήματα διαθέσουν στην αγορά σε όσο το δυνατόν περισσότερους δανειολήπτες τόσο μεγαλύτερα θα ήταν και τα οφέλη για τις ίδιες τις τράπεζες. Πράγματι αυτό δημιούργησε βραχυπρόθεσμα μεγάλα κέρδη αλλά μακροπρόθεσμα μεγάλα προβλήματα αποπληρωμής αυτών των δανείων και κατ' επέκταση στις ίδιες τις τράπεζες.

1.8 Οι οικονομικές κρίσεις υπερπαραγωγής

Η ανάπτυξη του καπιταλισμού και η όξυνση των αντιθέσεων του, νομοτελειακά οδήγησαν στο ξέσπασμα των οικονομικών κρίσεων. Οι οικονομικές κρίσεις είναι ένα ειδικό και μόνιμο φαινόμενο του καπιταλισμού.

Από τις αρχές του 19ου αιώνα όταν εμφανίστηκε η μεγάλη μηχανική βιομηχανία, η πορεία της καπιταλιστικής διευρυμένης αναπαραγωγής διακόπτεται περιοδικά από τις οικονομικές κρίσεις. Χαρακτηριστικό της καπιταλιστικής παραγωγής είναι **η κυκλικότητά της, η περιοδική πτώση της παραγωγής**, όταν τα συσσωρευμένα εμπορεύματα δε βρίσκουν αγοραστές. Και αυτό τη στιγμή που εκατομμύρια άνθρωποι πεινούν.

Στις συγκεκριμένες συνθήκες του καπιταλισμού, οι όροι πραγματοποίησης του κοινωνικού προϊόντος **συνεχώς παραβιάζονται, δεν τηρούνται** οι αντίστοιχες αναλογίες μεταξύ των διαφόρων κλάδων της οικονομίας. Αλλά δεν μπορεί να γίνει και διαφορετικά, γιατί στο κοινωνικό αυτό σύστημα η επιβολή των αναλογιών καθίσταται εφικτή **μόνο διαμέσου των δυσαναλογιών**.

Κλασικό χαρακτηρισμό της παραγωγής στον καπιταλισμό του ελεύθερου συναγωνισμού δίνει ο Ένγκελς: «Κανείς δεν ξέρει πόσο από το προϊόν που αυτός παράγει θα εμφανιστεί στην αγορά, και γενικά σε ποια ποσότητα μπορεί ο καταναλωτής να το βρει στην αγορά. Κανείς δεν ξέρει, αν υπάρχει πραγματική ανάγκη για την παραγωγή του προϊόντος αυτού, αν θα βγάλει τα έξοδα παραγωγής του, και αν γενικά θα πωληθεί το προϊόν του. Στην κοινωνική παραγωγή κυριαρχεί η αναρχία».

Οι οικονομικές κρίσεις αποτελούν ένα ειδικό φαινόμενο του καπιταλισμού. Κανένα άλλο κοινωνικό σύστημα δεν έχει γνωρίσει τέτοιους

κλυδωνισμούς όπως αυτούς που προκαλούν οι οικονομικές κρίσεις υπερπαραγωγής στην οικονομική ζωή της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Βέβαια, κλυδωνισμοί της οικονομικής ζωής υπήρχαν και πριν, αλλά προκαλούνταν από διάφορες έκτακτες φυσικές ή κοινωνικές καταστροφές - πλημμύρες, ξηρασίες, επιδημίες, πολέμους κλπ. που καταδικάζουν τον πληθυσμό σε πείνα και αφανισμό. Παρ' όλα αυτά, η δυνατότητα αυτή δεν έχει γίνει πραγματικότητα στη διάρκεια πολλών χιλιετηρίδων.

Οι οικονομικές κρίσεις έγιναν πραγματικότητα, όταν εμφανίστηκε η μεγάλη μηχανική βιομηχανία:

1. Όπου οι **διακλαδικές και ενδοκλαδικές σχέσεις** γίνονται εξαιρετικά σύνθετες.
2. Όπου η **παραγωγή** αποχτάει όλο και περισσότερο **κοινωνικό χαρακτήρα** στα Μέσα Παραγωγής (ΜΠ). Οι οικονομικές κρίσεις άρχισαν να συγκλονίζουν περιοδικά τον καπιταλισμό από το **1825**, όταν ξέσπασε η πρώτη οικονομική κρίση υπερπαραγωγής στην Αγγλία, που ήταν τότε η χώρα όπου ο καπιταλισμός είχε αναπτυχθεί νωρίτερα από τις άλλες χώρες.

Παράλληλα με τη διαμόρφωση της διεθνούς αγοράς και της παγκόσμιας οικονομίας, δημιουργούνται οι συνθήκες εμφάνισης και **παγκόσμιων οικονομικών κρίσεων**. Η **πρώτη κρίση** αυτού του είδους, που είναι και πολύ καταστροφική, είναι εκείνη του **1857**, την οποία ακολουθούν οι κρίσεις του **1866** και του **1873**.

Από αυτές, **ιδιαίτερη θέση** στην ιστορία των οικονομικών κρίσεων, κατέχει εκείνη του 1929, η οποία θεωρείται και η πιο μεγάλη μέχρι σήμερα οικονομική κρίση.

1.9 Αναπόφευκτες οι κρίσεις

Από τη στιγμή, όμως, που πηγή για το ξέσπασμα της κρίσης είναι οι σχέσεις παραγωγής, που συντείνουν στην αδυναμία των εργαζομένων να απορροφούν αδιάλειπτα το σύνολο των παραγόμενων εμπορευμάτων λόγω των χαμηλών τους εισοδημάτων, είναι απόλυτα βέβαιο ότι αργά ή γρήγορα θα κάνουν την εμφάνισή τους οι κρίσεις. Που θα έχουν αντανάκλαση και στην πτώση τιμών των μετοχών και άλλων τέτοιων χαρτιών, ακριβώς γιατί οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να αποδώσουν κέρδη, ενώ απαξιώνεται σε μεγάλο ή μικρότερο βαθμό το κεφάλαιό τους.

Είναι κρίσεις της καπιταλιστικής οικονομίας, που, ανεξάρτητα από τον τρόπο που εμφανίζονται, πίσω τους κρύβεται πάντα η υπερσυσσώρευση κεφαλαίων για την οικονομική ολιγαρχία και η φτώχεια, η αδυναμία των μαζών να καταναλώνουν ακόμα και τα αναγκαία για τη διαβίωσή τους προϊόντα.

Εκεί, στη φτώχεια των Αμερικανών, που διογκώθηκε ταχύτατα καθώς τα εργαζόμενα νοικοκυριά αναγκάστηκαν να πληρώνουν για τις ετήσιες τραπεζικές δόσεις όλο και μεγαλύτερο κομμάτι από το μισθό ή τη σύνταξή τους, βρίσκεται και η απαρχή της τωρινής κρίσης. Μόνο που επειδή έχουν γίνει ιδιαίτερα δαιδαλώδεις και αλληλοεξαρτώμενες οι σχέσεις-συναλλαγές ανάμεσα στις σύγχρονες τράπεζες, στους διάφορους χρηματοοικονομικούς ομίλους, τις επιχειρήσεις και τα διάφορα τμήματα της ολιγαρχίας συνολικά, η κατάρρευση τραπεζών στις ΗΠΑ δεν αφορά μόνο αυτές, αλλά και όλους όσους με τον έναν ή τον άλλο τρόπο έχουν ποντάρει στα μελλοντικά τους κέρδη.

Πριν ξεσπάσει η κρίση στα ενυπόθηκα δάνεια των ΗΠΑ, η εικόνα ήταν περίπου η εξής: Μετά την οικονομική κρίση του 2001, η κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ προχώρησε σε αλληπάλληλες μειώσεις του διατραπεζικού επιτοκίου, του επιτοκίου δηλαδή με το οποίο δανείζονται κεφάλαια οι τράπεζες. Τα μειωμένα επιτόκια δανεισμού θεωρήθηκαν από τις αμερικανικές τράπεζες σαν ευκαιρία να στραφούν, με χαμηλότερα επιτόκια, σε τμήματα του πληθυσμού που, εξαιτίας των ισχνών εισοδημάτων τους, δεν είχαν μέχρι τότε πρόσβαση στον τραπεζικό δανεισμό. Μιλάμε για δεκάδες εκατομμύρια νοικοκυριά, τα οποία πίστεψαν ότι έλυσαν το στεγαστικό τους πρόβλημα.

Ακολουθώντας ξεκινάει μια μαζική χορήγηση στεγαστικών δανείων «χαμηλής εξασφάλισης», τα οποία στην πραγματικότητα αποτέλεσαν κεφάλαιο για να ενισχυθεί η οικονομική δραστηριότητα σε διάφορους τομείς της οικονομίας, όπως: Οι αγοραπωλησίες γης, κλάδοι όπως ο κατασκευαστικός, των τσιμέντων, των υλικών οικοδομής, των ειδών υγιεινής και ηλεκτρικών ειδών ή και υπηρεσίες όπως οι μεσίτες, οι δικηγόροι, οι συμβολαιογράφοι κλπ.

Οι δε τράπεζες που είχαν χορηγήσει τα παραπάνω δάνεια, με τη σειρά τους, αντί να περιμένουν χρόνια για την κανονική τους εξόφληση, διαφήμισαν στα πέρατα του κόσμου το εγχείρημά τους, έκαναν τα αναμενόμενα έσοδά τους τίτλους προσδοκίας κερδών για το μέλλον (τα τιτλοποίησαν δηλαδή) και τα έριξαν στην αγορά των χρηματιστηρίων. Η υψηλή κερδοφορία που παρουσίαζαν τα πρώτα χρόνια οι τράπεζες είχε ως αποτέλεσμα να «φουσκώσουν» οι τιμές των τίτλων τους, η καλή απόδοση των τίτλων τους έκαναν ανάρπαστους και έφτασαν να διαπραγματεύονται στο πολλαπλάσιο των αρχικών τους τιμών. Επιπλέον, όσοι τους διέθεταν στα χαρτοφυλάκιά τους, κατέγραφαν στους ισολογισμούς τους απίθανες αποδόσεις, γεγονός που έκανε τα «χαρτιά» ακόμα πιο ελκυστικά για ακόμα περισσότερους ενδιαφερόμενους. Είναι ενδεικτικό ότι μία μόνο «επενδυτική εταιρεία υψηλού ρίσκου», η γνωστή πλέον «Bear Stears», είχε στα χαρτοφυλάκιά της τίτλους στεγαστικών δανείων ύψους 10 δισ. δολαρίων.

Όσο στην αγορά δε φαινόταν να υπάρχει κάποιο πρόβλημα, οι τιμές στους τίτλους των δανείων φούσκωναν συνεχώς. Όταν, όμως, το καλοκαίρι του 2007 αποκαλύφθηκε ότι εκατομμύρια από τους δανειολήπτες δεν ήταν σε

θέση να πληρώνουν κανονικά τις τοκοχρεολυτικές τους δόσεις, τα πάντα άλλαξαν. Όταν, δηλαδή, αποκαλύφθηκε η φτώχεια των εργατικών νοικοκυριών και η αδυναμία τους να συμμετέχουν στην οικονομική αλυσίδα ως ο κρίκος που θα έπρεπε να καταθέτει τις τοκοχρεολυτικές δόσεις, άρχισε η αντίστροφη μέτρηση. Μέσα στο 2007 κατασχέθηκαν τουλάχιστον 2.203.295 (!) σπίτια και οι περισσότερες από τις τράπεζες που είχαν χορηγήσει δάνεια «χαμηλής εξασφάλισης» αρχικά καταγράφουν μεγάλες ζημιές, ενώ στην πορεία, η μία μετά την άλλη, κατέρρευσαν. Ανάμεσά τους και χρηματοοικονομικοί κολοσσοί όπως οι «Fannie Mae», «Freddie Mac», «Indymac Bank» κλπ.

Η αλληλουχία είναι φυσιολογική: Εξαιτίας της κατάστασης που βιώνουν τα λαϊκά νοικοκυριά στις ΗΠΑ, κατέρρευσαν οι τράπεζες. Εξαιτίας της πτώχευσης των τραπεζών, τον ίδιο δρόμο ακολούθησαν και όσοι είχαν ποντάρει στα μελλοντικά τραπεζικά κέρδη, όπως για παράδειγμα ο επενδυτικός χρηματοοικονομικός όμιλος «Bear Stears», που λυμαίνεται τις χρηματαγορές από το 1923 και ενώ είχε καταφέρει να «φουσκώσει» την τιμή της μετοχής της στα 133 δολάρια πριν ξεσπάσει η κρίση, τελικά την απέκτησε η «J.P. Morgan» έναντι 2 ευρώ για κάθε μετοχή της. Η απαξίωση των επενδυτικών χρηματοοικονομικών ομίλων στις ΗΠΑ είχε άμεσες συνέπειες σε αντίστοιχες τραπεζικές και χρηματοοικονομικές εταιρείες στην ΕΕ, όπως για παράδειγμα η «Lehman Br.», που επίσης πήρε το δρόμο της αναστολής των εργασιών της κ.ο.κ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

2.1 Η οικονομική Κρίση του 1907

2.1.1 ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Από το 1836 οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ήταν χωρίς κάποιο είδος κεντρικής τράπεζας, έπειτα από απόφαση του προέδρου Andrew Jackson. Έτσι το χρηματικό απόθεμα της πόλης της Νέας Υόρκης διακυμάνθηκε με τον ετήσιο γεωργικό κύκλο της χώρας. Ήταν μία τακτική όπου παρουσιαζόταν μια εκροή κεφαλαίου για να χρηματοδοτηθεί η μεταφορά των συγκομιδών (γεωργικών) από την Αμερικανική δύση στην ανατολική ακτή. Έτσι ένα σημαντικό μέρος του κεφαλαίου έφευγε από την πόλη της Νέας Υόρκης. Κάθε φθινόπωρο για να προσελκύσουν κεφάλαια στην πόλη της Νέας Υόρκης οι τράπεζες αύξαναν τα επιτόκια τους και ξένοι επενδυτές έστελναν χρήματα στη Νέα Υόρκη για να αποκομίσουν κέρδη από τα υψηλά επιτόκια.

Τον Απρίλη του 1906 ένας σεισμός κατέστρεψε το San Francisco, αυτό συνέβαλε στην αστάθεια της αγοράς επειδή δημιουργήθηκε μια τεράστια ροή κεφαλαίου από την Νέα Υόρκη στο San Francisco για την ανοικοδόμηση της πόλης. Επιπλέον το 1906 η τράπεζα της Αγγλίας αύξησε τα επιτόκια της και ένα μεγάλο μέγεθος των καταθέσεων παρέμεινε εκτός Η.Π.Α. για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από ότι περίμεναν. Από τον Ιανουάριο του 1906 μέχρι τον Ιούλιο του ίδιου έτους οι μετοχές έχασαν το 18% της αξίας τους. Από τα τέλη Σεπτεμβρίου, οι μετοχές είχαν ανακτήσει περίπου το μισό των απωλειών τους.

Τον Ιούλιο του 1906 θεσπίστηκε ο νόμος Herburn, όπου έδωσε στην ICC (διαπεριφερειακή εμπορική επιτροπή) τη δυνατότητα να θεσπίσει ανώτατα επιτόκια.

Αυτό υποτίμησε την αξία των σιδηροδρομικών αξιόγραφων (ομόλογα). Από τον Σεπτέμβριο του 1906 μέχρι τον Μάρτιο το χρηματιστήριο παρουσίασε πτώση χάνοντας το 7,7% από την κεφαλαιοποίηση του. Μία επιπλέον πτώση 9,8% παρουσίασαν οι μετοχές, από τις 9 έως 26 Μαρτίου.

Εκείνος ο Μάρτιος έμεινε γνωστός σαν «Ο πανικός του πλούσιου». Η οικονομία παρέμεινε ασταθής ολόκληρη τη διάρκεια του καλοκαιριού,

γεγονότα που συντάραξαν το οικονομικό σύστημα ήταν: στις μετοχές της Union Pacific όπου οι κοινές χρησιμοποιήθηκαν σαν υποθήκη και στη συνέχεια έπεσαν κατά 50 μονάδες, τον Ιούνιο η προσφορά της πόλης της Νέας Υόρκης για εγγυητές απέτυχε, τον Ιούλιο η αγορά χαλκού κατέρρευσε, τον Αύγουστο η Standard Oil πήρε πρόστιμο 29.000.000 \$ για τραπεζικές αστάθειες στη διαχείριση. Τούς πρώτους εννέα μήνες του 1907 οι μετοχές ήταν χαμηλότερες κατά 24,4%.

Επιπλέον εκροές κεφαλαίων από τις Η.Π.Α. προς χώρες του εξωτερικού κατά τη διάρκεια του 1907 ήταν οι παρακάτω. Στην Αίγυπτο τον Απρίλη και τον Μάη, στην Ιαπωνία τον Μάιο και τον Ιούνιο, στο Αμβούργο και στη Χιλή στις αρχές Οκτώβρη.

Πάντα η εποχή του φθινοπώρου ήταν μία ευαίσθητη περίοδος για το τραπεζικό σύστημα, προσθέτοντας για εκείνη τη χρονική στιγμή τα παραπάνω στοιχεία καταλήγουμε στην περίπτωση μιας ταραγμένης χρηματιστηριακής αγοράς, που βρισκόταν πολύ κοντά στην κρίση.

2.1.2 Η ΚΡΙΣΗ

Η κρίση ξέσπασε στη Νέα Υόρκη όταν ο Augustus Heinze προσπάθησε να ελέγξει την τιμή της μετοχής (cornering the market) της επιχείρησης United Copper(UC), Έχοντας αναπτύξει πολύ στενές σχέσεις με τον διάσημο τραπεζίτη της Wall Street, Charles W. Morse, Ο οποίος είχε ένα μεγάλο μερίδιο στην αγορά πάγου της Νέας Υόρκης. Μαζί με τον Heinze πήραν τον έλεγχο πολλών τραπεζών, έξι εθνικών τραπεζών, δέκα πολιτειακές τράπεζες και πέντε εταιριών trust καθώς και τέσσερις ασφαλιστικές εταιρίες.

Στην συνέχεια ο Charles Morse θα παίξει σημαντικό ρόλο στην κρίση του 1907. Ο αδερφός του, είχε στο μυαλό του μία τακτική για να ελέγξει τις μετοχές της UC. Πιστεύοντας ότι η οικογένεια Heinze είχε στην κατοχή της αρκετές μετοχές της εταιρείας και θα μπορούσε άμεσα να ελέγχει την κυριότητα της. Αλλά αποδείχτηκε ότι ένας μεγάλος αριθμός από τις μετοχές της UC ήταν στην κατοχή τρίτων, έτσι ο Otto ισχυρίστηκε ότι πολλές από αυτές τις είχαν στην κατοχή τους επενδυτές, πιστεύοντας ότι η τιμή της μετοχής θα πέσει, και ότι θα τις επέστρεφαν φτηνότερα εισπράττοντας τη διαφορά. Αυτή η πρακτική είναι γνωστή σαν «shortselling».

Ο Otto πρότεινε μια διάταξη όπου την ονόμασε «bear squeeze», σύμφωνα με την οποία ο Heinze θα αγόραζε όσο το δυνατόν περισσότερες μετοχές της UC και στη συνέχεια θα τις διαπραγματευόταν επιθετικά. Αναγκάζοντας short sellers να πληρώσουν για τις μετοχές τους. Ο Otto σκόπευε με το σχέδιο του να ανεβάσει ψηλά την τιμή της μετοχής της U C και θα έκανε ο ίδιος ανέφικτο να βρεθούν μετοχές της ίδιας εταιρείας από οπουδήποτε αλλού καθώς θα ήταν όλες στην κατοχή «δικών του» ανθρώπων.

Οι short sellers δεν θα είχαν άλλη επιλογή από το να στραφούν στον Heinze όπου αυτός με την σειρά του θα καθόριζε την τιμή.

Για να χρηματοδοτήσουν το σχέδιο, ο Otto και ο Heinze και ο Charles Morse συναντήθηκαν με τον Charles T. Barney, τον πρόεδρο της τρίτης μεγαλύτερης trust εταιρίας της Νέας Υόρκης, της Knickerbocker trust. Με τον οποίο είχαν συνεργαστεί και παλιότερα σε άλλου είδους χρηματοδοτήσεις.

Ο Morse προειδοποίησε τον Otto ότι χρειαζόταν πολύ περισσότερα χρήματα για το εγχείρημα (bear squeeze), αλλά ο Barney αρνήθηκε να το χρηματοδοτήσει.

Τη Δευτέρα 14 Οκτωβρίου ο Otto άρχισε να διαπραγματεύεται επιθετικά τις μετοχές της U C, η μετοχή της ανέβηκε σε μία μέρα από τα 39\$ στα 52\$ ανά μετοχή. Τη Τρίτη εξέδωσε κάλεσμα στους short sellers να επιστρέψουν τις εναπομείναντες μετοχές τους. Η τιμή της μετοχής έφτασε κοντά στα 60\$. Αλλά τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν όπως είχε προβλέψει ο Otto. Οι short sellers κατάφεραν να βρουν πολλές από τις μετοχές της και από άλλες πηγές πέραν της οικογενείας Heinze. Ο Otto τελικά εκτίμησε λάθος την κατάσταση και η τιμή της μετοχής άρχισε να καταρρέει.

Το χρηματιστήριο έκλεισε στα 30\$ ανά μετοχή την Τρίτη και έπεσε στα 10\$ την Τετάρτη. Το σχέδιο του Otto πήγε στράφι και πλέον τα αποθέματα της United Copper είχαν γίνει αντικείμενο διαπραγμάτευσης έξω από την αίθουσα του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης.

2.1.3 Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η αποτυχία του σχεδίου του Otto Heinze τον οδήγησε στην πτώχευση, όπως και την μεσιτική εταιρεία Cross & Kleeberg ιδιοκτησίας του. Την Πέμπτη 17 Οκτωβρίου το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης ανέβαλλε τα εμπορικά προνόμια του Otto. Μετά την κατάρρευση της United Copper η State Saving Bank στο Butte της Montana (ιδιοκτησίας του F. Augustus Heinze) ανήγγειλε την χρεοκοπία της. Η τράπεζα της Montana είχε χρησιμοποιήσει τις μετοχές της United Copper σαν υποθήκη για κάποιους από τους δανειστές της και είχε γίνει ανταποκρίτρια τράπεζας για την Mercantile National Bank στη Νέα Υόρκη, της οποίας ο F. Augustus Heinze ήταν πρόεδρος.

Τα νέα διαδόθηκαν γρήγορα και ξεκίνησε μία έντονη κινητικότητα στους οικονομικούς κύκλους της Νέας Υόρκης. Η συνεργασία του F. Augustus Heinze στην απόπειρα ελέγχου της αγοράς και η χρεοκοπία της State Saving Bank αποδείχτηκαν πολύ μεγάλα προβλήματα και αποτυχίες μεγάλης σημασίας για να το ανεχτεί η Mercantile National Bank. Το

διοικητικό συμβούλιο της Mercantile National Bank ανάγκασε τον Augustus Heinze να παραιτηθεί πριν να είναι πολύ αργά, αλλά δυστυχώς το κακό είχε ήδη ξεκινήσει και δεν μπορούσαν εκείνη την ώρα να το σταματήσουν. Όταν το νέο της κατάρρευσης διαδόθηκε, οι καταθέτες φοβούμενοι και την πτώχευση της τράπεζας άρχισαν να αποσύρουν τα χρήματα τους από την National Mercantile Bank.

Παρόλα αυτά η National Mercantile Bank είχε αρκετό κεφάλαιο για να αντισταθεί και να επιβιώσει από τις ξαφνικές τεράστιες αναλήψεις, για λίγες μέρες αν συνέχιζαν οι καταθέτες με τον ίδιο ρυθμό. Οι αποσύρσεις καταθέσεων πελατών επεκτάθηκαν και στις συνεργαζόμενες τράπεζες των Heinze και Charles W. Morse. Οι κινήσεις πανικού συνέβησαν και στις υπόλοιπες τράπεζες ιδιοκτησίας του Morse, National Bank of North America και New Amsterdam National. Άμεσο επακόλουθο είχε την υποβάθμιση των ονομάτων των Heinze και Morse, η οποία θα μπορούσε να έχει κακό αντίκτυπο για ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα, έτσι η New York Clearing House ανάγκασε τους Morse και Heinze να εγκαταλείψουν όλες τις τραπεζικές συνδιαλλαγές που είχαν μέχρι τότε. Χρηματικά κεφάλαια αποσύρονταν από τις συνεργαζόμενες τράπεζες με την εταιρεία Heinze μόνο για να κατατεθούν σε άλλες τράπεζες της πόλης.

2.1.4 Η ΚΡΙΣΗ ΧΤΥΠΑΕΙ ΤΙΣ ΤΥΠΟΥ TRUST ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ.

Οι εταιρείες Trust είχαν αναπτυχθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό στις αρχές του 1900, στη δεκαετία που προηγήθηκε του 1907, τα ενεργητικά στοιχεία των ισολογισμών τους είχαν αυξηθεί κατά 244%. Την ίδια περίοδο οι εθνικές τράπεζες είχαν αύξηση του ενεργητικού τους κατά 97%, ενώ οι πολιτειακές τράπεζες της Νέας Υόρκης αναπτύχθηκαν κατά 82%. Από αυτά τα στοιχεία καταλαβαίνουμε το μέγεθος της οικονομικής ανάπτυξης των εταιρειών trust στην Αμερική εκείνη την περίοδο. Οι διευθυντές λοιπόν αυτών των εταιρειών ήταν αξιοπρόσεκτα μέλη των οικονομικών κύκλων της Νέας Υόρκης. Ένας από αυτούς ήταν ο Charles T. Barney πρόεδρος της Knickerbocker Trust εταιρείας, η τρίτη μεγαλύτερη εταιρεία trust της Νέας Υόρκης.

Λόγω της συνεργασίας που είχε ο Barney με τον Charles W. Morse και F. Augustus Heinze, την Δευτέρα 21 Οκτωβρίου το διοικητικό συμβούλιο της Knickerbocker ζήτησε να παραιτηθεί ο Barney. Πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι οι καταθέτες της Knickerbocker είχαν αρχίσει από τις 18 Οκτωβρίου να αποσύρουν τις καταθέσεις τους από τα ταμεία της εταιρείας μεγαλώνοντας όλο και περισσότερο το κλίμα ανησυχίας. Εκείνη τη μέρα η National Bank of Commerce ανακοίνωσε ότι δεν θα λειτουργούσε πλέον σαν γραφείο

συμψηφισμού για την Knickerbocker. Αυτή η είδηση κυκλοφόρησε μέσω του τύπου στο κοινό και ερμηνεύτηκε σαν ψήφος έλλειψης εμπιστοσύνης του τραπεζικού συστήματος προς την Knickerbocker.

Στις 22 Οκτωβρίου με το που άνοιξε η Knickerbocker Trust, μαζεύτηκε πλήθος κόσμου όπου σε μία έκρηξη ανησυχίας και πανικού ζητούσαν να αποσύρουν τις καταθέσεις τους, το κλίμα των ημερών ήταν τέτοιο όπου χρειάστηκε η παρέμβαση της αστυνομίας για να επιβληθεί η τάξη. Μέσα σε λιγότερο από τρεις ώρες αποσύρθηκαν από τα ταμεία 8.000.000\$, μετά το μεσημέρι οι διοικούντες της Knickerbocker αναγκάστηκαν να αναβάλουν τις διαδικασίες της ημέρας. Τα νέα του πανικού είχαν εξαπλωθεί σε όλους τους οικονομικούς κύκλους της χώρας πλέον, έτσι οι άλλες τράπεζες και οι τύπου trust συνεργασίες ήταν απρόθυμες να δανείσουν χρήματα για να διευκολύνουν την Knickerbocker Trust. Τα επιτόκια για δάνεια στους μεσάζοντες επενδυτές στο χρηματιστήριο εκτινάχτηκαν στα ύψη, έτσι μην μπορώντας οι μεσάζοντες να βρουν χρήματα οι τιμές των μετοχών έπεσαν τόσο χαμηλά που δεν είχε παρατηρηθεί από το 1900.

Ο Charles T. Barney ήταν επίσης μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Trust Company of America, της δεύτερης μεγαλύτερης εταιρείας trust της Νέας Υόρκης. Το κοινό γνωρίζοντας την εμπλοκή Barney στην εν λόγω εταιρεία δεν ήταν δυνατόν να μην κινητοποιηθεί άμεσα μέσα στο όλο κλίμα πανικού που επικρατούσε εκείνες τις μέρες. Σαν αποτέλεσμα λοιπόν των παραπάνω, την Τρίτη 22 Οκτωβρίου αποσύρθηκαν από την Trust Company of America 1.500.000\$. Την Τετάρτη οι καταθέτες απέσυραν άλλα 13.000.000\$ από 60.000.000\$ συνολικές καταθέσεις.

Στη συνέχεια την Πέμπτη 24 Οκτωβρίου αποσύρθηκαν από την Trust Company of America παραπάνω από 8.000.000\$ έως 9.000.000\$.Κατά τη διάρκεια των συνεχών αναλήψεων που διήρκεσαν δύο εβδομάδες η Trust Company of America πλήρωσε 47.500.000\$ σε καταθέτες. Επίσης ο πανικός επηρέασε και την Lincoln Trust Company.

Την Πέμπτη 24 Οκτωβρίου μία αλυσίδα από αποτυχίες σημειώθηκε στο χώρο των τραπεζών και στις εταιρείες Trust: Twelfth Ward Bank, Empire City Saving Bank, Hamilton Bank of New York, First National Bank of Brooklyn, International Trust Company of New York, Williamsburg Trust Company of Brooklyn, Borough Bank of Brooklyn, Jenkins Trust Company of Brooklyn και η Union trust Company of Providence.

2.1.5 ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΣΤΑ ΠΡΟΘΥΡΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗΣ

Παρά τη χρηματική βοήθεια που δώθηκε στις τράπεζες της Νέας Υόρκης, αυτές ήταν απρόθυμες να χορηγήσουν τα βραχυπρόθεσμα δάνεια

που ήταν απαραίτητα (call loan ή call money) για να διευκολυνθούν οι καθημερινές συναλλαγές στο χρηματιστήριο.

Χωρίς τώρα αυτά τα χρηματικά κεφάλαια οι τιμές των μετοχών στο χρηματιστήριο άρχισαν την πτώση. Στις 1:30 M.M. την Πέμπτη 24 Οκτωβρίου ο Ransom Thomas, ο πρόεδρος του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης, εισβάλλει στο γραφείο του Morgan και του λέει ότι είναι αναγκασμένος να κλείσει της σημερινές λειτουργίες του χρηματιστηρίου νωρίς για να αποφευχθούν τα χειρότερα. Ο Morgan του είπε ότι αν έκλεινε τότε το χρηματιστήριο θα ήταν καταστροφικό. Ο Morgan κάλεσε του προέδρους των τραπεζών της πόλης στο γραφείο του. Ήταν 2:00 M.M., αυτός τους ενημέρωσε ότι 50 τουλάχιστον χρηματιστηριακοί τίτλοι θα αποτύγγαναν, έκτος και αν συλλέγονταν 25.000.000\$ σε 10 λεπτά. Κιόλας από τις 2:16M.M. 14 πρόεδροι τραπεζών είχαν διαθέσει 23.600.000\$ για να κρατήσουν το χρηματιστήριο αυτοδύναμο. Τα εν λόγω χρήματα έφτασαν στην αγορά 2:30μ.μ, έτσι τέλειωσαν έγκαιρα και ομαλά οι εμπορικές συναλλαγές της ημέρας, η αγορά έκλεισε στις 3:00 M.M., 19.000.000\$ ήταν δανεισμένα και τελικά η καταστροφή αποτράπηκε. Όταν ρωτήθηκε ο Morgan από τον τύπο τι έπρεπε να κάνει το κοινό εκείνη την χρονική στιγμή για την εξασφάλιση των χρημάτων τους, είπε: «Έαν οι άνθρωποι κρατήσουν τα χρήματα τους στις τράπεζες όλα θα πάνε καλά».

Ο Morgan συγκάλωσε τους προέδρους των τραπεζών για άλλη μια φορά, ώστε να τους πείσει να συλλέξουν χρήματα για να εξασφαλίσουν τη ασφαλή λειτουργία του χρηματιστηρίου. Αυτή τη φορά κατάφερε να τους πείσει να διαθέσουν μόνο 9.700.000\$. Την επόμενη ημέρα το ύψος των συναλλαγών ήταν μόλις 2/3 από αυτό της Πέμπτης .

2.1.6 ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Ο Morgan, ο Stillman, ο Baker και οι υπόλοιποι τραπεζίτες δεν ήταν σε θέση να συγκεντρώσουν χρήματα για να κάνουν το οικονομικό σύστημα της χώρας τους και πάλι αυτοδύναμο, βγάζοντας το εξ' ολοκλήρου από την κρίση. Εκείνη την περίοδο το εθνικό θησαυροφυλάκιο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής ήταν χαμηλό σε κεφάλαια, άρα ούτε αυτό μπορούσε να βοηθήσει.

Η δημόσια εμπιστοσύνη έπρεπε να αποκατασταθεί πάση θυσία, έτσι οι τραπεζίτες διαμόρφωσαν την Παρασκευή 25 Οκτωβρίου το βράδυ δύο επιτροπές, μία για πείσουν τον κλήρο να καθησυχάσει τον κόσμο στη συνάθροιση της Κυριακής, και μια δεύτερη για να παρουσιάσει στον τύπο τις πτυχές του οικονομικού πακέτου διάσωσης. Επίσης γεγονός που επηρέασε τη κοινή γνώμη ήταν η ψήφος εμπιστοσύνης του Λόρδου Rothschild (ο

διασημότερος τραπεζίτης της Ευρώπης) προς τον Morgan, σαν τον πλέον κατάλληλο άνθρωπο να χειριστεί την οικονομική κρίση.

Για να εξασφαλιστεί μια ελεύθερη ροή κεφαλαίων το New York Clearing House διένειμε 100.000.000\$ σε πιστοποιητικά δανείων για τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των τραπεζών για να αποκατασταθεί η ισορροπία, επιτρέποντας τους να έχουν τα απαραίτητα χρήματα για τους καταθέτες τους. Καθησυχάζοντας και τον κλήρο και τον τύπο, και με τους ισολογισμούς των τραπεζών να παρουσιάζουν χρήματα, μία αίσθηση της τάξης επέστρεψε στη Νέα Υόρκη εκείνη την Δευτέρα. Εν αγνοία των περισσότερων στην Wall Street μια νέα κρίση είχε κάνει την εμφάνιση της. Την Κυριακή 27 Οκτωβρίου ο συνétairos του Morgan, George Perkins, πληροφορήθηκε ότι η πόλη της Νέας Υόρκης απαιτούσε τουλάχιστον 20.000.000\$ μέχρι την πρώτη Νοεμβρίου αλλιώς θα χρεοκοπούσε. Η πόλη προσπάθησε να συγκεντρώσει το κεφάλαιο μέσο ενός αναγνωρισμένου ομολογιακού τίτλου, αλλά απέτυχε να συγκεντρώσει αρκετά από τα χρήματα. Τη Δευτέρα και την Τρίτη ο δήμαρχος της Νέας Υόρκης George McClellan στράφηκε στον Morgan για βοήθεια. Σαν τελευταία ελπίδα για τη σωτηρία της Νέας Υόρκης, ο Morgan δεσμεύτηκε να αγοράσει 30.000.000\$ σε ομόλογα της πόλης.

2.1.7 Η ΑΠΕΙΛΗ ΜΙΑΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Εκεί που όλα έδειχναν ότι η οικονομική ηρεμία είχε αποκατασταθεί κατά ένα μεγάλο μέρος στη Νέα Υόρκη, το Σάββατο 2 Νοεμβρίου μια νέα κρίση εμφανίστηκε. Μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες μεσιτείας (ακίνητη περιουσία) που ήταν εισηγμένη στο χρηματιστήριο η Moore & Schley βρισκόταν υπερβολικά χρεωμένη και με τον κίνδυνο να καταρρεύσει. Η εταιρεία είχε δανειστεί σε μεγάλο βαθμό χρησιμοποιώντας το απόθεμα από την Tennessee Coal, Iron and Railroad Company (TC&I) σαν υποθήκη. Τώρα με την συνεχή πτωτική πορεία της αξίας των μετοχών, πολλές τράπεζες θα επιθυμούσαν να πληρωθούν πίσω τα δάνεια που είχαν δώσει και θα ανάγκαζαν την εταιρεία σε μια μαζική ρευστοποίηση των υποθηκευμένων μετοχών. Αν συνέβαινε αυτό θα σημειονόταν κατακόρυφη πτώση στην τιμή της μετοχής της TC&I, θα κατέστρεφε την Moore & Schley και θα προκαλούσε παραπέρα πανικό στην αγορά.

Προκειμένου να αποτραπεί η κατάρρευση της Moore & Schley, ο Morgan κάλεσε μία έκτακτη διάσκεψη στη βιβλιοθήκη του το Σάββατο το πρωί. Μία πρόταση που έγινε ήταν ότι, η U. S. Steel Corporation, μια εταιρεία που ο Morgan είχε βοηθήσει στην συγχώνευση των εταιρειών ατσαλιού, του Andrew Carnegie και Elbert Gary, θα αποκτούσε την TC&I. Αυτό θα έσωζε αποτελεσματικά την Moore & Schley και θα απότρεπε την

κρίση. Αφού οι διοικούντες της U. S. Steel Corporation εξέτασαν την περίπτωση και αναγνώρισαν τον ρόλο που θα μπορούσε να παίξει κατά την διάρκεια του πανικού, αυτοί πρότειναν είτε να δανείσουν 5.000.000\$ στην Moore & Schley, η να εξαγοράσουν τη TC&I για 90\$ ανά μετοχή. Στις 7:00 Μ.Μ. καμία συμφωνία δεν είχε επιτευχθεί.

Εν το μεταξύ υπήρχε μία σημαντική ανησυχία ότι τη Δευτέρα θα αποτύγγαναν να ανοίξουν οι Trust Company of America και η Lincoln Trust, λόγω των συνεχιζόμενων αναλήψεων από τους καταθέτες. Έτσι το Σάββατο το απόγευμα είχαν συγκεντρωθεί στη βιβλιοθήκη 40-50 τραπεζίτες για να συζητήσουν για την επερχόμενη κρίση. Εκείνη τη μέρα ο Morgan ανακοίνωσε στους σύμβουλους του ότι θα συμφωνούσε να συμμετάσχει (χρηματικά) στη διάσωση της Moore & Schley μόνο αν οι μεγάλες εταιρείες trust εργάζονταν από κοινού για να βοηθήσουν τα αδύναμα "αδέρφια" τους. Ήταν τέτοιο το κλίμα του αδιέξοδου και της διάστασης των απόψεων που επικρατούσε, όπου η συζήτηση μεταξύ των τραπεζιτών συνεχίστηκε ως αργά το Σάββατο τη νύχτα, χωρίς καμία ουσιαστική πρόοδο. Τότε τα μεσάνυχτα ο Morgan ενημέρωσε έναν ηγέτη από τους προέδρους των Trust companies ότι η περίπτωση Moore & Schley επρόκειτο να απαιτήσει 25.000.000\$ και ο ίδιος δεν ήταν πρόθυμος να συνεχίσει μαζί τους, εκτός αν τα προβλήματα με τις trust companies έχουν λυθεί.

Αυτό ήταν ένα είδος προειδοποίησης ή συμφωνίας από πλευράς Morgan ότι δεν θα έπαιρναν την παραμικρή βοήθεια από αυτόν αν δεν ήταν στη θέση να λύσουν τα ίδια τα δικά τους προβλήματα οι διοικούντες των εταιρειών trust.

Στις 3 το πρωί 120 σχεδόν αξιωματούχοι των τραπεζών και των εταιρειών trust, συγκεντρώθηκαν στην βιβλιοθήκη του Morgan για να ακούσουν μια πλήρη αναφορά της κατάστασης των αποτυχημένων εταιρειών trust. Ενώ η Trust Company of America ήταν σχεδόν αξιόχρηη, η Lincoln Trust Company ήταν ελλιπής κατά 1.000.000.\$ προς τις απαιτήσεις των καταθέτων της. Ο Morgan σε μία προσπάθεια να τους πιέσει να βρουν μία λύση που θα βγάλει τη χώρα από το οικονομικό αδιέξοδο, κλείδωσε όλους τους διευθυντές μέσα στην βιβλιοθήκη. Για αυτή την τακτική ο Morgan ήταν γνωστός και στο παρελθόν. Ο Morgan πρότεινε ένα σχέδιο που έλεγε ότι οι εταιρείες trust πρέπει να δανείσουν ένα ποσό της τάξης των 25.000.000\$ για να σώσουν τους οργανισμούς που αντιμετωπίζουν το πρόβλημα. Οι πρόεδροι των trust δεν συμφώνησαν με αυτή την πρόταση, αλλά ο Morgan τους ενημέρωσε ότι εάν δεν το κάνουν αυτό το αποτέλεσμα θα ήταν η πλήρης κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

Χάρη στην ιδιαίτερη επιρροή που είχε ο Morgan στον τραπεζικό κύκλο, έπεισε τους πιο ισχυρούς προέδρους να υπογράψουν τη συμφωνία και έτσι και οι υπόλοιποι τους ακολούθησαν.

Τώρα το θέμα που δεν είχε λυθεί ακόμα ήταν, τι θα γινόταν με την Tennessee Coal, Iron and Railroad Company. Την Κυριακή το απόγευμα μέχρι το βράδυ, ο Morgan, ο Perkins, ο Baker και ο Stillman, μαζί με τον Gary της U.S. Steel και τον Henry Clay Frick, εργάστηκαν στη βιβλιοθήκη για να οριστικοποιήσουν τη συμφωνία της U.S. Steel να αγοράσει την T.C.&I, ώστε την Κυριακή τη νύχτα να έχουν ένα πλάνο της απόκτησης. Αλλά υπήρχε ένα τεράστιο εμπόδιο πάνω σε αυτήν την εξαγορά. Ο πρόεδρος των Η.Π. Theodore Roosevelt είχε βάλει σαν σκοπό της προεδρίας του να σπάσει τα μονοπώλια στην αγορά των Ηνωμένων Πολιτειών.

Ο Frick και ο Gary ταξίδεψαν ολονυχτίς με το τραίνο για την Washington, ώστε να παρακαλέσουν τον Roosevelt να παραμερίσει τις αρχές του νόμου Sherman Antitrust, και να επιτρέψει την εξαγορά της εταιρείας πριν ανοίξει η αγορά. Η U.S. Steel ήδη κατείχε το 60% στην αγορά του ατσαλιού, έτσι βάσει αυτού του νόμου δεν μπορούσε να κάνει αυτή την ογκώδη απόκτηση. Σε λιγότερο από μία ώρα πριν ανοίξει η αγορά ο πρόεδρος Roosevelt και ο υπουργός Elihu Root, άρχισαν να αναθεωρούν την προτεινόμενη εξαγορά και κατανοούν το ενδεχόμενο μιας δυνητικής καταστροφής εάν δεν πραγματοποιούταν η συγχώνευση. Έτσι μπροστά στην ενδεχόμενη καταστροφή ο πρόεδρος Roosevelt κατάλαβε τη διαφορετικότητα της κατάστασης και επέτρεψε την εξαγορά.

Όταν τα νέα έφτασαν στη Νέα Υόρκη η εμπιστοσύνη της κοινής γνώμης εκτινάχτηκε στα ύψη. Η Commercial & Financial Chronicle ανέφερε ότι "η ανακούφιση που προέκυψε από αυτή τη συναλλαγή ήταν άμεση και εκτεταμένη". Η τελική κρίση και ο πανικός για άλλη μια φορά είχαν αποφευχθεί.

2.1.8 ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η τεράστια αλληλοσχετιζόμενη ύφεση, ο τραπεζικός πανικός και η πτώση του χρηματιστηρίου οδήγησαν σε σημαντική οικονομική διάσπαση. Ο Robert Bruner και ο Sean Carr αναφέρουν διάφορες στατιστικές σε μια προσπάθεια να ποσοτικοποιήσουν τον πανικό του 1907, στο βιβλίο τους *Lessons learned from the markets perfect storm*.

Η βιομηχανική παραγωγή μειώθηκε περισσότερο από κάθε άλλη οικονομική δραστηριότητα μέχρι τότε, επίσης το 1907 σημειώθηκε το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό χρεωκοπιών που είχε σημειωθεί μέχρι τότε.

Η παραγωγή μειώθηκε κατά 11%, οι εισαγωγές κατά 26%, ενώ η ανεργία ανήλθε στο 8% από 3% που ήταν πριν το 1907. Η μετανάστευση μειώθηκε στους 750.000 ανθρώπους το 1909, από 1.200.000 ανθρώπους που ήταν πριν δύο χρόνια.

Ένα θετικό επακόλουθο που είχε η κρίση του 1907 για τα επόμενα χρόνια είναι ότι προσπάθησαν να προστατεύσουν το τραπεζικό σύστημα από παρόμοιες ενέργειες.

Το Μάιο του 1908 το Κογκρέσο ψήφισε το νόμο Aldrich - Vreeland, που καθιέρωσε την National Monetary Commission, για να ερευνήσει η συγκεκριμένη επιτροπή τον πανικό και να προτείνει τη νομοθεσία που θα ρυθμίσει το τραπεζικό σύστημα. Ο πρόεδρος της National Monetary Commission (εθνική νομισματική επιτροπή) πήγε στην Ευρώπη για δύο χρόνια για να μελετήσει τα τραπεζικά συστήματα της ηπείρου. Το τραπεζικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών είχε ανάγκη από μία κεντρική τράπεζα, που να μπορεί να επεκτείνει τα χρηματικά αποθέματα κατά τη διάρκεια περιόδων κρίσεων. Επιπλέον να μπορεί να λειτουργήσει και σαν δανειστής της τελευταίας λύσης (lender of last resort)

Η τελική έκθεση της νομισματικής επιτροπής δημοσιεύτηκε στις 11 Ιανουαρίου 1911. Έπειτα από δύο χρόνια συζητήσεων το Κογκρέσο δημιούργησε την Federal Reserve Bank of New York, όπου πρόεδρος της ήταν ο Benjamin Strong.

2.1.9 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Συμπερασματικά μπορεί να ειπωθεί ότι ο πανικός του 1907 συνέβη εξαιτίας της πτώχευσης των τραπεζών και εταιρειών trust, που προερχόταν από τη χρήση σύνθετων τραπεζικών προϊόντων και αποτυχημένων μηχανισμών εκμετάλλευσης της αγοράς. Αυτή η κρίση κράτησε για σχεδόν έναν χρόνο.

Για τον έλεγχο των πάσης φύσεως τραπεζών στη Νέα Υόρκη υπήρχε η New York Clearing house, αν υπήρχε και μια παρόμοια επίσημη οργάνωση για τον οικονομικό έλεγχο των εταιρειών trust ίσως είχε αποφευχθεί ο πανικός και η κρίση. Μια τέτοια οργάνωση θα μπορούσε να είχε διαχειριστεί νωρίτερα τον πανικό και με καλύτερες λύσεις από τα δάνεια που είχε προτείνει ο Morgan. Αυτή η δυνατότητα της προστασίας των trust εταιρειών αποδείχτηκε στο Chicago, από την Chicago Clearinghouse όπου εκεί δεν δημιουργήθηκε ο πανικός από τις μαζικές αναλήψεις καταθέσεων.

Επίσης άλλο σημαντικό στοιχείο είναι η έλλειψη μιας κεντρικής τράπεζας, όπου θα λειτουργούσε σαν lender of last resort (δανειστής της τελευταίας λύσης). Αυτός θα κάλυπτε όλους τους μεσάζοντες στο σύστημα πληρωμών και θα πρόσθετε έτσι σταθερότητα στο οικονομικό σύστημα.

Βέβαια όπως και να έχει ο πανικός ξεπεράστηκε από την παρέμβαση του J. P. Morgan, είτε επειδή δέσμευσε μεγάλο μέρος του κεφαλαίου του δανείζοντας το, είτε λόγω της δύναμης που του παρείχε το κύρος κατάφερε να επιτύχει συμφωνίες με μεγάλους οικονομικούς παράγοντες της εποχής. Αν

και ο Morgan τελικά δεν έχασε τα χρήματα που δάνεισε, η προσδοκία μεγαλύτερου κινδύνου που υπήρχε έκανε τη δυνατότητα δανεισμού σε μελλοντικούς πανικούς μη ελκυστική.

2.2 Η οικονομική κρίση του 1929

Έχει επικρατήσει να ονομάζεται «**Η μεγάλη κρίση**», άρχισε από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής αλλά επεκτάθηκε και σε άλλες χώρες, σε διαφορετική χρονική στιγμή για κάθε χώρα. Προκάλεσε σοβαρή αποδιοργάνωση της παγκόσμιας οικονομίας και του διεθνούς συστήματος πληρωμών. Μερικοί οικονομολόγοι τη θεώρησαν σαν την αρχή της κατάρρευσης του καπιταλιστικού συστήματος σε παγκόσμια κλίμακα. Ήταν η μεγαλύτερη και πιο σημαντική οικονομική κρίση στη μοντέρνα ιστορία και χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα σαν σημείο αναφοράς και μέτρησης στο πόσο χαμηλά μπορεί να πέσει μία οικονομία.

Οι ιστορικοί συχνά χρησιμοποιούν σαν ημερομηνία της έναρξης της κρίσης το «κραχ» του χρηματιστηρίου τον Οκτώβρη του 1929 και σαν τέλος της ύφεσης που δημιουργήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες, το ξεκίνημα του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου το 1939.

2.3 Αιτίες

Υπάρχουν πολλές πιθανές αιτίες που θα μπορούσα να πω ότι ευθύνονται για την μεγάλη οικονομική κρίση και την ύφεση που ακολούθησε στις Ηνωμένες Πολιτείες, ξεκινώντας το 1929. Οι απόψεις ιστορικών και οικονομολόγων διαφέρουν ως προς την αιτία που οδήγησε στην μεγάλη δεκαετή οικονομική ύφεση, οι ιστορικοί δίνουν έμφαση σε δομικούς παράγοντες της οικονομίας. Όπως οι μαζικές τραπεζικές αποτυχίες και το "κραχ" του χρηματιστηρίου, ενώ οι οικονομολόγοι (Peter Tenim and Barry Eichengreen) οδηγήθηκαν στο συμπέρασμα ότι βασική αιτία ήταν, η απόφαση της Βρετανίας να επιστρέψει στην ισοτιμία του χρυσού στο ύψος που ήταν πριν το Α Παγκόσμιο Πόλεμο (U.S 4,86\$: 1£).

Οι οικονομικοί κύκλοι αλλάζουν συνεχώς επίπεδα και τιμές μέσα από την προσφορά και τη ζήτηση. Αλλά τι ήταν αυτό που έκανε μια συνηθισμένη μικρή οικονομική ύφεση μέσα σε ένα συνηθισμένο οικονομικό κύκλο να μετατραπεί σε μία τεράστια καταστροφή και μακροχρόνια οικονομική ύφεση; Οι μελετητές δεν έχουν καταλήξει έως σήμερα στις κύριες αιτίες και τη σημασία τους.

Ένας γνωστός οικονομολόγος ο Irving Fisher, υποστήριξε ότι πρωταρχικός παράγοντας στην ανάπτυξη της μεγάλης ύφεσης ήταν η υπερχρέωση και ο αντιπληθωρισμός (υποτίμηση). Ο Fisher είπε ότι η χαλαρή

πίστωση από πλευράς τραπεζών ήταν αυτή που προμήθευσε την κερδοσκοπία και δημιούργησε οικονομικές φούσκες «economic bubbles». Υπό αυτή την έννοια, αυτός αριθμήσε εννέα παράγοντες όπου αλληλεπιδρώντας ο ένας με τον άλλο κάτω από συνθήκες χρέους και υποτίμησης δημιούργησαν ένα μηχανισμό που οδήγησε την οικονομία στην πλήρη κατάρρευση.

Αυτή είναι μια αλυσίδα γεγονότων που συνέβη ως εξής:

1. Χρέος στη ρευστότητα και πτώση των πωλήσεων
2. Εμπορική ύφεση στην προσφορά χρήματος
3. Πτώση των επιπέδων τιμών των ενεργητικών των επιχειρήσεων
4. Μία ακόμα μεγαλύτερη πτώση στο δίκτυο αξιών των επιχειρήσεων και βιαστικές χρεοκοπίες
5. Πτώση των εσόδων
6. Μείωση των δαπανών στο εμπόριο και την εργασία
7. Απαισιοδοξία και μείωση της εμπιστοσύνης
8. Κατακράτηση των χρημάτων
9. Μια πτώση στα ονομαστικά επιτόκια και άνοδο της υποτίμησης ρυθμίζοντας τα επιτόκια

Άλλος ένας καθοριστικός παράγοντας που οδήγησε στην κατάρρευση της οικονομίας ήταν το καθεστώς των οριακών απαιτήσεων που ίσχυε εκείνη την εποχή. Οι οριακές απαιτήσεις ήταν μόλις 10%, δηλαδή οι εταιρείες μεσιτείας (π.χ. μια investment bank) για κάθε 10\$ που κατέθετε ένας πολίτης δάνειζε τα 9\$. Όταν η αγορά κατέρρευσε, αυτές οι εταιρείες απαίτησαν αυτά τα δάνεια, τα οποία όπως ήταν φυσικό δεν ήταν δυνατό να πληρωθούν. Έτσι καθώς οι οφειλότες παρέβηκαν τα χρέη τους και οι καταθέτες άρχισαν να αποσύρουν μαζικά τις καταθέσεις τους, λόγω του πανικού που είχε δημιουργηθεί, οι τράπεζες η μια μετά την άλλη άρχισαν να χρεοκοπούν.

2.3.1 Η ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Μετά από μία πενταετής αυξητική πορεία ο κόσμος είδε τον δείκτη Dow Jones Industrial Average να πενταπλασιάζει την αξία του. Οι τιμές διογκώθηκαν στις 381,17 μονάδες στις 3 Σεπτεμβρίου 1929. Η αγορά τον πρώτο μήνα που ακολούθησε έχασε το 17% της αξίας της, σε αυτή την πρώτη πτώση. Οι τιμές μετά από μία βδομάδα ανέκτησαν παραπάνω από το μισό των απωλειών τους, αλλά αργότερα έχασαν αυτό το πλεονέκτημα και υποχώρησαν. Η πρώτη μεγάλη πτώση ήταν την Πέμπτη 24 Οκτωβρίου 1929, γνωστή και σαν *Μαύρη Πέμπτη*, οι καταγραφές μας λένε ότι 19,9 εκατομμύρια μετοχές κυκλοφόρησαν στο εμπόριο εκείνη τη μέρα.

Στις 1μ.μ. την Παρασκευή 25 Οκτωβρίου, διάφοροι ηγέτες τραπεζών της Wall Street συναντήθηκαν για να βρουν μια λύση για τον πανικό και το

χάος που έπληττε τις εμπορικές συναλλαγές. Στο συνέδριο συμμετείχαν οι: Thomas W. Lamont, διευθυντής της Morgan Bank, ο Albert Wiggin διευθυντής της Chase National Bank και τον Charles E. Mitchell πρόεδρο της National City Bank. Αυτοί επέλεξαν τον Richard Whitney, αντιπρόεδρο του χρηματιστηρίου, να ενεργήσει σύμφωνα με το συμφέρον τους. Με τους οικονομικούς πόρους των τραπεζιτών να τον στηρίζουν, ο Whitney έδωσε προσφορά για να αγοράσει ένα μεγάλο μέρος από μετοχές της U.S. Steel company μία τιμή πολύ παραπάνω από την τρέχουσα στην αγορά. Οι έμποροι από την πλευρά τους παρακολουθούσαν αυτή την κίνηση με μεγάλη έκπληξη. Τότε ο Whitney έδωσε στους εμπόρους παρόμοιες προσφορές και σε άλλες «blue chip» μετοχές.

Αυτή η τακτική ήταν παρόμοια με την τακτική που είχε χρησιμοποιηθεί για να λήξει ο πανικός του 1907, με αυτές λοιπόν τις κινήσεις κατάφεραν να σταματήσουν την πτώση των τιμών και της οικονομίας μόνο για εκείνη τη μέρα.

Μέσα στο Σαββατοκύριακο τα γεγονότα κυκλοφόρησαν μέσο του τύπου σε όλη τη χώρα. Τη Δευτέρα 28 Οκτωβρίου, τη *Μαύρη Δευτέρα*, οι περισσότεροι επενδυτές λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης αποφάσισαν να βγουν από την αγορά και έτσι συνεχίστηκε η πτώση των τιμών στο χρηματιστήριο. Εκείνη τη μέρα ο Dow Jones Industrial Average, έχασε το 13% της αξίας του. Η επόμενη μέρα 29 Οκτωβρίου, γνωστή και σαν *Μαύρη Τρίτη*, περίπου 16.000.000 μετοχές άλλαξαν χέρια. Το ύψος των μετοχών που αγοράσθηκαν και πωλήθηκαν εκείνη την ημέρα είναι ένας αριθμός που δεν ξεπεράστηκε σχεδόν για 40 χρόνια, μόλις το 1968. Σύμφωνα με τον συγγραφέα Richard M. Salsman όπου ανέφερε στον τύπο ότι, ο πρόεδρος των Η.Π. Herbert Hoover, δεν θα ασκούσε αρνησικυρία στον εκκρεμή νόμο Hawley- Smoot Tariff, έτσι βάση αυτής της είδησης οι τιμές των μετοχών καταρράκωσαν ακόμα πιο χαμηλά.

Ο William C. Durant συνέβαλε με μέλη της οικογένειας Rockefeller και άλλους οικονομικούς γίγαντες, να αγοράσουν μεγάλες ποσότητες μετοχών σε μία προσπάθεια να επιδείξουν στο κοινό την εμπιστοσύνη τους στην αγορά. Αλλά οι προσπάθειες τους απέτυχαν να σταματήσουν την καταρράκωση των τιμών. Ο Dow Jones έχασε άλλο 12% από την αξία του εκείνη τη μέρα. Η συσκευή «ticker» δεν σταμάτησε να δουλεύει εκείνη τη μέρα, μέχρι τις 19:45 το απόγευμα. Η αγορά έχασε 14.000.000\$ σε αξία εκείνη την ημέρα, φτάνοντας τις απώλειες για εκείνη την εβδομάδα στα 30.000.000\$, δέκα φορές παραπάνω από τον ετήσιο προϋπολογισμό της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Κεφάλαιο τεράστιο για την εποχή, τόσα δεν είχαν ξοδέψει οι Η.Π.Α. σε όλο τον Ά Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ένα προσωρινό κατώτατο σημείο συνέβη στις 13 Νοεμβρίου, με τον Dow Jones να κλείνει στις 198,6 μονάδες εκείνη την ημέρα. Στη συνέχεια η αγορά ανέκτησε για μερικούς μήνες από εκείνη την ημέρα, με τον Dow Jones

να φτάνει ένα δεύτερο ανώτατο σημείο «Dead cat bounce» στις 294,0 μονάδες τον Απρίλιο του 1930. Η αγορά μετά εισήλθε σε μια μεγάλη πτωτική πορεία από τον Απρίλιο του 1931, η οποία συνεχίστηκε μέχρι το 1932 όταν ο Dow Jones έκλεισε στις 41,22 μονάδες στις 8 Ιουλίου του ίδιου έτους. Όλη αυτή η καταστροφική πορεία είχε σαν αποτέλεσμα ο Dow Jones να έχει μια πτώση 89% από την κορυφή του πριν την «Μαύρη Πέμπτη» του 1929 (24 Οκτωβρίου). Αυτό ήταν το χαμηλότερο σημείο του χρηματιστηρίου που είχε καταγραφεί από τον 19ο αιώνα.

2.3.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΟ «ΚΡΑΧ»

Το μεγάλο κραχ ήταν επακόλουθο μιας κερδοσκοπικής έκρηξης που εφαρμοζόταν στα τέλη της δεκαετίας του 1920, η οποία ώθησε εκατοντάδες χιλιάδες Αμερικανούς να επενδύσουν στο χρηματιστήριο. Ένας μεγάλος αριθμός πολιτών δανειζόταν χρήματα για να αγοράσει περισσότερες μετοχές. Όταν έφτασε ο Αύγουστος του 1929, οι μεσίτες συνήθιζαν να δανείζουν σε μικρούς επενδυτές παραπάνω από τα 2/3 της ονομαστικής αξίας των μετοχών που αυτοί είχαν αγοράσει. Πάνω από 8.500.000.000\$ είχαν διατεθεί στο δανεισμό, περισσότερα από ολόκληρο το απόθεμα της τρέχουσας νομισματικής κυκλοφορίας των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής. Η άνοδος των τιμών των μετοχών ενθάρρυνε περισσότερους ανθρώπους να επενδύσουν, ο κόσμος πίστευε ότι οι τιμές των μετοχών θα ανέβαιναν ακόμα περισσότερο. Έτσι η κερδοσκοπία ανέβασε ακόμα περισσότερο τις τιμές και δημιούργησε μια οικονομική φούσκα. Ο δείκτης P/E (price to earnings) ratio of S & P Composite stocks, ήταν 32,6 μονάδες το Σεπτέμβρη του 1929. Πολύ παραπάνω δηλαδή από μετρήσεις των προηγούμενων χρόνων. Πολλοί οικονομολόγοι διατύπωσαν τις ανησυχίες τους για αυτά που συνέβαιναν στο χρηματιστήριο.

Το όλο σκηνικό άρχισε την Πέμπτη 24 Οκτωβρίου, όπου άρχισαν να πέφτουν οι τιμές των μετοχών και άρχισε ο πανικός των πωλήσεων στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Σε μία και μόνο μέρα πουλήθηκαν 19.900.000 μετοχές, καθώς οι επενδυτές προσπαθούσαν να αποφύγουν την καταστροφή. Παρόμοιες σκηνές συνέβησαν και τις επόμενες ημέρες, τη Δευτέρα 28 και την Τρίτη 29 Οκτωβρίου, οι οικονομολόγοι αναφέρουν ότι αυτές οι μαζικές πωλήσεις ήταν ο κυρίως παράγοντας που οδήγησαν την οικονομία στην μεγάλη ύφεση που ακολούθησε για τα επόμενα δέκα χρόνια.

2.3.3 Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Το 1933 ιδρύθηκε από την U.S. Senate η επιτροπή Pecora, για να μελετήσει τις αιτίες που προκάλεσαν το κραχ. Το Κογκρέσο ψήφισε τον νόμο Glass-Steagall το 1933, όπου καθόριζε τον διαχωρισμό ανάμεσα σε commercial banks, όπου παίρνουν καταθέσεις και κάνουν δάνεια, και σε investment banks, όπου αναλαμβάνουν αγορές μετοχών, κυκλοφορούν και διανέμουν μετοχές, ομόλογα και άλλους οικονομικούς τίτλους.

Αναφορικά με την έρευνα της επιτροπής Pecora δεν κατέληξε σε κάποια αποδεδειγμένη και κύρια αιτία, αλλά μέσα από την έρευνα που πραγματοποίησε κατάφερε να βρει ποιές τράπεζες έκαναν κατάχρηση των λειτουργιών τους (όπως ο υπερδανεισμός), έτσι ώστε να συμβάλλουν ακόμη περισσότερο στο οικονομικό αδιέξοδο.

Μετά λοιπόν το κραχ του 1929 τα χρηματιστήρια σε όλο τον κόσμο καθιέρωσαν την κριτήριο για την προσωρινή αναβολή του εμπορίου σε περιπτώσεις γρήγορων μειώσεων, προσπαθώντας έτσι να εμποδίσουν παρόμοιους πανικούς πωλήσεων όπως αυτοί του 1929.

2.3.4 ΑΝΤΙΚΤΥΠΟ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Το κραχ στο χρηματιστήριο και η οικονομική ύφεση που ακολούθησε ήταν η μεγαλύτερη οικονομική κρίση του εικοστού αιώνα. Ο πανικός εκείνων των ημερών του Οκτωβρίου του 1929, έμεινε στην ιστορία σαν το σύμβολο της οικονομικής σμίκρυνσης της παγκόσμιας οικονομίας για τα επόμενα δέκα χρόνια. Το κραχ του χρηματιστηρίου προκάλεσε πανικό και αποπροσανατολισμό σε όλους τους επιχειρηματικούς κλάδους της εποχής. Αυτό τώρα το κραχ έχει γίνει πηγή έντονης ακαδημαϊκής συζήτησης, ιστορικής, πολιτικής και οικονομικής μέχρι τις μέρες μας, απόψεις για την κύρια αιτία μπορεί κανείς να συναντήσει πάρα πολλές.

Κάποιοι πίστεψαν ότι η εκμετάλλευση από τις επιχειρήσεις διαχείρισης χαρτοφυλακίου ήταν αυτή που οδήγησε στο κραχ της Wall Street το 1929 και στην μεγάλη οικονομική ύφεση που ακολούθησε. Άλλοι πάλι κατηγορήσαν τις εμπορικές τράπεζες για την καταστροφή, επειδή βιάστηκαν να τοποθετήσουν τις καταθέσεις τους στο ρίσκο του χρηματιστηρίου.

Ο οικονομικός ιστορικός Charles Kindleberger υποστηρίζει ότι στο χάος του Οκτωβρίου του 1929 δεν υπήρχε κανένας δανειστής της τελευταίας στιγμής που να βοήθησε πραγματικά (αν και αυτός ο θεσμός υπήρχε από το 1911 ήταν η Federal Reserve Bank of New York). Μία τέτοια βοήθεια κατά τον ίδιο θα ήταν το κλειδί για να σταματήσει η πτώση των επιχειρήσεων, που

ακολουθεί μετά από μια κρίση. Το κραχ του 1929 ήταν το ξεκίνημα για μια περίοδο με πάρα πολύ κακές οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες για τις Ηνωμένες Πολιτείες και για άλλες χώρες.

Ένα πολύ σημαντικό ερώτημα είναι, ήταν το κραχ του 1929 που στην ουσία προκάλεσε την ύφεση; Ή απλά συμπίπτει με το ξέσπασμα της οικονομικής φούσκας;

Η πτώση στις τιμές των μετοχών προκάλεσε χρεοκοπίες τραπεζών και διάφορες μακροοικονομικές δυσκολίες περιλαμβάνοντας κλεισίματα επιχειρήσεων, απολύσεις εργαζομένων και άλλα οικονομικά μέτρα καταστολής. Η επακόλουθη αύξηση της μαζικής ανεργίας και η ύφεση στην παραγωγή, θεωρούνται άμεσα αποτελέσματα του κραχ αν και δεν είναι το μόνο γεγονός που συνέβαλλε στην ύφεση. Αναμφίβολα όμως το κραχ ήταν εκείνο το σημείο χρονικά που άρχισε η πτώση στην οικονομία και εγκαινίασε την μεγάλη ύφεση.

Πάντως άσχετα με τις διαφορετικές απόψεις όλοι οι ακαδημαϊκοί συμφωνούν για ένα πράγμα ότι, το κραχ εξαφάνισε δισεκατομμύρια δολαρίων πλούτου σε μία μέρα. Αυτή η αποτυχία ξεκίνησε μια παγκόσμια απόσυρση στα αποθέματα χρυσού των Ηνωμένων Πολιτειών, δηλαδή στο δολάριο (νομισματικός κανόνας) και έτσι ανάγκασε την Federal Reserve Bank of New York να αυξήσει τα επιτόκια μέσα στην οικονομική ύφεση.

Επίσης μετά το κραχ του 1929 εφαρμόζονταν ένας κανονισμός που ονομαζόταν «uptick rule», αυτός ο κανονισμός επέτρεπε το short selling όταν η τελευταία τιμή της μετοχής στο χρηματιστήριο ήταν ένας θετικός αριθμός. Αυτός ο κανονισμός εφαρμόστηκε για να εμποδίσει τους short sellers να οδηγήσουν την τιμή της μετοχής προς τα κάτω σε ένα «bear run».

Ακόμα και η ερμηνεία του κραχ στην πορεία της οικονομίας και η σημασία του και αυτό από μόνο του αποτέλεσε θέμα συζήτησης. Πολλοί ακαδημαϊκοί είδαν το κραχ σαν ένα μέρος της διαδικασίας των θεωριών «boom and bust».

Σύμφωνα λοιπόν με τους οικονομολόγους, Joseph Schumpeter και Nicolai Kondratieff, το κραχ ήταν ένα ιστορικό γεγονός στη συνεχιζόμενη διαδικασία γνωστή σαν οικονομικοί κύκλοι. Έτσι το κραχ είχε σαν αποτέλεσμα να επιταχύνει την ταχύτητα με την οποία ο κύκλος θα προχωρούσε στο επόμενο επίπεδο.

Από την άλλη υπάρχουν και άλλες απόψεις για τα αποτελέσματα μακροχρόνια στην οικονομία που ακολούθησαν μετά τον Οκτώβρη του 1929. Για μια άλλη άποψη μιλάνε στο βιβλίο τους ο Milton Friedman και η Anna Schwartz με τίτλο A Monetary History of the United States. Μέσα σε αυτό υποστηρίζουν ότι τελικά δεν ήταν η πτώση στον οικονομικό κύκλο, ούτε ο προστατευτισμός στο εμπόριο αλλά ούτε και το μεγάλο κραχ του 1929 που βύθισε τη χώρα στη βαθιά οικονομική ύφεση που ακολούθησε. Ήταν η

πτώση του τραπεζικού συστήματος που συνέβη μεταξύ της περιόδου 1930-1933.

Άλλο αναπάντητο ερώτημα είναι, ποιά αποτυχία ήταν μεγαλύτερη και επηρέασε περισσότερο την οικονομία στο μέλλον; Η αποτυχία από την πλευρά των ελεύθερων αγορών, ή η αποτυχία από πλευράς των κυβερνήσεων να βάλουν φραγμό στην εκτεταμένη κατάρρευση των τραπεζών από τους συνεχής πανικούς και της μείωσης της προσφοράς χρημάτων.

2.3.5 ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΟ

Η δεκαετία που προηγήθηκε πριν το κραχ του χρηματιστηρίου ήταν γενικά μια εποχή ευημερίας για τις επιχειρήσεις και ευμάρειας. Τα κέρδη των επιχειρήσεων το 1929 ήταν τριπλάσια από ότι το 1920, αλλά οι επιχειρηματικές επενδύσεις ήταν περιορισμένες διότι η ζήτηση δεν αυξανόταν όσο η προσφορά. Επίσης η απασχόληση και οι αμοιβές της εργασίας δεν αυξάνονταν τη δεκαετία του 1920.

Εκείνη λοιπόν την εποχή το παραγόμενο προϊόν, οι πωλήσεις αλλά και οι τιμές βρισκόταν σε πολύ υψηλά επίπεδα και όλα έδειχναν ότι η οικονομία μπορούσε θεωρητικά να φτάσει σε υψηλότερα επίπεδα από αυτό που ήδη βρισκόταν.

Ένα μεγάλο μέρος της αγοράς μετοχών γινόταν με δάνεια, έτσι όταν την Τρίτη 29 Οκτωβρίου το πρωί παρουσιάστηκε ξαφνικά μεγάλη προσφορά μετοχών, οι τιμές τους άρχισαν να καταρρακωθούν, προκαλώντας έναν πρωτοφανή πανικό κοντά στα όρια της υστερίας. Όταν τελείωσαν οι συναλλαγές της ημέρας στο χρηματιστήριο, οι τιμές των μετοχών είχαν φτάσει σε πολύ χαμηλά επίπεδα, οι επενδυτές είχαν υποστεί τεράστιες ζημιές και πάρα πολλοί είχαν χρεοκοπήσει. Η εμπιστοσύνη στην Αμερικανική οικονομία είχε κλονιστεί σοβαρά. Έτσι ξεκίνησε μια διαδικασία συνεχούς μείωσης του προϊόντος, της απασχόλησης και του εισοδήματος.

Τον Μάρτιο του 1930 υπήρχαν ήδη 4.000.000 άνεργοι στις Ηνωμένες Πολιτείες, ενώ το Μάρτιο του 1931 ο αριθμός του είχε αυξηθεί σε 8.000.000. Οι δήμοι των μεγάλων πόλεων χρειάστηκε να μοιράζουν συσσίτιο στους άνεργους και τις οικογένειες τους και να στεγάζουν όσο μπορούν τους άστεγους. Τα εκατομμύρια των ανέργων δεν μπορούσαν πουθενά να βρουν κάποια εργασία.

Μεταξύ του 1929 και του 1932 85.000 επιχειρήσεις χρεοκόπησαν, 5000 τράπεζες έκλεισαν, η συνολική αξία των μετοχών έπεσε από 87 σε 19 δισεκατομμύρια δολάρια, η ανεργία έφτασε στα 12.000.000 άτομα, περίπου το 25% του εργατικού δυναμικού και το αγροτικό εισόδημα καθώς και το βιομηχανικό προϊόν μειώθηκαν κατά 50%. Το συνολικό ακαθάριστο εθνικό προϊόν το 1933 είχε πέσει στο 54% περίπου από το επίπεδο του 1929.

Το ανθρώπινο κόστος επίσης ήταν τεράστιο, επειδή η οικονομική ύφεση με την εξαθλίωση που προκάλεσε η φτώχεια, οικογένειες διαλύθηκαν, οι κοινωνικές σχέσεις διαταράχτηκαν, πάρα πολλοί άνθρωποι μετακινήθηκαν προσπαθώντας να βρουν αλλού δουλειά, η εγκληματικότητα αυξήθηκε και σε ορισμένες περιπτώσεις υπήρξαν και ένοπλες αντιδράσεις δυσαρεστημένων αγροτικών ή άλλων κοινωνικών ομάδων. Μέσα σε ένα χρόνο σημειώθηκαν 23.000 αυτοκτονίες αριθμός ρεκόρ. Η διατροφή, η στέγαση και οι άλλες ανάγκες εκατομμυρίων οικογενειών χειροτέρεψαν δραματικά και για ολόκληρες δεκαετίες μετά το 1929 η συμπεριφορά των μεγαλύτερων σε ηλικία Αμερικανών ήταν επηρεασμένη σημαντικά από τις πικρές εμπειρίες της μεγάλης εκείνης κρίσης.

2.4 Η πετρελαϊκή κρίση του 1973

Η πετρελαϊκή κρίση του 1973 άρχισε στις 15 Οκτωβρίου του 1973, όταν τα μέλη του OPEC ή OΠΕΚ στα ελληνικά, κήρυξε εμπάργκο πετρελαίου προς έναν αριθμό δυτικών κυρίως κρατών. Ο λόγος αυτής της κίνησης ήταν ότι ήθελαν με αυτόν τον τρόπο να δώσουν μια απάντηση στην απόφαση των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής να στηρίζουν τον Ισραηλινό στρατό στο πόλεμο του Yom Kippur. Ο OΠΕΚ λοιπόν, δήλωσε ότι δεν θα ήταν πλέον το κέντρο προμήθειας πετρελαίου για τις Ηνωμένες Πολιτείες και για κάποιες άλλες χώρες εφόσον συνέχιζαν να στηρίζουν το Ισραήλ κατά τη διάρκεια του πολεμικής σύγκρουσης.

Τα μέλη του OΠΕΚ συμφώνησαν να χρησιμοποιήσουν τη δύναμη τους, πάνω στον μηχανισμό για τον παγκόσμιο καθορισμό της τιμής του πετρελαίου, στην προσπάθειά τους να αυξήσουν τα έσοδα τους αυξάνοντας παγκοσμίως την τιμή του πετρελαίου. Αυτή η απόφαση ήταν επακόλουθο των μακροχρόνιων μειώσεων των εισοδημάτων των κρατών του OΠΕΚ και της πρόσφατης αποτυχίας των διαπραγματεύσεων με τις «επτά αδερφές» στις αρχές του Οκτωβρίου του ίδιου έτους.

Συνοπτικά η πετρελαϊκή κρίση μαζί με την κρίση στο χρηματιστήριο κατά την περίοδο 1973- 1974 μπορεί να θεωρηθεί σαν την πρώτη περίπτωση μετά την μεγάλη ύφεση του 1929 που είχε μόνιμο οικονομικό αντίκτυπο για μια δεκαετία μετά.

2.4.1 Η ΊΔΡΥΣΗ ΤΟΥ OΠΕΚ

Ο Οργανισμός των Πετρελαϊκών Εξαγωγικών Κρατών, αποτελούνταν από 13 χώρες, συμπεριλαμβανομένων του Ιράν, επτά Αραβικών χωρών, συν τον Ισημερινό, την Ινδονησία, τη Νιγηρία, την Αγκόλα και τη Βενεζουέλα. Ο OΠΕΚ είχε σχηματιστεί στις 14 Σεπτεμβρίου του 1960 στη διάσκεψη της

Βαγδάτης. Αυτό έγινε σαν μια κίνηση διαμαρτυρίας κατά των μεγάλων πετρελαϊκών εταιριών της Δύσης (κυρίως των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, της Βρετανίας και της Ολλανδίας) που διαρκώς μείωναν τις τιμές του πετρελαίου και είχαν κακούς τρόπους πληρωμής προς τους παραγωγούς. Στην αρχή λειτουργούσε ο ΟΠΕΚ σαν μία άτυπη μονάδα διαπραγμάτευσης για την πώληση του πετρελαίου από τα Τριτοκοσμικά κράτη⁴TM. Περιορίζε τις δραστηριότητες των μεγάλων Δυτικών πετρελαϊκών εταιριών, να πάρουν δηλαδή μεγαλύτερα μερίδια από τα έσοδα και να πάρουν τον έλεγχο πάνω στο επίπεδο παραγωγής. Από το 1970 και μετά ο ΟΠΕΚ αρχίζει σημαντικά να ασκεί τη δύναμη του, από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 ο μεγάλος Δυτικός πετρελαϊκός συνασπισμός ξαφνικά βρέθηκε αντιμέτωπος με ένα ενωμένο μπλοκ παραγωγών. Αυτός ο οργανισμός θα παίξει πολύ σημαντικό ρόλο στην οικονομική κρίση του 1973.

2.4.2 Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ YOM KIPPUR

Στις 6 Οκτωβρίου 1973, η Συρία και η Αίγυπτος εξαπέλυσαν στρατιωτική επίθεση ενάντια του Ισραήλ ξεκινώντας τον πόλεμο του Yom Kippur που αποτελεί τον 'Δ Αραβοϊσραηλινό πόλεμο. Με την έναρξη αυτού του πολέμου και με την άνοδο στην τιμή του πετρελαίου που ακολούθησε η Δύση δεν θα μπορούσε να αυξάνει την ενεργειακή χρήση κατά 5% ετησίως όπως υπολόγιζε, αγοράζοντας φτηνά το πετρέλαιο. Ενώ θα συνέχιζε να πουλάει ακριβά τα προϊόντα της στις χώρες του Τρίτου Κόσμου.

Το 1973 ο σεΐχης του Ιράν, του οποίου το έθνος ήταν το δεύτερο στην παγκόσμια εξαγωγή πετρελαίου και ο σημαντικότερος σύμμαχος των Ηνωμένων Πολιτειών στη Μέση Ανατολή για εκείνη την εποχή, δήλωσε στους New York times.

«Βεβαίως εσείς τα Δυτικά έθνη αυξάνεται την τιμή του σιταριού που πουλάτε 300%, το ίδιο και με τη ζάχαρη και με το τσιμέντο. Εσείς αγοράζετε το αργό μας πετρέλαιο και μας το ξαναπουλάτε επεξεργασμένο σε πετροχημικά, 100 φορές περισσότερο την τιμή που πληρώσατε αρχικά σε εμάς. Είναι δίκαιο λοιπόν, από τώρα και στο εξής να πληρώνετε περισσότερο για πετρέλαιο. Ας πούμε δέκα φορές περισσότερο».

Έτσι σταδιακά από το 1971 και μετά τα μέλη του ΟΠΕΚ προσπαθούσαν να πάρουν «το πάνω χέρι» στον καθορισμό της παγκόσμιας τιμής του πετρελαίου.

2.4.3 ΤΟ ΑΡΑΒΙΚΟ «EMBARGO» ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

Στις 16 Οκτωβρίου 1973, ο ΟΠΕΚ έκοψε την παραγωγή πετρελαίου και έβαλε εμπάργκο στις μεταφορές του αργού πετρελαίου προς τη Δύση, με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και την Ολλανδία σαν πιο συγκεκριμένους στόχους. Η Ολλανδία είχε προμηθεύσει όπλα το Ισραήλ και επέτρεψαν στους Αμερικανούς να χρησιμοποιήσουν τα Ολλανδικά αεροδρόμια για να προμηθεύουν τους Ισραηλινούς κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης. Επίσης μαζί με το embargo επιβλήθηκαν αυξήσεις τιμών. Μέχρι να πέσει η ζήτηση πετρελαίου οι τιμές αυξήθηκαν δραματικά ώστε να φτάσει η αγορά σε ένα νέο επίπεδο χαμηλότερης προσφοράς πετρελαίου. Προσδοκώντας αυτό, η τιμή αγοράς του πετρελαίου αυξήθηκε σημαντικά, από 3\$ το βαρέλι στα 12\$. Ένα παγκόσμιο οικονομικό σύστημα βρισκόταν ήδη κάτω από τις συνέπειες της διακοπής του κανόνα του Bretton Woods και η παγκόσμια οικονομία θα έμπαινε σε μία εποχή με απανωτές υφέσεις και υψηλό πληθωρισμό. Αυτή η κατάσταση θα συνέχιζε να ταλαιπωρεί την παγκόσμια οικονομία μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και οι τιμή του πετρελαίου θα εξακολουθούσε να είναι ακριβή μέχρι το 1986.

Τώρα σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, το εμπάργκο πετρελαίου άλλαξε το χαρακτήρα της πολιτικής της Δύσης. Όσον αφορά την ενέργεια, αύξησε την έρευνα σε αυτό τον τομέα και την εξερεύνηση των πόρων, για τη διατήρηση της ενέργειας. Όσον αφορά την οικονομία, εφάρμοσε περιοριστική νομισματική πολιτική για την καλύτερη καταπολέμηση του πληθωρισμού.

2.4.4 Η ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΗ ΚΡΙΣΗ (1973)

Η κρίση στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης προήλθε από την πίεση που υπέστη η οικονομία λόγω του υψηλού πληθωρισμού, λόγω της πολιτικής του τότε προέδρου των ΗΠΑ Nixon (Nixon shock) και από την κατάρρευση του νομισματικού συστήματος.

Η χρηματιστηριακή κρίση του 1973, διήρκεσε μεταξύ Ιανουαρίου 1973 και Δεκεμβρίου 1974. Επηρεάστηκαν από αυτήν όλες οι μεγάλες χρηματιστηριακές αγορές του κόσμου, ιδιαίτερα η χρηματιστηριακή αγορά του Ηνωμένου Βασιλείου. Ήταν μία από τις χειρότερες υφέσεις που παρουσιάστηκαν στην μοντέρνα οικονομική ιστορία. Η κατάρρευση προήλθε από την κατάργηση του κανόνα του Bretton Woods που έγινε δύο χρόνια πριν ξεσπάσει η κρίση στο χρηματιστήριο καθώς και από την πολιτική του προέδρου Nixon σε συνδυασμό με την υποτίμηση του δολαρίου των Ηνωμένων Πολιτειών στο πλαίσιο της συμφωνίας «Smithsonian». Συνδέθηκε επίσης και με την εκδήλωση της πετρελαϊκής κρίσης τον Οκτώβρη του ίδιου έτους.

Από 11 Ιανουαρίου 1973 ως και 6 Δεκέμβρη 1974, ο Dow Jones Industrial Average του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης αναφέρθηκε ότι έχασε το 45% της αξίας του καθιστώντας την έβδομη χειρότερη «bear market» στην ιστορία του δείκτη.

Το 1972 ήταν μια καλή χρονιά για το δείκτη του DJIA, όπου ανέκτησε το 15% της αξίας του σε δώδεκα μήνες. Το 1973 αναμενόταν να είναι ακόμα καλύτερο από εκθέσεις του περιοδικού Time, κατά μια ειρωνεία αυτό το δημοσίευμα έγινε μόλις τρεις μέρες πριν ξεσπάσει το "κραχ" στο χρηματιστήριο.

Κατά την διάρκεια δύο ετών, από το 1972 έως το 1974, η Αμερικανική οικονομία έπεσε από το 7,2% του ΑΕΠ στο -2,1%, ενώ ο πληθωρισμός εκτινάχτηκε από το 3,4% το 1972 στο 12,3% το 1974.

Χειρότερες ήταν οι επιπτώσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο και ιδιαίτερα στο χρηματιστήριο του Λονδίνου με τον γενικό δείκτη FT30 να χάνει το 73% της αξίας του κατά τη διάρκεια της χρηματιστηριακής κρίσης. Ενώ το ΑΕΠ στο Ηνωμένο Βασίλειο μέχρι εκείνη την στιγμή κάθε χρόνο είχε αυξητικές τάσεις (ετησίως περίπου 5,1%) το 1974 το ΑΕΠ παρουσίασε πτώση κατά 1,1%. Εκείνη την περίοδο η Βρετανική αγορά ακινήτων περνούσε μία πολύ σοβαρή κρίση. Επιπλέον η τραπεζική κρίση ανάγκασε την Τράπεζα της Αγγλίας να δεχθεί βοήθεια από έναν αριθμό δανειστών.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο το "κραχ" τελείωσε μετά το πάγωμα των ενοικίων στις 19 Δεκεμβρίου 1974, επιτρέποντας την αναπροσαρμογή τιμών στα ακίνητα. Κατά τον επόμενο χρόνο, οι τιμές των μετοχών αυξήθηκαν κατά 150%. Σε αντίθεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες ο πληθωρισμός συνέχισε να αυξάνει κατά 25% το 1975, οδηγώντας στην εποχή του «stagflation». Το «stagflation» προήλθε από την άνοδο της τιμής του πετρελαίου, διότι αυτό είχε σαν επίπτωση να αυξηθούν οι τιμές την ώρα που στην ουσία επιβραδύνεται η οικονομία, καθιστώντας την παραγωγή λιγότερο επικερδή.

Όλοι οι κύριοι οικονομικοί δείκτες στο μέλλον πάτωσαν μεταξύ Σεπτεμβρη και Δεκέμβρη του 1974, έχοντας χάσει τουλάχιστον το 34% της αξίας τους σε ονομαστικούς όρους και το 43% σε πραγματικούς όρους. Σε όλες τις περιπτώσεις η ανάκαμψη ήταν μια αργή διαδικασία.

Η αγορά της Δυτικής Γερμανίας ανέκαμψε γρήγορα, επιστρέφοντας στο πραγματικό της επίπεδο μέσα σε 18 μήνες. Από την άλλη το Ηνωμένο Βασίλειο δεν επέστρεψε στα ίδια επίπεδα παρά μόνο για ένα μικρό χρονικό διάστημα τον Μάιο του 1987 (λίγους μήνες πριν την λεγόμενη «Μαύρη Δευτέρα»). Στην αντίπερα όχθη οι Ηνωμένες Πολιτείες έφτασαν στα προηγούμενα επίπεδα σε πραγματικούς όρους είκοσι χρόνια μετά και συγκεκριμένα τον Αύγουστο του 1993.

2.4.5 ΑΜΕΣΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟ ΤΟΥ ΕΜΠΑΡΓΚΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

Οι επιπτώσεις του εμπάργκο ήταν άμεσες, ο ΟΠΕΚ ανάγκασε τις εταιρίες πετρελαίου να αυξήσουν το ύψος των πληρωμών τους δραστικά. Η τιμή του πετρελαίου τετραπλασιάστηκε κοντά στα 12\$ το βαρέλι.

Αυτή η αύξηση στην τιμή του πετρελαίου είχε τεράστιο αποτέλεσμα για τα κράτη που εξήγαγαν το πετρέλαιο, οι χώρες της Μέσης Ανατολής, που για πολλά χρόνια κυριαρχούσαν και εξαρτιόντουσαν οικονομικά από τις χώρες της Δύσης, από τότε και στο εξής η κατάσταση θα άλλαζε οριστικά για αυτές. Κατάφεραν πλέον να αποκτήσουν τον έλεγχο σε οικονομικά αγαθά ζωτικής σημασίας γι' αυτές. Η παραδοσιακή ροή κεφαλαίου όπως η εξαγωγή πετρελαίου αύξησε σε μεγάλο βαθμό τον πλούτο τους. Μερικά από τα έσοδα διανεμήθηκαν στην προσπάθεια βοήθειας για άλλα υποανάπτυκτα κράτη, όπου οι οικονομίες τους είχαν παγιδευτεί μεταξύ υψηλών τιμών πετρελαίου και χαμηλότερων τιμών για τα δικά τους εξαγωγίμα αγαθά (πρώτες ύλες), εν μέσω της ζήτησης των προϊόντων τους από τις χώρες της Δύσης. Μεγάλο μέρος του πλούτου που αποκτήθηκε από τα κράτη της Μέσης Ανατολής, απορροφήθηκε σε μαζικές αγορές όπλων, λόγω έντονων πολιτικών εντάσεων στη Μέση Ανατολή.

Τα μέλη του ΟΠΕΚ στον αναπτυσσόμενο κόσμο σταμάτησαν την πιθανότητα εθνικοποίησης των μετοχών των εταιριών στις χώρες τους. Πιο συγκεκριμένα οι Σαουδάραβες απέκτησαν τον επιχειρησιακό έλεγχο της Aramco υπό την ηγεσία του Ahmed Zaki Yamani. Τα υπόλοιπα κράτη του ΟΠΕΚ ακολούθησαν, το εισόδημα του cartel του πετρελαίου αυξήθηκε. Στη Σαουδική Αραβία πιο συγκεκριμένα, με τα επιπλέον κέρδη, η κυβέρνηση του κράτους ανέλαβε μια σειρά από πενταετή αναπτυξιακά σχέδια, από τα οποία το πιο φιλόδοξο ξεκίνησε το 1980, το οποίο αποτέλεσε επένδυση 250 δις \$. Άλλα μέλη του cartel επίσης ανέλαβαν σημαντικά οικονομικά αναπτυξιακά προγράμματα.

Εν το μεταξύ με την επιβολή του εμπάργκο προκλήθηκε χάος και στη Δύση. Στις Ηνωμένες Πολιτείες η τιμή λιανικής ενός γαλονιού βενζίνης ανέβηκε από 38,5 cents τον Μάιο, σε 55,1 cents τον Ιούνιο του 1974. Επιπλέον στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης οι μετοχές έχασαν 97 δις \$ σε αξία μέσα σε έξι εβδομάδες, πράγμα που έκανε ακόμα πιο δυσάρεστα τα πράγματα για την οικονομία. Πολιτειακοί κυβερνήτες ζήτησαν από τους πολίτες να μην τοποθετήσουν Χριστουγεννιάτικα φώτα τα Χριστούγεννα του 1974, για λόγους οικονομίας επιβάλλοντας την λεγόμενη απαγόρευση «Oregon», το ίδιο ίσχυε και για τις εμπορικές επιχειρήσεις. Οι πολιτικοί απαίτησαν ένα εθνικό πρόγραμμα διανομής αερίου με δελτία. Ο Nixon ζήτησε εθελοντικά από τα πρατήρια βενζίνης να μην πωλούν βενζίνη τα Σάββατα τις νύχτες ή τις Κυριακές, το 90% των πρατηριούχων

συμμορφώθηκε, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν ουρές τις καθημερινές στα πρατήρια καυσίμων.

Το εμπάργκο δεν ήταν ομοιόμορφο σε όλη την Ευρώπη. Από τα εννέα μέλη της Ε.Ο.Κ., μόνο η Ολλανδία αντιμετώπισε ένα πλήρες εμπάργκο. Το Ηνωμένο Βασίλειο όπως και η Γαλλία παραλάμβαναν αδιάκοπα πετρέλαιο, για το λόγο του ότι είχαν αρνηθεί να επιτρέψουν στην Αμερική να χρησιμοποιήσει τα αεροδρόμια τους για ανεφοδιασμό του Ισραήλ, επίσης απαγόρευσαν τον ανεφοδιασμό όπλων και εφοδίων και στις δύο πλευρές, τόσο στους Άραβες όσο και στους Ισραηλινούς. Ενώ τα υπόλοιπα μέλη της Ευρωπαϊκής κοινότητας αντιμετώπισαν μόνο μερικές περικοπές. Σχετικά με το Ηνωμένο Βασίλειο, που ήταν παραδοσιακά σύμμαχος του Ισραήλ, κατά τον προηγούμενο Αραβοϊσραηλινό πόλεμο, υπό την διακυβέρνηση του Harold Wilson, τα πράγματα το 1973 ήταν διαφορετικά. Ο διάδοχος του Harold Wilson στην πρωθυπουργία Ted Heath είχε αναπτύξει διαφορετικές θέσεις στη διεθνή διπλωματία, καλώντας από το 1970 το Ισραήλ να επιστρέψει στα σύνορα που είχε πριν το 1967.

Τα μέλη της Ε.Ο.Κ. κατάφεραν να συγκροτήσουν μία ενιαία πολιτική κατά τη διάρκεια του πρώτου μήνα του πολέμου του Yom Kippur. Με δήλωση της, υποστήριξε την Γαλλο - Βρετανική γραμμή κατά την σύγκρουση, έτσι τοποθετήθηκε δεόντως υπέρ των Αράβων και τα μέλη του ΟΠΕΚ από την πλευρά τους απέσυραν το εμπάργκο πετρελαίου από όλα τα μέλη της Ε.Ο.Κ.

Η αύξηση των τιμών είχε μεγαλύτερο αντίκτυπο στην Ευρώπη από ότι το εμπάργκο, ειδικά στο Ηνωμένο Βασίλειο όπου η οικονομική δυσπραγία προκάλεσε απεργίες, όπως αυτή των ανθρακωρύχων και των εργαζομένων στους σιδηρόδρομους και να προκληθεί επίσης μια ενεργειακή κρίση τον χειμώνα του 1973-1974, η οποία ήταν βασική αιτία για την αλλαγή της κυβέρνησης.

Το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, η Ελβετία και η Νορβηγία απαγόρευσαν τις πτήσεις, την οδήγηση και την βαρκαάδα τις Κυριακές. Η Σουηδία μοίρασε δελτία βενζίνης και πετρελαίου θέρμανσης. Η Δανία επέβαλε ποινές φυλάκισης για εκείνους που χρησιμοποιούν περισσότερη ηλεκτρική ενέργεια από εκείνη που τους είχε καθοριστεί. Ο Ted Heath ζήτησε από τον Βρετανικό λαό να ζεσταίνει μόνο ένα δωμάτιο σε κάθε σπίτι κατά την διάρκεια του χειμώνα. Με όλα αυτά μας δίνεται η εικόνα ενός «ενεργειακού πανικού» που επικρατούσε στο Ηνωμένο Βασίλειο εκείνη την εποχή.

Λίγους μήνες αργότερα η κρίση χαλάρωσε. Η άρση του εμπάργκο ήρθε τον Μάρτιο του 1974 μετά από διαπραγματεύσεις στην Washington Oil Summit αλλά οι επιπτώσεις της ενεργειακής κρίσης συνεχίστηκαν διαμέσου της δεκαετίας του 1970. η τιμή της ενέργειας συνεχίστηκε να αυξάνεται το

επόμενο έτος, δια μέσου της αποδυνάμωσης της ανταγωνιστικής θέσης του δολαρίου στις παγκόσμιες αγορές.

2.4.6 ΈΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

Η κρίση επιδεινώνεται περαιτέρω από τον κυβερνητικό έλεγχο των τιμών στις Ηνωμένες Πολιτείες, η οποία καθόρισε την τιμή του πετρελαίου που είχε αγοραστεί ήδη από την Μέση Ανατολή, ενώ επέτρεψε για το πετρέλαιο που δεν είχε παραγγελθεί μέχρι εκείνη την στιγμή να πωλείται σε υψηλότερη τιμή. Αποτέλεσμα αυτού του μέτρου ήταν η απόσυρση του "παλιού" πετρελαίου από την αγορά και η δημιουργία μιας τεχνητής έλλειψης, προς οικονομικό όφελος κάποιων (εταιριών παραγωγής πετρελαίου). Αυτός ο κανονισμός σαν στόχο είχε να αποτρέψει το ενδιαφέρον προς εναλλακτικές ενέργειες ή πιο αποτελεσματικά καύσιμα ή τεχνολογίες για ανάπτυξη του ενεργειακού προβλήματος, κύριος στόχος του κανονισμού ήταν να προωθήσει την εξερεύνηση του πετρελαίου.

Η έλλειψη πετρελαίου τότε, αντιμετώπιστηκε με περιορισμό της βενζίνης (η οποία εφαρμόστηκε σε πολλές χώρες) με ιδιοκτήτες αυτοκινήτων να δημιουργούν μεγάλες ουρές με τα αυτοκίνητα τους έξω από τα πρατήρια βενζίνης. Αυτό το φαινόμενο έφτασε στην κορύφωση του το καλοκαίρι του 1973.

Το 1973 ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών διόρισε τον William E. Simon σαν τον πρώτο επικεφαλής της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ενέργειας (Federal Energy Office). Ο Simon, κατένειμε το πετρέλαιο στις πολιτείες για το έτος του 1974, σύμφωνα με το πετρέλαιο που κατανάλωσαν το 1972. Δηλαδή κάθε πολιτεία δικαιούταν να καταναλώσει τόσο πετρέλαιο όσο ήταν αυτό που είχε καταναλώσει δύο χρόνια πριν. Το μέτρο αυτό λειτούργησε ομαλά για εκείνες τις πολιτείες που δεν αυξήθηκε ο πληθυσμός τους, για τις πολιτείες εκείνες που είχε αυξηθεί ο πληθυσμός τους οι ουρές στα πρατήρια βενζίνης ήταν καθημερινό φαινόμενο. Ο Αμερικανικός Αυτοκινητιστικός Οργανισμός ανέφερε ότι την τελευταία εβδομάδα του Φεβρουαρίου του 1974, το 20% των πρατηρίων βενζίνης της Αμερικής δεν είχε καύσιμα.

Ένα άλλο μέτρο περιορισμού που ανακοινώθηκε από τον Simon για τον περιορισμό της κατανάλωσης, ήταν αυτό των πινακίδων αριθμών κυκλοφορίας των αυτοκινήτων. Οι οδηγοί των οχημάτων που οι πινακίδες τους τελείωναν σε περιττό αριθμό είχαν την δυνατότητα να αγοράζουν βενζίνη για τα αυτοκίνητα τους αποκλειστικά τις μονές μέρες του μήνα, ενώ οι οδηγοί που είχαν πινακίδες που τελείωναν σε ζυγό αριθμό είχαν τη δυνατότητα να αγοράσουν βενζίνη τις ζυγές μέρες του μήνα. Αυτό ο κανονισμός δεν ίσχυε για την τριακοστή πρώτη ημέρα του μήνα, ούτε για τις

29 Φεβρουαρίου για τα δίσεκτα έτη. Για την ιστορία, αυτό το μέτρο ποτέ δεν γνώρισε ουσιαστική εφαρμογή, μέχρι και τότε που καταργήθηκαν οι περιορισμοί το 1976.

Σε ορισμένες πολιτείες των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, χρησιμοποιήθηκε ένα σύστημα τριών χρωματιστών σημαιών που υποδήλωνε την διαθεσιμότητα βενζίνης σε πρατήρια καυσίμων. Η πράσινη σημαία δήλωνε απεριόριστη διαθεσιμότητα βενζίνης, η κίτρινη σημαία δήλωνε περιορισμένη διαθεσιμότητα βενζίνης και η κόκκινη σημαία δήλωνε ότι δεν υπήρχε καθόλου βενζίνη, αλλά το πρατήριο παρέμενε ανοιχτό για άλλες υπηρεσίες. Επίσης, κουπόνια βενζίνης εκδόθηκαν από την Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Ενέργειας για το 1974 και το 1975, αλλά ποτέ δεν χρησιμοποιήθηκαν πραγματικά κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης.

Οι περιορισμοί της κατανάλωσης καυσίμων σε μερικές περιπτώσεις είχαν σαν αποτέλεσμα περιστατικά βίας. Ο σύλλογος των οδηγών φορτηγών αυτοκινήτων (το πιο ισχυρό συνδικαλιστικό σωματείο της εποχής εκείνης) αποφάσισε να απεργήσει για δύο μέρες τον Δεκέμβρη του 1973, για να εκφράσουν την δυσαρέσκεια και την αντίθεση τους, για τα μέτρα του Simon που έβλαπταν τον κλάδο τους και τις βιομηχανίες που συνεργαζόταν. Στην Pennsylvania και στο Ohio, οι οδηγοί που δεν απεργούσαν δέχτηκαν πυροβολισμούς από τους απεργούς, και στο Arkansas, τα φορτηγά οχήματα αυτών που δεν απεργούσαν δέχτηκαν επίθεση με αυτοσχέδιες βόμβες.

Η Αμερική έλεγχε την τιμή του φυσικού αερίου απο την δεκαετία του 1950 και με τον υψηλό πληθωρισμό του 1970, η τιμή αγοράς για φυσικό αέριο δεν ενθάρρυνε την έρευνα για αναζήτηση νέων αποθεμάτων φυσικού αερίου. Τα αποθέματα φυσικού αερίου της Αμερικής έπεσαν από τα 237τρς \$ το 1974, στα 203 τρς \$ το 1978. Οι έλεγχοι των τιμών δεν άλλαξαν παρά μόνο από τον πρόεδρο Ford με επανειλημμένες αιτήσεις στο Κογκρέσο.

2.4.7 ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΜΕΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

Η πολιτεία για να συμβάλει στη μείωση της κατανάλωσης, στον τομέα των καυσίμων, επέβαλλε δια μέσω του νόμου Emergency Highway Energy Act, το ανώτατο εθνικό όριο ταχύτητας στα 55 μίλια την ώρα, ή 90 χιλιόμετρα την ώρα. Η ανάπτυξη ενός σχεδίου με τον τίτλο Στρατηγικά αποθέματα πετρελαίου των Ηνωμένων Πολιτειών ξεκίνησε το 1975, επιπλέον δημιουργήθηκε το υπουργείο ενέργειας των Η.Π.Α. το 1977 και ακολούθησε με ειδικές διατάξεις του εν λόγω υπουργείου η Εθνική Πολιτική Ενέργειας του 1978.

Επίσης για την εξοικονόμηση ενέργειας, καθιερώθηκε η αλλαγή της θερινής ώρας, που τέθηκε σε εφαρμογή από 6 Ιανουαρίου 1974 έως 23

Φεβρουαρίου 1975. Αυτή η κίνηση δέχτηκε έντονη κριτική επειδή ανάγκαζε πολλά παιδιά να μετακινούνται προς τα σχολεία τους πριν την ανατολή του ηλίου. Ο προϋπάρχων κανονισμός θερινής ώρας, όπου σύμφωνα με αυτόν προχωρούσε κατά μια ώρα μπροστά την τελευταία Κυριακή του Απριλίου, αντικαταστάθηκε το 1976. Αυτή η κίνηση επηρέασε τους ιδιώτες και τους επιχειρηματίες για την παραγωγική τους διαδικασία. Εκείνη την εποχή το Advertising Council (συμβούλιο διαφήμισης), στην προσπάθεια να συμμορφώσει το κοινό σύμφωνα με τα σχέδια της κυβέρνησης χρησιμοποίησε την φράση «Don't be fuelish» (λογοπαίγνιο της Αμερικανικής φράσης, Don't be foolish, που σημαίνει "μην είσαι ηλίθιος" fuel στα αγγλικά σημαίνει, καύσιμα).

Το Κογκρέσο θέσπισε την Corporate Average Fuel Economy, (CAFE) το 1975, όπου σύμφωνα με τις διατάξεις οι τρεις μεγάλοι κατασκευαστές αυτοκινήτων των Η.Π.Α. (General Motors, Ford, Chrysler) ξεκίνησαν μετά από ανακοίνωση του υπουργείου μεταφορών, μείωση των υφιστάμενων κατηγοριών αυτοκινήτων για να συμβαδίζουν με τα πρότυπα της «CAFE». Αυτά υπαγόρευαν 27,5 μίλια για κάθε γαλόني καυσίμων. Μέχρι και το 1980 δεν υπήρχαν πλέον αυτοκίνητα μεγάλου μεγέθους, αυτοκίνητα πολυτελείας με 130 ίντσες (3,3 μέτρα) μεταξόνιο και μεικτού βάρους κατά μέσο όρο 4.500 pounds (2.041 κιλών).

Η αγορά αυτοκινήτων άρχισε σταδιακά την εξάλειψη του παραδοσιακού τύπου κινητήρα εμπρός/ πίσω στη διάταξη τροχών, υπέρ των πιο αποδοτικών κινητήρων εμπρός/ εμπρόσθιων τροχών.

Αν και δεν υπαγορεύτηκε από καμία νομοθεσία, οι ομάδες αγωνιστικών αυτοκινήτων, άρχισαν εθελοντικά την μείωση της κατανάλωσης καυσίμων στα οχήματα τους. Το 1974, το εικοσιτετράωρο rally της Daytona ματαιώθηκε και ο NASCAR μείωσε όλες τις αποστάσεις των αγώνων κατά 10%. Το Indianapolis 500 μειώθηκε από τέσσερις μέρες σε δύο και πολλοί άλλοι αγώνες ταχύτητας σταμάτησαν να διοργανώνονται.

2.5 Συνέπειες της κρίσης

Η πετρελαϊκή κρίση του 1973 αποτέλεσε ένα σημαντικό παράγοντα για την οικονομία της Ιαπωνίας. Αφού μετατόπισε το κεντρικό παραγωγικό και εξαγωγικό ενδιαφέρον της από τις πετρελαιοβιομηχανίες και στράφηκε στον κλάδο των ηλεκτρονικών όπου μέχρι και σήμερα κυριαρχεί.

Οι κεντρικές τράπεζες των Δυτικών χωρών αποφάσισαν να μειώσουν τα επιτόκια για να ενθαρρύνουν με αυτόν τον τρόπο την ανάπτυξη, θεωρώντας την συνεχή άνοδο του πληθωρισμού, θέμα δευτερεύουσας σημασίας. Αυτή ήταν η άποψη των οικονομολόγων και πολιτικών της εποχής, ωστόσο το stagflation που δημιουργήθηκε εξέπληξε τους οικονομολόγους και

τους κεντρικούς τραπεζίτες και η πολιτική τους επικεντρώθηκε στα βαθιά και επιμήκη αποτελέσματα του εμπάργκο.

Στο μακροοικονομικό σκέλος των συνεπειών του εμπάργκο ήταν για μία δεκαετία αισθητά. Υπήρχε μια έντονη υποψία εντός των οικονομικών κύκλων ότι, οι πετρελαϊκές εταιρείες συνωμοτούσαν με τον ΟΠΕΚ για να κερδοσκοπήσουν στην αγορά πετρελαίου. Από την ετήσια λίστα fortune 500, που κατατάσσει τις 500 πρώτες Αμερικανικές επιχειρήσεις μετρώντας τα καθαρά έσοδα, επτά από τις δεκαπέντε πετρελαϊκές εταιρείες έχουν έσοδα παραπάνω από 100 δις \$ το χρόνο.

2.5.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΜΠΑΡΓΚΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η πολιτική που ακολουθούσε η κυβέρνηση Nixon κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου, υπέστη ένα σοβαρό πλήγμα σαν επακόλουθο του εμπάργκο πετρελαίου. Τα βλέμματα της Αμερικανικής κυβέρνησης είχαν επικεντρωθεί στη Σοβιετική Ένωση και στην Κίνα, αλλά το χτύπημα στην οικονομία των Η.Π.Α. ήρθε από τον Τρίτο Κόσμο. Η εξουσία και το κύρος των Ηνωμένων Πολιτειών δέχτηκε επίθεση ακόμα και στην Λατινική Αμερική.

Το εμπάργκο πετρελαίου ανακοινώθηκε ένα μόλις μήνα μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα στην Χιλή από τον στρατηγό Pinochet, όπου ανέτρεψε τον πρόεδρο Salvador Allende στις 11 Σεπτεμβρίου 1973. Οι Η.Π.Α. ένα μήνα μετά, με την επιβολή του εμπάργκο, προσπάθησαν να ισχυροποιήσουν τη θέση τους στο χώρο της Λατινικής Αμερικής αποκομίζοντας οικονομικά οφέλη. Δεν έκαναν καμία απολύτως ουσιαστική προσπάθεια για να βοηθήσουν τους αντάρτες (guerillas) στη Χιλή για την ανατροπή του δικτάτορα Augusto Pinochet, αλλά αντίθετα η απάντηση του προέδρου Nixon ήταν να προτείνει τον διπλασιασμό του ποσού των στρατιωτικών όπλων που θα πωλούντο από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Κατά συνέπεια, είχε οργανωθεί και χρηματοδοτηθεί ένα Λατινοαμερικάνικο μπλοκ σε μεγάλο βαθμό από την Βενεζουέλα και τη Χιλή με τα έσοδα τους από το πετρέλαιο, του οποίου η τιμή είχε τετραπλασιαστεί μεταξύ 1970- 1975. Έτσι οι Η.Π.Α. βρήκαν μια πρώτης τάξεως ευκαιρία, να αντισταθμίσουν την οικονομική ζημιά του εμπάργκο πετρελαίου, από την πώληση όπλων σε αυτές τις χώρες, οι οποίες κερδοσκοπούσαν λόγω αυτού του εμπάργκο.

Μέσα σε όλο αυτό το κλίμα που δημιουργήθηκε από το 1973 και μετά η Δυτική Ευρώπη και η Ιαπωνία, ξεκίνησαν να αλλάζουν πολιτική και να στηρίζουν περισσότερο τα Αραβικά κράτη παρά το Ισραήλ, όπως συνέβαινε παλαιότερα. Αυτό το γεγονός άλλαξε κατά πολύ το σύστημα της Δυτικής συμμαχίας, οι Η.Π.Α. που εισήγαγαν μόλις το 12% των αναγκών τους σε

πετρέλαιο, ουσιαστικά έμειναν ο μόνος σύμμαχος του Ισραήλ στο Δυτικό κόσμο. Σε αντίθεση με τους Ευρωπαίους που εισήγαγαν το 80% των αναγκών τους σε πετρέλαιο και των Ιαπώνων που εισήγαγαν παραπάνω από το 90%, για τις ανάγκες της βιομηχανίας τους.

Ένα χρόνο μετά την έναρξη του εμπάργκο πετρελαίου, το Τριτοκοσμικό μπλοκ κρατών στα Ηνωμένα Έθνη, πέρασε ένα ψήφισμα που απαιτούσε την δημιουργία μιας «διεθνούς οικονομικής τάξης» στην οποία οι πόροι, το εμπόριο και οι αγορές θα διανεμόνταν πιο δίκαια, με τον τοπικό πληθυσμό των κρατών που ανήκουν στο Νότο, να λαμβάνει μεγαλύτερο μερίδιο από τα οφέλη που προέκυπταν από την εκμετάλλευση των Νοτίων πόρων. Καθώς, και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης στην κατευθυνόμενη ανάπτυξη στο Νότο που να παρέχεται από τα κράτη της Δύσης.

2.5.2 ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΪΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Τα Αραβικά κράτη χρησιμοποιώντας το "όπλο" του πετρελαίου, κατάφεραν να εκθέσουν την αδυναμία της Δύσης πάνω στο θέμα της ενέργειας και στην ματαιότητα της πολιτικής της να υποστηρίζει το Ισραήλ για αρκετά χρόνια. Έτσι κατάφεραν να πάρουν μετά το εμπάργκο πετρελαίου, διπλωματικά οφέλη. Από την άλλη όμως, έχουμε έντονη αντίδραση (οικονομική και πολιτική) από τις Η.Π.Α., την Δυτική Ευρώπη, την Ιαπωνία και τη Σοβιετική Ένωση, ενώ τα τεράστια έσοδα από την εισροή νέου πετρελαϊκού πλούτου προς τις χώρες τις Μέσης Ανατολής, είχαν μεγάλο όφελος για την οικονομική τους πολιτική στα χρόνια που ακολούθησαν τον πόλεμο του Yom Kippur και το εμπάργκο πετρελαίου. Πριν όμως, ο γεωπολιτικός ανταγωνισμός μεταξύ Σοβιετικής Ένωσης και Η.Π.Α., σε συνδυασμό με τις χαμηλές τιμές πετρελαίου οι οποίες παρεμπόδιζαν την αναγκαιότητα από τα Δυτικά κράτη να αναζητήσουν εναλλακτικές πηγές ενέργειας, παρουσίαζε τα Αραβικά κράτη με οικονομική ασφάλεια, μέτρια οικονομική ανάπτυξη και δυσανάλογη διαπραγματευτική ισχύ που είχαν, για το ρόλο του βασικού προμηθευτή πετρελαίου. Μετά όμως, οι υψηλές τιμές πετρελαίου υποδαύλισαν νέους δρόμους για την ενεργειακή εξερεύνηση και την επέκταση αυτής σε μέρη του πλανήτη που δεν είχαν εξερευνηθεί παλαιότερα. Όπως την Αλάσκα, την Βόρεια θάλασσα, την Κασπία θάλασσα και τον Καύκασο.

2.6 Συμπέρασμα

Έπειτα από όλα αυτά που έχουμε αναφέρει σε αυτό το κεφάλαιο, είμαστε σε θέση να σχηματίσουμε μία άποψη για τις αιτίες που οδήγησαν στην οικονομική κρίση που επεκτάθηκε σε όλο τον κόσμο και αυτή ξέσπασε το 1973. Πρωταρχική αιτία είναι ο αυξημένος πληθωρισμός που υπήρχε εκείνη την περίοδο στην αγορά των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, όπου ώθησε την Αμερικανική κυβέρνηση στην εκτύπωση νέων χαρτονομισμάτων, για να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις της μέσα και έξω από τα σύνορα της. Μία τέτοια υποχρέωση ήταν οι δαπάνες του πολέμου του Βιετνάμ, καθώς και οι εμπορικές συναλλαγές με άλλα κράτη, όπως και οι εμπορικές συναλλαγές με τα κράτη του ΟΠΕΚ. Αργότερα το 1971 οι Η.Π.Α. αποχώρησαν από τον κανόνα του Bretton Woods, διότι δεν ήταν δυνατόν να συνεχίζουν να πληρώνουν τις οφειλές τους με χρυσό, αφού και ο ΟΠΕΚ βλέποντας το δολάριο να καταρακυλά, ζήτησε να πληρωθεί σε χρυσό.

Παρακολουθώντας ο ΟΠΕΚ την πτώση της αξίας του δολαρίου, καθώς αποθεματικό νόμισμα ήταν το δολάριο, μειωνόταν έτσι τα έσοδα του και αναζητούσε τρόπο να ισχυροποιήσει την θέση του. Η τέλεια αφορμή για τον ΟΠΕΚ στάθηκε ο πόλεμος του Yom Kippur, όπου ήταν ευκαιρία να προσπαθήσει να αυξήσει τα έσοδα του σε οικονομικό επίπεδο, με την άνοδο της τιμής του πετρελαίου και σε διπλωματικό επίπεδο να αποκομίσει οφέλη με την επιβολή του εμπάργκο. Παρόλο που σταμάτησε τον Μάρτιο του 1974, η αρχή είχε γίνει, για αρκετά χρόνια αργότερα η παγκόσμια οικονομία ταλαιπωρήθηκε από τεχνητές ελλείψεις που δημιουργούν οι μεγάλες πετρελαϊκές εταιρείες σε συνεργασία με τα κράτη του ΟΠΕΚ, για να κερδοσκοπήσουν από την αύξηση της τιμής πετρελαίου. Ακόμη άλλαξε η πολιτική των Ευρωπαϊκών κυρίως κρατών στα θέματα που αφορούσαν την Μέση Ανατολή και τα κράτη του ΟΠΕΚ, αφού αρκετές φορές, εξέφρασαν την υποστήριξη τους οι Ευρωπαίοι ηγέτες υπέρ των Αραβικών χωρών.

Τώρα σε πολιτικό επίπεδο, τα αυξημένα έσοδα του ΟΠΕΚ πυροδότησαν την ατμόσφαιρα στη Μέση Ανατολή, αφού αυτά τα κράτη εισήλθαν σε έντονο στρατιωτικό ανταγωνισμό μεταξύ τους και δημιούργησαν σχέσεις εξάρτησης με την Δύση (Η.Π.Α.) και με την Σοβιετική Ένωση. Δημιουργώντας μια κατάσταση που θα ταλαιπωρούσε τον χώρο της Μέσης Ανατολής για δεκαετίες αργότερα.

Μετά από αυτή την οικονομική κρίση ανοίχτηκαν νέοι ορίζοντες στην έρευνα για ενέργεια (εναλλακτικές μορφές) και στην εξερεύνηση νέων πηγών ενέργειας σε μέρη του πλανήτη που μέχρι τότε παρέμεναν ανεκμετάλλευτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. «ΛΟΙΠΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ & ΧΡΗΣΙΜΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ»

3.1 Η «Μαύρη Δευτέρα» του 1987

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και σχεδόν μία δεκαετία μετά την τελευταία κρίση παρατηρήθηκε μία σημαντική οικονομική ανάκαμψη. Οι οικονομίες αναπτύχθηκαν και πάλι, ο πληθωρισμός υποχώρησε και τα χρηματιστήρια έζησαν μεγάλες δόξες. Η ταχύτερη πτώση των μετοχών που ακολούθησε, τον Οκτώβριο του 87, έφερε μνήμες από τον Οκτώβριο του 29. Τη Δευτέρα 19 Οκτωβρίου του 1987 ο δείκτης Dow Jones έχασε το 22% της αξίας του μέσα σε λίγες ώρες, δίνοντας το έναυσμα για ένα μαζικό ξεπούλημα μετοχών στην Ευρώπη και την Ιαπωνία.

Τα αίτια της κρίσης προκύπτει ότι ήταν οικονομικοπολιτικά. Τα στοιχεία για το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ το Σεπτέμβριο ήταν δυσμενή. Παράλληλα, οι εξελίξεις στο πολιτικό σκηνικό ήταν αρνητικές, καθώς ο πρόεδρος Reagan δεν ήταν σε θέση, για λόγους υγείας, να ελέγχει την κατάσταση στις ΗΠΑ και η κρίση στον Περσικό Κόλπο κλιμακωνόταν.

Όσον αφορά στο Χρηματιστήριο Αθηνών παρατηρήθηκε πρωτοφανής πτώση των τιμών των μετοχών, ενώ έμεινε κλειστό από τις 20 Οκτωβρίου έως τις 23 Οκτωβρίου του 1987. ωστόσο, ακόμα και όταν άνοιξε, η πτώση εξακολούθησε να είναι σημαντική και η προσφορά καταγιγιστική. Η απογοήτευση ήταν διάχυτη στους επενδυτές. Ο τότε πρωθυπουργός, Ανδρέας Παπανδρέου, κατηγορούσε τις ΗΠΑ για την κρίση και στη Βουλή οι κατηγορίες εκτοξεύονταν κατά πάντων.

Βέβαια, αυτή τη φορά ο αντίκτυπος της κρίσης δεν ήταν τόσο δραματικός όσο το 1929. Η αμερικανική οικονομία ήταν πλέον πιο ισχυρή και ανθεκτική σε τέτοιου είδους «χτυπήματα». Επιπλέον, η επέμβαση της κυβέρνησης και της κεντρικής τράπεζας των ΗΠΑ, με τη διάθεση μεγάλων ποσοτήτων ρευστού στην αγορά, υπήρξε καθοριστική. Με αυτόν τον τρόπο επωφελήθηκαν οι τράπεζες, μείωσαν τα επιτόκια και έδωσαν σημαντικά δάνεια στις μεγαλύτερες εισηγμένες επιχειρήσεις. Παρόλα αυτά, θεωρείται ότι η εν λόγω κρίση σήμανε τη νέα μείωση της οικονομικής δραστηριότητας που παρατηρήθηκε την περίοδο 1989-1992 στην παγκόσμια οικονομία.

3.2 1997: η κρίση στις ασιατικές «τίγρεις»

Μέχρι το 1997 χώρες της Ασίας, όπως η Ταϊλάνδη, η Μαλαισία, οι Φιλιππίνες και η Ινδονησία γνώριζαν μια ραγδαία ανάπτυξη. Οι επενδύσεις

που προσέλκυαν έφταναν στο ήμισυ των συνολικών επενδύσεων σε αναπτυσσόμενες χώρες. Ιαπωνικές τράπεζες και αμερικανικοί οργανισμοί επένδυσαν σε αυτές, χωρίς να ανησυχούν για τα κέρδη τους, καθώς τα τοπικά νομίσματα ήταν προσκολλημένα στο δολάριο.

ωστόσο, ο ξέφρενος ρυθμός των επενδύσεων και τα ελλείμματα στον προϋπολογισμό των ασιατικών χωρών είχαν ως αποτέλεσμα να μην μπορούν να συγκρατήσουν τη συναλλαγματική ισοτιμία με το δολάριο. Με την εγκατάλειψη της εν λόγω ισοτιμίας ακολούθησε ραγδαία πτώση στα χρηματιστήρια και στις τιμές των οικοδομικών επιχειρήσεων που ανθούσαν μέχρι τότε. Ενδεικτικό είναι ότι το χρηματιστήριο του Χονγκ Κονγκ σημείωσε πτώση 64% κατά την περίοδο 1997-1998.

Οι επιπτώσεις της κρίσης παρέμειναν μέχρι και το 1998. Στις Φιλιππίνες η ανάπτυξη άγγιξε το μηδέν. Μόνο η Σιγκαπούρη και η Ταϊβάν απέφυγαν τις σοβαρές συνέπειες της κρίσης, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι η κρίση δεν τις άγγιξε. Ώστόσο, μέχρι το 1999 τα σημάδια ανάκαμψης στις οικονομίες της Ασίας άρχισαν να γίνονται εμφανή.

3.3 2000: Η «φούσκα» των μετοχών υψηλής τεχνολογίας

Στα τέλη της δεκαετίας του 90, οι εταιρείες του internet βρέθηκαν στο απόγειο τους. Η τάση για επένδυση σε μετοχές υψηλής τεχνολογίας ήταν γενικευμένη. Το φαινόμενο κορυφώθηκε τον Ιανουάριο του 2000, όταν η AOL εξαγόρασε με το αστρονομικό ποσό των 200 δισ. δολαρίων τον όμιλο Time Warner. Το Μάρτιο του 2000 ο δείκτης μετοχών υψηλής τεχνολογίας Nasdaq έφτασε το ιστορικό του υψηλό άνω των 5.000 μονάδων. Η φούσκα έσκασε, με το δείκτη Nasdaq να χάνει μέχρι τον Οκτώβριο του 2002 το 78% της αξίας του.

Τς κύρια αίτια αυτής της πτώσης θεωρούνται οι υπερτιμημένες μετοχές των εταιρειών υψηλής τεχνολογίας, αλλά και η διαφθορά των εταιρειών μιας και πολλές από αυτές δήλωναν κέρδη υψηλότερα του πραγματικού. Συχνά επίσης, οι χρηματιστηριακοί αναλυτές έδιναν θετικές εισηγήσεις για μετοχές εταιρειών που είχαν σημαντικά οικονομικά προβλήματα. Οι συνέπειες για την αμερικανική οικονομία ήταν ευρύτερες. Η πτώση ήταν απότομη, οι επενδύσεις «πάγωσαν» και η 11η Σεπτεμβρίου αποτέλεσε τη χαριστική βολή. Η Fed όμως παρενέβη εγκαίρως, μειώνοντας διαδοχικά τα επιτόκια και βοηθώντας τη μεγαλύτερη οικονομία του πλανήτη να ανακάμψει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. «Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ»

4.1 Η Χρηματοπιστωτική κρίση

ΓΕΝΙΚΑ

Το 2007 χαρακτηρίστηκε από την αναταραχή την οποία προκάλεσε η αύξηση των επισφαλειών στην αγορά στεγαστικών δανείων προς νοικοκυριά χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας στις ΗΠΑ (subprime mortgage market), η οποία επεκτάθηκε ταχύτατα στις χρηματοπιστωτικές αγορές διεθνώς.

Τα απώτερα αίτια της αναταραχής μπορούν να αποδοθούν στην αλληλεπίδραση κυρίως τριών παραγόντων.

1. Της συνεχούς, τα τελευταία έτη, αναζήτησης επενδύσεων υψηλής απόδοσης (search for yield) από τους επενδυτές η οποία συνοδεύεται από την ανάληψη μεγαλύτερου κινδύνου (risk appetite)
2. Το υψηλό επίπεδο ρευστότητας που παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια.
3. Η αυξανόμενη χρήση από τις τράπεζες μιας επιχειρηματικής πρακτικής που βασίζεται στη χορήγηση πιστώσεων οι οποίες στη συνέχεια πωλούνται σε επενδυτές (originate and distribute model). Η πρακτική αυτή οδήγησε αφενός στη μείωση των κινήτρων για προσεκτική αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας των δανειοληπτών και αφετέρου στην εμφάνιση σύνθετων επενδυτικών προϊόντων που χαρακτηρίζονται από πολύπλοκο τρόπο τιμολόγησης και έλλειψη δευτερογενούς αγοράς για τη διαπραγμάτευση τους.

Ο συνδυασμός των ανωτέρω τριών παραγόντων οδήγησε στην υποεκτίμηση των κινδύνων από την πλευρά των επενδυτών και δημιούργησε σταδιακά στην αγορά συνθήκες έντονης μεταβλητότητας και αστάθειας.

Από τα τέλη του πρώτου εξαμήνου του 2007 οι εταιρίες πιστοληπτικής αξιολόγησης (credit rating agencies) υποβάθμισαν μεγάλο αριθμό προϊόντων (π.χ ομολογιακούς τίτλους με εγγύηση ενυπόθηκων δανείων και άλλα σύνθετα επενδυτικά προϊόντα γνωστά και ως δομημένα ομόλογα (collateralized debt obligations) που σχετίζονταν με στεγαστικά δάνεια προς νοικοκυριά χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας στις ΗΠΑ.

Η εξέλιξη αυτή οδήγησε κατ'αρχάς στη διεύρυνση των περιθωρίων στις πιστωτικές αγορές και στη μείωση της αποτίμησης των εν λόγω προϊόντων. Δεδομένου ότι οι απαιτήσεις αυτές είχαν μεταβιβαστεί σε επιχειρήσεις που ανήκουν στο χρηματοπιστωτικό τομέα και εδρεύουν σε διάφορες χώρες, η

πτώση της αγοραίας αξίας τους και ο κλονισμός της εμπιστοσύνης στη δυνατότητα εξόφλησης τους προκάλεσαν γενικότερη αναταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές.

Ήδη τον Ιούνιο του 2007 και τους επόμενους μήνες, πολλές επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα διεθνώς ανακοίνωσαν σημαντικές ζημιές λόγω απαξίωσης των στοιχείων του ενεργητικού τους εξαιτίας των εξελίξεων στην αγορά στεγαστικών δανείων προς νοικοκυριά χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας.

Πέρα των τραπεζών που κατέγραψαν ζημιές από την άμεση έκθεση τους στα εν λόγω προϊόντα, ενεπλάκησαν και τράπεζες που είχαν έμμεση έκθεση σε αυτά εξαιτίας της υποχρέωσης παροχής έκτακτης ρευστότητας προς ειδικές επενδυτικές εταιρίες (conduits και structured investments vehicles - SIVs) που επένδυαν στα εν λόγω προϊόντα.

4.2 ΤΑ ΑΙΤΙΑ.

Η σημερινή κρίση ξεκίνησε από την ταυτόχρονη συνύπαρξη των ακόλουθων τριών παραγόντων:

- 1) Η φούσκα στις τιμές των ακινήτων σε πολλές περιοχές των ΗΠΑ, η οποία διευκόλυνε την υπέρ-κατανάλωση (μέσω δανεισμού βασισμένου στην υπεραξία των ακινήτων, το αποκαλούμενο mortgage equity withdrawal), με αποτέλεσμα την υπέρ-θέρμανση της οικονομίας και την αύξηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, όπως πολλές φορές συμβαίνει σε παρόμοιες κρίσεις. Στη χρονική περίοδο 2000-2006, οι τιμές των κατοικιών αυξήθηκαν πάνω από 100%, αλλά έκτοτε έχουν σταθεροποιηθεί και από το 2007 μειωθεί κατά περίπου 13%, ενώ η πτώση συνεχίζεται.
- 2) Η ραγδαία εξάπλωση στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου (subprime), από 9% των συνολικών στεγαστικών το 2003 σε 24% το 2007, δηλαδή μια αχαλίνωτη πιστωτική επέκταση σε κατηγορίες νοικοκυριών που υπό κανονικές συνθήκες δεν θα έπρεπε να έχουν δανειοδοτηθεί. Οι τράπεζες παρείχαν δάνεια με μόνη εγγύηση την αναμενόμενη αύξηση στην τιμή της κατοικίας, ενώ διευκόλυναν τα νοικοκυριά με ελκυστικά χαμηλά επιτόκια στα πρώτα χρόνια, τα οποία όμως θα αναπροσαρμόζονταν στη συνέχεια. Πολλές φορές οι τράπεζες αναλάμβαναν να πληρώσουν το δάνειο του νοικοκυριού από άλλη τράπεζα, επειδή το νοικοκυριό είχε πρόβλημα αποπληρωμής! Και είχε πρόβλημα αποπληρωμής, καθώς με την άνοδο των επιτοκίων της περιόδου 5/2004 - 6/2006, οι μηνιαίες δόσεις αυξάνονταν. Η έντονη αναζήτηση νέων πελατών από τις τράπεζες φαίνεται και από το γεγονός ότι τα περιθώρια επιτοκίων για τα μη φερέγγυα νοικοκυριά διαρκώς μειώνονταν.

- 3) Η μεταφορά του ρίσκου από τους ισολογισμούς των τραπεζών στο κοινό και τους επενδυτές μέσω τιτλοποιήσεων, πολλοί από τους οποίους αγνοούσαν το ύψος του κινδύνου και υπήρξαν επιρρεπείς στις τότε υψηλές αποδόσεις. Η μεταφορά αυτή του ρίσκου επέτρεπε στις τράπεζες να δανείζουν άφοβα σε μη φερέγγυους δανειολήπτες και στη συνέχεια να αποκτούν ρευστότητα για επιπλέον δανειοδοτήσεις, χωρίς να χρειάζεται να βρουν νέους καταθέτες. Οι τιτλοποιήσεις έγιναν μηχανές παραγωγής χρήματος. Μάλιστα, όλο και μεγαλύτερα ποσοστά των στεγαστικών δανείων άρχισαν να διεκπεραιώνονται μέσω τιτλοποιήσεων από μη παραδοσιακούς οργανισμούς, οι οποίοι δεν είχαν την εγγύηση του αμερικανικού δημοσίου (30% το 2002, 54% το 2006).

Ήδη από τα μέσα του 2005 τα ποσοστά καθυστέρησης των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων μειωμένης εξασφάλισης αυξήθηκαν σημαντικά κυρίως για δύο λόγους. Πρώτον γιατί τα δάνεια αυτά καλούνται δάνεια βραχυχρόνιας επαναρύθμισης «short-reset loan»³⁰, στα οποία αρχικά το επιτόκιο το οποίο χρεώνεται σε αυτά είναι πολύ μικρότερο σε σχέση με τα συμβατικά δάνεια αλλά ύστερα από μια περίοδο δύο έως τριών ετών εξελίσσεται σε υψηλότερο με αποτέλεσμα η αποπληρωμή να γίνεται δυσκολότερη.

Πολλοί ήταν εκείνοι που επηρεασμένοι από τις υψηλές τιμές των κατοικιών ενθαρρύνθηκαν να δανειστούν για την αγορά κατοικίας με την πρόθεση να προβούν είτε σε επαναχρηματοδότηση είτε σε αποπληρωμή της υποθήκης πριν την ημερομηνία επαναρύθμισης. Καθώς όμως τα επιτόκια αυτών των δανείων άρχισαν να αυξάνουν και με την πτώση που παρουσίασαν οι τιμές των κατοικιών πολύ δανειζόμενοι βρέθηκαν σε δύσκολη θέση να πληρώσουν τις υποχρεώσεις τους με συνέπεια την αύξηση των ποσοστών καθυστέρησης. Η εξέλιξη αυτή οδήγησε σε πτώση της αξίας των των RMBSs, και κυρίως εκείνων που χρηματοδοτούνταν από τα πιο πρόσφατα δάνεια. ECB. (2007)

4.3 Παράγοντες διάδοσης επέκτασης της κρίσης

Αρκετοί είναι οι παράγοντες που μπορούν να εξηγήσουν πώς ο κίνδυνος για ύπαρξη ζημιών στην αγορά στεγαστικών δανείων επεκτάθηκε ραγδαία στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές και στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Ένας από τους κυριότερους παράγοντες είναι ότι απαιτήσεις των χρηματοροών που προέρχονταν κυρίως από τα στεγαστικά δάνεια προς νοικοκυριά χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας τροφοδοτούσαν έναν μεγάλο αριθμό επενδυτικών προϊόντων γνωστά κυρίως ως δομημένα ομόλογα.

Δεύτερον, οι ανακοινώσεις μεγάλων εταιριών πιστοληπτικής διαβάθμισης στις αρχές Ιουλίου σχετικά με την υποβάθμιση αρκετών ABSs δημιούργησαν κλίμα απαισιοδοξίας στην αγορά με αποτέλεσμα να σημειωθεί απώλεια εμπιστοσύνης εκ μέρους των επενδυτών για τοποθετήσεις σε

τιτλοποιημένα δάνεια και παράγωγα μεταφοράς πιστωτικού κινδύνου. Ως αποτέλεσμα οι επενδυτές δεν μπορούσαν πια να ποσοτικοποιήσουν τον κίνδυνο από την έκθεση τους σε τέτοια προϊόντα ανεξάρτητα από την πιστοληπτική διαβάθμιση που παρουσίασαν τα προϊόντα αυτά την συγκεκριμένη στιγμή με συνέπεια πολλοί επενδυτές να θελήσουν να εξέλθουν από την αγορά ABSs και η αγορά να παρουσιάσει έλλειψη ρευστότητας.

Η κρίση επεκτάθηκε επειδή ένας μεγάλος αριθμός σύνθετων ομολόγων απέτυχε στο χρηματοοικονομικό σύστημα και συγκεκριμένα :

- 1) Τα σύνθετα αυτά ομόλογα ήταν διασκορπισμένα σε όλο το χρηματοοικονομικό σύστημα, στα hedge funds, στις ασφαλιστικές εταιρείες, στις επενδυτικές τράπεζες εντός και εκτός των ΗΠΑ. Μάλιστα φαίνεται ότι οι φορείς αυτοί κρατούσαν και το τμήμα του τίτλου με το μεγαλύτερο ρίσκο, το αποκαλούμενο equity portion, προφανώς για να απολαμβάνουν τις υψηλότερες αποδόσεις.
- 2) Τα σύνθετα ή δομημένα ομόλογα ήταν τόσο πολύπλοκα ώστε στην περίπτωση χρεοκοπίας κανείς δεν γνώριζε με σαφήνεια την ακριβή κατανομή των απωλειών. Κατά συνέπεια υπήρχε δισταγμός στο δανεισμό αντισυμβαλλομένων τραπεζών, ιδιαίτερα για μακρά χρονικά διαστήματα, επειδή υπήρχε έλλειψη πληροφορίας για την έκθεσή του στα ομόλογα αυτά. Η ρευστότητα στη διατραπεζική αγορά πέραν της ημέρας περιορίστηκε και σχεδόν μηδενίστηκε. Η έλλειψη ρευστότητας οδήγησε τις κεντρικές τράπεζες σε παρεμβάσεις παροχής ρευστότητας.
- 3) Οι τίτλοι αυτοί χρησιμοποιούνταν και ως ενέχυρο για περαιτέρω δανεισμό. Όταν η αξία του ενέχυρου μειώνεται, ο δανειζόμενος καλείται να αναπληρώσει την απώλεια (margin call) με την καταβολή μετρητών. Εμφανίστηκε έντονη η ανάγκη μετρητών, ιδιαίτερα επειδή οι παραπάνω χρηματοοικονομικοί ενδιάμεσοι είχαν υψηλούς συντελεστές μόχλευσης. Η έλλειψη μετρητού οδηγεί στην αναγκαστική πώληση των θέσεων των επενδυτών, γεγονός που πιέζει τις τιμές προς τα κάτω. Ορισμένοι οργανισμοί εμφάνισαν και θέματα όχι απλώς ρευστότητας, αλλά και φερεγγυότητας,

Έτσι, ένα χρόνο μετά τα πρώτα κρούσματα πτωχεύσεων στα στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου και την άνοδο του κόστους ασφάλισής τους, η διεθνής χρηματοοικονομική κρίση συνεχίζεται, παρά τις πολλαπλές παρεμβάσεις των κεντρικών τραπεζών με παροχή ρευστότητας και άλλες διευκολύνσεις δανεισμού. Η κρίση ήδη έχει μέχρι σήμερα οδηγήσει σε μειώσεις των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Αναγκαστικά στη διάρκεια του 2008, οι τράπεζες προέβησαν σε αυξήσεις κεφαλαίου, καθώς και σε μείωση του ενεργητικού τους της τάξης του ενός και πλέον τρισεκατομμυρίου δολαρίων μόνον στις ΗΠΑ, μια πράξη στην

οποία οι κεντρικές τράπεζες αδυνατούν να βοηθήσουν, αφού η παροχή φτηνής ρευστότητας βοηθά στην αύξηση, όχι τη μείωση του ενεργητικού των εμπορικών τραπεζών. Οι επενδυτές από την άλλη πλευρά έγιναν πιο συντηρητικοί στις αποτιμήσεις τους, απαιτώντας υψηλότερα ασφάλιστρα κινδύνου. Το ίδιο συντηρητικοί για να επιβιώσουν έγιναν και οι αξιολογικοί οίκοι και οι εποπτικές αρχές. Συνεπώς, η ευφορία της τελευταίας εβδομάδας του Μαρτίου στα διεθνή χρηματιστήρια είναι εύκολα αναστρέψιμη

Η κρίση που ξεκίνησε από τις αγορές των ΗΠΑ επηρέασε όλη την υφήλιο. Όσο πέρασε ο καιρός βγήκε στην επιφάνεια η σοβαρότητα της κρίσης και το πρόβλημα πήρε διαφορετικές διαστάσεις. Η κρίση αν και πρωτοπαρουσιάστηκε στις αγορές των ΗΠΑ σε σύντομο χρονικό διάστημα άρχισε να επηρεάζει όλες τις παγκόσμιες αγορές. Αυτό δείχνει το πόσο στενά συνδεδεμένες είναι οι παγκόσμιες αγορές. Έτσι η κρίση από περιφερειακό πρόβλημα έγινε παγκόσμιο. Αν και οι χώρες που επηρεάστηκαν έλαβαν μέτρα σε σύντομο χρονικό διάστημα έγινε φανερό ότι όλες οι χώρες πρέπει να ενεργήσουν από κοινού

Το μεγαλύτερο χτύπημα από την κρίση edέχθη η Ισλανδία, με μεγάλη έκθεση των τραπεζών της στα τοξικά ομόλογα. Παρά τα μεγάλα χρηματικά αποθέματα της η Βρετανία, ακολούθησε το αμερικανικό μοντέλο και ήταν από τις πρώτες χώρες που επλήγησαν από την κρίση. Πολλές τράπεζες κρατικοποιήθηκαν και άλλες συγχωνεύτηκαν.

Η Γαλλία ομοίως είχε υιοθετήσει τέτοια προϊόντα, ενώ ανακατατάξεις παρατηρήθηκαν σε Βέλγιο, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία.

Εκτός από τα επενδυτικά προϊόντα που παρουσίαζαν υποβάθμιση αρκετά άλλα όπως τα CDOS ήταν αδύνατο να εκτιμηθούν. Αυτό συνέβη γιατί τα προϊόντα αυτά είναι από την φύση τους δύσκολο να ρευστοποιηθούν καθώς η αξία τους προκύπτει από τις τιμές Whalen C. (2008) αγοράς των ABSs για τα οποία φυσικά δεν υπήρχαν διαθέσιμα αλλά και αξιόπιστα στοιχεία.

Πέρα των τραπεζών που κατέγραψαν ζημιές από την άμεση έκθεση τους στα εν λόγω προϊόντα ενεπλάκησαν και τράπεζες που είχαν έμμεση έκθεση σε αυτά εξαιτίας της υποχρέωσης παροχής έκτακτης ρευστότητας προς ειδικές επενδυτικές εταιρίες (conduits, structured investment vehicles) που επένδυναν στα εν λόγω προϊόντα. Το γεγονός αυτό αύξησε τις ανησυχίες σχετικά με την φύση αλλά και την έκταση των κινδύνων που θα αντιμετώπιζαν οι τράπεζες από την ενδεχόμενη αναγκαστική παροχή ρευστότητας προς τις ειδικές επενδυτικές εταιρίες.

Στο πρώτο μισό του Αυγούστου, δύο γερμανικές τράπεζες η IKB και η Sachsen LB δεν μπόρεσαν να αντεπεξέλθουν στην υποχρέωση τους για παροχή έκτακτης ρευστότητας.

Η ανάγκη για παροχή έκτακτης ρευστότητας, καθώς υπήρχε αβεβαιότητα ως προς το σύνολο των επισφαλών τοποθετήσεων και

υποχρεώσεων σε σχέση με το εκτός ισολογισμού συναλλαγές και ως προς την κατανομή τους σε συγκεκριμένα πιστωτικά ιδρύματα, είχε ως αποτέλεσμα να σημειωθούν ανοδικές πιέσεις στα διατραπεζικά επιτόκια. Οι ανοδικές πιέσεις οφείλονταν στο ότι πολλά πιστωτικά ιδρύματα αντιμετώπιζαν με μεγάλη επιφύλαξη την παροχή διατραπεζικών δανείων, λόγω της πιθανότητας οι αντισυμβαλλόμενοι να διακρατούν σημαντικά ποσά χρεογράφων ιδίως δομημένων ομολόγων. Scheicher M. (2008), ECB. (2007)

4.4 Το χρονικό της κρίσης

- Ø 8 Φεβρουαρίου 2007: Η HSBC σε ανακοίνωση της πρώτη φορά προειδοποιεί ότι η αγορά ίσως αντιμετωπίσει προβλήματα από την αύξηση των επισφαλειών στον κλάδο των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων μειωμένης εξασφάλισης (subprime mortgage market).
- Ø 27 Φεβρουαρίου 2007: Οι παγκόσμιες αγορές μετοχών διακατέχονται από φόβους όσον αφορά τις ασιατικές αγορές μετοχών και δημιουργούνται περαιτέρω ανησυχίες σχετικά με μεγαλύτερη επιδείνωση στην αγορά των αμερικανικών στεγαστικών δανείων μειωμένης εξασφάλισης. Η σχετικά μικρή διόρθωση των χρηματιστηριακών δεικτών
- Ø (Dow Jones EURO STOXX 8%, S&P 500 6%) τελειώνει στις 14 Μαρτίου και οι αγορές μετοχών επανακτούν την ανοδική τους τάση.
- Ø 20 Ιουνίου: Δύο hedge funds που ελέγχονται από την Bear Stearns ανακοινώνουν ζημιές εξαιτίας της επένδυσης τους σε μετοχές που συνδέονται με τα στεγαστικά δάνεια μειωμένης πιστοληπτικής εξασφάλισης.
- Ø 5 Ιουνίου: Ο διευθύνων σύμβουλος της ελβετικής τράπεζας UBS, Πέτερ Βούφλι απομακρύνεται εξαιτίας ζημιών 124 εκ. δολαρίων που ανακοίνωσε το hedge fund της με την επωνυμία Dilon Read.
- Ø Τέλος-Ιουνίου/Ιουλίου: Οι εταιρίες πιστοληπτικής διαβάθμισης υποβαθμίζουν πολλούς τίτλους όπως (ομόλογα, ABSs και οι υποχρεώσεις χρέους (CDOs) που τροφοδοτούνται από δάνεια μειωμένης εξασφάλισης.
- Ø Ιούλιος: Οι ήδη επιβαρημένες συνθήκες στις πιστωτικές αγορές οδηγούν σε καθυστερήσεις στην έκδοση ομολόγων υψηλής απόδοσης. Οι τράπεζες οι οποίες ήταν εγγυητές αυτών των δανείων αναγκάστηκαν να τα απορροφήσουν στους ισολογισμούς τους.
- Ø 30 Ιουλίου: Η γερμανική τράπεζα IKB ανακοινώνει απώλειες και αδυνατεί να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις της για παροχή ρευστότητας σε ειδικές επενδυτικές εταιρίες.
- Ø Αύγουστος 2007: Πολλά επενδυτικά κεφάλαια, που συνδέονται με μεγάλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αντιμετωπίζουν μαζικές

εξαγορές. Μερικοί απ' αυτούς επίσης παγώνουν τις εξαγορές ώστε να αποφύγουν να πουλήσουν το ενεργητικό της στις πολύ δυσμενείς συνθήκες που επικρατούν στην αγορά.

- Ø 9 Αυγούστου: Η αναταραχή που ξέσπασε στις πιστωτικές αγορές μετατρέπεται σε συμπίεση ρευστότητας καθώς πολλές τράπεζες γίνονται απρόθυμες να δανείσουν τα χρήματα σε άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η ΕΚΤ λαμβάνει μέτρα σε απάντηση της πιστωτικής αναταραχής με μια σειρά διαδικασιών παροχής ρευστότητας ύψους 95 δις. Ευρώ στις αγορές συναλλάγματος. Παρόμοια μέτρα παίρνουν η κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ και η τράπεζα της Ιαπωνίας.
- Ø Αύγουστος: Η αγορά εμπορικών εγγράφων αντιμετωπίζει δυσκολίες. Οι ειδικές επενδυτικές εταιρίες (conduits) αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εξεύρεση πελατών και παροτρύνουν τις τράπεζες που χρηματοδότησαν την δημιουργία τους να τους παράσχουν ρευστότητα ή να τα απορροφήσουν στον ισολογισμό τους.
- Ø 16 Αυγούστου: Οι παγκόσμιες αγορές μετοχών παρουσιάζουν κρίση λόγω της αποστροφής των επενδυτών να αναλάβουν κίνδυνο και τις μεταφορές κεφαλαίων σε ασφαλέστερες τοποθετήσεις.
- Ø 17 Αυγούστου: Η ομοσπονδιακή τράπεζα των ΗΠΑ μειώνει το επιτόκιο της κατά 50 μονάδες βάσης διαμορφώνοντας το στο 5,75%.
- Ø 14 Σεπτεμβρίου: Παρέμβαση της τράπεζας της Αγγλίας για τη στήριξη της Northern Rock πυροδοτεί ομαδική φυγή κεφαλαίων, η οποία σταματά ύστερα από σχετικές διαβεβαιώσεις του Υπουργού Οικονομικών της Μ. Βρετανίας σχετικά με τα αποθεματικά της τράπεζας.
- Ø 18 Σεπτεμβρίου: η Επιτροπή αμερικανικής ομοσπονδιακή ελεύθερης αγοράς (FOMC) κόβει τα επιτόκια από μισό σημείο σε 4.75%.
- Ø 30 Οκτωβρίου: Ο διευθύνων σύμβουλος της Merrill Lynch απομακρύνεται έπειτα από διαγραφές αξιών ύψους 4,8 δις. δολαρίων τις οποίες ανακοίνωσε η τράπεζα.
- Ø Σεπτέμβριος/Οκτώβριος: Οι αγορές χρήματος αντιμετωπίζουν ακόμα τις εντάσεις, ενώ οι συμμετέχοντες αγοράς παραμένουν προβληματισμένοι όσον αφορά τον αντίκτυπο της αναταραχής στα αποτελέσματα των τραπεζών.
- Ø Αρχές Νοεμβρίου: Συνεχίζονται οι ανησυχίες σχετικά με τις απώλειες των τραπεζών από την έκθεση τους στα σύνθετα επενδυτικά προϊόντα και δημιουργούνται ανησυχίες για την περαιτέρω μετάδοση της κρίσης.

- Ø 16 Μαρτίου 2008: Η Bear Stearns καταρρέει και πωλείται στην JP Morgan με την εγγύηση της Fed.
- Ø 19 Μαρτίου: Η τράπεζα της Αγγλίας και η Βρετανική Επιτροπή κεφαλαιαγοράς καθησυχάζουν την αγορά ύστερα από φήμες για την έκθεση της HBOS στην αγορά υποθηκών μειωμένης εξασφάλισης που ρίχνει την τιμή της μετοχής κατά 17%.
- Ø 14 Ιουλίου: Η Alliance & Leicester πωλείται στην Ισπανική Santander προκειμένου να διασφαλίσει το μέλλον της καθώς η έκθεση της στην αγορά στεγαστικών δανείων μειωμένης εξασφάλισης έχει καταστήσει το μέλλον της επισφαλές.
- Ø Σεπτέμβριος: Οι δύο μεγαλύτερες επενδυτικές εταιρίες παροχής στεγαστικών δανείων (Fannie Mae & Freddie Mac) εκπέμπουν σήμα κινδύνου και κρατικοποιούνται.
- Ø 14 Σεπτεμβρίου: Η αμερικάνικη τράπεζα Merrill Lynch εξαγοράζεται από την Bank of America προκειμένου να διασωθεί.
- Ø 15 Σεπτεμβρίου: Η ιστορική επενδυτική τράπεζα Lehman Brothers, μετά από μια ιστορία 185 χρόνων καταρρέει.
- Ø 16 Σεπτεμβρίου: Η κορυφαία ασφαλιστική εταιρία AIG σώζεται ύστερα από την παρέμβαση της Fed η οποία στην ουσία την κρατικοποιεί.
- Ø 18 Σεπτεμβρίου: Οι Κεντρικές τράπεζες παρέχουν επιπλέον ρευστότητα 180 δις δολ.
- Ø 19 Σεπτεμβρίου: Η αμερικάνικη κυβέρνηση ανακοινώνει σχέδιο διάσωσης ύψους 700 δις δολ.
- Ø 22 Σεπτεμβρίου: Η Goldman Sachs & Stanley απολαμβάνουν την ασφάλεια της Fed.
- Ø 28 Σεπτεμβρίου: Κρατικοποίηση της Fortis.
- Ø 1 Οκτωβρίου: Το Κογκρέσο εγκρίνει το αμερικανικό σχέδιο διάσωσης.
- Ø 12 Οκτωβρίου: Οι Ευρωπαίοι ηγέτες ανακοινώνουν τα σχέδια στήριξης των τραπεζών.
- Ø 24 Οκτωβρίου: Οι δείκτες των χρηματιστηρίων παρουσιάζουν κάθετη πτώση.

Όπως όλα δείχνουν τα μεγάλα θύματα της κρίσης είναι οι δημιουργοί της δηλαδή οι επενδυτικές τράπεζες. Στον τραπεζικό κόσμο η εμπιστοσύνη αποτελεί πολύτιμο αγαθό καθώς όλο το τραπεζικό σύστημα έχει κτιστεί πάνω σε σχέσεις εμπιστοσύνης. Από τη στιγμή που η σχέση εμπιστοσύνης ουσιαστικά διερράγη η κατάρρευση τους ήταν θέμα χρόνου.

4.5 Οι επιπτώσεις στα διεθνή χρηματιστήρια.

Όταν στις ΗΠΑ άρχισε η πτώση της αξίας των κατοικιών οι δανειολήπτες με χαμηλό εισόδημα αντιμετώπισαν δυσκολίες στην αποπληρωμή των δόσεων με αποτέλεσμα οι τράπεζες να κατασχέσουν τις κατοικίες. Όταν οι κατοικίες αυτές προωθήθηκαν προς πώληση για να αποφέρουν ρευστό στις τράπεζες αυξήθηκε η προσφορά με αποτέλεσμα να σημειωθούν μεγαλύτερες πτώσεις στις αξίες.

Ως φυσικό επακόλουθο σημειώθηκε πτώση στα ομόλογα που βασίζονταν στα ενυπόθηκα δάνεια. Η κατάσταση αυτή έκρουσε τον κώδων κινδύνου για τις χρηματοοικονομικές εταιρίες. Αν και δεν άλλαζαν οι υπευθυνότητες πληρωμής προς τους καταθέτες, επειδή η περιουσία τους έχασε αξία οι τράπεζες βίωσαν προβλήματα κεφαλαίου.

Το πρόβλημα ρευστοποίησης που αντιμετώπισαν οι τράπεζες έπρεπε να λυθεί με πίστωση από άλλα χρηματοοικονομικά ιδρύματα, αλλά η κατάσταση ήταν ασαφής και περιείχε μεγάλα ρίσκα με συνέπεια να αυξάνει το κόστος της πίστωσης. Έτσι οι τράπεζες δεν είχαν την πρόθεση να δανειοδοτήσουν και ως συνέπεια αυτού ήταν αναμενόμενη μία σμίκρυνση στο οικονομικό σύστημα.

Στις αγορές άρχισε να επικρατεί ένα κλίμα έλλειψης εμπιστοσύνης και οι προβληματικές τράπεζες άρχισαν να καταρρέουν. Η οικονομική κρίση άρχισε να επηρεάζει και τον παραγωγικό τομέα. Επικρατούσε μία ανησυχία στους επενδυτές λόγω της σμίκρυνσης των αγορών. Το εύρος της χρηματοοικονομικής κρίσης ήταν τόσο μεγάλο που επηρέασε τις παγκόσμιες αγορές.

Είναι φανερό ότι οι αιτίες της κρίσης δεν έχουν καμία σχέση με τα χρηματιστήρια. Τελικά όμως τόσο τα χρηματιστήρια όσο και οι επενδυτές επηρεάστηκαν σημαντικά από αυτήν. Στους επενδυτές επικρατεί σήμερα κλίμα αβεβαιότητας, η κρίση τους προκαλεί φόβο και έτσι απέχουν από την ανάληψη κινδύνων και από επενδυτικές δραστηριότητες.

Αναμφίβολα το 2008 ήταν μια δύσκολη χρονιά για την παγκόσμια οικονομία που διανύει μια από τις δυσκολότερες περιόδους της. Για τις χρηματιστηριακές αγορές το 2008 ήταν «χρονιά της αρκούδας» και από τις χειρότερες στην ιστορία των κεφαλαιαγορών από το 1930. Η πτώση στις διεθνείς αγορές κυμαίνεται μεταξύ 35% -65% ενώ μέσα σε 12 μήνες τα διεθνή χρηματιστήρια έχασαν 30 τρισεκατομμύρια δολάρια. Στο ΧΑΚ η μείωση του γενικού δείκτη, σε σύγκριση με το τέλος του 2007, ήταν 77,15% και η συνολική κεφαλαιοποίηση της κυπριακής κεφαλαιαγοράς μειώθηκε από 25,3 δισ. ευρώ σε 10,3 δισ. ευρώ.

Τα τελευταία χρόνια οι χρηματιστηριακοί δείκτες παγκόσμια κατέγραψαν σημαντική άνοδο και κατέρριπταν το ένα ρεκόρ μετά το άλλο. Η ευφορία ήταν διάχυτη διεθνώς. Από τα τέλη του 2007, όμως, άρχισαν να

παρουσιάζονται τα πρώτα σημάδια της κρίσης. Όλοι συμπεριλαμβανομένων και των αναλυτών, απέτυχαν παταγωδώς να προβλέψουν την κάθετη πτώση των χρηματιστηρίων και την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας προς την ύφεση. Ίσως το μεγαλύτερο λάθος που έγινε ήταν ότι αφέθηκε να καταρρεύσει η Lehman Brothers, ο τραπεζικός αυτός κολοσσός.

Η πτώση του κυπριακού χρηματιστηρίου ήταν το άμεσο αποτέλεσμα της αβεβαιότητας και του κλονισμού της εμπιστοσύνης του κόσμου από τη διεθνή κρίση. Λόγω μεγέθους, η κυπριακή κεφαλαιαγορά, που λειτουργεί με τη λογική της αναδυόμενης αγοράς, παρουσιάζεται με μεγαλύτερες πτώσεις και μεταβλητότητα απ' ό,τι τα αναπτυγμένα χρηματιστήρια.

Οι σημαντικότεροι κίνδυνοι της κρίσης για τα χρηματιστήρια είναι η μείωση της ρευστότητας, που γι' αυτά τα είναι εξ ίσου σημαντική όσο και το οξυγόνο για τον άνθρωπο, καθώς και η προοπτική μειωμένης κερδοφορίας των εισηγμένων εταιρειών. Τα αποτελέσματα, δυστυχώς, παρουσιάζουν ότι η άντληση κεφαλαίων μέσα από τα χρηματιστήρια να είναι πολύ δύσκολη έως αδύνατη ενώ οι όγκοι συναλλαγών να έχουν μειωθεί δραματικά.

Η ψυχολογία, περισσότερο ίσως και από τα οικονομικά θεμελιώδη, επηρεάζει τις καθημερινές διακυμάνσεις στις χρηματαγορές όλου του κόσμου. Ανάλογα με το επίπεδο της ψυχολογίας τα ίδια οικονομικά στοιχεία ερμηνεύονται με διαφορετικό τρόπο όταν στις κεφαλαιαγορές επικρατεί ευφορία και διαφορετικά όταν κυριαρχεί η απογοήτευση. Θα πρέπει, λοιπόν, να σταματήσει η καταστροφολογία και η κινδυνολογία και να επικεντρωθούμε στα πραγματικά δεδομένα και στις προοπτικές.

4.6 Η περίπτωση της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας

Η ανάλυση ομοιοτήτων και διαφορών Ιρλανδίας και Ελλάδας που φέρονται, δημοσιονομικά, ως «αδύνατοι κρίκοι» της Ευρωζώνης, είναι χρήσιμη όχι μόνον για να «απορριφθεί» εγχώριος η υποτιθέμενη «ιρλανδική συνταγή» δημοσιονομικής προσαρμογής, η οποία ελέγχεται βασίμως για το εάν θα κρατήσει την Ιρλανδία σε διαρκέστερη / βαθύτερη ύφεση. Αλλά και για να αποφευχθεί ο διαχωρισμός, όπως και προ ετών, μέσω ρηχών προσεγγίσεων, σε «Ιρλανδομάχους» και «Ιρλανδολάτρες», χάνοντας την ουσία.

Η ιρλανδική εμπειρία, πρόσφατη και παλαιότερη, προσφέρει πολύ ενδιαφέροντα μαθήματα, αν η προσοχή στραφεί στα κρίσιμα στοιχεία της. Διότι η κρίση δεν οφείλεται στο ότι την τελευταία δεκαετία οι αποδοχές των Ιρλανδών δημοσίων υπαλλήλων σχεδόν διπλασιάστηκαν, ούτε το κυρίως ζήτημα είναι εάν και πώς αυτές μειώνονται, αφού πρώτα μειώθηκαν οι αποδοχές πρωθυπουργού, υπουργών, βουλευτών, δικαστικών (που αρχικά «αυτοεξαιρέθηκαν») κ.α.

Κεντρικά στοιχεία στην ιρλανδική κρίση είναι η κρατική διάσωση των ιρλανδικών τραπεζών από τη χρεοκοπία (με κόστος ίσο με το 33% του ΑΕΠ) και η «φούσκα» στην αγορά ακινήτων / real estate. Γι' αυτά αναζητούν κυρίως απαντήσεις και λύσεις οι διεθνείς αγορές και οι Ιρλανδοί πολίτες, για τους οποίους Ευρωπαίοι κεντρικοί τραπεζίτες κάνουν ότι είναι δυνατόν να τους επιβεβαιώσουν την ορθότητα της πρώτης εκ μέρους τους απόρριψης της Συνθήκης της Λισαβόνας.

Ο (νέος) διοικητής της Τράπεζας της Ιρλανδίας πρότεινε έρευνα («εξεταστική» στα καθ' ημάς) σχετικά με το «τι πήγε στραβά με τις ιρλανδικές τράπεζες», χαρακτηρίζοντάς την ανάλογης σημασίας με εκείνη των ΗΠΑ για την «11 η Σεπτεμβρίου». Αναπτύσσεται δε η δημόσια συζήτηση και κριτική για το ότι η Ιρλανδία οδηγήθηκε στη διπλή κρίση μέσω της αδιαφανούς και μυστικοπαθούς διαμόρφωσης πολιτικών στους δύο αυτούς τομείς της οικονομίας.

Αυτό που αναδεικνύεται ως κρίσιμο στην ιρλανδική εμπειρία είναι το φαινόμενο της «ρυθμιστικής ομηρείας» (regulatory capture). Δηλαδή της «κατάληψης» ελέγχου των ρυθμιστικών αρχών από τους υποτιθέμενους ελεγχόμενους, με αποτέλεσμα οι ρυθμιστικές αρχές να μην εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον αλλά, εν τέλει, το συμφέρον προς έλεγχο. Αυτή η «ομηρεία» φαίνεται κρίσιμη στην παραγωγή της χρηματοπιστωτικής χρεοκοπίας και της «φούσκας» των ακινήτων, που έφεραν στην Ιρλανδία δημόσια και ιδιωτική υπερχρέωση και βαθιά ύφεση, «ακυρώνοντας» το ιρλανδικό θαύμα. Επειδή η Ελλάδα όπως και η Ιρλανδία παρουσιάζουν ένα εντυπωσιακά μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα πολλοί προβαίνουν σε σύγκριση μεταξύ των δύο χωρών. Χαρακτηριστικά η Κατερίνα Σώκου στο άρθρο της «Η Ιρλανδική συνταγή για την αντιμετώπιση της κρίσης», αναφέρει: « Η Ιρλανδία αντιμετωπίζεται από τις αγορές ως ένας από τους αδύναμους κρίκους της Ευρωζώνης. Όπως συνέβη και στην περίπτωση της Ελλάδας, η κρίση προκάλεσε την εκτόξευση του δημοσιονομικού ελλείμματος, με αποτέλεσμα την εκτόξευση του κόστους δανεισμού. Υπό την πίεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για άμεσα μέτρα, καθώς το έλλειμμα αναμένεται στο 10,8% του ΑΕΠ το 2009, η Ιρλανδία επιμένει -όπως άλλωστε και η Ελλάδα- στην πολιτική της δημοσιονομικής πειθαρχίας».

Η Ιρλανδία, μέσα σε έξι μήνες από την εκλογή της νέας κυβέρνησης η οποία επαναδιαπραγματεύθηκε τους όρους του Μνημονίου, πέτυχε:

- τη διατήρηση του χαμηλού εταιρικού συντελεστή (12,5%) παρά τις ασφυκτικές πιέσεις για αύξησή του,
- τη μείωση του επιτοκίου δανεισμού και την επιμήκυνση της περιόδου αποπληρωμής,
- την πρωτοβουλία για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας παράλληλα με τον χαμηλό φόρο για τις τουριστικές υπηρεσίες,

- την επαναφορά του κατώτατου ημερομισθίου στα προ κρίσης επίπεδα και
- τη μείωση των αποδοχών των Βουλευτών και την κατάργηση ορισμένων ατελειών τους.

Επιπλέον, η κυβέρνηση της Ιρλανδίας, θα δημοσίευσε ένα τριετές σχέδιο για την επίτευξη της μείωσης του ελλείμματος στο 3% το 2015, με σκοπό οι πολίτες να γνωρίζουν τι μέλλει γενέσθαι με τις περικοπές και τους φόρους και τις αποφάσεις που θα ληφθούν στο μέλλον.

Από την άλλη στην περίπτωση της Πορτογαλίας, με δεδομένο ότι η Ιρλανδία και η Ελλάδα προηγήθηκαν αυτής, το Μνημόνιο προσπαθεί να αποφύγει τα λάθη των Μνημονίων Ελλάδας και Ιρλανδίας, στοχεύοντας σε λιγότερη λιτότητα και περισσότερες μεταρρυθμίσεις.

Ειδικότερα, το Μνημόνιο της Πορτογαλίας περιλαμβάνει:

- μέτρα με σκοπό την προώθηση της ανταγωνιστικότητας και «μεγάλη μείωση» των εργοδοτικών εισφορών,
- προστατεύει τις πιο ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες με συγκεκριμένα μέτρα (όχι οριζόντια όπως εφαρμόστηκε σε εμάς και ουσιαστικά έπληξε δυσανάλογα τους χαμηλοσυνταξιούχους και χαμηλόμισθους),
- προβλέπει τη μείωση των υπαλλήλων της κεντρικής κυβέρνησης κατά 1% το χρόνο μέσω μερικής αντικατάστασης των συνταξιοδοτούμενων υπαλλήλων, αλλά και μέσω μετατάξεων, χωρίς όμως να γίνεται αναφορά σε απολύσεις.

Η δε κυβέρνηση παρουσίασε και το «πρόγραμμα αντιμετώπισης επειγουσών κοινωνικών αναγκών» που εκτείνεται σε μια τριετία, με σκοπό τον περιορισμό των επιπτώσεων από τα μέτρα λιτότητας. Το πρόγραμμα θα αφορά συνολικά περίπου τρία εκατομμύρια ανθρώπους, ενώ ο Υπουργός Οικονομίας, κ. Περέιρα εξήγγειλε, και πρόγραμμα «προνομιακού επιχειρηματικού δανεισμού» εκ μέρους των πορτογαλικών τραπεζών.

Επιπλέον, η ύφεση στην Πορτογαλία- σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία-, έφτασε κατά τη διάρκεια του β' τριμήνου στο τέλος της, καθώς η άνοδος των εξαγωγών βοήθησε την οικονομία να αποφύγει ένα τρίτο συναπτό τρίμηνο συρρίκνωσης της ανάπτυξης

4.7 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

4.7.1 ΚΟΙΝΕΣ ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Σε διάφορα συνέδρια που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα κατά το πρώτο εξάμηνο του 2008, έπειτα από μία πρώτη αξιολόγηση της κρίσης και των αιτιών της, κατατέθηκαν προτάσεις για τη διαχείριση του προβλήματος.

Συγκεκριμένα, επισημάνθηκε η ανάγκη χάραξης κοινής νομισματικής πολιτικής σε διεθνές επίπεδο, με σκοπό την προώθηση της χρηματοοικονομικής σταθερότητας. Η δυσκολία στο εγχείρημα έγκειται στο συντονισμό συγχρονισμένης διεξαγωγής μεσοπρόθεσμης νομισματικής πολιτικής για την προστασία της σταθερότητας των τιμών, καθώς και άλλων μακροοικονομικών στόχων. Παράλληλα, τονίσθηκε η ανάγκη διεθνούς συντονισμού του χρηματοοικονομικού συστήματος. Η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρχών που εποπτεύουν το χρηματοοικονομικό τομέα κρίθηκε σκόπιμη για τον έλεγχο των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και ατομικών ενεργειών.

Επιπροσθέτως, προτάθηκε η ορθή διαίρεση τομέα δράσης μεταξύ των εποπτικών αρχών για τον έλεγχο των διεθνοποιημένων επιχειρήσεων και των χρηματοοικονομικών ομάδων. Σκόπιμος κρίθηκε και ο εναρμονισμός των ρυθμιστικών μέτρων ώστε να εφαρμόζονται με τρόπο ενιαίο σε κάθε νομοθετικό πλαίσιο. Η καθιέρωση διεθνών κανονισμών εντάχθηκε στο πλαίσιο μιας πρότασης για τη "Νέα Διεθνή Χρηματοοικονομική Δομή" (New International Financial Architecture). Σύμφωνα με το συγκεκριμένο σχέδιο, προβλέπονται όργανα της αγοράς με στοχευόμενη δράση, συνεργασία διεθνών οργανισμών και φόρουμ, όπως η Επιτροπή της Βασιλείας, η IOSCO, το FORUM Χρηματοοικονομικής Σταθερότητας, το Συμβούλιο των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, το Ινστιτούτο Διεθνών Χρηματοοικονομικών και εθνικοί τραπεζικοί οργανισμοί. Συγκεκριμένα, κατά την 1 η Ιανουαρίου του 2008 ξεκίνησε στην Ευρώπη η εφαρμογή της οδηγίας της Βασιλείας II, "Capital Adequacy Framework " (Πλαίσιο Κεφαλαιακής Επάρκειας)

Τη δέσμευσή τους ότι θα πράξουν ότι είναι αναγκαίο για να αποκαταστήσουν την εμπιστοσύνη, να τονώσουν την ανάπτυξη και να ενισχύσουν τους χρηματοοικονομικούς κανονισμούς, εξέφρασαν από το Λονδίνο οι ηγέτες των 20 οικονομικά ισχυρότερων κρατών του κόσμου. Αποφάσισαν τη διάθεση, υπό μορφή δανείου, άνω του ενός τρισεκατομμυρίου δολαρίων (820 δισ. ευρώ) στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, προκειμένου να στηρίξει τις δοκιμαζόμενες οικονομίες, κυρίως της Ανατολικής Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής. Συγκεκριμένα, η Συμφωνία προβλέπει:

- τον τριπλασιασμό των πόρων του ΔΝΤ (σε 750 δισεκατομμύρια δολάρια)
που θα διατεθούν για την ενίσχυση των χωρών που αντιμετωπίζουν μεγάλα οικονομικά προβλήματα,
- την επιβολή κυρώσεων στις χώρες που αποτελούν «φορολογικούς παραδείσους»,

- τη διάθεση 250 δισεκατομμυρίων δολαρίων για την ενίσχυση του παγκόσμιου εμπορίου
- τη διάθεση 100 δισεκατομμυρίων δολαρίων από διεθνείς αναπτυξιακές τράπεζες στις φτωχότερες χώρες.

Ο Αμερικανός πρόεδρος Barack Obama τόνισε ότι «η Σύνοδος μπορεί να αποτελέσει ένα «σημείο καμψής» για την επίτευξη της οικονομικής ανάκαμψης». Ωστόσο, απέρριψε τη γάλλο-γερμανική πρόταση για τη δημιουργία μίας διεθνούς ρυθμιστικής αρχής. Από την πλευρά του, ο Βρετανός πρωθυπουργός Gordon Brown τόνισε οι 20 ανέλαβαν τη δέσμευση να κάνουν ότι είναι αναγκαίο για την αντιμετώπιση της κρίσης. Τόνισε : «Είναι μια ημέρα που όλος ο κόσμος συμφώνησε από κοινού για την καταπολέμηση κατά της παγκόσμιας ύφεσης, όχι με λόγια, αλλά με ένα σχέδιο για την παγκόσμια ανάκαμψη». Ο Βρετανός πρωθυπουργός σημείωσε ακόμη ότι «θα υπάρξει μεγαλύτερος έλεγχος των αμοιβαίων κεφαλαίων υψηλού κινδύνου και των πιστωτικών οργανισμών», όπως επίσης και «μια κοινή προσέγγιση στον καθαρισμό των τοξικών ομολόγων».

Επίσης σε συμφωνία συνεργασίας για τον περιορισμό της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, διαθέτοντας επιπλέον 20 δισ. δολάρια για τη χρηματοδότηση του εμπορίου, κατέληξαν Κίνα και ΗΠΑ, έπειτα από τις συνομιλίες τους. Οι ΗΠΑ συμφώνησαν σε άμεση έγκριση της διαδικασίας για τις κινεζικές τράπεζες που θα επενδύσουν στις ΗΠΑ και χαιρέτισε την επένδυση από την Κίνα, σύμφωνα με κοινή ανακοίνωση των δύο χωρών.

Ο Paulson πίεσε την Κίνα να επιτρέψει τη ανατίμηση του νομίσματός της, μετά την απόφαση της κεντρικής τράπεζας της χώρας την 1 η Δεκεμβρίου να επιτρέψει την υποχώρηση του νομίσματος, τη μεγαλύτερη από τα τέλη του 2005. Ο Αμερικανός υπουργός Οικονομίας χαιρέτισε την κίνηση της Κίνας να επιτρέψει στις ξένες τράπεζες να διαπραγματευθούν ομόλογα με τους ίδιους όρους των κινεζικών τραπεζών.

Επίσης, Κίνα και ΗΠΑ, οι χώρες που μολύνουν περισσότερο τον πλανήτη, υπέγραψαν επτά συμφωνίες συνεργασίας σε έργα για την ανάπτυξη της ενεργείας και του διαλόγου για το περιβάλλον

Μια βασική διαφωνία τακτικής που προέκυψε στους κόλπους της υπερεθνικής ελίτ (μεταξύ της Αμερικάνικης ελίτ και των αναπτυγμένων χωρών της ΕΕ) αφορά τον τρόπο αντιμετώπισης της επιδεινούμενης παγκόσμιας κρίσης. Η διαφωνία αυτή, αντίθετα με την καλλιεργούμενη μυθολογία ακόμη και από «προοδευτικούς» Νομπελίστες τύπου Krugman, δεν αναφέρεται στη δήθεν απροθυμία των Ευρωπαϊκών ελίτ να εφαρμόσουν Κεννσιανές πολιτικές, σαν αυτές που υποτίθεται εισήγαγε η κυβέρνηση Obama. Στη πραγματικότητα, η διαφωνία αυτή ανέκυψε καθαρά από τη διαφορά κοινωνικό-οικονομικών συνθηκών που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαϊκές σε σχέση με την Αμερικάνικη ελίτ και όχι από την δήθεν Κεννσιανή «προοδευτικότητα» του Obama σε σχέση με την

«νεοφιλελεύθερη» στενοκεφαλιά των Ευρωπαϊκών ελίτ που επιμένουν στο Σύμφωνο Σταθερότητας. Η σημασία επομένως της διαμάχης έγκειται στο γεγονός ότι εάν ακόμη και τα μέλη της υπερεθνικής ελίτ, που εκφράζονται βασικά από την «Ομάδα των 7» και έχουν κοινούς στόχους για την αναπαραγωγή της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς, καταλήγουν σε διαφορετικά συμπεράσματα για τις ακολουθητέες πολιτικές, λόγω των διαφορών στις συγκεκριμένες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που αντιμετωπίζουν, μπορεί εύκολα να φανταστεί κανείς γιατί αποτελεί καθαρή ουτοπία ότι θα μπορούσε ποτέ η Ομάδα των 20, ή ακόμη περισσότερο η «διεθνής κοινότητα» όπου οι διαφορές των συνθηκών είναι απείρως μεγαλύτερες, να συμφωνήσουν σε ριζοσπαστικά κοινά μέτρα εναντίον της σημερινής πολυδιάστατης κρίσης και κυρίως της οικονομικής και οικολογικής.

Από τη στιγμή όμως που όλες οι χώρες άρχισαν να ενσωματώνονται στην νέα διεθνοποιημένη οικονομία της αγοράς, η οποία επέβαλλε το άνοιγμα και την απελευθέρωση των αγορών, τα οικονομικά της αποτελεσματικής ζήτησης αναπόφευκτα αντικαταστάθηκαν από τα «οικονομικά της προσφοράς». Αναπόφευκτα, διότι η ανάπτυξη άρχισε αυξανόμενα να στηρίζεται στην εξωτερική αγορά, πράγμα που σήμαινε ότι η ανταγωνιστικότητα με τα ξένα εμπορεύματα έγινε καθοριστικός παράγοντας. Η ενίσχυση της προσφοράς μέσα από την μείωση του κόστους παραγωγής (εργατικού κόστους αλλά και εργοδοτικών εισφορών, φόρων στο κεφάλαιο κλπ) αντί για την ενίσχυση της εσωτερικής ζήτησης, έγινε ο κύριος στόχος της οικονομικής πολιτικής. Πράγμα που συνεπαγόταν ότι ονομάζουμε νέο/σοσιαφιλελεύθερες πολιτικές: πετσόκομμα του κράτους-πρόνοιας και του κοινωνικού μισθού, συμπίεση των ονομαστικών μισθών, ιδιωτικοποιήσεις, μείωση των φόρων κυρίως των προνομιούχων.

Αυτό λοιπόν που συμβαίνει είναι ότι οι ΗΠΑ είναι σε οικονομική και κοινωνική θέση να εφαρμόσουν ελλειμματικές πολιτικές, σε αντίθεση με τις Ευρωπαϊκές που είναι αναγκασμένες λόγω των δικών τους συνθηκών να συνεχίσουν με τις ίδιες πολιτικές, όπως εκφράζονται από το Σύμφωνο Σταθερότητας κ.λπ., προσπαθώντας συγχρόνως να εισάγουν κάποιους ρυθμιστικούς έλεγχους για να ελέγξουν σε κάποιο βαθμό τις χρηματοπιστωτικές αγορές και ν' αποφύγουν κρίσεις παρόμοιου μεγέθους στο μέλλον. Ποιές είναι όμως οι διαφορετικές αυτές συνθήκες που επιβάλλουν διαφορετικές πολιτικές;

Εκπροσωπώντας τις προτάσεις των χωρών μελών, οι ηγέτες της ομάδας των G20 ανακοίνωσαν μέτρα για την αύξηση της διαφάνειας και τη θωράκιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος έναντι της ανάληψης υπερβολικών κινδύνων. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν νέους κανόνες για τις αμοιβές και τα μπόνους των τραπεζικών στελεχών, θέμα που έχει προκαλέσει

την παγκόσμια αγανάκτηση, και για την κατάργηση των φορολογικών παραδείσων στους οποίους ισχύει το φορολογικό απόρρητο.

Η σύνοδος του Λονδίνου αποτέλεσε το δεύτερο βήμα στις προσπάθειες της ομάδας των 20 να αντιμετωπίσουν την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, που αποτελεί τη μεγαλύτερη ύφεση μετά το 1930. Η προηγούμενη σύνοδος πραγματοποιήθηκε στην Ουάσιγκτον τον περασμένο Νοέμβριο.

Για να βοηθηθούν οι χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα εξαιτίας της κρίσης, οι ηγέτες δεσμεύτηκαν να διαθέσουν 500 δισ. δολάρια (370 δισ. ευρώ) στο ΔΝΤ, αυξάνοντας έτσι τους πόρους του σε 750 δισ. δολάρια (556 δισ. ευρώ). Η συμμετοχή της ΕΕ στο ποσό αυτό είναι 75 δισ. ευρώ. Επιπλέον, οι ηγέτες της G20 συμφώνησαν να αυξήσουν κατά 250 δισ. δολάρια (185 δισ. ευρώ) το όριο της διευκόλυνσης υπερανάληψης που παρέχει το ΔΝΤ σε χώρες μέλη που αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Την αύξηση αυτή ζήτησε το ΔΝΤ, το οποίο ως δανειστής έσχατης ανάγκης, έδωσε πρόσφατα χείρα βοήθειας σε περισσότερες από δώδεκα χώρες.

Ένα επιπλέον ποσό 100 δισ. δολαρίων (74 δισ. ευρώ) θα διατεθεί για την τόνωση της ανάπτυξης μέσω τραπεζών που θα ορίσουν οι δωρήτριες χώρες, ενώ 250 δισ. δολάρια (185 δισ. ευρώ) θα δοθούν για την αναζωογόνηση του εμπορίου.

Τα ποσά αυτά θα προστεθούν στα ποσά που διοχέτευσαν πρόσφατα στην παγκόσμια οικονομία οι κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες σε όλον τον κόσμο. Οι ηγέτες δήλωσαν ότι το ύψος των κινήτρων θα φθάσει τα 5 τρις. δολάρια (3,7 τρις. ευρώ) έως τον επόμενο χρόνο, το μεγαλύτερο ποσό που διατέθηκε ποτέ παγκοσμίως, το οποίο αναμένεται να δημιουργήσει εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η G20 ανέθεσε επίσης στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου την ευθύνη να κατονομάζει και να καταγγέλλει τα κράτη που προσφεύγουν στον προστατευτισμό. Δεσμεύτηκε δε να ολοκληρώσει γρήγορα τις εμπορικές διαπραγματεύσεις της Ντόχα, οι οποίες θα ενισχύσουν την παγκόσμια οικονομία με 150 δισ. δολάρια.

Σύμφωνα με τις συστάσεις της ΕΕ, το σχέδιο της G20 δίνει στους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς μεγαλύτερο ρόλο στην παρακολούθηση των οικονομικών κινδύνων. Επίσης, ενισχύει την αντιπροσώπευση και συμμετοχή των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών σε αυτούς τους οργανισμούς.

4.7.2 ΟΙ ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΩΝ.

Με την κρίση παρουσιάστηκε η ανάγκη παγκόσμιας αναδιοργάνωσης. Η ανακοίνωση πακέτων βοήθειας εξάλειψε την έλλειψη εμπιστοσύνης που επικρατούσε στις χρηματαγορές. Διεθνή οργανισμοί όπως το Διεθνές

Νομισματικό Ταμείο (IMF) και η Παγκόσμια Τράπεζα επεμβαίνοντας προσπάθησαν να εμποδίσουν την διεύρυνση της κρίσης. Η ομοσπονδιακή τράπεζα των ΗΠΑ (FED) κατέβασε τα επιτόκια ανακουφίζοντας τις αγορές. Αρκετές χώρες έχουν κατανοήσει ότι πρέπει να κινηθούν από κοινού για την επίλυση των προβλημάτων.

Δύο χρόνια από το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίση το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο δημοσίευσε έκθεση, στην οποία εκτίμησε πόσα στοίχισαν σε διάφορα κράτη του κόσμου τα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης. Οι πλούσιες χώρες για τη στήριξη των χρηματιστικών θεσμών τους είχαν χορηγήσει συνολικά λίγο παραπάνω από 9 τρισεκατομμύρια δολάρια και οι αναπτυσσόμενες οικονομίες-συνολικά 1,5 τρισεκατομμύρια περίπου. Ας σημειωθεί ότι η Ρωσία έναντι του δικού της Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος δαπάνησε περισσότερα απ' όλες τις άλλες χώρες.

Γενικά, η κρίση στοίχισε πολύ ακριβά στους φορολογούμενους. Σε σχέση με αυτό μερικοί εμπειρογνώμονες εκφράζουν ωστόσο κάποια επιφυλακτική αισιοδοξία ότι στο μέλλον δεν θα απαιτηθούν τέτοιες δαπάνες γιατί στις αγορές έχουν εμφανιστεί πια οι πρώτες ενδείξεις αν όχι ανοδικής ανάπτυξης τότε, τουλάχιστον, κάποιας σταθεροποίησης. Πάντως έτσι είπε ο πρόεδρος του ρωσικού Ινστιτούτου Ενέργειας και Οικονομικών Leonin Grigoriev «Η κρίση τελειώνει ουσιαστικά τότε όταν η βιομηχανική παραγωγή φθάνει στα κατώτερα της όρια και δεν πέφτει κάτω απ' αυτά τα όρια. Στη χώρα μας, απ' ότι φαίνεται, έχει σταματήσει η πτώση και συνεπώς, έχουν εμφανιστεί και οι ελπίδες ότι το κατώτερο όριο βιομηχανικής κρίσης θα μείνει μέσα στα περιθώρια του 2009, μάλιστα, τόσο στις ΗΠΑ και στη χώρα μας, όσο και σε όλο τον κόσμο. Αργότερα όμως θα απαιτηθεί πολύς χρόνος (συγκρίσιμος με τον χρόνο πτώσης) για να επιτευχθεί έστω και το επίπεδο που υπήρχε πριν την κρίση.

Πέρυσι η ρωσική κυβέρνηση δαπάνησε για τα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης 6 τρισεκατομμύρια. ρούβλια. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του χρηματικού ποσού, δαπανήθηκε για τα κοινωνικά προγράμματα και τη δημιουργία νέων εργατικών θέσεων, κάτι που έδωσε τους καρπούς του. Ο αριθμός των επίσημα καταγεγραμμένων ανέργων στη Ρωσία, όπως βεβαιώνει ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Αλεξάντερ Ζούκοφ, μειώνεται. Εδώ που τα λέμε, η τάση αυτή δείχνει έμμεσα και κάποια αύξηση της παραγωγής. Το ίδιο δείχνουν και τα στατιστικά στοιχεία των «Ρωσικών σιδηροδρομικών Γραμμών», που διαπιστώνουν και κάποια σχετική αύξηση του όγκου φορτώσεων τον Ιούλιο (το να εμπορεύεσαι σημαίνει να παράγεις περισσότερο). Εκτός απ' αυτό, καταγράφηκε και η αύξηση των νέων παραγγελιών που πήραν οι ρωσικές βιομηχανικές εταιρίες.

Για το τρέχον έτος από τον ρωσικό προϋπολογισμό προβλέπεται να χορηγηθούν για τα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης λίγο παραπάνω από 1,5 τρισεκατομμύρια. ρούβλια.

Τα λεφτά αυτά θα δαπανηθούν και πάλι για την κοινωνική προστασία του πληθυσμού (αυτό είναι το κυριότερο άρθρο των δαπανών), για την διατήρηση του βιομηχανικού και του τεχνολογικού δυναμικού της οικονομίας, και για την ενεργοποίηση της εσωτερικής ζήτησης (μαζί και μέσω της αντικατάστασης των εισαγωγών και των προνομίων από ρωσικά εμπορεύματα). Ανάμεσα στα άλλα άρθρα είναι ο γενικός εκσυγχρονισμός της χώρας, που προβλέπεται, εξ άλλου, από την αντίληψη της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης της Ρωσίας ως το 2020, η μείωση των διοικητικών φραγμών για την επιχειρηματική δραστηριότητα, η παροχή βοήθειας στο εθνικό χρηματιστικό σύστημα και η εφαρμογή υπεύθυνης μακροοικονομικής πολιτικής με προβλεπόμενο επίπεδο πληθωρισμού ύψους 13-14%. Παρ' όλα αυτά οι εμπειρογνώμονες προειδοποιούν ωστόσο για τις συνέπειες που μπορεί να έχει η υπερβολική αισιοδοξία. Οι ενδείξεις της αναζωογόνησης, κατά τη γνώμη τους, δεν σημαίνουν ακόμα την εμφάνιση σταθερής τάσης.

Για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η Γαλλία έθεσε ως προτεραιότητα την ενεργοποίηση του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος μέσα από μηχανισμούς κρατικών χρηματοδοτικών παρεμβάσεων. Το μέγεθος της οικονομικής ενίσχυσης του τραπεζικού συστήματος ανέρχεται συνολικά σε 360 δισ. ευρώ. Η στήριξη του θα απορροφήσει 320 δισ. προκειμένου να ενισχυθεί η διατραπεζική χρηματοπιστωτική ρευστότητα. Εκ παραλλήλου το κράτος έχει διαθέσει κεφάλαια ύψους 40 δισ. ευρώ για την διασφάλιση τη πιστωτικής βιωσιμότητας χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, ενώ έχει θεσπίσει την συμμετοχή και τον αποφασιστικό έλεγχο του στην διοίκησή τους.

Το δημοσιονομικό πακέτο στήριξης της γαλλικής οικονομίας που υιοθέτησε η Γαλλία, αντιστοιχεί στο 1,3% του ΑΕΠ. Το εκτεταμένο πρόγραμμα για την ανάκαμψη της γαλλικής οικονομίας είναι της τάξεως των 26 δισ. ευρώ όπου το 40% κατευθύνεται στις δημόσιες επενδύσεις, αντίστοιχο ποσοστό ύψους 40% στην ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ενώ το υπόλοιπο 20% προορίζεται για την ενίσχυση της αυτοκινητοβιομηχανίας και την παροχή κινήτρων για την δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε επιχειρήσεις (κάτω των 10 εργαζόμενων).

Η υλοποίηση του γαλλικού εθνικού σχεδίου σηματοδοτεί και την ομολογία της επίσημης μεταστροφής της οικονομικής πολιτικής της Γαλλίας η οποία αποδεσμεύεται από την αυστηρή τήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας και του περιορισμού των δημοσίων δαπανών.

Τα σχέδια της κυβέρνησης Sarkozy, εκτιμάται, ότι θα τροφοδοτήσουν την ανάπτυξη της γαλλικής οικονομίας με ποσοστό ύψους 0,6%, αλλά θα

διευρύνουν το έλλειμμα του ΑΕΠ πάνω από 8% και θα συσσωρεύσουν επιπλέον 20 δισ. ευρώ στο δημόσιο χρέος.

Οι γαλλικές κυβερνήσεις τα τελευταία χρόνια έχουν προχωρήσει σε εκσυγχρονιστικά μέτρα με σκοπό την απελευθέρωση των αγορών και της ανελαστικής αγοράς εργασίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πολιτική ιδιωτικοποιήσεων μεγάλων δημοσίων οργανισμών όπως τα Γαλλικά Ταχυδρομεία, ο αυστηρός έλεγχος των δαπανών στον τομέα της Υγείας και της Κοινωνικής Πρόνοιας, η προώθηση πολιτικών συγχωνεύσεων επιχειρήσεων προκειμένου να δημιουργηθούν μεγάλοι επιχειρηματικοί όμιλοι ηγέτες σε διεθνή κλίμακα, καθώς και η προώθηση προγράμματος εθνικού δανείου ύψους περίπου 35 δισ. ευρώ, προκειμένου να χρηματοδοτηθούν επενδυτικά προγράμματα για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της γαλλικής οικονομίας. Κατευθυντήρια αρχή της δημοσιονομικής πολιτικής της Γαλλίας προτού ενσκήψει η οικονομική ύφεση που έπληξε την χώρα, ήταν η εξάλειψη του δημόσιου ελλείμματος μέχρι το 2012. Ο στόχος αυτός με τις υφιστάμενες συνθήκες αναδεικνύεται ανέφικτος ενώ η Γαλλία προγραμματίζει την μείωση του ελλείμματος στα επίπεδα του 3% από το 2013. Το πρόγραμμα ενίσχυσης και αναθέρμανσης της οικονομίας που εξήγγειλε η γαλλική κυβέρνηση τον Οκτώβριο του 2008 ύψους άνω των 26 δισ. ευρώ, επιδείνωσε τα δημόσια οικονομικά, αύξησε τα ελλείμματα του προϋπολογισμού και επιβάρυνε το δημόσιο χρέος της χώρας με την προοπτική της γρήγορης και αποτελεσματικής αντιμετώπισης της κρίσης. Το πρόγραμμα της κυβέρνησης προσανατολίζεται κυρίως στους τομείς της κατασκευής δημοσίων υποδομών και ενίσχυσης των επιχειρήσεων.

Η Γαλλία στο πλαίσιο αντιμετώπισης και υπέρβασης των συνεπειών της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης στην οικονομία της, έχει επιλέξει να συναρθρώσει την υλοποίηση του σχεδίου ανάκαμψης με ολοκληρωμένο πρόγραμμα χρηματοοικονομικής παρέμβασης σε επιλεγμένους τομείς-στόχους του παραγωγικού αναπτυξιακού οικοδομήματος της.

Από την άλλη η βρετανική κυβέρνηση, βρέθηκε πρώτη από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις αντιμετώπιση με το κρίση και για ένα χρονικό διάστημα αναδείχθηκε σε πρωταγωνιστή διεθνώς στη λήψη μέτρων για την αντιμετώπισή της. Τα μέτρα αυτά που στόχευαν κυρίως στη διάσωση των τραπεζικών ιδρυμάτων, την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και της ροής πιστώσεων στην αγορά και την υποστήριξη των ιδιαίτερα πληττόμενων κλάδων, πολλές φορές ήταν πρωτοφανούς χαρακτήρα ή διαστάσεων. Η (μερική) κρατικοποίηση των δύο μεγάλων τραπεζών ήταν η πρώτη αντίδραση της κυβέρνησης. Η συνεχής διοχέτευση χρήματος στην αγορά με διάφορα πακέτα μέτρων και η σημαντική υποχώρηση της στερλίνας στις αρχές του έτους καθώς και η μείωση των επιτοκίων της κεντρικής τραπεζής σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, αποτέλεσαν τα στοιχεία αντίδρασης στην κρίση.

Παρακάτω αναφέρονται επιγραμματικά τα μέτρα που έλαβε η κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της κρίσης από το τέλος του 2008 μέχρι σήμερα:

Κρατικός προϋπολογισμός 2009 (κύριες κατευθύνσεις).

- Αύξηση του εσωτερικού δανεισμού.
- Μείωση των κρατικών δαπανών κατά 15 δις Λίρες.
- Αύξηση της φορολογίας εισοδήματος (από το 45% στο 50%) επί εισοδημάτων άνω των 150.000 Λιρών κατ' έτος.
- Διάθεση 1 δις Λιρών για την αναθέρμανση της αγοράς κατοικίας.
- Διάθεση 2 δις Λιρών για την καταπολέμηση της ανεργίας μεταξύ των νέων.
- Αυξήσεις στις τιμές των καυσίμων, των οινόπνευματων και των προϊόντων καπνού.
- Συγκράτηση και κατά περίπτωση μείωση των φορολογικών ελαφρύνσεων επί υψηλών συντάξεων.
- Διάθεση επιδόματος 2.000 Λιρών κατ' άτομο για απόσυρση αυτοκινήτων παλαιάς τεχνολογίας.
- Τα δημόσια οικονομικά της χώρας προσδοκείται ότι δεν θα έχουν ισορροπηθεί έως το 2018.
- Ο ρυθμός ανάπτυξης της Βρετανικής οικονομίας εκτιμάται ότι θα είναι για το 2010 1,25%.

Μέτρα ενίσχυσης Βρετανικού τραπεζικού συστήματος.

- Παράταση λειτουργίας του Κυβερνητικού Σχήματος Πιστωτικής Εγγύησης (Government's Credit Guarantee Scheme - CGS) ως την 31^η Δεκεμβρίου 2009 (έληγε στις 9 Απριλίου 2009).
- Καθιέρωση ενός νέου Σχήματος Εγγύησης Τίτλων-Μετοχών, με στόχο την ενίσχυση πρόσβασης των τραπεζών στις διεθνείς κεφαλαιαγορές και τη στήριξη δανειοδοτήσεων (στεγαστικά, εταιρικά και καταναλωτικά δάνεια) μέσω πλήρους ή μερικής, κατά περίπτωση, Κυβερνητικής εγγύησης.
- Σχήμα διευκολύνσεων ρευστότητας κεφαλαίων από τη Τράπεζα της Αγγλίας (Κεντρική Τράπεζα): ήδη από τον Οκτώβριο 2008 η Τράπεζα της Αγγλίας μέσω του Discount Window Facility το οποίο λειτουργεί στο πλαίσιο του Ειδικού Σχήματος Ρευστότητας (Special Liquidity Scheme), που καθιερώθηκε με στόχο τη διευκόλυνση των εμπορικών τραπεζών που αντιμετωπίζουν πρόβλημα ρευστότητας.
- Σχήμα εξαγοράς περιουσιακών στοιχείων-τίτλων υψηλής αξίας από τη Τράπεζα της Αγγλίας. Πρόκειται για ένα νέο Σχήμα που έχει ως στόχο την ενίσχυση της προσφοράς δανείων προς εταιρείες (corporate credit). Το Υπουργείο Οικονομικών θα δίνει την άδεια στη Τράπεζα της Αγγλίας να προβαίνει σε εξαγορές συνολικού ύψους 50 δις Λιρών

μέσω ενός ειδικού Ταμείου χρηματοδότησης από το Υπουργείο Οικονομικών (Asset Purchase Facility).

- Σχήμα Προστασίας Περιουσιακών στοιχείων-τίτλων (Asset protection Scheme). Στόχος η ενίσχυση της εμπιστοσύνης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα ώστε οι εμπορικές τράπεζες να συνεχίσουν τη χορήγηση δανείων.
- Ανακοίνωση της Αρχής Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών (Financial Services Authority - FSA), οποία καθιστά σαφές ότι δεν υπάρχουν νέες ρυθμίσεις και περιορισμοί σχετικά με τα αποθεματικά κεφάλαια των εμπορικών τραπεζών (capital regulation).
- Ενίσχυση κεφαλαιοποίησης μέσω αγοράς μετοχών ύψους 37 δις Λιρών για τρεις μεγάλες Βρετανικές Τράπεζες, ήτοι τη RBS (Royal Bank Of Scotland: 20 δις Λίρες), HBOS (Halifax - Bank of Scotland: 11,5 δις Λίρες) και Lloyds TSB (5,5 δις Λίρες). Το Βρετανικό Δημόσιο θα κατέχει περίπου το 60% της RBS και 40% της Lloyds TSB- HBOS.

4.7.3 Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.

Στην ΕΕ, η οικονομική κρίση συνέπεσε με τη συμπλήρωση δέκα χρόνων από την εισαγωγή του ευρώ, προσδίδοντας έτσι στην επέτειο την ανάγκη μεταρρύθμισης για την αντιμετώπιση μελλοντικών προκλήσεων.

Η κρίση επηρεάζει την ΕΕ σε δύο διαστάσεις :

1. την ΕΕ ως ένα συνεκτικό οικοδόμημα
2. την ΕΕ ως ένα σύνολο επιμέρους περιοχών και κρατών

Αναφορικά με την πρώτη διάσταση, αναγνωρίζεται θετικά η ύπαρξη της ευρωζώνης ως αντίβαρο στην κρίση, αλλά και η δυναμική αντίδραση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Παρόλα αυτά όμως, τα επακόλουθα βήματα πραγματοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό εκτός του θεσμικού πλαισίου διακυβέρνησης της ΕΕ ενώ οι μελλοντικές αντιδράσεις αποτελούν πρόκληση καθώς απαιτούν συντονισμένα βήματα από τα κράτη μέλη

Ο συντονισμός των δράσεων της ΕΕ σε μια σειρά τομείς αποτελεί το κλειδί για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης και τον περιορισμό του αντίκτυπου της τελευταίας στην ανάπτυξη, την απασχόληση και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, τονίζει το ΕΚ σε ένα ψήφισμά του σε σχέση με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της προηγούμενης εβδομάδας. Ζητεί ακόμη την λήψη μέτρων για την βελτίωση της εποπτείας των χρηματοπιστωτικών αγορών.

Οι ευρωπαϊκές μακροοικονομικές πολιτικές πρέπει "να αντιδράσουν γρήγορα και εξαιρετικά συντονισμένα έτσι ώστε να βοηθηθεί η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης", θεωρεί το ΕΚ. Προσθέτει, ωστόσο, ότι "οι αρχές του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης δεν πρέπει να

υπονομευθούν και ότι τα κράτη μέλη πρέπει να έχουν στόχο την φορολογική σταθεροποίηση".

Σύμφωνα με τους ευρωβουλευτές, αυτή η κρίση έχει επιπτώσεις που προχωρούν πιο πέρα από τις χρηματοπιστωτικές αγορές και ειδικότερα σε σχέση με την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων, τις θέσεις εργασίας, τα οικονομικά των ιδιωτών και τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

Το ΕΚ επισημαίνει ακόμη ότι θα πρέπει, κάθε φορά που δαπανάται δημόσιο χρήμα για τη διάσωση ενός χρηματοπιστωτικού οργανισμού, να συνοδεύεται από δημόσια εποπτεία, βελτιώσεις στη διακυβέρνηση, περιορισμούς στις αμοιβές, ισχυρή λογοδοσία στις δημόσιες αρχές και επενδυτικές στρατηγικές για την πραγματική οικονομία.

Οι ευρωβουλευτές καλούν επίσης την Επιτροπή να προτείνει μέτρα για την ενίσχυση του ρυθμιστικού και εποπτικού πλαισίου και για τη διαχείριση των κρίσεων στο ρυθμιστικό επίπεδο της ΕΕ. Επαναλαμβάνουν δε την έκκλησή τους για ισορροπημένα νομοθετικά μέτρα ιδίως όσον αφορά τη ρύθμιση και την εποπτεία των τραπεζών, το ρόλο των οργανισμών πιστοληπτικής αξιολόγησης, την τιτλοποίηση και την εποπτεία της, τα κερδοσκοπικά αμοιβαία κεφάλαια και άλλους τύπους νέων σχημάτων.

Συγκεκριμένες αποφάσεις για μέτρα αντιμετώπισης της χρηματοοικονομικής κρίσης λήφθηκαν στη Σύνοδο κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα μέσα Οκτωβρίου στις Βρυξέλλες. Αυτή πραγματοποιήθηκε αμέσως μετά τη συνάντηση των αρχηγών των 15 κρατών της Ευρωζώνης, στην οποία καταρτίστηκε σχέδιο εξυγίανσης για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στο τραπεζικό σύστημα. Το σχέδιο περιλαμβάνει αναδιανομή κεφαλαίων των χρηματοοικονομικών θεσμών που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες, κρατικές εγγυήσεις στο διατραπεζικό δανεισμό, καθώς και περισσότερο έλεγχο και καλύτερο απολογισμό στον τομέα.

Τα 27 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποστήριξαν το σχέδιο και ανέλαβαν την υποχρέωση να συντονίσουν τις προσπάθειές τους για την υπερνίκηση της χρηματοοικονομικής κρίσης. Λίγο πριν τη συνάντηση στις Βρυξέλλες, οι υπουργοί Οικονομικών των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμφώνησαν να αυξηθούν οι κρατικές εγγυήσεις για τις ιδιωτικές καταθέσεις έως 50 000 ευρώ σε περίπτωση χρεοκοπίας τραπεζών. Ακολούθησε η συμμετοχή Ευρωπαίων ηγετών στην έκτακτη συνάντηση της Ομάδας των 20 στην Ουάσιγκτον για την αντιμετώπιση της κρίσης.

Ανταποκρίνονται στην κατάσταση οι αποφάσεις που πάρθηκαν στις Βρυξέλλες; Ποια κράτη κινδυνεύουν τα μέγιστα από την κρίση και ποια είναι τα ασφαλέστερα; Κατά τον οικονομικό αναλυτή του Ιδρύματος «Ανοιχτή κοινωνία» στην Ευρώπη έχουν συσσωρευτεί αρκετά προβλήματα και αυτά δεν θα λυθούν βραχυπρόθεσμα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εντείνει τις προσπάθειες για την προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης, ως μέρος της στρατηγικής της για την αντιμετώπιση της οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης.

Πηγή: Ειδησεογραφικό πρακτορείο Reuters

• *Κινητοποίηση χρηματοδότησης της ΕΕ*

Τον Νοέμβριο 2008 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε ένα πακέτο ανάκαμψης 200 δις ευρώ. Περίπου 170 δις ευρώ θα προέλθουν από τους προϋπολογισμούς των κρατών μελών, ενώ η ΕΕ και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕ) από κοινού θα διαθέσουν 30 δις ευρώ

Η Επιτροπή έκανε την πρόταση να απλοποιηθούν τα κριτήρια για στήριξη από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), αναπρογραμματίζοντας τις δαπάνες και επιταχύνοντας τις διαδικασίες για προκαταβολές από την αρχή του 2009, ούτως ώστε να έχουν τα κράτη μέλη ταχύτερη πρόσβαση σε 1,8 δις ευρώ για να ενισχυθούν οι ενεργές πολιτικές της αγοράς εργασίας, να επανεκτιμήσουν στη στήριξη των πλέον ευάλωτων, να επιταχύνουν τις ενέργειες για ανάπτυξη των δεξιοτήτων και όπου είναι αναγκαίο να επιλέξουν την πλήρη Κοινοτική χρηματοδότηση των έργων κατά την περίοδο αυτή

Η Επιτροπή πρότεινε να γίνουν αλλαγές στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (EGF), που δημιουργήθηκε για να

βοηθήσει το πλεονάζον εργατικό δυναμικό να επιστρέψει στην ενεργό υπηρεσία. Εάν εγκριθεί, οι προτάσεις θα επιτρέψουν στο ΕΤΠ να επέμβει πιο γρήγορα για να διαθέσει το κεφάλαιο για εκπαίδευση και προγράμματα εύρεσης εργασίας. Ο διαθέσιμος ετήσιος προϋπολογισμός του ΕΤΠ ανέρχεται σε 500 εκατ. ευρώ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε να συσταθεί νέος μηχανισμός μικρό χρηματοδοτήσεων με σκοπό την παροχή μικρό δανείων σε μικρές επιχειρήσεις και σε άτομα που έχασαν τη θέση εργασίας τους και θέλουν να ιδρύσουν τη δική τους μικρή επιχείρηση.

- *Προώθηση απασχόλησης* Η πύλη απασχόλησης EURES προσφέρει υποστήριξη στους ζητούντες εργασία οι οποίοι επιθυμούν να επωφεληθούν του δικαιώματος να αναζητήσουν εργασία σε άλλη Ευρωπαϊκή χώρα

Η πρωτοβουλία «New Skills for New Job» σκοπεύει να βελτιώσει τον τρόπο που η Ευρώπη αναλύει και προβλέπει τις μελλοντικές απαιτήσεις δεξιοτήτων της οικονομίας. Αυτό θα βοηθήσει να συνδυάζονται οι εργαζόμενοι με τις εργασίες πιο αποτελεσματικά και θα δώσει μια εικόνα για τις ανάγκες εκπαίδευσης

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης, η οποία είναι ένα από τα βασικά σκέλη στη Στρατηγική για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση, συνεχίζει να παρέχει ένα πλαίσιο για να αναλάβουν συντονισμένη δράση τα κράτη μέλη για την προώθηση της απασχόλησης υπό το πρίσμα της κρίσης.

Η Επιτροπή έχει εντείνει την παρακολούθηση της κοινωνικής κατάστασης και της απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της εκδόσεως μιας νέας σειράς από μηνιαίες εκθέσεις παρακολούθησης της ταχύτητα μεταβαλλόμενης κατάστασης.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υιοθετήσει μια «κοινή δέσμευση για την απασχόληση», η οποία παραθέτει βασικές προτεραιότητες και ενέργειες για να διαφυλάξει τις θέσεις εργασίας και να βοηθήσει εκείνους οι οποίοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο δρόμο για την ανάκαμψη.

- *Συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους*

Η Επιτροπή βρίσκεται σε στενή επαφή με τους αντιπροσώπους των εργοδοτών και συνδικαλιστικών οργανώσεων για να συζητήσουν για τον αντίκτυπο της οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης, συμπεριλαμβανομένης και μιας υψηλού επιπέδου τριμερούς συνόδου κορυφής στις 19 Μαρτίου 2009

Μια έκθεση περί Εργασιακών Σχέσεων που εκδόθηκε από την Επιτροπή το Φεβρουάριο 2009 έδειξε ότι ο εποικοδομητικός διάλογος μεταξύ εργοδοτών και συνδικαλιστικών οργανώσεων μπορεί να βοηθήσει την ΕΕ να αντιμετωπίσει την κρίση.

- *Συνεργασία με τους διεθνείς εταίρους*

Η ΕΕ έπαιξε πρωτεύοντα ρόλο στη Διάσκεψη Κορυφής G20 στο Λονδίνο στις 2 Απριλίου 2009, όπου συμφωνήθηκε μια διεθνής δράση για την τόνωση της οικονομίας και τη βελτίωση του ελέγχου στο χρηματοοικονομικό τομέα

Ο Επίτροπος Vladimir Spidla συζήτησε για την κοινωνική διάσταση της κρίσης με τους ομολόγους του των χωρών G8 στη συνάντηση των Υπουργών Εργασίας της G8 στις 30 Μαρτίου 2009.

Σύνοδος Κορυφής για την Απασχόληση: 7 Μαΐου, 2009 - ενίσχυση των προσπαθειών για την προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης υπό το πρίσμα της οικονομικής κρίσης.

4.8 Η Επίδραση στις Επιχειρήσεις -

Οι συνέπειες που είχε η τρέχουσα κρίση στα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα των εταιριών ήταν δυσμενείς και παρουσιάστηκαν σε όλες τις επιχειρήσεις. Μεγαλύτερες επιδράσεις δέχτηκαν οι τράπεζες αλλά και εταιρίες κολοσσοί δεν έμειναν ανεπηρέαστες. Οι ανάγκες αναχρηματοδότησης των αναπτυσσόμενων αγορών είναι μεγάλες, που εκτιμώνται σε περίπου \$1.6 τρισεκατομμύρια το 2010, σύμφωνα με στοιχεία του ΔΝΤ, με το μεγαλύτερο μέρος να προέρχεται από επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

4.8.1 ΟΙ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Οι τράπεζες διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικό ρόλο στην τρέχουσα κρίση όχι μόνο συμβάλλοντας στο να ξεσπάσει η κρίση, μέσω των σύνθετων προϊόντων που είχαν δημιουργήσει, αλλά και λόγω των μεγάλων επιδράσεων που δέχτηκαν στα αποτελέσματά τους. Όταν εκείνα τα σύνθετα προϊόντα εισήχθησαν πίσω στους ισολογισμούς, οι τράπεζες καταχώρησαν κεφαλαιακές απώλειες, ως αποτέλεσμα της αποτίμησης στην εύλογη αξία.. Οι τράπεζες βρέθηκαν υπό-κεφαλαιοποιημένες και πούλησαν τα περιουσιακά στοιχεία ώστε να μειώσουν τη μόχλευση, θέτοντας έτσι σε κίνηση έναν φαύλο κύκλο εκκαθάρισης περιουσιακών στοιχείων (asset liquidation) και πτώση τιμών σε ένα ευρύ φάσμα περιουσιακών στοιχείων.

Ενδεικτικές είναι οι προβλέψεις του ΔΝΤ που εκτιμά ότι για να φτάσουμε σε επίπεδα μόχλευσης που επικρατούσαν κατά την περίοδο πριν την κρίση απαιτούνται ενέσεις κεφαλαίων περίπου 275 δισεκατομμύρια δολάρια για τις τράπεζες των ΗΠΑ, περίπου 375 δισεκατομμύρια δολάρια για τις τράπεζες της ζώνης του ευρώ, περίπου 125 δισεκατομμύρια δολάρια για τις τράπεζες του Ηνωμένου Βασιλείου, και περίπου 100 δισεκατομμύρια δολάρια για τις τράπεζες στην υπόλοιπη Ευρώπη. Τα ποσά αυτά σχεδόν διπλασιάζονται εάν θέλουμε να φτάσουμε στα επίπεδα μόχλευσης που διατηρούνταν στα μέσα της δεκαετίας του '90.

Άλλη έρευνα (Fratianni και Marchionne, 2009) αναφέρει ότι στο διάστημα 19 μηνών, από τις Ιουλίου 2007 έως και το 2009, ένα επιλεγμένο δείγμα μεγάλων τραπεζών στις ΗΠΑ, στη Δυτική Ευρώπη και την περιοχή του Ειρηνικού αναφέρει απώλειες \$3.000 δισεκατομμύρια από την κεφαλαιοποίηση. Οι ευρωπαϊκές τράπεζες χτυπήθηκαν περισσότερο και οι αμερικανικές τράπεζες ήταν επόμενες.

Η χρηματιστηριακή αξία των τραπεζών επέστη μεγάλο πλήγμα. Παρακάτω στον πίνακα παρουσιάζεται η συρρίκνωση κεφαλαιοποίησης το 2008 σε μερικές από τις μεγαλύτερες τράπεζες στον κόσμο.

Πηγή: Reuters,

4.8.2 ΠΟΣΟ ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΜΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Οι ισχυρότεροι ισολογισμοί σήμαναν έναν χαμηλότερο κίνδυνο αφερεγγυότητας ως απάντηση στους κλονισμούς, μειώνοντας την αξία των περιουσιακών στοιχείων και των ιδίων κεφαλαίων (equity). Μετρήσεις για την πιθανότητα αθέτησης που βασίζονται σε λογιστικά δεδομένα δείχνουν ότι οι επιχειρήσεις στις αναπτυσσόμενες οικονομίες στην Ασία, την αναδυόμενη

Ευρώπη και τη Ρωσία, και τη Λατινική Αμερική είχαν πολύ λιγότερες πιθανότητες αθέτησης το 2006 σε σχέση με το 1996, αμέσως πριν την έναρξη των κρίσεων τα τέλη της δεκαετίας του '90 (πρώτο σχήμα, τελευταίο τμήμα). Χάρη στην επιτυχή αναδιάρθρωση και μια μεγάλη περίοδο ισχυρής ανάπτυξης, οι πιθανότητες αθέτησης των εταιριών στις αναδυόμενες οικονομίες μειώθηκαν στα επίπεδα των προηγμένων οικονομιών ή ακόμα και χαμηλότερα (για την αναδυόμενη Ευρώπη και την Ρωσία). Με βάση λογιστικά δεδομένα, η πιθανότητα αθέτησης μεταξύ των εταιριών των προηγμένων οικονομιών ήταν σε γενικές γραμμές η ίδια, όπως πριν από τα προηγούμενα επεισόδια κρίσης, όπως, παραδείγματος χάριν, την έκρηξη της φούσκας των dot-com στις αρχές του 2000 και την ιαπωνική οικονομική κρίση.

Από την αρχή της οικονομικής κρίσης, οι ισολογισμοί των μη οικονομικών εταιριών σε όλο τον κόσμο έχουν αποδυναμωθεί σημαντικά. Στην αρχή της κρίσης το 2007, οι δείκτες δανειακής επιβάρυνσης (debt-equity ratios) στη δυτική Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες αυξήθηκαν με την πτώση στις τιμές περιουσιακών στοιχείων (συνολικά στοιχεία για το 2008 δεν είναι διαθέσιμα). Η δομή του εταιρικού χρέους στις αναπτυσσόμενες οικονομίες είναι γενικά πιο επηρεασμένη προς το βραχυπρόθεσμο χρέος. Με την έναρξη της κρίσης, η εξάρτηση των εταιριών των αναπτυσσόμενων οικονομιών στο βραχυπρόθεσμο χρέος αυξήθηκε, ειδικά στην αναδυόμενη Ευρώπη και τη Ρωσία, απεικονίζοντας ενδεχομένως τις προτιμήσεις των δανειστών που ανησυχούσαν για τις ευπάθειες στην περιοχή. Το πρώτο έτος της κρίσης υπήρξε μια πτώση στη ρευστότητα και την κερδοφορία στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε μικρότερη έκταση στη δυτική Ευρώπη, καθώς γίνοντουσαν αυστηρότεροι οι πιστωτικοί όροι.

Η θέση των μη χρηματοπιστωτικών εταιριών πρόκειται να αποδυναμωθεί περαιτέρω καταμεσής της εμβάθυνσης της οικονομικής κρίσης και την παγκόσμια υποχώρηση. Πολλές μη χρηματοπιστωτικές εταιρίες στις προηγμένες και τις αναπτυσσόμενες οικονομίες έχουν ξεπεράσει μέχρι τώρα την κρίση λόγω των μεγάλων ταμειακών αποθεμάτων τους, αλλά η κατακόρυφη πτώση στην εξωτερική και εγχώρια ζήτηση έχει επιπτώσεις στα εταιρικά έσοδα.

Η αποδυνάμωση των ισολογισμών των επιχειρήσεων συμβάλλει στην επιβράδυνση των επενδύσεων και μέσω μιας αύξησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων, μια επιδείνωση στους ισολογισμούς των τραπεζών. Μια τέτοια αρνητική ανατροφοδότηση προκαλεί ιδιαίτερες ανησυχίες στις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Οι αθετήσεις από τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις θέτουν επίσης έναν κίνδυνο για τις χρηματοοικονομικές αγορές, καθώς οι μεγάλης κλίμακας πτωχεύσεις μπορούν να αυξήσουν τους αντίστοιχους κινδύνους και να προκαλέσουν τη

διάχυση τους (spill over) σε τράπεζες άλλων χωρών, και στις ανεπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες οικονομίες.

4.8.3 ΠΤΩΧΕΥΣΕΙΣ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Παρακάτω, παρουσιάζονται στοιχεία πτωχεύσεων. Τα στοιχεία αυτά καθώς και τα αντίστοιχα στοιχεία άλλων χωρών της Ευρώπης συγκέντρωσαν, ανέλυσαν και μελέτησαν για κάθε χώρα οι εταιρείες-μέλη της FEBIS (Federation of Business Information Services), όπως η ICAP Group, η οποία τα δημοσίευσε, ενώ η τελική ομαδοποίηση και επιμέλεια έγινε από την Creditreform. Όλα τα στοιχεία περιλαμβάνονται στη ετήσια μελέτη "Insolvencies in Europe 2008/2009".

Η συνεχιζόμενη τάση των ετών 2007-2006-2005 για μείωση του αριθμού των πτωχεύσεων στην Δυτική Ευρώπη (135.472 πτωχεύσεις επιχειρήσεων το 2007 έναντι 140.111 πτωχεύσεων το 2006) ανατράπηκε το 2008. Ο συνολικός αριθμός των εταιρειών οι οποίες πτώχευσαν στη Δυτική Ευρώπη το 2008 ανήλθε σε 150.240 επιχειρήσεις έναντι 135.472 επιχειρήσεων το 2007 (αύξηση 10,9% ή 14.768 περισσότερες επιχειρήσεις πτώχευσαν το 2008). Από τις χώρες που εξετάστηκαν, η Ισπανία παρουσίασε τη μεγαλύτερη αύξηση στα ποσοστά πτωχεύσεων (138,64%), ακολούθησε η Ιρλανδία (120,82%) και η Δανία με 54,52%. Στην Ελλάδα το ποσοστό των επιχειρήσεων που πτώχευσαν αυξήθηκε κατά 3,92% το 2008 σε σύγκριση με το 2007 (530 πτωχεύσεις το 2008 έναντι 510 πτωχεύσεων το 2007). Μοναδικές θετικές εξαιρέσεις αποτελούν η Ολλανδία (μείωση των πτωχεύσεων κατά 17,25%), το Λουξεμβούργο (μείωση 13,24%) και σε μικρότερο βαθμό η Ελβετία (μείωση 2,18%).

Η εικόνα στις Η.Π.Α. είναι δυσμενέστερη των Ευρωπαϊκών επιχειρήσεων ήτοι παρουσιάζεται μια απότομη αύξηση της τάξεως του 41,1% από το 2008 στο 2007 (39.950 πτωχεύσεις το 2008 έναντι 28.322 το 2007). Η εικόνα αυτή παραμένει η ίδια και στις πτωχεύσεις ιδιωτών -private individuals bankruptcies- όπου παρατηρείται αύξηση 27,6%. Ανάλογη ήταν και η τάση που επικράτησε και στην Ιαπωνία. Πιο συγκεκριμένα πτώχευσαν 12.681 επιχειρήσεις το 2008 έναντι 10.959 επιχειρήσεων το 2007 (αύξηση 15,7%).

Τη μεγαλύτερη συμμετοχή στο σύνολο των πτωχεύσεων παρουσιάζει ο τομέας των Υπηρεσιών (36,4%) και ακολουθεί ο τομέας του Εμπορίου (33,3%) ο οποίος όμως παρουσιάζει μείωση στη συμμετοχή του στο σύνολο των πτωχεύσεων κατά 6,7%. Ο τομέας της Βιομηχανίας όχι μόνο συνεχίζει να συμμετέχει με το μικρότερο ποσοστό στο σύνολο των πτωχεύσεων (11%) αλλά εμφανίζει και μείωση της συμμετοχής του στο σύνολο των πτωχεύσεων της τάξης του 11,3% το 2008 σε σχέση με το 2007. Ακολουθεί ο τομέας των

Κατασκευών (19,3%) ο οποίος παρουσίασε αύξηση της συμμετοχής του στο σύνολο των πτωχεύσεων της τάξης του 9,7% το 2008 σε σχέση με το 2007.

Ο συνολικός αριθμός των εταιρειών οι οποίες πτώχευσαν στην Ανατολική Ευρώπη (Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία, Λετονία, Λιθουανία, Σλοβενία, Πολωνία, Εσθονία) ανήλθε σε 21.577 επιχειρήσεις το 2008 έναντι 19.332 επιχειρήσεων το 2007, αύξηση της τάξης του 11,61%. Την σημαντικότερη αύξηση στα ποσοστά των πτωχεύσεων παρουσίασε η Σλοβενία (17,32%) και ακολούθησε η Ουγγαρία (16,45%). Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η Πολωνία η οποία παρουσίασε και φέτος μείωση της τάξης του -8,05%.

4.8.4 ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΕ ΓΝΩΣΤΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.

Microsoft - ΗΠΑ. Πτώση πωλήσεων τριμήνου κατά 6% για πρώτη φορά στην ιστορία της σημείωσε η αμερικανική Microsoft, η μεγαλύτερη εταιρεία λογισμικού στον κόσμο. Τα κέρδη της μειώθηκαν κατά 32%, στα 2,98 δισ. δολάρια, ενώ οι πωλήσεις ανήλθαν στα 13,65 δισ. δολάρια. Οι πωλήσεις της Microsoft αφορούν κυρίως το λειτουργικό σύστημα Windows για υπολογιστές, καθώς και το γνωστό πακέτο Office. Τον Ιανουάριο, η εταιρεία είχε ανακοινώσει απολύσεις 5.000 ατόμων, με άμεση περικοπή σε 1.400 θέσεις. Η πτώση των κερδών της ήταν αρκετά μεγαλύτερη από τις εκτιμήσεις των αναλυτών. (Financial Times)

Bayer - Γερμανία. Πτώση των καθαρών κερδών της κατά 4% σημείωσε στο πρώτο τρίμηνο η τεράστια γερμανική χημική και φαρμακευτική εταιρεία, εξαιτίας κυρίως των κακών αποτελεσμάτων που είχε ο κλάδος χημικών της εταιρείας. Τα κέρδη της περιορίστηκαν στα 425 εκ. ευρώ, χαμηλότερα από την εκτίμηση των αναλυτών για κέρδη ύψους 492 εκ. ευρώ. Στο τμήμα MaterialScience της εταιρείας, οι πωλήσεις σημείωσαν πτώση 35%, στα 1,63 δισ. ευρώ, λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κάμψης. Ωστόσο, ρωμαλέα αντίσταση προέβαλαν οι κλάδοι που είναι λιγότερο εξαρτημένοι από τους κύκλους της οικονομίας, όπως η βιοτεχνολογία και η περίθαλψη υγείας, με τα τμήματα CropScience και HealthCare της Bayer να σημειώνουν αυξημένη συμβολή στις πωλήσεις και στα κέρδη.

Honda Motors. Η δεύτερη μεγαλύτερη αυτοκινητοβιομηχανία της Ιαπωνίας, ανακοίνωσε ότι τα καθαρά κέρδη της για το οικονομικό έτος 2009 μειώθηκαν κατά 77,2%, στα 137 δισ. γιεν (1,4 δισ. δολάρια), ενώ τα λειτουργικά κέρδη κατέγραψαν μείωση κατά 80,1%, λόγω της ενίσχυσης συναλλαγματικής ισοτιμίας του γιεν έναντι του δολαρίου και της πτώσης των πωλήσεων εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Οι πωλήσεις το περασμένο έτος μειώθηκαν κατά 16,6% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ για το οικονομικό έτος που ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2009, η Honda ανακοίνωσε ότι αναμένει κέρδη

40 δισ. γεν, λειτουργικά κέρδη 10 δισ. γεν και πωλήσεις ύψους 8,37 τρισ. γεν. Για τη φετινή χρονιά, η Honda προβλέπει ότι τα κέρδη της θα μειωθούν κατά 71%, καθώς η ζήτηση για αυτοκίνητα καταρρέει υπό το βάρος της ύφεσης και των αυστηρών πιστωτικών συνθηκών. (Bloomberg)

Deutsche Bank. Στην κερδοφορία επέστρεψε η μεγαλύτερη τράπεζα της Γερμανίας, Deutsche Bank στο πρώτο τρίμηνο του έτους, καθώς η βελτίωση που έχει υπάρξει στις αγορές πίστωσης ενίσχυσε τα έσοδά της. Τα καθαρά προ φόρων κέρδη της ανήλθαν στα 1,19 δισ. ευρώ, συγκριτικά με τις ζημίες 131 εκ. ευρώ που είχε την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Η Deutsche Bank, που σημείωσε τις πρώτες της ζημίες σε 50 χρόνια το 2008, κατάφερε να σημειώσει κέρδη από τις πωλήσεις-ρεκόρ εταιρικών ομολόγων, αλλά και από τη βελτίωση των αγορών πίστης. Η αγοραία αξία της Deutsche Bank ανέρχεται στα 26,9 δισ. ευρώ. (Bloomberg).

Boeing - ΗΠΑ. Πτώση κατά 50% στα κέρδη της ανακοίνωσε η Boeing για το 2009, εξαιτίας περικοπών στο κόστος παραγωγής. Με τις παραγγελίες αεροσκαφών να μειώνονται αρκετά, η εδρεύουσα στο Σικάγο Boeing ανακοίνωσε ότι τα κέρδη της έφτασαν τα 610 εκατομμύρια δολάρια, 417 εκατ. δολάρια πιο κάτω από τα αντίστοιχα κέρδη (1,21 δισ. δολάρια) του προηγούμενου έτους. Η Boeing μείωσε το εργατικό δυναμικό της κατά 6%, ποσό που αντιστοιχεί σε 10.000 θέσεις εργασίας. (Financial Times).

Nokia - Φιλανδία. Πτώση κερδών πρώτου τριμήνου κατά 90% ανακοίνωσε η φιλανδική Nokia, που αποτελεί και τη μεγαλύτερη εταιρεία κινητών τηλεφώνων παγκοσμίως. Τα καθαρά προ φόρων κέρδη της εταιρείας ανήλθαν στα 122 εκ. ευρώ, έχοντας μειωθεί από τα 1,2 δισ. ευρώ της αντίστοιχης προ κρίσης περιόδου. Οι πωλήσεις της σημείωσαν πτώση κατά 27%, στα 9,28 δισ. Δολάρια. (BBC)

Philips. Ζημίες ανακοίνωσε η μεγαλύτερη εταιρεία καταναλωτικών ηλεκτρονικών της Ευρώπης, Philips, εξαιτίας της σημαντικής κάμψης των πωλήσεων στα καταναλωτικά είδη και στο τμήμα φωτισμού της εταιρείας, υπό το βάρος της οικονομικής κρίσης. Οι ζημίες της εταιρείας στο 2009 ανήλθαν στα 59 εκ. ευρώ, συγκριτικά με τα κέρδη 284 εκ. ευρώ την ίδια προ κρίσης περίοδο. Αρμόδιοι της Philips σημειώνουν ότι η πασίγνωστη φίρμα αντιμετώπισε «σημαντική επιδείνωση» στις αγορές που δραστηριοποιείται. Επίσης προχώρησε και σε περικοπές 6.000 θέσεων εργασίας και σε μειώσεις κόστους άνω των 500 εκ ευρώ ετησίως. (Bloomberg)

Συμπερασματικά τα αποτελέσματα για πολλές επιχειρήσεις είναι καλύτερα του αναμενομένου, όμως οι πωλήσεις των περισσότερων εταιριών δέχονται κλονισμούς, ακόμη και των εταιριών που εμφανίζουν κέρδη. Τα κέρδη αυτά οφείλονται κατά σημαντικό βαθμό στη μείωση των θέσεων εργασίας ή και σε άλλες περικοπές κόστους. Η ζήτηση παραμένει πιεσμένη και η πραγματική αύξηση των πωλήσεων είναι ένα δύσκολο εγχείρημα μέσα σ' ένα αβέβαιο οικονομικά περιβάλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5. «Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

5.1 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΩΣ Η ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ.

Από το γενικευμένο δυσμενές κλίμα δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη η χώρα μας, καθώς από τον Σεπτέμβριο του 2008 και σταδιακά μέχρι και σήμερα η ελληνική πραγματικότητα βρίσκεται κάτω από ένα πέπλο έντονου προβληματισμού και ανησυχίας εξαιτίας μιας παγκοσμιοποιημένης οικονομικής κρίσης που έχει χαρακτηριστεί -δικαίως με βάση τα νούμερα και την διάρκεια- ως η χειρότερη των τελευταίων 70 ετών. Μιας κρίσης της οποίας τα αίτια δεν έγιναν αντιληπτά από μία σημαντική μερίδα της ελληνικής κοινωνίας που δεν έχουν τα ερεθίσματα και το ενδιαφέρον να την κατανοήσουν και να την αναλύσουν, κινούμενοι με γνώμονα την «ευημερία» της καθημερινής τους ζωής.

Η ψευδαίσθηση της οικονομικής ασφάλειας που έπνεε πάνω από την ελληνική οικονομία κλονίστηκε το φθινόπωρο του 2008 με τα ΜΜΕ να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξάπλωση ενός κλίματος ανησυχίας προβάλλοντας τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες που παρατηρούνται διεθνώς, άλλοτε με την στοχευόμενη παράθεση των γεγονότων και άλλοτε με όχημα την υπερβολή ως απόρροια της μη κατανόησης. Στα πλαίσια της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης παρατηρείται και η είσοδος της ελληνικής οικονομίας στη φάση της ύφεσης.

Τα μακροοικονομικά μεγέθη αντικατοπτρίζουν την τάση αυτή, με την ανεργία να παρουσιάζει αυξητικές τάσεις, τις επενδύσεις να συρρικνώνονται διαρκώς και την ταχύτητα κυκλοφορίας χρήματος να επιβραδύνεται προκαλώντας στενότητα στην αγορά. Χαρακτηριστικά παρατίθενται τα ακόλουθα στοιχεία. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας τον Δεκέμβριο του 2008 η ανεργία διαμορφώθηκε στο 8,9% από 7,8% τον Νοέμβριο, ενώ την ίδια περίοδο ο μέσος όρος της ανεργίας στην ευρωζώνη ήταν 8,1%. Επίσης την ίδια περίοδο (Δεκέμβριος 2008) ο ετήσιος ρυθμός ανόδου της συνολικής χρηματοδότησης προς το σύνολο των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών υπολογίστηκε στο 16,4% από 21,5% που ανερχόταν τον Δεκέμβριο του 2007.

Παράλληλα ο χρηματοοικονομικός τομέας της χώρας επιβραδύνεται. Στα χρηματιστήρια αξιών και παραγώγων οι καθοδικές συνεδριάσεις διαδέχονται η μια την άλλη, οι ξένοι θεσμικοί επενδυτές ρευστοποιούν συνεχώς τις συμμετοχές τους στο ελληνικό χρηματιστήριο και η ΕΧΑΕ

ανακοινώνει για το 2008 μείωση του κύκλου εργασιών της κατά 33%. Σύμφωνα λοιπόν με τα δημοσιευθέντα στοιχεία, τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι ασφαλιστικοί οργανισμοί είχαν μικρή έκθεση σε προϊόντα μειωμένης εξασφάλισης, ενώ λίγοι επενδύτες τοποθέτησαν τα κεφαλαία τους στα τοξικά προϊόντα κυρίως σε εκείνα της Lehman Brothers.

Πράγματι την τελευταία δεκαετία οι ελληνικές τράπεζες έστρεψαν το επιχειρηματικό τους ενδιαφέρον και κατ' επέκταση και τα κεφαλαία τους στις αναπτυσσόμενες χώρες (π.χ. Τουρκία, Αίγυπτος Βαλκάνια). Οι μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες ακολούθησαν μία παραδοσιακή τραπεζική πολιτική και ανέπτυξαν ένα ευρύ δίκτυο καταστημάτων στην Ρουμανία, στην Βουλγαρία κλπ. έναντι της επένδυσης σε επενδυτικά προϊόντα υψηλού ρίσκου. Επίσης όσον αφορά τα ασφαλιστικά ταμεία, τα προηγούμενα χρόνια αντιμετώπισαν την μείωση των διαθεσίμων τους εξαιτίας αστοχιών διαχείρισης και συνεπώς δεν είχαν τη δυνατότητα να επενδύσουν μεγάλα κεφάλαια στην αγορά αυτή. Παρ' όλα αυτά αξίζει να αναφερθεί ότι ο κλονισμός της εμπιστοσύνης του κοινού και της αγοράς προς τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς παγκοσμίως, που εκδηλώθηκε με την πτώση των χρηματιστηριακών τιμών τους, τις συνεχείς αναλήψεις κεφαλαίων και την εκτόξευση των διατραπεζικών επιτοκίων επηρεάζουν την εικόνα και των αντίστοιχων ελληνικών χρηματοοικονομικών οργανισμών.

Οι παραγωγικότεροι κλάδοι της χώρας μας (ναυτιλία, τουρισμός, τραπεζικός κλάδος) εμφανίζουν υψηλό βαθμό συσχέτισης με το εξωτερικό, συνεπώς και με χώρες που εκτέθηκαν άμεσα στα subprime δάνεια. Παράλληλα, δείκτες όπως αυτοί της καταναλωτικής εμπιστοσύνης στην ευρωζώνη και στις ΗΠΑ, των παραγγελιών διαρκών αγαθών, των επενδύσεων κ.α. αποτυπώνουν την επιβράδυνση στην παγκόσμια ζήτηση και κατανάλωση. Στοιχεία που ενισχύουν την άποψη ότι ήταν αναπόφευκτο να επηρεαστεί και η ελληνική οικονομία. Σε ένα δεύτερο επίπεδο μπορεί να υποστηριχτεί ότι για την περίπτωση της Ελλάδας αναφερόμαστε ουσιαστικά σε μια κρίση ζήτησης. Από τα ανωτέρω συνάγεται το συμπέρασμα ότι η ύφεση στην Ελλάδα δεν συνδέεται άμεσα με τις πρωτογενείς αιτίες της κρίσης που εμφανίστηκε σε ΗΠΑ και Ευρώπη, αλλά με τις επιπτώσεις μια γενικευμένης κρίσης στην παγκόσμια οικονομία. Επιπτώσεις που βρήκαν πρόσφορο έδαφος και στην δυσμενή δημοσιονομική κατάσταση της χώρας μας.

5.2 Δημόσιο Χρέος

Τα τελευταία χρόνια το δημόσιο χρέος της Ελλάδος διευρυνόταν συνεχώς. Ο δανεισμός τα προηγούμενα έτη χρησιμοποιήθηκε για την ανάληψη επενδυτικών έργων στα πλαίσια του εκσυγχρονισμού της χώρας και

των υποχρεώσεων της απέναντι στο σχέδιο ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, αλλά κυρίως και για την κάλυψη των αναγκών του κοστοβόρου δημοσίου τομέα της. Δυστυχώς δεν δόθηκε η απαραίτητη προσοχή ώστε τα χρήματα αυτά να χρησιμοποιηθούν στην εξυγίανση και σωστή οργάνωση των ασθενικών παραγωγικών τομέων της χώρας. Ο υψηλός δανεισμός σε συνδυασμό με τα επαναλαμβανόμενα ελλείμματα τόσο στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών όσο και των κρατικών προϋπολογισμών οδήγησαν στη μείωση της φερεγγυότητας του ελληνικού κράτους την περίοδο που διανύουμε, καθώς οι πλεονασματικές μονάδες είναι διατεθειμένες να δανείσουν τα χρήματά τους σε σταθερές οικονομικά χώρες και όχι σε χώρες οικονομικά αδύνατες. Το αποτέλεσμα ήταν η μεγάλη αύξηση του επιτοκίου δανεισμού της Ελλάδας, μιας και η ανάληψη μεγαλύτερου κινδύνου από τους δανειστές συνεπάγεται την προσαύξηση της απαιτούμενης ανταμοιβής, δημιουργώντας περαιτέρω δυσκολίες στην εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων για την χρηματοδότηση των μέτρων που θα την βοηθούσαν στην εξυγίανση του οικονομικού της τομέα.

Για πρώτη φορά η Ελλάδα βρίσκεται στη δίνη μιας διεθνούς οικονομικής κρίσης. Διανύουμε μια δύσκολη εποχή. Η διεθνής κοινότητα αντιμετωπίζει σήμερα την πιο μεγάλη οικονομική σήμερα της μεταπολεμικής περιόδου. Βιώνουμε ένα μίγμα έκρηξης στις διεθνείς τιμές του πετρελαίου, των πρώτων υλών και των βασικών προϊόντων.

Ο πληθωρισμός της ευρωζώνης υπερδιπλασιάστηκε. Η ακρίβεια εξελίχθηκε σε μείζον κοινωνικό πρόβλημα για όλες τις χώρες. Η ανεργία απειλεί σοβαρά τις κοινωνίες. Οι ρυθμοί ανάπτυξης της Ε.Ε. έπεσαν στο μισό. Η χρηματοοικονομική κρίση έφτασε στην καρδιά της Ευρώπης και χρηματοοικονομικοί οργανισμοί κλονίζονται.

Τα πραγματικά όμως προβλήματα της κρίσης τα οποία επεκτάθηκαν και στο σύνολο των πολιτών, είναι η άνοδος των επιτοκίων, η δύσκολη λήψη δανείων, η άνοδος των τιμών των εμπορευμάτων και των καυσίμων που επέφεραν ακρίβεια και τη μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών. Δημιουργήθηκε πτώση των καταναλωτικών δαπανών, άρα και πτώση των κύκλων των εργασιών.

Η ελληνική οικονομία, πρώτη φορά μετά από δεκαέξι χρόνια, βρίσκεται παγιδευμένη ανάμεσα στην οικονομική ύφεση και τη δημοσιονομική κατάρρευση. Αναποτελεσματικά αποδεικνύονται και τα μέτρα που έλαβε η κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της κρίσης. Έτσι, σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, το πρώτο τρίμηνο του 2009 χάθηκαν 70.000 θέσεις εργασίας, ενώ, παρά τα 28 δισ. ευρώ που δόθηκαν στις τράπεζες, η ρευστότητα δεν πέρασε στις επιχειρήσεις έτσι ήρθε ως φυσικό επακόλουθο η υπαγωγή στο ΔΝΤ.

Οι σφραγισμένες επιταγές έχουν ξεπεράσει τα 1,7 δισ. ευρώ. Αν μάλιστα επιβεβαιωθεί ότι η αξία των μεταχρονολογημένων επιταγών που

κυκλοφορούν στην αγορά ξεπερνάει τα 250 δισ. ευρώ, τότε κινδυνεύουν όχι μόνο οι επιχειρήσεις αλλά και οι τράπεζες της χώρας.

Στην Συζήτηση Στρογγυλής Τράπεζας που διοργάνωσαν το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), και το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ) στις 9 Φεβρουαρίου 2009, οι ομιλητές συμφώνησαν σε τρία βασικά σημεία:

1. ότι δεν έχει υπάρξει ανάλογο προηγούμενο στη μεταπολεμική περίοδο
2. ότι δύσκολα μπορεί να προβλεφθεί το βάθος και η αναμενόμενη διάρκεια της κρίσης
3. ότι πιθανόν δεν έχουμε ακόμα φτάσει στο χειρότερο σημείο της κρίσης.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ο παγκόσμιος ρυθμός ανάπτυξης θα μειωθεί το 2009 στο 0.5%. Η πτώση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο σε ένα φαύλο κύκλο αρνητικών αλληλοεπιδράσεων μεταξύ κεφαλαιαγορών και πραγματικής οικονομίας, ενώ στις αναδυόμενες οικονομίες σημαντικό ρόλο παίζει και η πτώση της ζήτησης από το εξωτερικό και η πτώση των άμεσων ξένων επενδύσεων.

Αν το πρόβλημα της Ελλάδας μεγαλώσει τότε θα επιταχυνθεί και το πρόβλημα της Ισπανίας αλλά και της Ιταλίας και της Πορτογαλίας μέσω του μηχανισμού μετάδοσης χρηματιστηριακών ιών.

Ένας λόγος της αύξησης του εξωτερικού χρέους της Ελλάδας είναι η οξεία αύξηση των εγχώριων επενδύσεων που δε συνοδεύτηκε από αντίστοιχη αύξηση της αποταμίευσης.

5.3 Οι ελληνικές τράπεζες και η κρίση.

Οι ελληνικές τράπεζες δηλώνουν πως δεν είχαν προλάβει να επενδύσουν ιδιαίτερα σε CDO, δε γνωστοποιήθηκε κατοχή Conduits ή SIVs εκ μέρους τους, όμως μετακύλησαν τα υψηλά διατραπεζικά επιτόκια στα παραδοσιακά προϊόντα τους. Οικονομικοί αναλυτές ερμηνεύουν πάντως κάποιες κινήσεις ως προάγγελο ανακατατάξεων και εκμετάλλευσης ευκαιριών στον τραπεζικό κλάδο της ελληνικής ή και της ευρωπαϊκής αγοράς. Σε ραδιοφωνική συνέντευξή του, ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Γ. Προβόπουλος επιβεβαίωσε τη συντηρητικότητα των ελληνικών τραπεζών και προειδοποίησε ακόμα και με εισαγγελική εντολή απέναντι σε όσους συντηρούσαν τη φημολογία για τον κίνδυνο απώλειας καταθετικών αποθεμάτων από ιδιωτικούς λογαριασμούς για λόγους ανταγωνισμού. Παράλληλα, στην Ευρώπη παρατηρείται τεράστια ζήτηση στην αγορά χρηματοκιβωτίων και μετακίνηση των καταθέσεων σε ράβδους ή νομίσματα χρυσού.

Τα οικονομικά ιδρύματα που επηρεάστηκαν περισσότερο από την κρίση αφορούσαν εκμετάλλευση ακινήτων (real estate), χωρίς να απουσιάζουν προβλήματα σε τραπεζικές ή ασφαλιστικές υπηρεσίες. Τα πραγματικά προβλήματα της κρίσης διαφάνηκαν στην ελληνική οικονομία, με την άνοδο των επιτοκίων και το συντηρητισμό του χρηματοπιστωτικού συστήματος να πλήττει δανειολήπτες, μικρομεσαίες επιχειρήσεις, την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών και λοιπές πτυχές της αγοράς, με άμεσο αντίκτυπο στην οικονομία.

5.4 ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Το 1990 το δημόσιο χρέος ήταν περίπου στο 80% ,ενώ το χρέος του ιδιωτικού τομέα ήταν περίπου 40% και φτάσαμε το 2010 το δημόσιο χρέος να είναι στο 142% και το ιδιωτικό χρέος αυξήθηκε κατά περίπου 3 φορές, το ε δημόσιο αυξήθηκε περίπου κατά το διπλάσιο. Μέσα σε μια 20ετία είχαμε ήδη δανειστεί μια φορά ολόκληρο ο ΑΕΠ της χώρας του 2010. Αυτό σημαίνει ότι η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου δεν ήταν αποτέλεσμα της βελτίωσης της παραγωγικότητας της ελληνικής οικονομίας ήταν αποτέλεσμα του δανεισμού τόσο του ιδιωτικού τομέα όσο και του δημόσιου τομέα.

Στο 15,4% του ΑΕΠ (έναντι 13,6% τον Απρίλιο 2008) αναθεώρησε η Eurostat το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας για το 2009 και το δημόσιο χρέος στο 126,8% του ΑΕΠ έναντι 115,1% τον Απρίλιο 2008). Πρόκειται για εκτιμήσεις της Eurostat για τα δημοσιονομικά μεγέθη των 27 κρατών-μελών της Ε.Ε. την περίοδο 2006-2008).

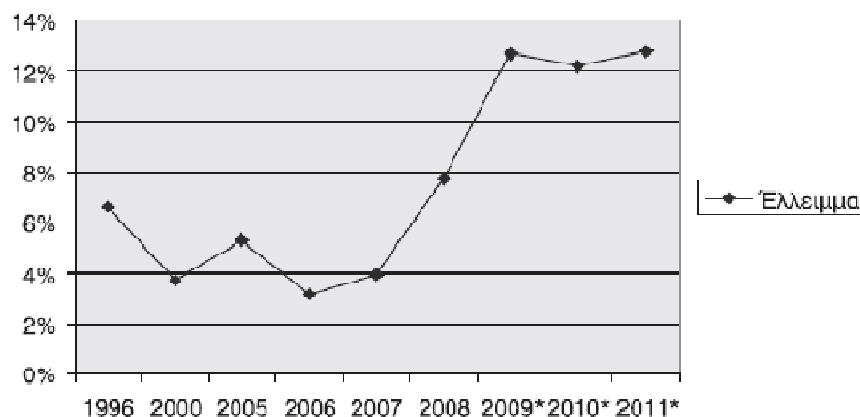
Το Δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας το 2008 εκτιμάται στο 9,4% του ΑΕΠ, έναντι 6,4% το 2007 και 5,7% το 2006. Το Δημόσιο χρέος τα Ελλάδας το 2008 εκτιμάται στο 110,3% έναντι 105% το 2007 και 106,1% το 2006. Η Ελλάδα και πριν από την οικονομική κρίση είχε να αντιμετωπίσει ένα οξύ δημοσιονομικό πρόβλημα, με υψηλό δημόσιο χρέος και έλλειμμα. Η διεθνής κρίση επηρέασε αρνητικά της δημόσιες οικονομίες.

Το 2007 το έλλειμμα ξεπέρασε τη τιμή αναφοράς της Συνθήκης του Μάαστριχτ, ενώ το 2008 συνέχισε την ανοδική του πορεία και διαμορφώθηκε 7,7% του ΑΕΠ. Το 2009 το έλλειμμα εκτινάσσεται στο 12,9% του ΑΕΠ, ενώ η πρόβλεψη της Eurostat είναι ότι θα παραμείνει σε αυτά τα επίπεδα και για το 2010 και το 2011 (διάγραμμα).

Ο Δανεισμός της Ελλάδας και η εξέλιξη του δημόσιου ελλείμματος (ως % του ΕΠ)

Ο ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	
1996 - 2001:	29 δις ευρώ
2001 - 2004:	43 δις ευρώ
2004 - 2009:	186 δις ευρώ

Η εξέλιξη του Δημοσίου Χρήματος

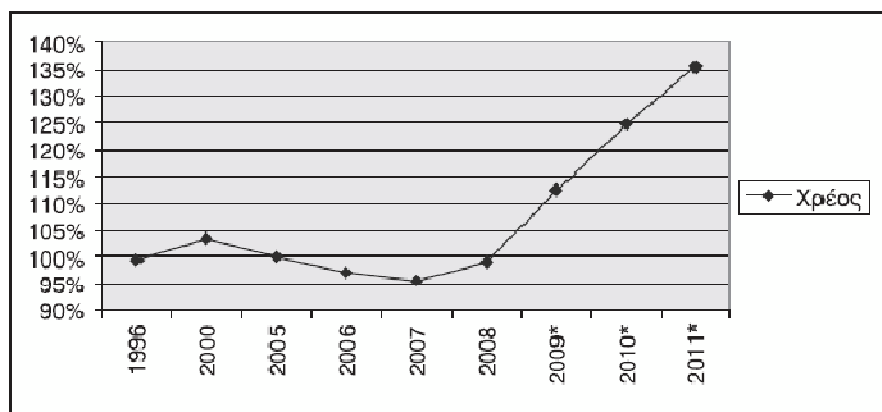

Πηγή: Eurostat.

Το ελληνικό κράτος έχει δημιουργήσει ένα ιδιαίτερα υψηλό δημόσιο χρέος το οποίο στις δεδομένες αντίξοες διεθνείς συνθήκες και εξαιτίας των διαρθρωτικών αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας (μεγάλο και χρόνιο έλλειμμα του προϋπολογισμού, συστηματικά υψηλό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, αρνητική καθαρή εθνική αποταμίευση), δεν είναι σε θέση να το χρηματοδοτήσει. Το χρέος αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην συστηματική υστέρηση των φορολογικών εσόδων εξαιτίας της φοροδιαφυγής η οποία συνιστά μία έμμεση πριμοδότηση των επιχειρηματικών κερδών και του εισοδήματος των οικονομικά ισχυρότερων στρωμάτων, σε βάρος των μισθωτών και στην σημαντική υπέρβαση των δαπανών.

σον αφορά το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ, αυξήθηκε το 2007, για πρώτη φορά μετά από οκτώ χρόνια πτωτικής πορείας. Το 2008, το δημόσιο χρέος έφθασε στο 99% περίπου του ΑΕΠ, ενώ οι προβλέψεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2011, εκτινάσσουν το χρέος στο 135%.

Εξέλιξη Δημόσιου Χρέους (ως % του ΑΕΠ)

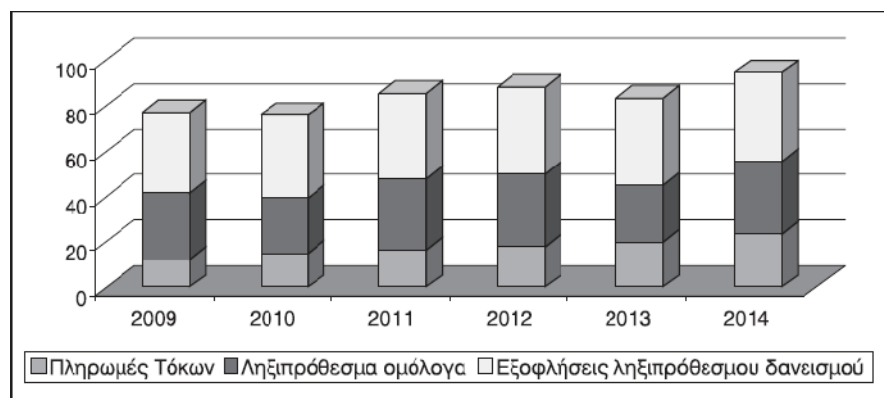

Πηγή: Eurostat.

Από τα στοιχεία λοιπόν που έχουμε, προκύπτει ότι όταν στο τέλος του 2008, η διεθνής κρίση επήλθε στην ελληνική οικονομία, οι δημοσιονομικές εξελίξεις και οι βλέψεις της χώρας ήταν ειδή αρνητικές, με αποτέλεσμα να έρθουν στην επιφάνεια οι χρόνιες μακροοικονομικές της ανισοροπίες. Διαπιστώνεται ότι οι δανειακές ανάγκες της χώρας μας θα επιδεινωθούν τα επόμενα χρόνια και αυτό είναι συνέπεια της ανάγκης για χρηματοδότηση των δανειακών αναγκών του ελληνικού δημοσίου που προκύπτουν από το άθροισμα του ελλείμματος της κεντρικής κυβέρνησης και του συνολικού χρέους, που λήγει και πρέπει να χρηματοδοτηθεί.

Από το 2000 και μετά όπου παρατηρήθηκε η αύξηση του δανεισμού, με κορύφωση το 2009 (όπως φαίνεται και το σχετικό Διάγραμμα), τίθεται ένα νέο, δυσβάσταχτο επίπεδο δανειακών αναγκών το οποίο δεν αναμένεται να αποχωρήσει σε μεσοπρόθεσμο τουλάχιστον διάστημα. Η ύπαρξη μεγάλων λήξεων ομολόγων αναφοράς στο μέλλον, η αναμενόμενη αύξηση πληρωμών για τόκους λόγω της ονομαστικής διεύρυνσης του χρέους (Διάγραμμα) αλλά και η εκτίναξη του κόστους δανεισμού δημιουργούν μια δυσάρεστη εικόνα για το μέλλον. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως αποτυπώνονται στον Πίνακα 3, το 2014, θα χρειαστούν 95 δις ευρώ για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους, σχεδόν το μισό ΑΕΠ, ενώ το δημόσιο χρέος α φθάσει τα 374 δις ευρώ.

Προβλέψεις για την χρηματοδότηση του Δημόσιου Χρέους

Πίνακας 3: Προβλέψεις για την χρηματοδότηση του Δημόσιου Χρέους

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές	237,5	230,4	224,6	220,1	221,2	225,6
Μεταβολή ΑΕΠ	-0,7	-3	-2,5	-2	0,5	2
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (%ΑΕΠ)	113,4	127,3	139,2	148,8	152,9	152,5
Συνολικό Δημόσιο Χρέος (%ΑΕΠ)	125,7	140	153,1	163,7	168,2	167,8
Πληρωμές τόκων (%ΑΕΠ)	5	6,4	7,3	8,2	9	10,4
(α) Πληρωμές τόκων	12,3	14,7	16,4	18	19,9	20,5
(β) Ληξιπρόθεσμα ομόλογα	29,1	24,5	31,3	31,7	24,8	31,6
Σύνολο (α+β)	41,4	39,2	47,7	49,7	44,7	52,1
Εξοφλήσεις βραχυπρόθεσμου δανεισμού	35,6	36,7	37,6	36,4	36,6	39,4
Γενικό Σύνολο εξυπηρέτησης Χρέους	77	75,9	85,3	86,1	81,3	91,5
Δημόσιο χρέος	298,5	325,6	342,9	357,9	360,7	374,6

Πηγή: Eurostat, Economist.

Προκύπτει λοιπόν ότι ο κίνδυνος εκτίναξης του δημόσιου χρέους λόγω της παραμονής της ελληνικής οικονομίας μακροχρόνια, σε χαμηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης του ονομαστικού ΑΕΠ, επιβάλλει όχι μόνο την έμμεση μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων αλλά τη δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων που σταδιακά θα σταθεροποιήσουν το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ. Είναι απαραίτητο επομένως να ακολουθηθούν πολιτικές που θα αυξάνουν τα φορολογικά έσοδα (σύλληψη της παραοικονομίας και ένταξή της, τη «νόμιμη» αύξηση φορολογίας σε υψηλά εισοδήματα) αλλά και μεταφορά πόρων από τη δημόσια κατανάλωση προς τη δημόσια και ιδιωτική επένδυση σε τομείς προτεραιότητας και πολλαπλασιαστικής ισχύος. κυρίως, όμως είναι ανάγκη να εφαρμοστούν στρατηγικές τόνωσης της οικονομικής ανάπτυξης με την υιοθέτηση ενός άλλου αναπτυξιακού υποδείγματος που θα στρέφεται προς την καινοτομία, την ευφορία, την τεχνολογική αναβάθμιση και θα δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας.

5.4.1 ΠΟΣΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΧΡΕΟΣ;

292 δισ. ευρώ είναι το χρέος του ελληνικού Δημοσίου 30 δισ. ευρώ το περίφημο «ενδοκυβερνητικό χρέος» που συνίσταται από ομόλογα του Δημοσίου που έχουν αγοράσει ασφαλιστικά ταμεία και άλλοι δημόσιοι φορείς 25 δισ. ευρώ δάνεια εγγυημένα από το Δημόσιο (80% των εγγυήσεων είναι υπό κατάρρευση) 8 δισ. ευρώ χρέη προς κατασκευαστές, προμηθευτές κ.λπ. (δεδουλευμένα) 1,3 δισ. ευρώ οι αποζημιώσεις των εργαζομένων της Ολυμπιακής 1 δισ. ευρώ τα αναδρομικά επιδόματα

Η διεθνής οικονομική κρίση 2008-09 έφτασε με κάποια καθυστέρηση στην Ελλάδα, έκανε όμως πολύ έντονη την παρουσία της επιταχύνοντας την εκδήλωση των αντιφάσεων του ελληνικού καπιταλισμού και φέροντας την επιφάνεια τα αδιέξοδα που συσσωρεύτηκαν όλη την προηγούμενη περίοδο της δεκαπενταετούς ανάπτυξης του. Η κρίση του δημόσιου χρέους που ξεδιπλώνεται με δραματικούς ρυθμούς μπροστά στα μάτια μας τους τελευταίους μήνες είχε καταστήσει σαφές, πως το μοντέλο ανάπτυξης που είχε στηριχθεί όλα τα προηγούμενα χρόνια η ελληνική οικονομία δεν είναι πλέον βιώσιμο. Η οικονομική μεγέθυνση που βασίστηκε την ιδιωτική κατανάλωση που χρηματοδοτούνταν με δανεισμό τόσο των ιδιωτών όσο και του κράτους, έχει αντλήσει τη δυναμική της, ενώ το τεράστιο χρέος που συσσωρεύσε καθιστά το ενδεχόμενο της χρεοκοπίας, πολύ πιθανό.

Εξέλιξη Δημοσίου Χρέους (ως % του ΑΕΠ)

5.4.2 ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Οι δυσμενείς επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης στην πραγματική οικονομία, που δηλώθηκαν εντονότερα στα τέλη του 2008, και η συνακόλουθη σημαντική αύξηση της αβεβαιότητας οδήγησαν σε στροφή της ζήτησης προς τίτλους που θεωρούνται ασφαλέστεροι, με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι αγοραίες τιμές και να μειωθούν οι αποδόσεις των κρατικών ομολόγων της ζώνης του ευρώ (κυρίως της Γερμανίας) κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους. Αντίθετα, την ίδια περίοδο οι αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων εμφάνισαν ελαφρά άνοδο.

Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2008, οι αποδόσεις των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου στη δευτερογενή αγορά, ακολουθώντας ανάλογες εξελίξεις στις αποδόσεις των αντίστοιχων τίτλων της ζώνης του ευρώ, παρουσίασαν ανοδική πορεία, λόγω της ενίσχυσης των πληθωριστικών πιέσεων την ίδια περίοδο και των προσδοκιών που είχαν διαμορφωθεί για αύξηση των επιτοκίων της ΕΚΤ. Το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου όμως, οι εκτιμήσεις για επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του

ευρώ αι η σταδιακή υποχώρηση των πληθωριστικών πιέσεων επηρέασαν πτωτικά τις αποδόσεις των ομολόγων.

Από τον Οκτώβριο και μέχρι το τέλος του έτους, οι αποδόσεις των κρατικών τίτλων στην ελληνική δευτερογενή αγορά παρουσίασαν έντονες διακυμάνσεις και κατά μέσο όρο αυξήθηκαν ελαφρά, καθώς δεν ακολούθησαν τη σημαντική υποχώρηση των αποδόσεων των γερμανικών κυρίως ομολόγων. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται με την έντονη στροφή των επενδυτών προς τα σχετικά ασφαλέστερα ομόλογα, δηλαδή τα ομόλογα των χωρών της ευρωζώνης με την καλύτερη πιστοληπτική αξιολόγηση. Λόγω των ανωτέρω εξελίξεων, η διαφορά απόδοσης μεταξύ των ελληνικών και των αντίστοιχων γερμανικών τίτλων διευρύνθηκε σημαντικά, φθάνοντας στα υψηλότερα επίπεδα από την ένταξη της χώρας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Ωστόσο, σημαντική διεύρυνση της διαφοράς αυτής, αν και σε μικρότερο βαθμό, παρατηρήθηκε και στα ομόλογα άλλων χωρών της ζώνης του ευρώ, όπως της Ιταλίας, του Βελγίου, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας, γεγονός ου αντανακλά τη διαφοροποίηση της συμπεριφοράς των επενδυτών ως προς κρατικούς τίτλους χωρών, με βάση τον πιστωτικό κίνδυνο και τον κίνδυνο ρευστότητας. Η διαφοροποίηση αυτή οφείλεται στην ανησυχία των επενδυτών για τις επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής αναταραχής σε χώρες που παρουσιάζουν υψηλό δημόσιο χρέος, υψηλές δαπάνες εξυπηρέτησής του και υψηλό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Επίσης αρνητικά συνέβαλε και η σημαντική υποχώρηση συναλλαγών στη δευτερογενή αγορά. Συγκεκριμένα, διαφορά απόδοσης του ελληνικού δεκαετούς ομολόγου και του αντίστοιχου γερμανικού διευρύνθηκε σημαντικά από τα τέλη Οκτωβρίου και μετά στο τέλος Δεκεμβρίου του 2008 διαμορφώθηκε σε 228 μονάδες τάσης, έναντι μόλις 29 μονάδων βάσης στο τέλος Δεκεμβρίου του 2007. Στις αρχές του 2009 η διαφορά αυτή σημείωσε περαιτέρω άνοδο σε 295 μονάδες βάσης, εμφανίζοντας στη συνέχεια τάση υποχώρησης, και διαμορφώθηκε στις 250 μονάδες βάσης στο τέλος Ιανουαρίου.

Η καμπύλη αποδόσεων των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου μετατοπίστηκε στο τέλος Δεκεμβρίου του 2008 προς τα άνω και η κλίση της έγινε περισσότερο θετική (βλ. Διάγραμμα VI.10), δεδομένου ότι η διαφορά απόδοσης μεταξύ του 10ετούς και του 3ετούς ομολόγου αυξήθηκε κατά 41 μονάδες βάσης και διαμορφώθηκε το τέλος Δεκεμβρίου του 2008 σε 86 μονάδες βάσης. Η απόδοση του 10ετούς ομολόγου του Ελληνικού δημοσίου ανήλθε στο τέλος Δεκεμβρίου του 2008 σε 5,23%, δηλαδή αυξήθηκε κατά 57 μονάδες βάσης σε σύγκριση με το τέλος Δεκεμβρίου του 2007.

Όπως προαναφέρθηκε, η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών στην Ηλεκτρονική Δευτερογενή Αγορά Τίτλων ΔΑΤ) υποχώρησε σημαντικά κατά την εξεταζόμενη περίοδο σε 1,1 δις ευρώ, δηλαδή περίπου στο ήμισυ σε σχέση με το 2007. Σημειώνεται ότι τους τελευταίους τρεις μήνες του 2008 η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών στην ΗΔΑΤ ήταν ιδιαίτερα χαμηλή (423εκατ ευρώ, έναντι 1.573εκατ ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2007). Η μέση διαφορά μεταξύ προσφερόμενων και ζητούμενων τιμών των ομολογιακών τίτλων αυξήθηκε σε 55,9 μονάδες βάσης το Δεκέμβριο του 2008 από 9,7 μονάδες βάσης το Δεκέμβριο του 2007, αντανakλώντας την περιορισμένη ρευστότητα και τη γενικότερη απροθυμία των επενδυτών να αναλάβουν κινδύνους. Τα κύρια χαρακτηριστικά των εξελίξεων στην πρωτογενή αγορά τίτλων του Δημοσίου

2008 ήταν η σημαντική αύξηση των κεφαλαίων που αντλήθηκαν μέσω της αγοράς αυτής και η άνοδος των επιτοκίων, που ήταν συνέπεια της αύξησης των αποδόσεων στη δευτερογενή αγορά.

Η άνοδος των επιτοκίων επηρέασε αρνητικά το κόστος των νέων ομολογιακών εκδόσεων του Δημοσίου, ενώ επιβάρυνε και το κόστος εξυπηρέτησης μικρού τμήματος του χρέους που έχει συναφθεί με κυμαινόμενο επιτόκιο.

Ωστόσο, παρά τις δυσμενείς αυτές συνθήκες, το μέσο κόστος δανεισμού του Δημοσίου το 2008 παρουσίασε συγκρατημένη άνοδο κατά 21 μονάδες βάσης περίπου σε σχέση με το 2007. Τα κεφάλαια που άντλησε το δημόσιο μέσω της πρωτογενούς αγοράς το 2008 αυξήθηκαν κατά 15,6% σε σχέση με το 2007 και ανήλθαν σε 3,4 δις ευρώ. Εκδόθηκε νέο 10ετές ομόλογο αναφοράς με τη μέθοδο της κοινοπραξίας, καθώς και νέο 3ετές και 5ετές ομόλογο μέσω δημοπρασίας. Για την ενίσχυση της ρευστότητας των εκδόσεων αυτών, το Δημόσιο πραγματοποίησε επανεκδόσεις τους μέσω δημοπρασίας. Επίσης επανεξέδωσε το 15ετές, το 30ετές και το 3ετές τιμαριθμοποιημένο ομόλογο μέσω κοινοπραξίας. Τέλος, μέσω δημοπρασίας εκδόθηκαν την περίοδο αυτή τέσσερις σειρές εντόκων γραμματίων (13, 26 και 52 εβδομάδων), οι οποίες κάλυψαν μόνο το 5% της αξίας του συνόλου των εκδόσεων.

Παρά το αρνητικό κλίμα που επικράτησε στη δευτερογενή αγορά, το ενδιαφέρον των επενδυτών για τους τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου στην πρωτογενή αγορά διατηρήθηκε σε ικανοποιητικό επίπεδο, δεδομένου ότι δείκτης κάλυψης των δημοπρασιών ανήλθε σε 3,1 το 2008 σε σύγκριση με 4,2 το 2007.

Το κύριο χαρακτηριστικό των εξελίξεων στην αγορά ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου το 2010 ήταν η αλματώδης αύξηση των αποδόσεων στη δευτερογενή αγορά, ιδίως μετά τον Απρίλιο του 2010. Η εξέλιξη αυτή ήταν αποτέλεσμα της αυξημένης αβεβαιότητας των επενδυτών για τις προοπτικές των δημόσιων οικονομικών και της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, την οποία υποδηλώνουν και οι αλλεπάλληλες υποβαθμίσεις ης

πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδος από τους οίκους αξιολόγησης του εξωτερικού. Υπό αυτές τις συνθήκες, το κόστος δανεισμού ανήλθε σε ιδιαίτερος υψηλά επίπεδα, με αποτέλεσμα το δεύτερο εξάμηνο του 2010 οι νέες εκδόσεις να περιοριστούν αποκλειστικά σε έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου, κυρίως δίμηνης και εξάμηνης διάρκειας.

Αναλυτικότερα, το 2010 οι αποδόσεις των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου, σε όλες τις διάρκειες, ήταν σημαντικά αυξημένες σε σύγκριση με το τέλος του 2009, ενώ μεγάλη ήταν και η μεταβλητότητά τους. Η προσφυγή της χώρας στο μηχανισμό στήριξης της οικονομίας τον οποίο συνέστησαν από κοινού οι χώρες της Ε και το ΔΝΤ οδήγησε σε πρόσκαιρη υποχώρηση των αποδόσεων, η οποία αντιστράφηκε πλήρως μετά την κ νέου υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας τον Ιούνιο. Σύντομης διάρκειας ήταν η σημαντική υποχώρηση των αποδόσεων που παρατηρήθηκε από το Σεπτέμβριο μέχρι τα μέσα Οκτωβρίου του 2010, Καθώς τους μήνες που ακολούθησαν μέχρι το τέλος του έτους η κρίση χρέους και οι δημοσιονομικές ανισοροπίες, που εκδηλώθηκαν και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, άσκησαν ανοδική επίδραση στις αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων, ιδίως των τίτλων μικρής και μεσαίας διάρκειας.

Ενδεικτικά, για το δεκαετές ομόλογο παρατηρήθηκε σημαντική διεύρυνση της διαφοράς απόδοσής του έναντι του αντίστοιχου γερμανικού (βλ. Διάγραμμα VI.9), η οποία στο τέλος Δεκεμβρίου του 2010 ανήλθε σε 60%,αυξημένη κατά 731 μονάδες βάσης σε σύγκριση με το τέλος Δεκεμβρίου του 2009. Μερική αποκλιμάκωση των πιέσεων στα ελληνικά ομόλογα παρατηρήθηκε τον Ιανουάριο του 2011, με αποτέλεσμα στο τέλος του μήνα αυτού η ανωτέρω διαφορά απόδοσης να υποχωρήσει σε 8,27%.

Οι προαναφερθείσες εξελίξεις που επηρέασαν τις αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων είχαν αποτέλεσμα τη σημαντική μετατόπιση της καμπύλης αποδόσεων των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου προς τα άνω στη διάρκεια του 2010. Η κλίση της καμπύλης, δηλαδή η διαφορά απόδοσης μεταξύ του 10ετούς και του 3ετούς ομολόγου, έγινε αρνητική από τα μέσα Απριλίου του 2010 (βλ. Διάγραμμα VI.10).Μάλιστα, κατά τη διάρκεια του Δεκεμβρίου η εν λόγω κλίση υπερέβη το προηγούμενο μέγιστο που είχε παρατηρηθεί στα τέλη Απριλίου 2010 (-72 μονάδες βάσης),φθάνοντας μέχρι και τις -209 μονάδες βάσης, ενώ στις 31 Δεκεμβρίου του 2010 διαμορφώθηκε σε -178 μονάδες βάσης.

Σημαντική ήταν η υποχώρηση της συναλλακτικής δραστηριότητας σε τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου το 2010. Η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών στο Σύστημα Άυλων Τίτλων της Τράπεζας της Ελλάδος διαμορφώθηκε ε 13.704 εκατ. Ευρώ, έναντι 25.533 εκατ. Ευρώ το 2009, ενώ η αντίστοιχη δραστηριότητα στην Ηλεκτρονική δευτερογενή Αγορά Τίτλων (ΗΔΑΤ) περιορίστηκε σε 390 εκατ. Ευρώ, δηλαδή μειώθηκε κατά 70% σε σύγκριση ε την αντίστοιχη περίοδο του 2009. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στην

περιορισμένη Συναλλακτική δραστηριότητα που παρατηρήθηκε μετά το α' τρίμηνο του 2010. Οι δυσμενείς εξελίξεις στη δευτερογενή αγορά είχαν αποτέλεσμα την έκδοση ομολογιακών τίτλων από το Ελληνικό Δημόσιο μόνο κατά τη διάρκεια του α' τριμήνου του 2010.

Την περίοδο Απριλίου-Δεκεμβρίου 2010 οι νέες εκδόσεις στις οποίες προέβη το Δημόσιο αφορούσαν μόνο έντοκα γραμμάτια διάρκειας 13, 26 και 52 εβδομάδων, ενώ το επιτόκιο των εκδόσεων αυτών εκτινάχθηκε και προσέγγισε το υψηλό επίπεδο που είχε παρατηρηθεί κατά την έξαρση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής αναταραχής το 2008.

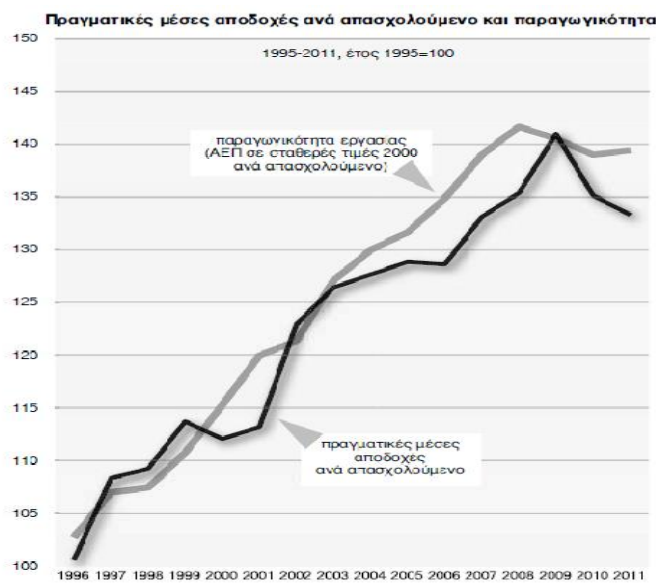
Αν μάλιστα συνυπολογιστεί, πέραν του κόστους των εντόκων, και το κόστος δανεισμού μέσω των ομολογιακών τίτλων που εξέδωσε το Ελληνικό Δημόσιο το α' τρίμηνο του 2010, το μέσο σταθμικό κόστος του συνόλου των δόσεων υπερέβη εκείνο του 2009. Τέλος, η προαναφερθείσα έκδοση εντόκων γραμματίων το 2010 οδήγησε σε σημαντική υποχώρηση της μέσης διάρκειας του χρέους.

5.5 Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

5.5.1 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στην Ελλάδα αυξήθηκε σημαντικά μετά το 1995 και μέχρι το 2009 η παραγωγικότητα, είτε σε σχέση με άλλα μεγέθη της ελληνικής οικονομίας, είτε σε διεθνή σύγκριση. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα, υπολογισμένη ως ποσοστό του μέσου αντίστοιχου μεγέθους της Ευρωπαϊκής Ένωσης των δεκαπέντε πιο αναπτυγμένων χωρών ελών (και σε ισοτιμίες αγοραστικής δύναμης) είχε προσεγγίσει το 95% κατά το 2009. Από το 2010 αρχίζει η διαδικασία απόκλισης της παραγωγικότητας της ελληνικής οικονομίας έναντι της αντίστοιχης στις 15 πιο προηγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ο δείκτης θα έχει υποχωρήσει στο τέλος της διετίας 2010- 2011 από το 95% στο 91%.

Προκύπτει από τις παραπάνω συγκρίσεις, ότι η παραγωγικότητα της εργασίας στην Ελλάδα, κατά την περίοδο 1995-2009, είχε συγκλίνει με τον μέσο όρο της ΕΕ-15 περισσότερο από όσο είχε συγκλίνει η αγοραστική δύναμη του μέσου μισθού. Ενώ η σύγκλιση της παραγωγικότητας είχε ανέλθει σε περίπου 18 εκατοστιαίες μονάδες κατά τα έτη 1995-2009, για τις πραγματικές μέσες αποδοχές ανά απασχολούμενο ανήλθε σε περίπου 4 εκατοστιαίες μονάδες. Η ίδια παρατήρηση ισχύει και για την διετία 2010-2011, γιατί ενώ αναμένεται υποχώρηση της σύγκλισης της παραγωγικότητας της εργασίας κατά 4 εκατοστιαίες μονάδες, η αναμενόμενη απόκλιση των αποδοχών ανέρχεται σε 4,5 εκατοστιαίες μονάδες.

Πηγή: Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
Οι ταχύτερες αυξήσεις της παραγωγικότητας στην Ελλάδα, κατά τα έτη 1995-2009, οδήγησαν σε άνοδο των μέσων αποδοχών (σε τρέχουσες τιμές), οι οποίες, υπολογισμένες σε εθνικό νόμισμα, παρουσίασαν σωρευτική αύξηση περίπου κατά 10% έναντι των αντίστοιχων στις 35 περισσότερο αναπτυγμένες χώρες του κόσμου. Οι συγκρίσεις των μισθών πραγματοποιούνται αφενός μεν σε εθνικό νόμισμα ώστε να καθίστανται εμφανείς οι εσωτερικές αιτίες που προκάλεσαν αλλαγές στα μεγέθη, αφετέρου δε σε δολάρια ώστε να φανεί και η επίδραση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ έναντι των άλλων νομισμάτων.

Οι αυξήσεις των μισθών στην Ελλάδα, υπολογισμένες σε δολάρια, ήταν κατά πολύ υψηλότερες, συγκρινόμενες με τις αντίστοιχες των 35 αναπτυγμένων χωρών. Η συγκριτικά μεγαλύτερη αύξηση των μέσων αποδοχών ανά απασχολούμενο στην Ελλάδα υπολογισμένη σε εθνικό νόμισμα (+10%), μετατράπηκε σε θεαματική αύξηση της τάξης του 30% έναντι των 35 αναπτυγμένων χωρών εξαιτίας της ανατίμησης του ευρώ έναντι του δολαρίου και άλλων νομισμάτων.

Ωστόσο, οι αυξήσεις των μέσων πραγματικών αποδοχών ανά απασχολούμενο, υπολογισμένες με βάση τον δείκτη τιμών καταναλωτή, δηλαδή ως αγοραστική δύναμη, αναμένεται να αποκλίνουν σημαντικά έναντι της παραγωγικότητας της εργασίας κατά το 2010-2011 έτσι ώστε να συνεχιστεί η μακροχρόνια τάση επιδείνωσης της θέσης των εργαζομένων στην πρωτογενή διανομή του προϊόντος.

Πως φαίνεται στο σχετικό Διάγραμμα, το μερίδιο της εργασίας στο ΑΕΠ (διορθωμένο για την επίπτωση της αυτοαπασχόλησης), που εκφράζει την πρωτογενή διανομή του προϊόντος, παρουσιάζει μακροχρόνια πτωτική τάση της οποίας το σημείο εκκίνησης τοποθετείται στο έτος 1983. Στο τέλος του

2011 θα έχει μειωθεί έναντι του μέσου όρου της πενταετίας 1995-2000 περίπου κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ και 11 μονάδες έναντι του 1983.

5.5.2 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Το 2009 σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο 2008 η μείωση της απασχόλησης εμφανίζεται στην μείωση της απασχόλησης των ανδρών κατά 58.250 άτομα, καθώς η αύξηση της απασχόλησης των γυναικών κατά 8.040 άτομα δεν ήταν ικανή να αντισταθμίσει την μείωση της απασχόλησης των ανδρών. Κατά κύριο λόγο μειώνονται απασχολούμενοι άνδρες και γυναίκες μέχρι 29 ετών (20.190 νέοι άνδρες και 14.450 νέες γυναίκες), αντιστοιχεί στο 69% της συνολικής μεταβολής της απασχόλησης. Παρά την αύξηση της απασχόλησης των γυναικών άνω των 30 ετών κατά 22.480 άτομα, η μείωση της απασχόλησης των ανδρών κατά 38.060 άτομα είχε ως αποτέλεσμα την συνολική μείωση της ηλικιακής αυτής ομάδας κατά 3.400 απασχολούμενους.

Το κύριο βάρος της κρίσης επωμίζεται η μισθωτή εργασία και η απασχόληση των συμβοηθούτων και μη αμειβόμενων μελών. Για πρώτη φορά μετά το 1991 μειώνεται η μισθωτή απασχόληση, μείωσή που υπερβαίνει ακόμα και αυτήν της συνολικής μείωσης της απασχόλησης (52.280 μισθωτοί). Η κατηγορία των συμβοηθούτων μελών μειώνεται κατά 5.200 άτομα ενώ αυξάνεται η απασχόληση σε εργοδότες και αυτοαπασχολούμενους κατά 3.690 και 3.580 άτομα αντίστοιχα.

Στην κατηγορία των συμβοηθούτων μελών η μείωση είναι σε άνδρες και γυναίκες ενώ στους μισθωτούς μόνο τους άνδρες. Στην κατηγορία των εργοδοτών η αύξηση της απασχόλησης οφείλεται στην αντίστοιχη μεταβολή των ανδρών, ενώ στην κατηγορία των αυτοαπασχολούμενων στην αντίστοιχη μεταβολή των γυναικών.

Οι μεταβολές των νέων μισθωτών είναι παρόμοιες με τις μεταβολές της συνολικής μισθωτής απασχόλησης, αύξηση της προσωρινής απασχόλησης και μείωση της μόνιμης εργασίας κατά 2.880 και 35.765 άνδρες και γυναίκες αντίστοιχα.

Η μείωση της μισθωτής απασχόλησης οφείλεται στην μείωση των μόνιμα απασχολούμενων καθώς ο αριθμός των προσωρινά απασχολούμενων αυξήθηκε. Ειδικότερα, η μόνιμη απασχόληση, η οποία μειώνεται για πρώτη φορά από το 1988, μειώθηκε κατά 2,46% και 64.680 άνδρες και γυναίκες, ενώ η προσωρινή απασχόληση αυξήθηκε κατά 3,6% και 12.400 άτομα. Με προσωρινή απασχόληση εργάζονται 354.885 άνδρες και γυναίκες και το ποσοστό της ανήλθε στο 12,1% έναντι 11,5% το 2008.

μόνιμη απασχόληση μειώνεται μόνο στους άνδρες κατά 66.845 άτομα ενώ αυξάνεται κατά 2.165 στις γυναίκες. Η αύξηση της προσωρινής απασχόλησης κατά 12.400 άτομα σε μεγαλύτερο βαθμό οφείλεται σε αύξηση των ανδρών (57% έναντι 43% των γυναικών).

συνολικά στους νέους μέχρι 29 ετών καθώς και στις νέες γυναίκες η απασχόληση μειώνεται σε όλες τις κατηγορίες, με εξαίρεση αυτή των αυτοαπασχολούμενων, ενώ στους νέους άνδρες μειώνεται η απασχόληση σε όλες τις κατηγορίες.

Πίνακας: Οι μεταβολές ως προς την θέση στην επιχείρηση 2008-2009

	Β' τρίμηνο 2008	Β' τρίμηνο 2009	Β' τρίμηνο 2008- 2009	Β' τρίμηνο 2008- 2009 (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	4.582.127	4.531.915	-50.212	-1,1%
ΠΛΗΡΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	4.332.065	4.259.475	-72.590	-1,7%
ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	250.062	272.440	22.378	8,9%
% ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	5,5	6,0		
ΝΕΟΙ 15-29 ετών	Β' τρίμηνο 2008	Β' τρίμηνο 2009	Β' τρίμηνο 2008- 2009	Β' τρίμηνο 2008- 2009 (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	852.378	817.740	-34.638	-4,1%
ΠΛΗΡΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	784.880	736.918	-47.962	-6,1%
ΜΕΡΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	67.498	80.822	13.324	19,7%
% ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	7,9	9,9		

πηγή: Γ.Γ. ΕΛ.ΣΤΑΤ. ΕΕΔ 2008, 2009 Β' τριμήνου.

Οι μεταβολές των νέων μισθωτών είναι παρόμοιες με τις μεταβολές της συνολικής μισθωτής απασχόλησης, αύξηση της προσωρινής απασχόλησης και μείωση της μόνιμης εργασίας κατά 2.880 και 35.765 άνδρες και γυναίκες αντίστοιχα. Το ποσοστό της προσωρινής απασχόλησης των νέων το 2009 αυξήθηκε κατά 1,5 μονάδα έναντι του 2008 και ανήλθε στο 22,6% από 21,1%.

Ο αριθμός των μερικώς απασχολούμενων ανέρχεται σε 272.440 άνδρες και γυναίκες. Το ποσοστό της ανήλθε το 6,0% έναντι 5,5% του 2009. Η αύξηση αυτή αναλογεί σε 22.380 άτομα η οποία σε συνδυασμό με την Μείωση που επήλθε στην συνολική απασχόληση είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των πλήρως απασχολούμενων κατά 72.590 άνδρες και γυναίκες. Οι νέοι μερικώς απασχολούμενοι ανέρχονται σε 80.820 άνδρες και γυναίκες. Το ποσοστό της ανήλθε στο 9,9% έναντι 7,9% του προηγούμενου έτους. Η αύξηση αυτή αναλογεί σε 13.325 άτομα η οποία σε συνδυασμό με την μείωση που επήλθε στην συνολική απασχόληση των νέων είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των νέων με πλήρη απασχόληση κατά 47.960 νέους άνδρες και γυναίκες,

Οι νέοι άνδρες και γυναίκες που εργάζονται με μερική απασχόληση αυξήθηκαν έναντι του προηγούμενου έτους κατά 13.325 νέους, ενώ οι νέες γυναίκες συμμετέχουν στην εν λόγω μεταβολή λιγότερο από το 1/3 (30,6%). την αύξηση των νέων ανδρών οφείλεται πάνω από το 90% η αύξηση των

μερικώς απασχολούμενων ανδρών, ενώ η αύξηση των μερικώς απασχολούμενων νέων γυναικών αντιστοιχεί το 1/3 της μεταβολής των μερικώς απασχολούμενων γυναικών.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό στη μερική απασχόληση, είναι η αύξηση της συμμετοχής όσων αναζητούσαν θέση λήρους απασχόλησης αλλά δεν βρήκαν και αποδέχτηκαν τη θέση μερικής απασχόλησης. Αποτελούν το 7,6% των μερικώς απασχολούμενων έναντι 41,5% που αποτελούσαν το προηγούμενο έτος, η ποσοστιαία αύξησή τους ανέρχεται στο 25% και υπερβαίνει την αριθμητική αύξηση που επήλθε στην μερική απασχόληση 5.860 άνδρες και γυναίκες).

5.6 ΑΝΕΡΓΙΑ

Από τους 442.560 ανέργους το 40% περίπου είναι νέοι ηλικίας 15-29 ετών (175.330 νέοι). Το ποσοστό ανεργίας τους ανήλθε στο 17,7% έναντι 15,5% του προηγούμενου έτους, αύξηση που αντιστοιχεί σε 19.230 νέους και νέες. Την ίδια περίοδο οι άνεργοι άνω των 30 ετών αυξήθηκαν σημαντικά, κατά 66.190 άτομα ή ποσοστό 33%.

Από το σύνολο των ανέργων το 29,3% ή οι 127.750 είναι «Νέοι άνεργοι», δηλαδή εισέρχονται για πρώτη φορά την αγορά εργασίας αναζητώντας απασχόληση, ενώ κατά το προηγούμενο έτος αναλογούσαν στο 1/3 των ανέργων (135.600 άνεργοι). Σε σχέση με το προηγούμενο έτος οι «Νέοι άνεργοι» εμφανίζουν μείωση λόγω της μεταβολής των ανδρών.

τους νέους μέχρι 29 ετών οι «Νέοι άνεργοι» αντιστοιχούν στο ήμισυ των ανέργων νέων (89.280 άτομα και 51%), έναντι 60,5% και 94.655 άτομα που αναλογούσαν κατά το προηγούμενο έτος

Οι άνεργοι, οι οποίοι χαρακτηρίζονται «παλιοί» (όσοι δηλαδή έχουν εργαστεί στο παρελθόν), από τα 63,5% που αποτελούσαν το προηγούμενο έτος σήμερα αποτελούν στο 70,7% των ανέργων (312.815 άνεργοι), παρουσιάζοντας μία αύξηση ης τάξεως του 38% περίπου (κατά 85.000 ανέργους).

τους νέους μέχρι 29 ετών οι «παλιοί» άνεργοι αντιστοιχούν στο 49% των ανέργων νέων (86.050 άτομα), έναντι 40,5% και 61.440 άτομα που αναλογούσαν κατά το προηγούμενο έτος. Σε σχέση με το προηγούμενο έτος οι «παλιοί» άνεργοι ηλικίας μέχρι 29 ετών αυξήθηκαν κατά 24.610 ανέργους και ποσοστό 40%.

Οι μακροχρόνια άνεργοι (όσοι δηλαδή αναζητούν εργασία πάνω από 1 έτος, ανεξάρτητα αν είναι «νέοι» ή παλαιοί»), αποτελούν το 43,0% των ανέργων έναντι 51,5% που αποτελούσαν το προηγούμενο έτος (190.095 έναντι 183.810). Η αύξηση των μακροχρόνια ανέργων προέρχεται από την μεταβολή των ανέργων άνω των 30 ετών. Οι μακροχρόνια άνεργοι νέοι σε σχέση με το προηγούμενο έτος μειώνονται κατά 5.125 νέους και αναλογούν

πλέον στο 37% των νέων ανέργων σήμερα (86.050 μακροχρόνια νέοι άνεργοι), έναντι 44,5% του προηγούμενου έτους.

πως προκύπτει από τις παραπάνω μεταβολές των κατηγοριών των ανέργων, οι μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο έτος προέρχονται κυρίως από τις μεταβολές (αυξήσεις) των ανέργων που έχουν εργαστεί στο παρελθόν καθώς και όσων η διάρκεια ανεργίας είναι μικρότερη του ενός έτους.

Όπως διαπιστώνεται και από το σχετικό γράφημα, το 2008 (4.546.326 άτομα) εξήλθαν 185.268 άτομα, το 60,5% προς την κατεύθυνση των ανέργων (112.122 άτομα). Ταυτόχρονα, εισήλθαν ως εργαζόμενοι 70.856 άτομα από τους οποίους το 53% προέρχεται από την κατηγορία των ανέργων (90.230 άτομα). Έτσι το συνολικό μέγεθος της απασχόλησης διαμορφώθηκε σε 4.531.914 άνδρες και γυναίκες.

5.7 Αναπτυξιακά Κίνητρα

Τα Αναπτυξιακά Κίνητρα αποτελούν στην πράξη μια πολιτική διοικητικής μεταφοράς πόρων (μέσω του Προϋπολογισμού του κράτους) από την κοινωνία σε επιλεγμένες περιοχές και επιχειρήσεις με το σκεπτικό ότι η θυσία αυτή θα ανταποδοθεί στη κοινωνία με αύξηση του πλούτου, των φόρων και της απασχόλησης. Οι στόχοι αυτοί πολλές φορές έχουν διαψευσθεί διότι πρακτικά γινόταν καταστρατήγηση των σκοπών και των όρων των κινήτρων.

Τα κίνητρα εφαρμόζονται όταν υπάρχει αδυναμία των νόμων της ελεύθερης αγοράς να κατανείμουν ομαλά τους οικονομικούς πόρους και να διασφαλίσουν ισόρροπη ανάπτυξη τομέων και περιοχών. Κρίνεται έτσι αναγκαία η παρέμβαση του κράτους το οποίο κατά παρέκκλιση των νόμων της αγοράς επεμβαίνει στην αποδοτικότητα των επιχειρήσεων μειώνοντας και αυξάνοντας κατά τη κρίση του την αποδοτικότητα των κεφαλαίων με τρόπο ώστε να γίνουν αποδοτικά τα οριακά κεφάλαια σε κρίσιμες από οικονομική και κοινωνική άποψη περιοχές. Μεταφέρει λοιπόν πόρους στους πιο αδύναμους κρίκους της οικονομίας για να αυξήσει την αποδοτικότητα των κεφαλαίων στις μειονεκτούσες περιοχές μέχρι να πετύχει βιώσιμους όρους ανάπτυξης.

Το πρόβλημα είναι η όχι λίγες φορές καταχρηστική χρήση των αναπτυξιακών κινήτρων και ο πρακτικός αποκλεισμός των Μικρών Επιχειρήσεων από αυτά.

Αναπτυξιακά και Φορολογικά κίνητρα.

Οι μικρές και οι πολύ μικρές επενδύσεις δηλαδή αυτές των Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων αποκλείονται από τα αναπτυξιακά κίνητρα αφού μόνο επενδύσεις άνω των 100.000 € εντάσσονται σ' αυτά.

Για τις ΜΜΕ το μόνο κίνητρο γενικής ισχύος είναι φορολογικό το οποίο θεσπίστηκε με τον Ν 3220/2004 (ΦΕΚ 15 Α 28.1.2004) και αφορά τη

δυνατότητα σχηματισμού αφορολόγητου αποθεματικού 35% επί των κερδών με σκοπό τις επενδύσεις.

Ο νέος αναπτυξιακός Νόμος

Ο νέος νόμος επιφέρει σημαντικές αλλαγές στα αναπτυξιακά κίνητρα, κυρίως σε σχέση με το είδος και τις κατηγορίες των επιδοτήσεων, ενώ περιέχει και ρυθμίσεις για επενδύσεις μεσαίων, για τα ελληνικά δεδομένα, επιχειρήσεων.

Πιο χαρακτηριστικές μεταβολές είναι η μείωση του κατώτατου ορίου επένδυσης (ΜΜΕ) για υπαγωγή στα κίνητρα από τα 132.000 € στα 100.000€, η υπαγωγή στα κίνητρα των εμπορικών επιχειρήσεων, η μείωση της ίδιας συμμετοχής από 40% στο 25%, η προσαύξηση των επιχορηγήσεων των ΜΜΕ κατά 15% (με ανώτατο όριο το 55%) κ.α.

Οι ρυθμίσεις για τις ΜΜΕ βοηθούν την περιφέρεια όπου οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις παρέχουν απασχόληση και βοηθούν στη συγκράτηση του εργατικού δυναμικού.

Ειδικότερα:

- Ø Καθιερώνονται 5 οριζόντιες κατηγορίες κινήτρων βάση των οποίων παρέχονται επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις ενώ διατηρείται και η φιλοσοφία των Περιοχών.
- Ø Καταργείται η σύνδεση της επιχορήγησης με τις θέσεις εργασίας.
- Ø Καταργείται η διάκριση νέων και παλιών επιχειρήσεων στα κίνητρα.
- Ø Μέγιστο ύψος ενίσχυσης ορίσθηκε το 55% το οποίο ισχύει για τις ΜΜΕ.
- Ø Θεσμοθετείται η επιδότηση της απασχόλησης
- Ø Μειώνεται η ίδια συμμετοχή από 40% στο 25%
- Ø Καταργείται η έμμεση φορολόγηση των κρατικών ενισχύσεων
- Ø Θα υπάρχουν ιδιώτες αξιολογητές για τα επενδυτικά σχέδια οι οποίοι θα παίζουν καθοριστικό ρόλο στην τελική υπαγωγή της επένδυσης στα κίνητρα.
- Ø Οι επενδύσεις εμπορικών επιχειρήσεων εντάσσονται στα κίνητρα.
- Ø Μειώνεται σε 2 μήνες από την υποβολή, η προθεσμία έγκρισης των επενδυτικών σχεδίων.
- Ø Αξιολογούνται τα ουσιαστικά στοιχεία των επενδυτικών σχεδίων (βιωσιμότητα, απασχόληση, αξιοποίηση τοπικών πλουτοπαραγωγικών πηγών).
- Ø Αίρεται η διάκριση μεταξύ Παλαιών και Νέων επιχειρήσεων.
- Ø Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον Τουρισμό.
- Ø Παρέχονται πρόσθετες ενισχύσεις και δυνατότητες στις ΜΜΕ

Αρνητικά

- Ø Η μείωση της ίδιας συμμετοχής του επενδυτή (από 40% σε 25%), δημιουργεί ανησυχίες και συνειρμούς που παραπέμπουν στα “κουφάρια”, που δημιουργήθηκαν και εγκαταλείφθηκαν στο παρελθόν στη Θράκη. Κίνδυνος να δημιουργηθούν νέες προβληματικές επιχειρήσεις και δανειακές επιβαρύνσεις χάρισμα στο Τραπεζικό Σύστημα. Απαιτείται αυστηρός έλεγχος.
- Ø Δεν δεσμεύονται κονδύλια για τις συγκεκριμένες κατηγορίες των ΜΜΕ. Μικρές, Πολύ Μικρές, Μεσαίες. Ελπίζουμε να μην είναι κενό περιεχομένου η εξαγγελία για “δέσμευση κονδυλίων” με την διαδικασία έκδοσης των Υπουργικών Αποφάσεων.
- Ø Η πρόθεση κάλυψης και των μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων, είναι δυνατόν να ακυρωθεί αφενός λόγω των διαδικασιών και αφετέρου λόγω της μη δέσμευσης ικανών και Συγκεκριμένων οικονομικών πόρων ανά μέγεθος επιχειρηματικών σχεδίων και επιχειρήσεων και ανά περιφέρεια.
- Ø Αποκλείονται των ενισχύσεων δυναμικοί κλάδοι της επισκευής Αυτοκινήτων και του επισιτισμού (ΣΤΑΚΟΔ).
- Ø Αποκλείονται οι Μικρές Τουριστικές Επιχειρήσεις.
- Ø Οι επιδοτήσεις που αφορούν επιχειρήσεις που αναπτύσσονται και επενδύουν εκτός συνόρων είναι ιδιαίτερα επικίνδυνες αν δεν εξασφαλίζεται η διατήρηση του επιτελικού Κέντρου της επιχείρησης στην Ελλάδα καθώς και οι θέσεις Απασχόλησης.

5.8 ΤΟ ΔΝΤ (ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ)

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) είναι υπηρεσία του ΟΗΕ που συστάθηκε, μαζί με τη Διεθνή Τράπεζα ανοικοδόμησης και Ανάπτυξης (Παγκόσμια Τράπεζα), με απόφαση στο πλαίσιο της Νομισματικής και χρηματοδοτικής Διάσκεψης του ΟΗΕ το 1944, στο Μπρέτον Γουντς των ΗΠΑ.

Η έδρα του βρίσκεται στην Ουάσινγκτον. Ξεκίνησε τις δραστηριότητές του το 1947, με κύριο στόχο την προώθηση της νομισματικής συνεργασίας, την επέκταση και την ισόρροπη ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, η προώθηση της συναλλαγματικής σταθερότητας, την καθιέρωση πολυμερούς συστήματος πληρωμής για τις τρέχουσες συναλλαγές και τη σταδιακή κατάργηση των περιορισμών στις εξωτερικές συναλλαγές. Σήμερα, ασκεί παράλληλα συμβουλευτικό ρόλο στην οικονομική και χρηματοδοτική πολιτική και παρέχει υποστήριξη σε κεντρικές τράπεζες των χωρών-μελών του.

Από το 1998 ο αριθμός των κρατών που συμμετέχουν στο ΔΝΤ είναι 182, ενώ υπάρχουν προβλέψεις για την είσοδο και νέων μελών. Οι πόροι του ΔΝΤ

προέρχονται από τα ποσά που καταβάλλουν τα μέλη του, τα οποία υπολογίζονται ανάλογα με τις επιδόσεις των οικονομιών τους και τη θέση τους στην παγκόσμια οικονομία.

Με βάση αυτή την αναλογία προσδιορίζονται και τα αντίστοιχα ποσά που μπορεί να αντλήσει κάθε χώρα όποτε επιθυμεί (ειδικά τραβηχτικά δικαιώματα). Επιπλέον, η αναλογία αυτή καθορίζει τη δύναμη ψήφου που διαθέτει κάθε μέλος στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Έτσι, οι ΗΠΑ που αποτελούν την κορυφαία οικονομική δύναμη διαθέτουν τη μεγαλύτερη αναλογία (18%), η οποία μεταφράζεται και σε ανάλογο ποσοστό ψήφων. Για την ΕΕ η αναλογία αυτή είναι περίπου 30%.

Από τη δεκαετία του 1970 το ΔΝΤ άρχισε να λειτουργεί και ως ταμείο δανεισμού για τα μέλη του που βρίσκονται ε δυσχερή οικονομική κατάσταση, υπό ορισμένους αυστηρούς όρους που αφορούν την εσωτερική οικονομική πολιτική της χώρας και συνήθως συνίστανται στην επιβολή εκτεταμένων μέτρων λιτότητας. Οι όροι αυτοί αποτέλεσαν συχνά σημείο τριβής μεταξύ του ΔΝΤ και των δανειστών του και αφορμή επικριτικών σχολίων για τον ρόλο του ΔΝΤ.

5.8.1 Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΝΤ

Ελλάδα είναι πολύ χρεωμένη και έχει χάσει περίπου το 25% της ανταγωνιστικότητάς της από τότε που υιοθέτησε το Ευρώ. Στο τέλος του 2009 το γενικό δημόσιο έλλειμμα είχε φθάσει στο 13,6% του ΑΕΠ, ενώ το δημόσιο χρέος είχε αυξηθεί σε 115% του ΑΕΠ. Ακόμη και με τα χαμηλότερα ελλείμματα που διαπλέκονται από πρόγραμμα, το χρέος σαν μέρος του ΑΕΠ θα συνεχίζει να αυξάνεται και θα φθάσει στο 150% του ΑΕΠ το 2013 πριν αρχίσει ακόλουθα να μειώνεται.

Στα αμέσως προηγούμενα χρόνια αυξήθηκαν οι δαπάνες του Ελληνικού δημόσιου τομέα, ενώ μειώθηκαν τα έσοδα. Μετά ακολούθησε η παγκόσμια ύφεση με αποτέλεσμα την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας και την αύξηση της ανεργίας. Αυτό επιδείνωσε τη δημοσιονομική κατάσταση.

Το κόστος χρηματοδότησης της Ελλάδας αυξήθηκε γρήγορα, επιδεινώνοντας το ήδη υπάρχον βάρος από το χρέος. Για να σταματήσει αυτή τη χιονοστιβάδα, η Ελληνική Κυβέρνηση κατάλαβε ότι η μόνη βιώσιμη επιλογή ήταν ένα ισχυρό οικονομικό πρόγραμμα.

Είναι απαραίτητο να υπάρξει μια δημοσιονομική προσαρμογή στην Ελλάδα. Το πρόγραμμα είναι σχεδιασμένο ώστε το βάρος της προσαρμογής να μοιραστεί από όλα τα κοινωνικά επίπεδα.

Το πρόγραμμα της κυβέρνησης περιλαμβάνει επίσης τη χάραξη αναπτυξιακών πολιτικών για την αναμόρφωση τομέων, όπως της

φορολογίας, της αγοράς εργασίας, του τομέα υγείας και της διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών.

Αυτά τα μέτρα θα καταστήσουν την οικονομία πιο ανταγωνιστική, διαφανή και αποτελεσματική, πράγμα που θα βοηθήσει στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των επενδυτών και των αγορών. Ο απώτερος σκοπός είναι η δημιουργία μιας πιο δυναμικής και διαρκούς ανάπτυξης.

Επί της δημοσιονομικής πολιτικής, το πρόγραμμα περιλαμβάνει ισχυρά μέτρα –πολλά από αυτά είναι ενισχυμένα προκαταβολικά- για τη δραστική μείωση των κυβερνητικών δαπανών και την αύξηση των εσόδων, καθώς και σαρωτικές μεταρρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του δημόσιου τομέα. Στα μέτρα του 5% του ΑΕΠ ου ήδη δρομολογήθηκαν από τις Αρχές στην αρχή της χρονιάς, θα προστεθούν δημοσιονομικά μέτρα της τάξεως του 11% του ΑΕΠ μέσα σε τρία χρόνια, φθάνοντας συνολικά στο 16% του ΑΕΠ. Η προσαρμογή είναι σχεδιασμένη να φέρει το γενικό δημόσιο έλλειμμα σε επίπεδα πολύ χαμηλότερα από το 3% του ΑΕΠ μέχρι το 2014 (από 13,6% το 2009) και για να αρχίσει τη μείωση της αναλογίας χρέους προς ΑΕΠ από το 2013 και μετά.

Τα δημοσιονομικά μέτρα περιλαμβάνουν: μείωση των μισθών και συντάξεων του δημόσιου τομέα – κάτι που ήταν αναπόφευκτο δεδομένου ότι αυτά τα δύο στοιχεία από μόνα τους αποτελούν το 75% των συνολικών άτοκων) δημοσίων δαπανών στην Ελλάδα. Η αύξηση των παροχών στην Ελλάδα ήταν ανέκαθεν πάνω από ν μέσο όρο της Ευρωζώνης και μια από τις κύριες επιβαρύνσεις του προϋπολογισμού. Θα αυξηθούν επίσης

Τα έσοδα (π.χ. από αύξηση του ΦΠΑ και ορισμένων έμμεσων φόρων, καθώς και από προσπάθειες για τη βελτίωση συλλογής φόρων).

Προβλέψεις Δ.Ν.Τ για την ελληνική οικονομία (2009-15)

Ελλάδα: Επιλεγμένοι Μακροοικονομικοί Δείκτες 2009 -2015 (Ποσοστιαίες Μεταβολές ή Ποσοστά)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Έξλιξη Ονομαστικού ΑΕΠ	-0,7	-2,8	-3,1	2,1	2,8	3,1	3,8
Ιπραγματικός Ρυθμός ανάπτυξης	-2,0	-4,0	-2,6	1,1	2,1	2,1	2,7
Ιληθωρισμός	1,3	1,9	-0,4	1,2	0,7	0,9	1,0
Ύθμός απασχόλησης	-1,4	-2,6	-3,2	-0,2	0,7	0,3	0,9
Ισοσοτό ανεργίας	9,4	11,8	14,6	14,8	14,3	14,1	13,4
Έξλιξη ΑΕΠ (κατά κεφαλή)	-2,2	-4,2	-2,7	1,0	2,1	2,0	2,6

Πηγή: ΕΛΛ ΣΤΑΤ.

5.8.2 ΣΚΛΗΡΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΦΟΡΟΥΣ, ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΚΑΙ ΜΙΣΘΟΥΣ

Νέο πακέτο σκληρών φορολογικών μέτρων περιλαμβάνει ο εφαρμοστικός νόμος που εξειδικεύει τα μέτρα του Μεσοπρόθεσμου προγράμματος, το κείμενο του οποίου δόθηκε στη δημοσιότητα από το υπουργείο Οικονομικών.

Ωστόσο για τις φορολογικές δηλώσεις του 2012 οι αποδείξεις θα λαμβάνονται υπόψη μόνο για το «χτίσιμο» του αφορολόγητου καθώς καταργείται οποιαδήποτε επιπλέον έκπτωση φόρου. Το σχέδιο νόμου που δόθηκε στη δημοσιότητα περιλαμβάνει τα μέτρα εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015 που θα επιβαρύνουν εκατομμύρια πολίτες και θα εξασφαλίσουν στην Ελλάδα, εφόσον ψηφιστεί από τη Βουλή την ερχόμενη εβδομάδα, την πέμπτη δόση του δανείου των 12 δισ. ευρώ.

Το Μεσοπρόθεσμο(Ιούνιος 2010)

Το νομοσχέδιο προβλέπει, μεταξύ άλλων, τη σύσταση ανώνυμης εταιρείας για την αξιοποίηση της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου. Η αξιοποίηση των περιουσιακών στοιχείων του Ταμείου διενεργείται με κάθε πρόσφορο τρόπο όπως πώληση, παραχώρηση, τιτλοποίηση απαιτήσεων κ.λπ.

Μεταξύ άλλων, ο νόμος προβλέπει τα ακόλουθα μέτρα:

- à Καταργείται η έκπτωση φόρου με αποδείξεις
 - à Για τα εισοδήματα του 2010 που δηλώθηκαν φέτος, στην περίπτωση που έχει προκύψει μείωση φόρου από προσκόμιση αποδείξεων άνω των 300 ευρώ ο φορολογούμενος θα κληθεί με σημείωμα της εφορίας να επιστρέψει τη διαφορά πάνω από τα 300 ευρώ.
 - à Αυξάνεται το ποσό των αποδείξεων στο 25% του εισοδήματος για το «χτίσιμο» του αφορολόγητου.
 - à Μειώνεται η έκπτωση φόρου στο 10% από το 20% για τους τόκους των δανείων για ετήσιο ατομικό εισόδημα άνω των 40.000 ευρώ.
 - à Αυξάνονται τα τεκμήρια διαβίωσης κατά μέσο όρο 70%
 - à Επιβάλλεται ειδική εισφορά αλληλεγγύης στα φυσικά πρόσωπα για εισοδήματα άνω των 12.000 ευρώ με συντελεστές φορολογίας από 1% έως 5%.
 - à Επιβάλλεται έκτακτη εισφορά σε ιδιωτικά Ι.Χ. άνω των 1.929 κυβικών εκατοστών, σε σκάφη αναψυχής, πισίνες κ.λπ.
 - à Καθιερώνεται ετήσιο τέλος επιτηδεύματος 400 ευρώ ή 500 ανάλογα με την περιοχή στους ελεύθερους επαγγελματίες.
 - à Επιβάλλεται φόρος ακίνητης περιουσίας για ατομική περιουσία άνω των 200.000 ευρώ με πρώτο φορολογικό συντελεστή για αξία από 200.000 ευρώ έως 300.000 ευρώ 2 τοις χιλίοις.
 - à Αυξάνεται το ΦΠΑ στα εστιατόρια.
 - à Αυξάνονται τα τέλη κυκλοφορίας.
- Για τους νέους ηλικίας έως 30 ετών, για τους συνταξιούχους άνω των 65 ετών και τα άτομα με ειδικές ανάγκες το αφορολόγητο ποσό ορίζεται στα 12.000 ευρώ.
- Επίσης, επέρχονται ανατροπές στις εργασιακές σχέσεις (ενίσχυση συμβάσεων ορισμένου χρόνου, αλλαγές στη διευθέτηση του χρόνου εργασίας, μειωμένοι

κατά 20% μισθοί για νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας ηλικίας 18 έως 25 ετών κ.λπ.). Στον εφαρμοστικό νόμο, εξειδικεύονται οι πολεοδομικές και άλλες ρυθμίσεις που θα επιτρέψουν τη αξιοποίηση των δημοσίων ακινήτων με στόχο την άντληση 50 δισ. ευρώ έως το 2015. Επιπλέον, προκύπτει ότι αυστηροποιούνται οι προϋποθέσεις για την επιδότηση και οικονομική ενίσχυση των ανέργων

5.8.3 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2011

Τα νέα φορολογικά μέτρα που προβλέπονται

«Τσουνάμι» χτύπησε αιφνιδιαστικά τα ελληνικά νοικοκυριά με την επιβολή νέων φορολογικών μέτρων. Μεγάλη η επιβάρυνση για τα χαμηλά και μεσαία εισοδήματα, αφού μετά τη μείωση του αφορολογήτου ορίου και την αλλαγή της κλίμακας παρακράτησης, κόβονται κατά 50% όλες οι φοροαπαλλαγές ανεξαρτήτως εισοδήματος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο από την αλλαγή της κλίμακας παρακράτησης η επιβάρυνση φθάνει μέχρι και 820 ευρώ, ενώ το γεγονός ότι η έκπτωση φόρου από τις φοροαπαλλαγές μειώνεται από το 20% στο 10% για όλα τα εισοδήματα, και όχι για αυτά που ξεπερνούν τις 40.000 ευρώ όπως είχε ψηφιστεί το καλοκαίρι, μειώνει ακόμη περισσότερο το διαθέσιμο εισόδημα μισθωτών και συνταξιούχων.

Ειδικότερα, όσον αφορά τις φοροαπαλλαγές, με βάση τις διατάξεις του νομοσχεδίου για το ενιαίο μισθολόγιο που κατατέθηκε αργά χθες το βράδυ στη Βουλή, προβλέπεται μείωση του φόρου της κλίμακας κατά ποσοστό 10% των ακόλουθων δαπανών:

- i. α) των εξόδων ιατρικής και νοσοκομειακής περίθαλψης,
- ii. β) των μισθωμάτων που καταβάλλονται ετησίως για κύρια κατοικία του φορολογούμενου και της οικογένειάς του,
- iii. γ) της δαπάνης για φροντιστήρια και ιδιαίτερα μαθήματα,
- iv. δ) των δεδουλευμένων τόκων δανείων που λαμβάνονται για αγορά α' κατοικίας,
- v. ε) των δεδουλευμένων τόκων δανείων που λαμβάνονται για αναστήλωση, επισκευή, συντήρηση ή εξωραϊσμό διατηρητέων κτισμάτων,
- vi. στ) των ασφαλιστρών ζωής, ασθένειας, θανάτου, προσωπικών ατυχημάτων και ασθένειας,
- vii. ζ) της διατροφής που καταβάλλεται από τον ένα σύζυγο στον άλλο,
- viii. η) των ποσών που καταβάλλονται λόγω δωρεάς στο δημόσιο, ΟΤΑ κ.λπ.

- ix. θ) της αξίας των δωριζόμενων ιατρικών μηχανημάτων και των ασθενοφόρων,
- x. ι) των ποσών που καταβάλλονται λόγω δωρεάς προς τα κοινωφελή ιδρύματα, τα σωματεία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που παρέχουν υπηρεσίες εκπαίδευσης και χορηγούν υποτροφίες κ.λπ. καθώς και των ποσών που καταβάλλονται λόγω χορηγίας προς τα προς τα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ημεδαπά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, εφόσον επιδιώκουν σκοπούς πολιτιστικούς,
- xi. ι) των ποσών που καταβάλλονται για ενεργειακή αναβάθμιση ακινήτου,
- xii. ιγ) των εισφορών που καταβάλλονται σε ταμεία ασφάλισης.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι αν στο συνολικό εισόδημα περιλαμβάνεται και εισόδημα από ακίνητα, εκτός από το απαλλασσόμενο εισόδημα από ιδιοκατοίκηση γενικά, το ακαθάριστο ποσό αυτού υποβάλλεται και σε συμπληρωματικό φόρο, ο οποίος υπολογίζεται με συντελεστή 1,5%.

Ειδικώς, ο συντελεστής αυτός αυξάνεται σε 3% εφόσον η επιφάνεια κατοικίας υπερβαίνει τα 300 τετραγωνικά μέτρα της κατοικίας ή πρόκειται για επαγγελματική ή εμπορική μίσθωση, ενώ ο φόρος που προκύπτει δεν περιορίζεται στο ύψος του κυρίου φόρου.

Σημαντική μείωση στα μηνιαία εισοδήματα φέρνει η νέα κλίμακα παρακράτησης, με βάση το νέο αφορολόγητο όριο των 5.000 ευρώ, που ωστόσο δεν ισχύει για τους νέους ηλικίας έως και τριάντα ετών, για τους συνταξιούχους άνω των εξήντα πέντε ετών και τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Ειδικά για τους συνταξιούχους και τα άτομα με ειδικές ανάγκες, όταν το συνολικό τους εισόδημα είναι από 9.000 ευρώ και άνω, το ποσό του φόρου που προκύπτει με βάση την ανωτέρω κλίμακα περιορίζεται ώστε το συνολικό καθαρό εισόδημα που προκύπτει μετά την αφαίρεση του φόρου να μην υπολείπεται του ποσού των εννιά χιλιάδων (9.000) ευρώ.

«Χαμένοι» πάντως βγαίνουν για μια ακόμη φορά οι πολύτεκνοι, αφού με βάση τις διατάξεις του νομοσχεδίου το αφορολόγητο ποσό του πρώτου κλιμακίου της κλίμακας αυξάνεται κατά δύο χιλιάδες (2.000) ευρώ για κάθε τέκνο από τα δύο πρώτα του φορολογούμενου που τον βαρύνουν και κατά τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ για κάθε επόμενο τέκνο που τον βαρύνουν.

Πάντως το κατά περίπτωση αφορολόγητο ποσό ισχύει, εφόσον ο φορολογούμενος προσκομίσει αποδείξεις που έχουν εκδοθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων για δαπάνες αγοράς αγαθών και λήψης υπηρεσιών, τις οποίες πραγματοποιεί ο ίδιος, η σύζυγος του και τα τέκνα που τους βαρύνουν.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στις δαπάνες δεν περιλαμβάνονται αυτές για την απόκτηση περιουσιακών στοιχείων, όπως και οι δαπάνες ύδρευσης, αποχέτευσης, ηλεκτρισμού και τηλεπικοινωνιών γενικά, καθώς και οι δαπάνες εισιτηρίων κάθε είδους μεταφορικών μέσων.

Παρακράτηση

Με την προτεινόμενη διάταξη της παραγράφου 5 προβλέπεται η παρακράτηση ποσού που αντιστοιχεί στις μηνιαίες αποδοχές (χορηγία, αποζημίωση, μισθό, αντιμισθία), σε τρεις ισόποσες μηνιαίες δόσεις, στους εξής: Πρόεδρο της Δημοκρατίας, πρόεδρο, αντιπροέδρους και μέλη της κυβέρνησης, υφυπουργούς, γενικούς και ειδικούς γραμματείς Δημοσίων Υπηρεσιών και Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, αιρετούς των ΟΤΑ πρώτου και δεύτερου βαθμού και στους βουλευτές κατά τον Κανονισμό λειτουργίας της Βουλής.

Η προτεινόμενη διάταξη κρίνεται αναγκαία, ως συμπλήρωση των λοιπών δημοσιονομικών μέτρων για την περιστολή των δημοσίων δαπανών και τη μείωση του ελλείμματος. Το ποσό της βουλευτικής αποζημίωσης που παρακρατείται από τη Βουλή, αποδίδεται ως έσοδο στον κρατικό προϋπολογισμό. Επίσης ορίζεται ότι και οι Έλληνες ευρωβουλευτές έχουν την υποχρέωση να αποδώσουν υπέρ του Δημοσίου ποσό ίσο με το μηνιαίο μισθό τους.

Οι αποδείξεις

Επισημαίνεται ότι το ποσό των αποδείξεων δαπανών, που απαιτείται να προσκομισθούν, ορίζεται σε ποσοστό 25% του ατομικού εισοδήματος του φορολογουμένου του δηλούμενου και φορολογούμενου, σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις και για ποσό εισοδήματος μέχρι εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ.

Αν το ποσό των προσκομιζόμενων αποδείξεων δαπανών του φορολογουμένου υπολείπεται του πιο πάνω ποσού, τότε επί της διαφοράς επιβάλλεται φόρος με συντελεστή δέκα τοις εκατό (10%).

Οι δαπάνες που έχουν πραγματοποιηθεί υπολογίζονται αθροιστικά και για τους δύο συζύγους μόνον εφόσον έχουν περιληφθεί στην εμπρόθεσμη δήλωση και επιμερίζονται μεταξύ των συζύγων ανάλογα με το δηλούμενο και φορολογούμενο, σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις ατομικό εισόδημα της εμπρόθεσμης δήλωσής τους.

5.8.4 ΤΟ ΚΟΥΡΕΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Σε συμφωνία για την απομείωση του ελληνικού χρέους ήρθαν η ευρωζώνη και οι τράπεζες έπειτα από μαραθώνιες συνομιλίες και διαπραγματεύσεις.

Ετσι το ελληνικό χρέος θα μειωθεί κατά 100 δισ. ευρώ, καθώς οι τράπεζες δέχθηκαν να παραιτηθούν από το περίπου 50% των απαιτήσεών τους ενώ η επιτήρηση στη χώρα μας θα είναι αυξημένη.

Το νέο δάνειο που θα καταβληθεί στην Ελλάδα θα είναι ύψους 130 δισ. ευρώ, από τα οποία τα 30 δισ. ευρώ θα αποτελέσουν εγγύηση για τις ελληνικές

τράπεζες. Επίσης θα ενισχυθούν τα Ασφαλιστικά Ταμεία από τον κρατικό προϋπολογισμό καθώς και με ακίνητα του Δημοσίου για να εξισορροπήσουν το ποσοστό από το κούρεμα των ομολόγων που διαθέτουν.

Αντάλλαγμα σε όλα αυτά οι σοβαρές δεσμεύσεις, που περιλαμβάνουν πολυετή λιτότητα, πιο εντατική επιτήρηση και ευρύτατο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων.

Η συμφωνία των Βρυξελλών

Σύμφωνα με το ανακοινωθέν που υιοθέτησαν οι ηγέτες της Ευρωζώνης, ένα νέο πολυετές πρόγραμμα ΕΕ-ΔΝΤ ύψους 100 δισ. ευρώ για την Ελλάδα, έως το 2014, πρόκειται να οριστικοποιηθεί έως το τέλος του 2011.

Υπογραμμίζεται ότι το πρόγραμμα αυτό θα συνοδεύεται από ενίσχυση των μηχανισμών για την παρακολούθηση της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων. Οι ηγέτες της ευρωζώνης καλούν ακόμη το ΔΝΤ να συνεχίσει να συμβάλλει στη χρηματοδότηση του ελληνικού προγράμματος. Στο ανακοινωθέν επισημαίνεται ότι οι μηχανισμοί για την επιτήρηση της εφαρμογής του ελληνικού προγράμματος πρέπει να ενισχυθούν, όπως ζητήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση.

Ειδικότερα, στο κείμενο σημειώνεται ότι «η ιδιοκτησία του προγράμματος είναι ελληνική και η εφαρμογή του είναι ευθύνη των ελληνικών αρχών».

Υπογραμμίζεται ακόμη ότι στο πλαίσιο του νέου προγράμματος, η Επιτροπή σε συνεργασία με τους υπόλοιπους εταίρους της Τρόικα θα δημιουργήσει, για όσο διαρκέσει το πρόγραμμα, έναν επιτόπιο εποπτικό μηχανισμό, περιλαμβανομένης της εμπλοκής εθνικών εμπειρογνομόνων, οι οποίοι θα εργαστούν σε στενή και συνεχή συνεργασία με την ελληνική κυβέρνηση και την Τρόικα για την παροχή συμβουλών και βοήθειας προκειμένου να διασφαλίσουν την έγκαιρη και πλήρη εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων.

Προβλέπεται ότι οι εμπειρογνώμονες θα συνδράμουν την Τρόικα αξιολογώντας τη συμβατότητα των μέτρων που θα λαμβάνονται από την ελληνική κυβέρνηση στο πλαίσιο των δεσμεύσεων του προγράμματος. Αξιοσημείωτο είναι ακόμη ότι ο νέος αυτός ρόλος θα περιγράφεται στο Μνημόνιο.

Για να διευκολυνθεί η αποτελεσματική χρήση των σημαντικών επίσημων δανείων για την επανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών η «διακυβέρνηση» του Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας θα ενισχυθεί σε συμφωνία με την ελληνική κυβέρνηση και την Τρόικα, αναφέρει το ανακοινωθέν των ηγετών της ευρωζώνης.

Στο κείμενο αναφέρεται επίσης ότι οι χώρες της Ευρωζώνης θα παράσχουν υποστήριξη ύψους 30 δισ. ευρώ για την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της εμπλοκής του ιδιωτικού τομέα.

Επισημαίνεται ακόμη η δέσμευση της Ελλάδας να γίνει χρήση των εσόδων του προγράμματος «Ηλιος» και άλλων εσόδων από ιδιωτικοποιήσεις κατά 15

δισ. ευρώ στη μείωση του χρέους και στην αποκατάσταση της δυνατότητας δανειοδότησης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Θα παρασχεθεί τέλος πιστοληπτική ενίσχυση προκειμένου να υποστηριχθεί η ποιότητα των εγγυήσεων, ώστε να είναι δυνατή η χρήση τους για πρόσβαση των επιχειρήσεων στη ρευστότητα του Ευρωσυστήματος, μέσω των ελληνικών τραπεζών, υπογραμμίζει το κείμενο.

Ποια η σημασία του για τους απλούς πολίτες;

Με το «κούρεμα» του ελληνικού χρέους να είναι πλέον γεγονός στο 50%, άπαντες αναρωτιούνται τι σημαίνει αυτό πρακτικά για τις καταθέσεις τους, την καθημερινότητα τους, τα έξοδα του νοικοκυριού, την αξία των ακινήτων τους αλλά και τα δάνεια.

Οι τράπεζες εντός και εκτός Ελλάδας και τα ασφαλιστικά ταμεία ουσιαστικά, θα υποστούν ζημία ίση με το 50% της αξίας των ομολόγων που διαθέτουν. Στην Κύπρο, οι τράπεζες (και κυρίως η Κύπρου και η Marfin Λαϊκή) μελετούν και επεξεργάζονται διάφορα σενάρια προκειμένου να αντιμετωπίσουν την απόφαση της Συνόδου Κορυφής για «κούρεμα» 50% του ελληνικού χρέους και τις επιπτώσεις που αυτό θα έχει.

Οι ζημιές θα είναι πραγματικές, δηλαδή πρέπει να περάσουν στους ισολογισμούς τους και τόσο οι τράπεζες όσο και τα ταμεία θα χρειαστούν στήριξη πολλών δισεκατομμυρίων ευρώ. Σύμφωνα με το σχέδιο, η στήριξη θα προέλθει από τα κεφάλαια του Έκτακτου Μηχανισμού Ρευστότητας της ευρωζώνης (EFSF), οι τράπεζες θα ανακεφαλαιωθούν όπως και τα ασφαλιστικά ταμεία.

Αναφορικά με τις καταθέσεις οι τράπεζες θα δεχθούν μεγάλη πίεση στη ρευστότητά τους, καθώς θα υποστούν σημαντικές ζημιές, εξαιτίας των ομολόγων που βρίσκονται στην κατοχή τους. Για τη στήριξή τους θα δοθούν κεφάλαια από τον Έκτακτο Μηχανισμό Ρευστότητας της Ευρωζώνης (EFSF). Θεωρητικά δεν θα υπάρξει πρόβλημα, όπως τουλάχιστον διαβεβαιώνουν όσοι γνωρίζουν. Πρόβλημα θα υπάρξει εάν για «ψυχολογικούς» κυρίως λόγους σπεύσουν οι καταθέτες να αποσύρουν μαζικά τα χρήματά τους από την τράπεζα, αν και δεν υπάρχει λόγος για κάτι τέτοιο.

Στην περίπτωση αυτή δεν αποκλείεται να εφαρμοστούν μέτρα για τη «μη επιλεκτική χρεοκοπία», όπως το πλαφόν στα όρια αναλήψεων, έστω και για λίγες ημέρες. Πρόκειται για ακραίο οπωσδήποτε σενάριο, αλλά υπαρκτό (στην Ελλάδα).

Αναφορικά με τα δάνεια, η πίεση ρευστότητας στις τράπεζες ίσως οδηγήσει στη διακοπή κάθε πίστωσης, μέχρι να ξεκαθαρίσει η κατάσταση. Εάν το EFSF ανταποκριθεί άμεσα στο καθήκον του να χορηγήσει ρευστότητα, το πρόβλημα θα είναι ασήμαντο ή μικρής διάρκειας.

Η απόφαση της Συνόδου Κορυφής για «κούρεμα» 50% του ελληνικού χρέους πρακτικά σημαίνει:

- Οι τράπεζες θα δεχθούν πίεση στη ρευστότητά τους, καθώς θα υποστούν ζημιές, εξαιτίας των ομολόγων που βρίσκονται στην κατοχή τους.
- Η απομείωση 50% του ελληνικού χρέους δεν συνδέεται τεχνικά με τον δανεισμό των ιδιωτών από τις τράπεζες. Ως εκ τούτου, το χρέος των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων δεν θα επηρεαστεί και δεν θα υποστεί καμιά μείωση.
- Οι καταθέσεις παραμένουν ασφαλείς καθώς το κράτος δεν θα αφήσει σε καμία περίπτωση να δημιουργηθεί πρόβλημα που θίγει την αξιοπιστία του χρηματοπιστωτικού συστήματος.
- Επειδή τα κεφάλαια των τραπεζών γίνονται πολύ πολύτιμα, οι δανειοδοτήσεις θα γίνουν επιλεκτικές στους αξιόχρεους πελάτες και άρα η ρευστότητα προς την αγορά θα τεθεί σε νέα βάση.
- Οι ίδιες οι τράπεζες θα αναγκαστούν να προχωρήσουν σε μεγάλης έκτασης περικοπές στο κόστος τους. Ως πρώτη ανώδυνη λύση είναι η αναδιάρθρωση του δικτύου στην Ελλάδα, κίνηση η οποία άρχισε να εφαρμόζεται ήδη ενώ οι προσλήψεις προσωπικού φαίνονται να «παγώνουν» μέχρι να αλλάξει το κλίμα. Περικοπές στα bonus είναι κάτι το οποίο γίνεται και πιθανότατα να συνεχισθεί για τα επόμενα χρόνια.
- Δεν αποκλείεται οι μισθολογικές αυξήσεις των τραπεζικών υπαλλήλων να προσαρμοσθούν στα δεδομένα των καιρών λόγω των ευρύτερων συνεπειών που μπορούν να προκύψουν στην κερδοφορία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσα στην ιστορία τα τελευταία 100 χρόνια συναντάμε πάρα πολλά παραδείγματα οικονομικών κρίσεων κάθε μορφής, με τα αίτια να φορούν είτε λανθασμένους χειρισμούς είτε στο βωμό του εύκολου και γρήγορου κέρδους είτε της υπερβολής, είτε με δόλο ή και χωρίς..

Παρόλα αυτά σήμερα ζούμε μία οικονομική κρίση πέρα από κάθε προηγούμενο, που πρωτίστως οι οικονομολόγοι και οι τράπεζες τις εποχής μας δημιούργησαν σε πρώτο βαθμό με τον υπερβολικό δανεισμό αλλά και οι πολιτικοί με την κακοδιαχείριση του δημοσίου χρήματος διογκώνοντας έτσι το δημόσιο χρέος των κρατών το οποίο δημιούργησε αλυσιδωτές αντιδράσεις καθώς η παγκόσμια οικονομία λειτουργεί με την λογική του παγκόσμιου χωριού, Η παγκοσμιοποίηση αλλά και οι οικονομικές Ενώσεις(πχ Ευρωπαϊκή Ένωση) δημιούργησαν σχέσεις αλληλεξάρτησης μεταξύ των χωρών – κρατών που τις αποτελούν.

Όσον αφορά την ελληνική οικονομία, αποδείχθηκε ότι στην αρχική διαπίστωση του προβλήματος έγιναν λανθασμένοι πολιτικοί και οικονομικοί χειρισμοί που είχαν σαν αποτέλεσμα να διογκωθεί το δημόσιο χρέος και κατ' επέκταση να επιβαρυνθούν τα ελληνικά νοικοκυριά, προκαλώντας έτσι κοινωνικές αναταραχές αφού οι επιχειρήσεις είτε κάνουν περικοπές για να μπορέσουν να επιβιώσουν είτε κλείνουν η μία μετά την άλλη, προκαλώντας έτσι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό ανεργίας και δυσβάχτατα φορολογικά και οικονομικά μέτρα, όπως μείωση μισθών και συντάξεων.

Τέλος, όλα αυτά οδηγούν σε αδιέξοδο την νέα γενιά με αποτέλεσμα η εργασιακή μετανάστευση σε άλλες χώρες με λιγότερα προβλήματα και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, να είναι η μόνη λύση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Bernanke, B. (2000). Essays on the great depression . Princeton: Princeton university press.
2. Brinke, A. (1995). The end of the reform: New Deal Liberalism in recession and war .New York: Nova science publisher.
3. Bruner, R. (2007). The panic of 1907, lessons from the market' perfect storm. New Jersey: John Wiley and sons.
4. Calomiris, C. (1992). The origins of banking panics models facts and bank regulation. Chicago: University of Chicago press.
5. Carosso, V. (1987). The Morgans Private International Bankers 1854 – 1913. Cambridge: Harvard university press.
6. Coleman, J. (1994). <<State formation and decline of political parties>> Studies in American political development
7. Foldvary, F. (2008). <<The depression of 2008>>. New York: The Gutenberg press.
8. Friedman, M. and Schwartz, A. (1963). A monetary history of the United States 1867 1960. Princeton: Princeton university press.
9. Frum, D. (2000). How we got here. The 70s . New York: Basic Books.
10. Galbraith, J. (1990). Οικονομική ευφορία. Αθήνα: Εκδόσεις Νέα Σύνορα Α.Α. Λιβάνη και ΣΙΑ Ε.Ε.
11. Galbraith, J. (1987). Μια σφαιρική άποψη για την οικονομία. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
12. Galbraith, J. (1961). The great crash 1929. Middlesex: Pelican books.
13. Galenson, W. (1951). Business confidence and business activity. Michigan: Michigan business publisher.
14. Gernot, K. Globalization. New York: Nova science publisher.
15. Chernow, R. (1990). The house of Morgan, an American banking dynasty and the rise of modern finance. New York: Grove press.
16. Chernow, R. (1988). Titan: the life of John D. Rockefeller. New York: Random house.
17. Henderson, N. (2004). «Economists say recession started in 2000», The Washington Post, 22 Ιανουαρίου 2004.
18. Johnson, O. (1913). The sixty first second. New York: Frederic A. Stokes company.
19. G Kindleberger, C. (2005). Manias, Panics and crashes. Hoboken: John Wiley and sons.
20. Lenczowski, G. (1990). American Presidents and Middle East. Duke: Duke university press.
21. Lester, C. (1970). America' s greatest depression. New York: Harperand Row.

22. Macmahon, P. (2008). <<Market falls continue as 84£ billions lost in black Monday>>, The Scotsman, 2008 / 1 / 25.
23. Mandel, M. (2004). <<Inventing the Clinton recession>>, Business week, 23 φεβρουαρίου 2004.
24. Mishkin, F. (2009/ 04/ 18). <<How should we respond to asset price bubbles?>>.
25. Schlesinger, A. (1957). The crisis of the old order 1912 – 1933. Boston: Houghton Mifflin company.
26. Paddy, A. (2009/ 01/ 29). <<Global recession – Where did all the money go?>>, The guardian.
27. Pettitof, A. (16/ 09/ 2008). <<America’ s financial meltdown: lessons and prospects>>. Retrived.
28. Roubini, N. (2009). <<A global breakdown of the recession>>. 15 Ιανουαρίου 2009.
29. Slichter, S. (1938). <<The downturn of 1937>>, Review of economic statisticks.
30. Whitney, M. (2007/ 08/06). <<Stock market meltdown>>, retrived on 2009/ 01/ 04.
31. Yergin, D. (1991). The prize, the epic quest for oil money. New York: Simon and Shuster.
32. Green, W. (2000). Econometric Analysis. 4 th ed. Prentice Hall International, Inc.
33. Myer, T., Duesenberry, J, and Aliber, R. (1993). Money, Banking, and the Economy. 5 th ed. W.W. Norton & Company.
34. Petroff, E. (2008). Who is to Blame for the Subprime Crisis? [online]. Available from: <http://www.investopedia.com/articles/07/subprime-blame.asp>
35. The Economist, (2006). Who Wants to be a Trillionaire? The Economist, October 26 th .
36. Tully, S. (2007). “Wall Street’s money Machine Breaks Down.” Fortune, November 26, European edition.
37. EFG Eurobank (2006). “Το Περιθώριο Επιτοκίων Χορηγήσεων-Καταθέσεων στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη.” Οικονομία και Αγορές, 21 Φεβρουαρίου
38. Kantor Capital (2006). Επισκόπηση Τραπεζικού Τομέα 2005.
39. Γεωργιάδης, Ν. (2005). “Η Πορεία των Οικονομικών Μεγεθών των Μεγάλων Εμπορικών Τραπεζών το Β’ Εξάμηνο του 2005. Investment Research & Analysis Journal, Σεπτέμβριος.
40. Καραμούζης, Ν. (2008). Σεμινάρια και Διαλέξεις σε σύγχρονα τραπεζικά Θέματα, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Χρηματοοικονομικής & Τραπεζικής Διοικητικής.

41. Μαλλιαρόπουλος, Δ. (2006). “Τραπεζικά Επιτόκια και Πληθωρισμός: Χρεώνουν οι Ελληνικές Τράπεζες Υπερβολικά Υψηλά Επιτόκια;” Οικονομία και Αγορές, 21 Φεβρουαρίου.
42. Χαρδουβέλης, Γ. (2008). “Διεθνής Χρηματοοικονομική Κρίση 2007 και Οικονομικές Επιπτώσεις.”
43. Akerlof George, and Paul Romer (1994). Looting: The economic underworld of bankruptcy for profit. NBER Working Paper no. 1869. Cambridge, Mass.: National Bureau of Economic Research, April.
44. Alessandrini Pietro and Michele Fratianni (2009). “Resurrecting Keynes to stabilize the international monetary system”, Open Economies Review
45. Allen F., Gale D. (2007). “Understanding financial crises”, Oxford University Press, USA
46. Banerjee Abhijit V (1992). "A Simple Model of Herd Behavior." Quarterly Journal of Economics 107(3): 797-817.
47. Bank for International Settlements (2008). 78th annual report. Basle
48. Bebchuk L. A., Fried J. M. (2004). “Pay without Performance - The Unfulfilled Promise of Executive Compensation”, Harvard University Press.
49. Bernanke Ben (2005). “The Global Saving Glut and the U.S. Current Account Deficit”, The Sandridge Lecture, Virginia Association of Economics, Richmond, Virginia, Remarks available at <http://www.federalreserve.gov/boarddocs/speeches/2005/200503102/default.htm>
50. Blanchard Olivier, and Mark Watson. (1982). “Bubbles, Rational Expectations, and Financial Markets”, In Paul Wachtel (ed.), Crises in the Economic and Financial Structure (Lexington Books).
51. Board of Governors of the Federal Reserve System. Flow of funds accounts of the United States, <http://www.federalreserve.gov/releases/z1/>
52. Bordo Michael, Barry Eichengreen, Daniela Klingebiel, Maria Soledad Martinez-Peria and Andrew K. Rose (2001). “Is the Crisis Problem Growing More Severe?”, Centre for Economic Policy Research, Center for Economic Studies and Maison des Sciences de l'Homme.
53. Caprio Gerard and Daniela Klingebiel, Luc Laeven and Guillermo Noguera (2005). “Banking Crisis Database”, In Patrick Honohan and Luc Laeven (eds.) Systemic Financial Crises. Cambridge: Cambridge University Press.

54. Chang Roberto and Velasco, Andres (November 1998). "The Asian Liquidity Crisis." National Bureau of Economic Research (Cambridge, MA) Working Paper No. 6796. 131
55. Cooper Richard N., and Jeffrey D. Sachs (1985). "Borrowing Abroad: The Debtor's Perspective. " In International Debt and the Developing Countries, edited by Gordon Smith and John T. Cuddington. Washington: World Bank.
56. Diamond Douglas (1984). "Financial Intermediation and Delegated Monitoring", Review of Economic Studies, Vol. 51, p. 393-414.
57. Diamond Douglas and Phillip Dybvig (1983). "Bank runs, liquidity, and deposit insurance", Journal of Political Economy 91:401-19.
58. Diaz-Alejandro Carlos F (1988). "Good-Bye Financial Repression, Hello Financial Crash", In Trade, Development and the World Economy: Selected Essays of Carlos F. Diaz-Alejandro, edited by AndrCs Velasco. Oxford: Basil Blackwell.
59. Dornbusch Rudiger (1986). Dollars, Debts, and Deficits. Cambridge, MA: MIT Press.
60. Dornbusch Rudiger, Ilan Goldfajn, and Rodrigo O. Valdes. (1995). "Currency Crises and Collapses", BPEA, 2:1995, 219-93.
61. Edwards Sebastian (1996). "A Tale of Two Crises: Chile and Mexico." Working paper 5794.
62. Cambridge, Mass.: National Bureau of Economic Research (October)
63. Edwards Sebastian (1998). "The Mexican Peso Crisis: How Much Did We Know? When Did We Know It?", World Economy 21(1): 1-30.
64. Eichengreen, Barry and Rose, Andy (1998). "The Empirics of Currency and Banking Crises", Mimeo, University of California–Berkeley.
65. Fratianni Michele and Francesco Marchionne (2009). "The Role Of Banks In The Subprime Financial Crisis", <http://ssrn.com/abstract=1383473>.
66. Friedman M, Schwartz A.J. (1963). "A Monetary History of the United States, 1867-1960", Princeton University Press, Princeton
67. Diamond Douglas and Phillip Dybvig (1983). "Bank runs, liquidity, and deposit insurance", Journal of Political Economy 91:401-19.
68. Goldfajn Ilan and Valdes, Rodrigo O. "The Twin Crises and the Role of Liquidity", Mimeo, International Monetary Fund, Washington, DC, 1998.
69. Goodhart C. (2007). "Liquidity Risk Management", Banque de France, Financial Stability Review
70. Goodhart C. (2008). "The background to the 2007 financial crisis", International Economics and Economic Policy – Springer
71. International Monetary Fund (April 2009). "Crisis and Recovery", World Economic Outlook

- 72.Kaminsky Graciela L. and Carmen M. Reinhart (1999). “The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance of Payments Problems.” American Economic Review Vol. 89: 473-500.
- 73.Krugman Paul (1979). “A model of balance of payments crises”, Journal of Money, Credit, and Banking 11:311-25.
- 74.Krugman Paul (1999). “Balance Sheets, the Transfer Problem and Financial Crises”, International Tax and Public Finance – Springer
- 75.Mishkin Frederic S. (1992). “Anatomy of a financial crisis”, Journal of Evolutionary Economics 2:115-130.
- 76.Mishkin Frederic S. (May 1996). “Understanding Financial Crises: A Developing Country Perspective”, Federal Reserve Bank of New York, Graduate School of Business, Columbia University and National Bureau of Economic Research. & NBER Working Paper
- 77.Perspective”, In Financial Markets and Financial Crises, edited by R. Glenn Hubbard. University of Chicago Press.
- 78.Mullineux Andrew (1990). “Business Cycles and Financial Crises” (Hemel Hempstead).
- 79.Reinhart Carmen M., and Kenneth S. Rogoff (2008b). “Banking Crises: An Equal Opportunity Menace.” National Bureau of Economic Research Working Paper 14587.
- 80.Reinhart Carmen, and Kenneth Rogoff (2008a). “Is the 2007 U.S. Subprime Financial Crisis So Different? An International Historical Comparison”, American Economic Review
- 81.Soros George (2008). “The new paradigm for financial markets: the credit crisis of 2008 and what it means”, PublicAffairs

Ιστοσελίδες

1. <http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4573072>
2. <http://www.inews.gr/96/symfonia-me-dnt-kai-ee-gia-to-mesoprothesmoprogramma.htm>
3. http://www.gsevee.gr/index.asp?a_id=162
4. <http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4573072>
5. <http://www.tanea.gr/oikonomia/article/?aid=4637758>
6. <http://news.in.gr/economy/article/?aid=1231112871>
7. <http://www.28910.gr/%CE%95%CE%99%CE%94%CE%97%CE%A3%CE%95%CE%99%CE%A3/%CE%9F%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%9D%CE%9F%CE%9C%CE%99%CE%91/tabid/129/itemId/1251/%CE%A4%CE%B1-%CE%BD%CE%B5%CE%B1-%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%B1-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CF%81%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CF%85->

- %CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B2%CE%BB%CE%B5%CF%80
%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%BF-
%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CF%83.aspx
8. <http://www.skai.gr/news/finance/article/184836/vaidman-to-kourema-den-lunei-ta-themeliodi-provlimata-tis-elladas/>
 9. <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22770&subid=2&pubid=63493443>
 10. <http://www.tanea.gr/oikonomia/article/?aid=4668218>
 11. <http://www.philenews.com/el-gr/Tv-Odigos/213/84186/ti-simainei-to-kourema-tou-ellinikou-chreous-gia-tous-aplous-polites>
 12. <http://nationalpride.wordpress.com/2011/10/28/%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B3%CE%B5%CE%B3%CE%BF%CE%BD%CF%8C%CF%82-%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CE%BF%CF%8D%CF%81%CE%B5%CE%BC%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%BB%CE%BB/>
 13. <http://wallstreetpit.com/21762-gross-debt-net-debt-and-future-debt>
 14. <http://www.24h.gr/section/oikonomia/h-anatheorisi-tou-aep-den-epireazei-ton-proupologismo>
 15. http://www.karaoglou.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=2386&Itemid=34
 16. <http://www.aerologio.gr/%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7-%CE%B5/>
 17. <http://www.politis-gr.com/?p=8410>
 18. http://www.isfm.ch/oikonomiki_krisi.htm
 19. <http://www.capital.gr/stoupas/Article.aspx?id=887336>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

2010 - 2014 ΤΟ ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΤΗΣ ΣΚΛΗΡΗΣ ΛΙΤΟΤΗΤΑΣ¹

Η συμφωνία με Ευρώπη και ΔΝΤ

Ο χάρτης της δημοσιονομικής προσαρμογής και το πρόγραμμα της ασφυκτικής επιτήρησης

Στο παρόν παράρτημα παρατίθεται, ολόκληρο το κείμενο του μνημονίου που υπέγραψε η κυβέρνηση με την Ε.Ε. και το ΔΝΤ για τα μέτρα που θα ληφθούν από το 2010 έως και το 2014, προκειμένου να ενεργοποιηθεί ο μηχανισμός στήριξης της Ελλάδας με 110 δισ. Ευρώ.

Στο μνημόνιο- εκτός από τα πρόσθετα μέτρα που ανακοινώθηκαν για το 2010- αναλαμβάνονται δεσμεύσεις για άνοιγμα των κλειστών επαγγελματιών, αυξήσεις στις αντικειμενικές αξίες των ακινήτων, φορολόγηση των αυθαιρέτων, ενώ μένει ανοικτό παράθυρο για μείωση των επιδομάτων ακόμη και για απολύσεις στο Δημόσιο.

Οι τριμηνιαίες εκταμιεύσεις της διμερούς οικονομικής βοήθειας από τα Κράτη-Μέλη της Ευρωζώνης θα βασίζονται σε τριμηνιαίους απολογισμούς των προϋποθέσεων για όλη τη χρονική διάρκεια της συμφωνίας. Η αποδέσμευση των δόσεων θα βασίζεται στην τήρηση των ποσοτικών κριτηρίων επιδόσεων και στη θετική αξιολόγηση της προόδου στα κριτήρια πολιτικής του Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής (ΜΟΧΠ) και αυτού του Μνημονίου, το οποίο καθορίζει τα λεπτομερή κριτήρια για τις διαδοχικές αξιολογήσεις έως το τέλος του 2011. Τα λεπτομερή κριτήρια για τα έτη 2012 και 2013 θα καθοριστούν με την ευκαιρία της αξιολόγησης της άνοιξης του 2011.

Οι αρχές δεσμεύονται να διαβουλεύονται με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την ΕΚΤ και το ΔΝΤ για την υιοθέτηση πολιτικών που δεν συνάδουν με αυτό το μνημόνιο. Θα τους παρέχουν επίσης όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες για την παρακολούθηση της προόδου και της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κατάστασης κατά τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος (Παράρτημα 1). Πριν από την καταβολή των δόσεων, οι αρχές πρέπει να παρέχουν μια έκθεση συμμόρφωσης σχετικά με την εκπλήρωση των προϋποθέσεων.

¹ Όπως Δημοσιεύθηκε: Τετάρτη 05 Μαΐου 2010 στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ

1. Ενέργειες για τον πρώτο απολογισμό (να έχουν ολοκληρωθεί ως το τέλος του δεύτερου τριμήνου 2010)

i. Δημοσιονομική Εξυγίανση Πρόοδος όσον αφορά την εκτέλεση του προϋπολογισμού του 2010 και τα δημοσιονομικά μέτρα που υιοθετήθηκαν στη συνέχεια. Η πρόοδος αξιολογείται σε σχέση με τα (σωρευτικά) τριμηνιαία ανώτατα όρια ελλείμματος στο ΜΟΧΠ (συμπεριλαμβανομένου του Τεχνικού Μνημονίου Συνεννόησης (ΤΜΣ)). Οι αρχές θα λάβουν τα ακόλουθα μέτρα, που θα εξοικονομήσουν συνολικό ποσό ίσο με 2,5% του ΑΕΠ το 2010:

- Αύξηση των συντελεστών του ΦΠΑ, με απόδοση τουλάχιστον 1800 εκ. ευρώ για ένα πλήρες έτος (800 εκ. ευρώ το 2010).
- Αύξηση των ειδικών φόρων κατανάλωσης στα καύσιμα, στον καπνό και στο αλκοόλ, με απόδοση τουλάχιστον 1.050 εκ. ευρώ για ένα πλήρες έτος (450 εκατ. ευρώ το 2010).
- Μείωση του μισθολογίου του δημοσίου τομέα με τη μείωση των δώρων Πάσχα, Χριστουγέννων και επιδόματος αδείας και των επιδομάτων που καταβάλλονται σε δημοσίους υπαλλήλους, με τις καθαρές εξοικονομήσεις να ανέρχονται σε 1.500 εκ. ευρώ για ένα πλήρες έτος (1.100 εκ. ευρώ το 2010).
- Μείωση των δώρων Πάσχα, Χριστουγέννων και επιδόματος αδείας που καταβάλλονται στους συνταξιούχους, με ταυτόχρονη προστασία αυτών που λαμβάνουν χαμηλότερες συντάξεις, με τις καθαρές εξοικονομήσεις να ανέρχονται σε 1.900 εκ. ευρώ για ένα πλήρες έτος (1.500 εκ. ευρώ το 2010).
- Ακύρωση πιστώσεων του προϋπολογισμού για αποθεματικό απροβλέπτων, με στόχο την εξοικονόμηση 700 εκ. ευρώ.
- Μείωση των υψηλότερων συντάξεων, με στόχο την εξοικονόμηση 500 εκ. ευρώ για ένα πλήρες έτος (350 εκ. ευρώ το 2010).
- Κατάργηση των περισσότερων από τις πιστώσεις του προϋπολογισμού για το επίδομα αλληλεγγύης (εκτός από ένα μέρος για την ανακούφιση της φτώχειας), με στόχο την εξοικονόμηση 400 εκ. ευρώ.
- Μείωση των δημοσίων επενδύσεων κατά 500 εκ. ευρώ σε σύγκριση με τον ισχύοντα σχεδιασμό.
- Το Κοινοβούλιο υιοθετεί, όπως προβλέπεται στο πρόγραμμα σταθερότητας του Ιανουαρίου 2010, ένα νόμο που θα θεσπίζει μία προοδευτική φορολογική κλίμακα για όλες τις πηγές εισοδήματος και μια οριζόντια ενιαία αντιμετώπιση του εισοδήματος που προέρχεται από εργασία και περιουσιακά στοιχεία.

- Το Κοινοβούλιο υιοθετεί, όπως προβλέπεται στο πρόγραμμα σταθερότητας του Ιανουαρίου 2010, ένα νόμο που θα καταργεί τις απαλλαγές και τις αυτόνομες φορολογικές διατάξεις στο φορολογικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένων των εισοδημάτων από τα ειδικά επιδόματα που καταβάλλονται στους δημοσίους υπαλλήλους. Ο νόμος ισχύει αναδρομικά από την 1η Ιανουαρίου 2010.

ii. Διαρθρωτικές Δημοσιονομικές Μεταρρυθμίσεις

Η Κυβέρνηση θα υιοθετήσει έως τα τέλη Ιουνίου του 2010, ένα νόμο που θα απαιτεί τη μηνιαία δημοσίευση από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους (ΓΛΚ) έγκαιρων, μηνιαίων στατιστικών στοιχείων (σε ταμειακή βάση) για τα έσοδα, τις δαπάνες και τη χρηματοδότηση του Κράτους, καθώς και για τις εκκρεμείς δαπάνες, συμπεριλαμβανομένων των ληξιπρόθεσμων οφειλών.

iii. Ρύθμιση και εποπτεία χρηματοπιστωτικού τομέα

Η Τράπεζα της Ελλάδος, εκ μέρους της Κυβέρνησης, θα συστήσει ένα ανεξάρτητο Χρηματοπιστωτικό Ταμείο Σταθερότητας, με ισχυρή δομή διακυβέρνησης, για την αντιμετώπιση ενδεχόμενων θεμάτων φερεγγυότητας και για να διαφυλαχθεί η ευρωστία του χρηματοπιστωτικού τομέα και η ικανότητά του να στηρίζει την ελληνική οικονομία, παρέχοντας κεφαλαιακή υποστήριξη στις τράπεζες, αν χρειαστεί.

Έναρξη εφαρμογής εντατικοποιημένης εποπτείας των τραπεζών, μεταξύ άλλων με τη διάθεση περισσότερων ανθρώπινων πόρων, με σκοπό επίσης την ανάληψη της εποπτείας του ασφαλιστικού κλάδου, συχνή υποβολή εκθέσεων βάσει αυστηρότερων προθεσμιών και τριμηνιαίων ελέγχων φερεγγυότητας σε ακραίες συνθήκες (stress tests).

Επανεξέταση του πτωχευτικού νόμου στον ιδιωτικό τομέα για να διασφαλιστεί η συμβατότητα με τις παρατηρήσεις της ΕΚΤ. **iv. Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις Οι αρχές θα προωθήσουν μεταρρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης:** Το Κοινοβούλιο θα εγκρίνει νομοθεσία για τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης σε τοπικό επίπεδο, κυρίως μέσω της συγχώνευσης δήμων, νομαρχιών και περιφερειών με στόχο τη μείωση των λειτουργικών δαπανών και των μισθών.

Το Κοινοβούλιο θα εγκρίνει νομοθεσία που απαιτεί δημοσίευση στο διαδίκτυο όλων των αποφάσεων που αφορούν αναλήψεις υποχρεώσεων για κονδύλια στον τομέα της γενικής κυβέρνησης.

Για την ενίσχυση των θεσμών της αγοράς εργασίας: Η Κυβέρνηση θα ξεκινήσει συζητήσεις με τους κοινωνικούς εταίρους, προκειμένου να αναθεωρήσει το πλαίσιο διαπραγματεύσεων των μισθών στον ιδιωτικό τομέα

και των συμβάσεων. **Για την ενίσχυση του ανταγωνισμού στις ανοικτές αγορές:** Η Κυβέρνηση θα υιοθετήσει νόμο για την απλοποίηση της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων.

Η Κυβέρνηση θα υιοθετήσει την οριζόντια νομοθεσία για την Οδηγία για τις Υπηρεσίες.

Η Κυβέρνηση θα υιοθετήσει σχέδιο αναδιάρθρωσης για τον σιδηροδρομικό τομέα με χρονοδιάγραμμα μέτρων το οποίο:

- θα καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο οι επιχειρησιακές δραστηριότητες θα γίνουν κερδοφόρες, συμπεριλαμβανομένων το κλείσιμο ζημιογόνων γραμμών·
- θα διασφαλίζει την αποτελεσματική εφαρμογή των οδηγιών της ΕΕ που επιτρέπουν τον ανταγωνισμό μεταξύ των φορέων παροχής σιδηροδρομικών υπηρεσιών·
- θα προβλέπει την αναδιάρθρωση της εταιρείας συμμετοχών, συμπεριλαμβανομένης της πώλησης γης και άλλων περιουσιακών στοιχείων.

Για την αύξηση της απορρόφησης των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής:

Η Κυβέρνηση θα θέσει σε εφαρμογή μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής του νόμου 3840/2010, για τη δημιουργία της «γρήγορης παραγωγής έργου», για να επιτευχθούν οι εξαμηνιαίοι στόχοι για την εκταμίευση των πληρωμών από την απορρόφηση των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής που προβλέπεται στον παρακάτω πίνακα. Η συμμόρφωση με τους στόχους θα πρέπει να μετράται με πιστοποιημένα στοιχεία. Η κυβέρνηση θα λάβει μέτρα για την επίτευξη ετήσιου στόχου υποβολής 10 μεγάλων έργων εφαρμογών στις υπηρεσίες της Επιτροπής. Η Κυβέρνηση θα συστήσει μια τεχνική ομάδα εργασίας σε άμεση επαφή με τις υπηρεσίες της Επιτροπής, για να εξασφαλιστεί η ταχεία εφαρμογή των α) μεγάλων έργων στους τομείς των μεταφορών, β) περιβαλλοντικών έργων, γ) εργαλείων χρηματοπιστωτικών τεχνικών και δ) μεταρρυθμίσεων της δημόσιας διοίκησης, αξιοποιώντας την αυξημένη τεχνική βοήθεια.

Η Κυβέρνηση θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει τα μέτρα για να διασφαλίσει ότι οι πιστώσεις του προϋπολογισμού για την εθνική συγχρηματοδότηση των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής διοχετεύονται σε ειδικό κεντρικό λογαριασμό που δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για κανένα άλλο σκοπό και ο οποίος θα πρέπει να είναι διαθέσιμος για την παροχή συγχρηματοδότησης για όλους τους φορείς της γενικής κυβέρνησης.

6. Ενέργειες για τη δεύτερη αξιολόγηση

(να έχουν ολοκληρωθεί ως το τέλος του τρίτου τριμήνου 2010)

- i. **Δημοσιονομική Προσαρμογή** Αυστηρή εκτέλεση του προϋπολογισμού για το 2010 και των μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής που εξαγγέλθηκαν μετέπειτα, συμπεριλαμβανομένων αυτών που περιέχονται στο παρόν Μνημόνιο. Η πρόοδος θα αξιολογείται βάσει των (σωρευτικών) τριμηνιαίων ανώτατων ορίων ελλείμματος του ΜΟΧΠ (συμπεριλαμβανομένου του ΤΜΣ).

Η κυβέρνηση θα καταθέσει το προσχέδιο του προϋπολογισμού για το 2011 στη Βουλή. Ο προϋπολογισμός θα παρέχει πληροφορίες και αξιόπιστες προβλέψεις για ολόκληρη την γενική κυβέρνηση και θα στοχεύει στην περαιτέρω μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης σύμφωνα με το ΜΟΧΠ. Θα περιέχει αναλυτική παρουσίαση των μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής ύψους 3,2% του ΑΕΠ (4.3% του ΑΕΠ, αν ληφθούν υπ' όψιν μεταφορές από μέτρα που εφαρμόστηκαν το 2010), και αναλυτικές πληροφορίες για την κατάσταση των δημόσιων επιχειρήσεων.

Ο προϋπολογισμός θα περιέχει τα ακόλουθα μέτρα (σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μπορούν να ληφθούν υπ' όψιν μέτρα που αποφέρουν ανάλογη εξοικονόμηση ύστερα από στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το ΔΝΤ και την ΕΚΤ):

- Εφαρμογή του κανόνα αντικατάστασης μόνο του 20% των συνταξιοδοτούμενων εργαζομένων στο δημόσιο τομέα (κυβέρνηση, δήμοι, δημόσιες επιχειρήσεις, τοπική αυτοδιοίκηση, κρατικές υπηρεσίες και άλλοι δημόσιοι οργανισμοί)
- Μείωση της ενδιάμεσης κατανάλωσης της γενικής κυβέρνησης κατά τουλάχιστον 300 εκατομμύρια ευρώ σε σχέση με το 2010, επιπλέον της προβλεπόμενης εξοικονόμησης στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης και της αναδιοργάνωσης της τοπικής αυτοδιοίκησης (βλέπε επόμενο μέτρο).
- Η κυβέρνηση ξεκινά την εφαρμογή της νομοθεσίας για τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης και την αναδιοργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης με στόχο την μείωση του κόστους κατά τουλάχιστον 1.500 εκατομμύρια ευρώ από το 2011 ως το 2013, από τα οποία τουλάχιστον 500 εκατομμύρια ευρώ μέσα στο 2011.
- Μη χορήγηση της τιμαριθμικής προσαρμογής των συντάξεων, με στόχο την εξοικονόμηση 100 εκατομμυρίων ευρώ.
- Μείωση των επενδύσεων που χρηματοδοτούνται από εγχώριους πόρους κατά τουλάχιστον 1000 εκατομμύρια ευρώ δίνοντας

προτεραιότητα στα επενδυτικά προγράμματα που χρηματοδοτούνται από κοινοτικά κονδύλια.

- Προσωρινές «εισφορές κρίσης» στις πολύ κερδοφόρες επιχειρήσεις, οι οποίες θα αποφέρουν επιπλέον έσοδα ύψους τουλάχιστον 600 εκατομμύρια ευρώ το χρόνο για το 2011, 2012 και 2013.
- Κίνητρα για τη ρύθμιση των παραβιάσεων χρήσης γης, οι οποίες θα αποφέρουν επιπλέον έσοδα 1.500 εκατομμύρια ευρώ από το 2011 ως το 2013, από τα οποία τουλάχιστον 500 εκατομμύρια ευρώ μέσα στο 2011.
- Ενεργοποίηση των τεκμηρίων φορολόγησης των επαγγελματιών με απόδοση τουλάχιστον 400 εκατομμύρια ευρώ το 2011 και αυξανόμενες αποδόσεις το 2012 και 2013.
- Διεύρυνση της βάσης του ΦΠΑ μέσω της εφαρμογής σε υπηρεσίες οι οποίες σήμερα εξαιρούνται και μεταφορά σημαντικού ποσοστού (τουλάχιστον 30%) των αγαθών και υπηρεσιών που επί του παρόντος εμπίπτουν στην μειωμένη κανονική κλίμακα, με απόδοση 1.000 εκατομμυρίων ευρώ.
- Σταδιακή εισαγωγή «πράσινου φόρου» στις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, με απόδοση 300 εκατομμυρίων ευρώ στο 2011.
- Συλλογή εσόδων από αδειοδότηση τυχερών παιχνιδιών: τουλάχιστον 500 εκατομμύρια ευρώ από πώληση αδειών και 200 εκατομμύρια ευρώ από δικαιώματα.
- Διεύρυνση της φορολογικής βάσης ακίνητης περιουσίας αναπροσαρμόζοντας τις αντικειμενικές αξίες των ακινήτων με στόχο την αποκόμιση τουλάχιστον 500 εκατομμύρια ευρώ επιπρόσθετα έσοδα.
- Αύξηση της φορολόγησης αμοιβών σε είδος, συμπεριλαμβανομένης της φορολόγησης αυτοκινήτων με χρονομίσθωση (τουλάχιστον 150 εκατομμύρια ευρώ).
- Συλλογής του ειδικού φόρου τέλους για ημιυπαίθριους χώρους (τουλάχιστον 800 εκατομμύρια το χρόνο).
- Αύξηση φόρου στα είδη πολυτελείας με απόδοση τουλάχιστον 100 εκατομμύρια ευρώ.
- Ο προϋπολογισμός θα ορίσει αναλυτικά ανώτατα όρια εξόδων για κάθε υπουργείο, για την τοπική αυτοδιοίκηση και τα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης σύμφωνα με το στόχο για το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης. Αυτό αφορά επίσης και το μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό πλαίσιο για το 2012-2013.
- Ο προϋπολογισμός θα περιλαμβάνει ενδεικτική πληροφόρηση μηνιαίων εσόδων ανά κατηγορία και δαπάνη ανά υπουργείο.

Επικαιροποιημένα στοιχεία θα γίνονται διαθέσιμα στο διαδίκτυο τακτικά.

Εάν χρειαστεί, το Κοινοβούλιο θα εγκρίνει αλλαγές στον νόμο για την κατάρτιση του προϋπολογισμού ώστε να διασφαλιστεί ότι το σχέδιο του προϋπολογισμού από το 2011 και μετά θα περιέχει λεπτομερείς πληροφορίες για την εκτέλεση και τις προβλέψεις ολόκληρης της γενικής κυβέρνησης-συμπεριλαμβανομένων της τοπικής αυτοδιοίκησης, της κοινωνικής ασφάλισης, των νοσοκομείων και των άλλων νομικών προσώπων. Ένα παράρτημα στον προϋπολογισμό θα παρουσιάζει τα βασικά μεγέθη σχετικά με την χρηματοοικονομική επίδοση των μεγαλύτερων δημόσιων επιχειρήσεων, τα συνακόλουθα δημοσιονομικά και φορολογικά έξοδα και τον σχετικό δημοσιονομικό κίνδυνο.

ii. Διαρθρωτικές δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις Το Κοινοβούλιο θα υιοθετήσει νομοθεσία για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της φορολογικής διαχείρισης και των ελέγχων εφαρμόζοντας τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Δ.Ν.Τ. Ειδικότερα, θα δημιουργηθεί ένα αποτελεσματικό σχήμα διαχείρισης έργου (που θα περιλαμβάνει την αυστηρή επίβλεψη του ΥΠΟΙΚ και ειδικές ομάδες) ώστε να εφαρμοστούν μέτρα ενάντια στη φοροδιαφυγή και να αποκατασταθεί η φορολογική συμμόρφωση μέσα από: την ενίσχυση του εισπρακτικού μηχανισμού και την είσπραξη ανείσπρακτων οφειλών από τους μεγαλύτερους οφειλότες (σε συντονισμό με τα ασφαλιστικά ταμεία), την αναδιοργάνωση μιας μονάδας για τους φορολογούμενους με μεγάλα εισοδήματα που να εστιάζει σε αυτούς που συνεισφέρουν τα μεγαλύτερα ποσά στα έσοδα, ένα ισχυρό πρόγραμμα ελέγχων για την καταπολέμηση της συστηματικής φοροδιαφυγής από άτομα με μεγάλο πλούτο και ελεύθερους επαγγελματίες με υψηλά εισοδήματα, συμπεριλαμβανομένης της ποινικής δίωξης των μεγαλύτερων παραβατών, την ενίσχυση του προγράμματος ελέγχων των δηλώσεων και των πληρωμών. Το Κοινοβούλιο θα υιοθετήσει τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος προκειμένου να εξασφαλιστεί μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα η βιωσιμότητά του. Η μεταρρύθμιση θα σχεδιαστεί σε στενή διαβούλευση με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το ΔΝΤ και την ΕΚΤ, και η εκτιμώμενη επίπτωσή της στη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα θα επικυρωθεί από την Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής της ΕΕ. Οι παράμετροι του συστήματος θα εξασφαλίσουν την μακροπρόθεσμη αναλογιστική ισορροπία, όπως καθορίζεται από την Εθνική Αναλογιστική Αρχή. Η μεταρρύθμιση θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία:

- Απλούστευση του κατακερματισμένου συστήματος συντάξεων με τη συγχώνευση των υφιστάμενων συνταξιοδοτικών ταμείων σε τρία ταμεία και θέσπιση ενός ενιαίου νέου συστήματος για όλους τους τωρινούς και μελλοντικούς εργαζόμενους. Οι νέοι καθολικός δεσμευτικοί κανόνες για τα

συνταξιοδοτικά δικαιώματα, τις εισφορές, τους κανόνες συσσώρευσης και την τιμαριθμική αναπροσαρμογή των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων πρέπει να εφαρμόζονται κατ' αναλογία προς όλους από την 1 Ιανουαρίου 2013

- Εισαγωγή ενός ενιαίου ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης στα 65 έτη, ακόμη και για τις γυναίκες στο δημόσιο τομέα (σταδιακά από την 1η Ιανουαρίου 2011), που θα ολοκληρωθεί ως τον Δεκέμβριο του 2013
- Σταδιακή αύξηση της ελάχιστης ανταποδοτικής περιόδου για συνταξιοδότηση με πλήρη σύνταξη από 37 σε 40 έτη ως το 2015
- Τροποποίηση του τύπου απονομής σύνταξης στο ανταποδοτικό σχήμα για την ενίσχυση της σχέσης μεταξύ των εισφορών που καταβάλλονται και των παροχών που λαμβάνονται, με το ποσοστό συσσώρευσης να περιορίζεται σε ένα μέσο ετήσιο ρυθμό της τάξης του 1,2%, και οι συντάξεις να τιμαριθμοποιούνται.
- Εισαγωγή ενός αυτόματου μηχανισμού προσαρμογής όπου, κάθε τρία χρόνια αρχίζοντας το 2020, θα αυξάνει τις (ελάχιστες και νομοθετημένες) ηλικίες συνταξιοδότησης ανάλογα με την αύξηση του προσδόκιμου ζωής κατά τη συνταξιοδότηση.
- Επέκταση για τον υπολογισμό των συντάξιμων αποδοχών από τα τελευταία πέντε έτη στο σύνολο του εργασιακού βίου (διατηρώντας τα κεκτημένα δικαιώματα)
- Μείωση του ανώτατου ορίου στις συντάξεις
- Εισαγωγή ενός εγγυημένου εισοδήματος βασισμένου σε εισοδηματικά κριτήρια για τους ηλικιωμένους (πάνω από το νομοθετημένο όριο ηλικίας συνταξιοδότησης), για την προστασία των πιο ευάλωτων ομάδων, συμβατό με τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών
- Μέτρα για τον περιορισμό της πρόσβασης στην πρόωρη συνταξιοδότηση. Ειδικότερα, η αύξηση της ελάχιστης ηλικίας πρόωρης συνταξιοδότησης στα 60 έτη από την 1η Ιανουαρίου 2011, συμπεριλαμβανομένων και των εργαζομένων στα βαρέα και ανθυγιεινά επάγγελμα και εκείνων με 40 χρόνια εισφορών. Κατάργηση των ειδικών κανόνων για τους ασφαλισμένους πριν από το 1993 (με παράλληλη διατήρηση των κεκτημένων δικαιωμάτων). Ουσιαστική αναθεώρηση του καταλόγου των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων
- Μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών (κατά 6% ετησίως) για τα άτομα που συνταξιοδοτούνται μεταξύ των ηλικιών 60 και 65, με περίοδο συνεισφορών μικρότερη των 40 ετών
- Εισαγωγή αυστηρότερων όρων και τακτική επανεξέταση της πλήρωσης των προϋποθέσεων για τις συντάξεις αναπηρίας.

Η κυβέρνηση θα υιοθετήσει μεταρρύθμιση του Γ.Λ.Κ., που θα περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- Ενδυνάμωση του ρόλου του Γ.Λ.Κ. στο σχεδιασμό και τον έλεγχο του προϋπολογισμού
- Παροχή απαραίτητων πόρων σε όρους προσωπικού υψηλού επιπέδου, υποδομής και εξοπλιστικής υποστήριξης, διαχειριστικής οργάνωσης και πληροφοριακών συστημάτων
- Παροχή διασφαλίσεων για τους υπαλλήλους του Γ.Λ.Κ. απέναντι σε πολιτικές παρεμβάσεις και πρόβλεψη για προσωπική ευθύνη για την παροχή αξιόπιστων δεδομένων
- Ενδυνάμωση των θεσμικών μηχανισμών για παροχή αξιόπιστων και εύλογων επίσημων δημοσιονομικών προβλέψεων οι οποίες θα λαμβάνουν υπ' όψιν τις διαθέσιμες πρόσφατες εξελίξεις και τάσεις στην πορεία εκτέλεσης.

Για το σκοπό αυτό οι επίσημες μακροοικονομικές προβλέψεις θα πρέπει να αξιολογούνται από εξωτερικούς εμπειρογνώμονες. Η Κυβέρνηση θα λάβει τα ακόλουθα μέτρα για να εξασφαλίσει την έγκαιρη παροχή αξιόπιστων δημοσιονομικών λογαριασμών και στατιστικών στοιχείων:

- Το ΓΛΚ ξεκινά, τον Ιούνιο του 2010, τη δημοσίευση έγκαιρων, μηνιαίων στατιστικών στοιχείων (σε ταμειακή βάση) για τα έσοδα, τις δαπάνες και τη χρηματοδότηση και τις ληξιπρόθεσμες οφειλές (χρέη) για τη «διαθέσιμη γενική κυβέρνηση» και των επιμέρους φορέων της (κράτος, κοινωνική ασφάλιση, νοσοκομεία, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και νομικά πρόσωπα)
- Η Κυβέρνηση θα υιοθετήσει ένα λεπτομερές, δεσμευτικό χρονοδιάγραμμα σχεδίου δράσης, που θα συμφωνηθεί με την Eurostat, για τη βελτίωση της συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων της γενικής κυβέρνησης που απαιτούνται βάσει του υφιστάμενου νομικού πλαισίου της ΕΕ, ειδικότερα με την ενίσχυση των μηχανισμών που διασφαλίζουν την ταχεία και ορθή παροχή των δεδομένων αυτών, τη διασφάλιση της προσωπικής ευθύνης σε περίπτωση εσφαλμένων αναφορών· και την αναζήτηση της κατάλληλης επιτόπιας τεχνικής βοήθειας με στόχο ταχεία πρόοδο
- Η Κυβέρνηση θα αρχίσει να δημοσιεύει έγκαιρες πληροφορίες σχετικά με την χρηματοοικονομική κατάσταση στις δημόσιες επιχειρήσεις και σε άλλους δημόσιους φορείς που δεν υπάγονται στη γενική κυβέρνηση (συμπεριλαμβανομένων λεπτομερών καταστάσεων αποτελεσμάτων χρήσεων, ισολογισμών και στοιχεία για την απασχόληση και τις μισθολογικές δαπάνες). Για το σκοπό αυτό, θα δημιουργηθεί ένας τακτικός και έγκαιρος μηχανισμός αναφοράς.

iii. Εποπτεία και ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα Η Τράπεζα της Ελλάδας και η κυβέρνηση θα διασφαλίσουν ότι το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας είναι πλήρως λειτουργικό.

Θα αναθεωρηθεί η επάρκεια το πτωχευτικό πλαίσιο, για τις τράπεζες και τους μη χρηματοπιστωτικούς φορείς.

iv. Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις Πρόοδος των μεταρρυθμίσεων για τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης Η κυβέρνηση θα ξεκινήσει τη διαδικασία, συμπεριλαμβανομένων των αρχών και του χρονοδιαγράμματος, για τη δημιουργία ενός απλοποιημένου συστήματος αμοιβών που θα καλύπτει τους βασικούς μισθούς και τα επιδόματα. Θα αφορά όλους τους δημόσιους υπαλλήλους και θα αποτελεί μέρος της ευρύτερης μεταρρύθμισης του συστήματος διαχείρισης ανθρωπίνων πόρων. Αυτό θα πρέπει να οδηγήσει σε ένα σύστημα που η αμοιβή θα αντανακλά την παραγωγικότητα και τα καθήκοντα.

Η κυβέρνηση θα εγκαινιάσει τη χρήση λειτουργικών ελέγχων της δημόσιας διοίκησης σε κεντρικό επίπεδο και των υφιστάμενων κοινωνικών προγραμμάτων. Οι έλεγχοι θα πραγματοποιούνται από διεθνώς αναγνωρισμένους εξωτερικούς εμπειρογνώμονες. Οι Γενικοί Όροι που θα διέπουν τους ελέγχους θα συμφωνηθούν με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το ΔΝΤ και την ΕΚΤ. Οι στόχοι των ελέγχων είναι:

- Να γίνει απολογισμός σχετικά με τη χρήση πόρων, συμπεριλαμβανομένων των ανθρωπίνων πόρων, να αρχίσουν να εκτελούνται κυβερνητικές λειτουργίες (π.χ., απασχόληση, αγαθά και υπηρεσίες) σε κεντρικό επίπεδο και σε εποπτευόμενους δημόσιους οργανισμούς
- Να καθοριστούν δράσεις εξορθολογισμού της οργάνωσης της δημόσιας διοίκησης και να υπάρξουν οφέλη σε όρους παραγωγικότητας, να ποσοτικοποιηθεί πιθανή εξοικονόμηση δημοσίων δαπανών από την εφαρμογή αυτών των δράσεων
- Να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα και καταλληλότητα των υπαρχουσών κοινωνικών προγραμμάτων και να γίνουν προτάσεις για την μεταρρύθμιση ή την κατάργηση των λιγότερο αποτελεσματικών, καθώς και να να ποσοτικοποιηθεί πιθανή εξοικονόμηση δημοσίων δαπανών από την εφαρμογή αυτών των δράσεων.

Ενίσχυση του ανταγωνισμού στις ανοιχτές αγορές

Οι αρχές θα πρέπει να θέσουν σε πλήρη λειτουργία το Γενικό Εμπορικό Μητρώο (ΓΕΜΗ).

Στο πλαίσιο της Οδηγίας για τις Υπηρεσίες, η κυβέρνηση θα ολοκληρώσει την καταγραφή των υφιστάμενων κλαδικών νομοθεσιών (screening) και θα διασφαλίσει τη λειτουργία των σημείων μοναδικής επαφής (single points of contact).

Η κυβέρνηση θα υιοθετήσει νομοθεσία για τις οδικές μεταφορές φορτίων που θα άρει τους περιορισμούς που δεν προβλέπονται στην Οδηγία 96/26/ΕΕ της 29ης Απριλίου 1996 σχετικά με την είσοδο στο επάγγελμα των οδικών μεταφορών εμπορευμάτων και τις ελάχιστες σταθερές τιμές.

Επίσης θα εκδώσει Προεδρικό Διάταγμα για την απελευθέρωση της χονδρικής αγοράς ενέργειας και Υπουργική Απόφαση για τον εξορθολογισμό των τιμών κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας.

Προώθηση επενδύσεων και εξαγωγών Η κυβέρνηση θα πάρει μέτρα, σε συμφωνία με τους κανόνες ανταγωνισμού της ΕΕ, για να διευκολύνει τις ΑΞΕ και τις επενδύσεις σε καινοτόμους και στρατηγικούς τομείς (πράσινες βιομηχανίες, τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών κλπ), μέσω της αναθεώρησης του Επενδυτικού Νόμου, της υιοθέτησης μέτρων που θα διευκολύνουν ΣΔΙΤ, δράσεις που θα προωθούν προγράμματα μεγάλων ΑΞΕ και μέτρα ενδυνάμωσης των πολιτικών προώθησης των εξαγωγών.

3. Ενέργειες για τον τρίτο απολογισμό

(να έχουν ολοκληρωθεί έως το τέλος του τέταρτου τριμήνου 2010)

i. Δημοσιονομική Προσαρμογή Η κυβέρνηση θα επιτύχει τον στόχο του προγράμματος του 2010 για το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης. Το κοινοβούλιο θα υιοθετήσει το προσχέδιο του προϋπολογισμού για το 2011 στοχεύοντας στην περαιτέρω μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης, συμπεριλαμβάνοντας τα μέτρα προσαρμογής που προσδιορίζει το παρόν Μνημόνιο. Η κυβέρνηση θα προετοιμάσει ένα σχέδιο αποκρατικοποιήσεων για την πώληση περιουσιακών στοιχείων και δημόσιων επιχειρήσεων με σκοπό την είσπραξη τουλάχιστον 1 δις Ευρώ ανά έτος την περίοδο 2011-2013.

ii. Διαρθρωτικές δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις Η κυβέρνηση θα υιοθετήσει το νομοσχέδιο για την ενδυνάμωση του δημοσιονομικού πλαισίου σε συνέχεια των συζητήσεων με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΝΤ. Τα ακόλουθα πρέπει να είναι μέρος της μεταρρύθμισης:

- Η εισαγωγή ενός μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού πλαισίου για τη γενική κυβέρνηση βάσει ενός τριετούς κυλιόμενου ανώτατου ορίου δαπανών για το κράτος, τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης και την τοπική αυτοδιοίκηση

- Η ενδυνάμωση της θέσης του Υπουργείου Οικονομικών σε σχέση με τα υπόλοιπα υπουργεία τόσο κατά την φάση προετοιμασίας όσο και εκτέλεσης του προϋπολογισμού (δίνοντας στον Υπουργό δικαίωμα αρνησικυρίας στις αποφάσεις για δαπάνες και στην εκτέλεσή τους)
- Η εισαγωγή υποχρεωτικού αποθεματικού έκτακτων αναγκών στον προϋπολογισμό, της τάξεως του 10% της συνολικής πίστωσης για κρατικές δαπάνες, εκτός από μισθούς, συντάξεις και τόκους. Η χρήση του αποθεματικού έκτακτης ανάγκης θα αποφασίζεται από τον Υπουργό Οικονομικών
- Η διασφάλιση ότι το κοινοβούλιο δεν αλλάζει το συνολικό μέγεθος του προϋπολογισμού κατά το στάδιο έγκρισης, αλλά επικεντρώνεται στη σύνθεση των δημόσιων δαπανών και εσόδων και στην αξιοπιστία των προβλέψεων για τα έξοδα και τα έσοδα.
- Η εισαγωγή ισχυρότερων μηχανισμών ελέγχου των δαπανών, ειδικότερα μέσω της εφαρμογής κατάλληλων ελέγχων για την παρακολούθηση της ανάληψης υποχρεώσεων, μέσω των οποίων οι φορείς δαπανών (υπουργεία, τοπική αυτοδιοίκηση, οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης, νοσοκομεία και νομικά πρόσωπα) θα αναφέρονται τακτικά στο Υπουργείο Οικονομικών σχετικά με τις εκκρεμείς αναλήψεις υποχρεώσεων σε σύγκριση με τις πιστώσεις του προϋπολογισμού.
- Η εισαγωγή ενός κανόνα εσόδων για την γενική κυβέρνηση, σύμφωνα με τον οποίο η διάθεση των εσόδων εφόσον αυτά ξεπερνούν τις προβλέψεις θα καθορίζεται εκ των προτέρων στον προϋπολογισμό.
- Η δημιουργία μιας ειδικής υπηρεσίας προϋπολογισμού στο Κοινοβούλιο που θα παρέχει ανεξάρτητες συμβουλές και ειδικό λεπτομερή έλεγχο σε δημοσιονομικά ζητήματα, θα αναφέρεται δημοσίως για τα δημοσιονομικά σχέδια και την εκτέλεσή τους, καθώς και για τις μακροοικονομικές υποθέσεις που χρησιμοποιούνται στον προϋπολογισμό.

Το κοινοβούλιο θα υιοθετήσει μεταρρύθμιση του νομικού πλαισίου που διέπει τους μισθούς του δημόσιου σε συμφωνία με τον παρόν Μνημόνιο.

iii. Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις Μεταρρύθμιση και εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης

Η κυβέρνηση θα υιοθετήσει όλα τα απαραίτητα νομοσχέδια και διατάγματα που απαιτούνται για την πλήρη εφαρμογή της μεταρρύθμισης της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Η κυβέρνηση θα ολοκληρώσει τη δημιουργία της Ενιαίας Αρχής Πληρωμών για τους μισθούς στο δημόσιο τομέα. Το Υπουργείο Οικονομικών θα δημοσιεύσει μια αναλυτική έκθεση, βασισμένη σε πληροφορίες και με τη συνεργασία της Αρχής Ενιαίων Πληρωμών, για τη δομή και το ύψος των

αποζημιώσεων, το μέγεθος και τη δυναμική της απασχόλησης στη γενική κυβέρνηση.

Οι αρχές θα ολοκληρώσουν τη πρώτη φάση της μεταρρύθμισης για το ενιαίο σύστημα κρατικών προμηθειών, με τη δημιουργία μιας κεντρικής αρχής προμηθειών και με την άμεση εφαρμογή της ηλεκτρονικής πλατφόρμας για τις κρατικές προμήθειες και θα εισάγουν τη χρήση ηλεκτρονικών συστημάτων δημοπρασίας. Θα πρέπει να διασφαλιστεί μία κοινή προσέγγιση και κοινές διαδικασίες για τη διενέργεια πλειοδοτικών διαγωνισμών, καθώς και για ελέγχους εκ των προτέρων (ex ante) και εκ των υστέρων (ex post).

Η κυβέρνηση θα υιοθετήσει νομοσχέδια και μέτρα απαραίτητα για την εφαρμογή της ατζέντας για Καλύτερη Ρύθμιση.

Για τον εκσυγχρονισμό του συστήματος υγείας Η Κυβέρνηση θα υιοθετήσει νομοθεσία για το θεσμικό πλαίσιο προμηθειών υγείας (Νόμος 3580/2007), θα δημιουργήσει σύστημα για τη διαχείριση των φαρμάκων, το οποίο θα ευνοεί την χρήση γενόσιμων φαρμάκων- αντίγραφα (, συμπεριλαμβανομένου και ενός συστήματος ηλεκτρονικής παρακολούθησης των συνταγών των γιατρών.

Η Κυβέρνηση θα ολοκληρώσει το πρόγραμμα μηχανοργάνωσης των νοσοκομείων, αναβαθμίζοντας τα συστήματα κατάρτισης των προϋπολογισμών τους και τη μεταρρύθμιση των συστημάτων διοίκησης, λογιστικής διαχείρισης (συμπεριλαμβανομένου και διπλογραφικού λογιστικού συστήματος) και χρηματοοικονομικής διαχείρισης.

Η Κυβέρνηση θα διασφαλίσει περισσότερη δημοσιονομική και λειτουργική επίβλεψη των δαπανών υγείας από τον Υπουργό Οικονομικών, τη δημοσίευση ελεγμένων λογαριασμών και τη βελτίωση των μηχανισμών τιμολόγησης και κοστολόγησης.

Ενδυνάμωση των θεσμών της αγοράς εργασίας Σε συνέχεια διαλόγου με κοινωνικούς εταίρους, η Κυβέρνηση θα προτείνει και το Κοινοβούλιο θα υιοθετήσει νομοθεσία για την μεταρρύθμιση του πλαισίου μισθολογικών διαπραγματεύσεων στον ιδιωτικό τομέα, που θα προβλέπουν τη μείωση της αμοιβής της υπερωριακής εργασίας και τη μεγαλύτερη ευελιξία στη διαχείριση του χρόνου εργασίας. Θα επιτρέψει σε τοπικά σύμφωνα να θέτουν τις μισθολογικές αυξήσεις χαμηλότερα από τις κλαδικές συμφωνίες και να εισάγουν αμοιβές που θα συνδέονται με την παραγωγικότητα σε επίπεδο επιχείρησης.

Η Κυβέρνηση θα αλλάξει τον κανονισμό σχετικά με το σύστημα διαιτησίας, (Νόμος 1876/1990) έτσι ώστε και τα δύο μέλη να μπορούν να καταφύγουν στη διαιτησία αν διαφωνούν με τη πρόταση του μεσολαβητή.

Σε συνέχεια διαλόγου με κοινωνικούς εταίρους, η κυβέρνηση θα υιοθετήσει νομοθεσία για τους κατώτατους μισθούς με εισαγωγή μισθών κάτω από τον κατώτατο μισθό (sub-minima) για ευάλωτες ομάδες, όπως οι νέοι και οι μακροχρόνια άνεργοι και θα εφαρμόσει μέτρα που θα εγγυώνται ότι οι τρέχοντες κατώτατοι μισθοί θα παραμείνουν σταθεροί σε ονομαστικούς όρους για τρία χρόνια.

Η κυβέρνηση θα αλλάξει την νομοθεσία για την προστασία της εργασίας παρατείνοντας την περίοδο μαθητείας για νέες θέσεις εργασίας στο ένα έτος, μειώνοντας το συνολικό επίπεδο αποζημίωσης σε περίπτωση απόλυσης και διασφαλίζοντας ότι το καθεστώς αποζημίωσης θα είναι το ίδιο για ειδικευμένους και ανειδίκευτους εργάτες, αυξάνοντας το ελάχιστο όριο ενεργοποίησης των κανόνων μαζικών απολύσεων ειδικά για μεγάλες επιχειρήσεις και διευκολύνοντας τη χρήση συμβάσεων προσωρινής εργασίας και ημιαπασχόλησης.

Για την ενδυνάμωση του ανταγωνισμού στις ανοιχτές αγορές Η κυβέρνηση θα αλλάξει την υπάρχουσα (κλαδική) νομοθεσία σε σημαντικούς τομείς υπηρεσιών όπως ο τουρισμός, το λιανικό εμπόριο και η εκπαίδευση. Η νέα νομοθεσία θα πρέπει να διευκολύνει την ίδρυση υπηρεσιών, μειώνοντας σημαντικά τις απαιτήσεις που αναφέρονται στα Άρθρα 15 και 25 της Οδηγίας για τις Υπηρεσίες και ειδικά απαιτήσεις σχετιζόμενες με ποσοτικούς και γεωγραφικούς περιορισμούς, νομικές απαιτήσεις, μετοχικές απαιτήσεις, κατώτερες ή ανώτερες αμοιβές και περιορισμούς σε πολυτομεακές δραστηριότητες. Θα πρέπει επίσης να διευκολύνει την παροχή διασυνοριακών υπηρεσιών, εφαρμόζοντας την παράγραφο σχετικά με την ελευθερία παροχής υπηρεσιών του Άρθρου 16 της Οδηγίας για τις Υπηρεσίες μέσω μιας προσέγγισης, η οποία θα διασφαλίζει νομική βεβαιότητα για τους παρόχους υπηρεσιών, δηλαδή καθορίζοντας στην αντίστοιχη (κλαδική) νομοθεσία ξεκάθαρα ποιες προϋποθέσεις αφορούν ή όχι διασυνοριακές υπηρεσίες. Η κυβέρνηση θα προτείνει νομοθεσία για την άρση των περιορισμών σε κλειστά επαγγέλματα συμπεριλαμβανομένων:

- του νομικού επαγγέλματος, να άρει περιττούς περιορισμούς για ελάχιστη αμοιβή, την ουσιαστική απαγόρευση διαφήμισης, γεωγραφικούς περιορισμούς σχετικά με το που μπορούν οι δικηγόροι να δρουν στην Ελλάδα
- του φαρμακευτικού επαγγέλματος, σχετικά με τον περιορισμό του αριθμού των φαρμακείων και το ελάχιστο περιθώριο κέρδους
- του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος, σχετικά με την ελάχιστη αμοιβή, περιορισμό στον αριθμό των συμβολαιογράφων, γεωγραφικούς περιορισμούς σχετικά με το που μπορούν οι συμβολαιογράφοι να δρουν και την ουσιαστική απαγόρευση διαφήμισης.
- αρχιτέκτονες, σχετικά με την ελάχιστη αμοιβή

- μηχανικοί, σχετικά με την ελάχιστη αμοιβή
- ορκωτοί λογιστές, σχετικά με την ελάχιστη αμοιβή Η κυβέρνηση θα υιοθετήσει νομοθεσία και θα πάρει τα απαραίτητα μέτρα ώστε να ολοκληρώσει την πλήρη και ουσιαστική μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των κανόνων της ΕΕ σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, συμπεριλαμβανομένης της Οδηγίας για τα Επαγγελματικά Προσόντα (Οδηγία 2005/36/ΕΕ) και τη συμμόρφωση με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Η κυβέρνηση θα υιοθετήσει νομοθεσία για την απλοποίηση και την επιτάχυνση της διαδικασίας αδειοδότησης επιχειρήσεων, βιομηχανικών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων, η οποία μεταξύ άλλων θα αναθεωρήσει το Νόμο 3325/05, θα εφαρμόσει το Νόμο 3335/05 για βιομηχανικές ζώνες, και θα εφαρμόσει το χωροταξικό σχέδιο.

Η κυβέρνηση θα υιοθετήσει νομοθεσία που θα τροποποιεί το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο της Ελληνικής Αρχής Ανταγωνισμού (ΕΑΑ), η οποία θα καταργεί το σύστημα κοινοποίησης για όλες τις συμφωνίες που υπάγονται στο πεδίο δράσης του Άρθρου 1 του Νόμου 703/1977, θα δίνει στην ΕΑΑ τη δύναμη να απορρίπτει καταγγελίες, θα αυξήσει την ανεξαρτησία των μελών της ΕΑΑ και θα ιδρύσει εύλογο για την διερεύνηση και έκδοση αποφάσεων. **Προώθηση επενδύσεων και εξαγωγών** Η κυβέρνηση θα διενεργήσει μια σε βάθος εκτίμηση όλων των δράσεων Έρευνας & Ανάπτυξης και καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένων των διαφόρων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, με σκοπό να προσαρμόσει την εθνική στρατηγική.

Η κυβέρνηση θα δημιουργήσει ένα εξωτερικό συμβουλευτικό σώμα χρηματοδοτούμενο από το 7ο Πρόγραμμα Έρευνας και Ανάπτυξης, για να εξετάσει τον τρόπο ενίσχυσης της καινοτομίας, την ενίσχυση των δεσμών μεταξύ δημόσιας έρευνας και ελληνικών βιομηχανιών και την ανάπτυξη περιφερειακών ομαδοποιημένων βιομηχανικών (clusters).

Αύξηση της απορρόφησης των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής Η κυβέρνηση πρέπει να επιτύχει τους στόχους για τις απαιτήσεις πληρωμών (οι οποίες θα μετρηθούν βάσει πιστοποιημένων στοιχείων) και για την υποβολή μεγάλων σχεδίων.

4. Ενέργειες για τον τέταρτο απολογισμό

(να έχουν ολοκληρωθεί ως το τέλος του πρώτου τριμήνου του 2011)

i. Δημοσιονομική προσαρμογή Αυστηρή εκτέλεση του προϋπολογισμού για το 2011 σύμφωνα με το παρόν Μνημόνιο και τα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής του προϋπολογισμού. Η πρόοδος θα εξετάζεται βάσει των (σωρευτικών) ανώτατων ορίων ελλείμματος που περιλαμβάνονται στο

ΜΟΧΠ (συμπεριλαμβανομένου και του ΤΜΣ) **ii. Διαρθρωτικές δημοσιονομικές ρυθμίσεις** Το κοινοβούλιο να υιοθετήσει νομοθεσία για την ενδυνάμωση του δημοσιονομικού πλαισίου, σύμφωνα με το υπόμνημα αυτό. **iii. Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις Μεταρρύθμιση και εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης** Η Κυβέρνηση θα ολοκληρώσει την αποτελεσματική ενσωμάτωση της Οδηγίας 2007/66/ΕΚ για τις διαδικασίες προσφυγής στον τομέα της σύναψης δημόσιων συμβάσεων και ταυτόχρονα θα διασφαλίσει ότι η ευθύνη για την εξέταση των διαδικασιών ανάθεσης θα δίνεται στα διοικητικά δικαστήρια. Η Κυβέρνηση θα ολοκληρώσει την υιοθέτηση της Οδηγίας 2009/81 για τις δαπάνες ασφάλειας και άμυνας.

Μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος Η Κυβέρνηση θα υλοποιήσει πλήρως το σχέδιο ανάκαμψης του τομέα των σιδηροδρόμων ώστε να καταστούν οι δραστηριότητές του κερδοφόρες, υλοποιώντας την οδηγία της ΕΕ και αναδιαρθρώνοντας την εταιρία συμμετοχών.

Το κοινοβούλιο θα υιοθετήσει νομοθεσία που θα απελευθερώνει τις δραστηριότητες των τομέων της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου.

Η κυβέρνηση θα λάβει μέτρα, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της ΕΕ, ώστε να ενισχυθεί η ανεξαρτησία και οι δυνατότητες της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (ΡΑΕ) και να απελευθερωθεί ο τομέας του χειρισμού των συστημάτων μεταβίβασης της ΔΕΣΜΗΕ (ηλεκτρισμός) και της ΔΕΣΦΑ (φυσικό αέριο), συμπεριλαμβανομένης και της προώθησης διαφανών κριτηρίων και διαδικασιών επιλογής του προέδρου και των μελών της ΡΑΕ.

5. Ενέργειες για τον πέμπτο απολογισμό

(να έχουν ολοκληρωθεί ως το τέλος του δεύτερου τριμήνου του 2011)

i. Δημοσιονομική προσαρμογή Αυστηρή εκτέλεση του προϋπολογισμού για το 2011 σύμφωνα με το παρόν Μνημόνιο και τα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής του προϋπολογισμού. Η πρόοδος θα εξετάζεται βάσει των τριμηνιαίων ανώτατων ορίων ελλείμματος του ΜΟΧΠ (συμπεριλαμβανομένου και του ΤΜΣ).

ii. Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις Μεταρρύθμιση για τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης Η Κυβέρνηση θα θεσπίσει νομοθεσία/διάταγμα, με το οποίο θα καθιερώνεται ένα απλοποιημένο σύστημα αμοιβών (που να περιλαμβάνει το βασικό μισθό και τα επιδόματα) και να ισχύει για όλους τους δημοσίους υπαλλήλους, εξασφαλίζοντας ότι η αμοιβή αντανακλά την παραγωγικότητα και τα καθήκοντα: αυτή η μεταρρύθμιση θα πρέπει να είναι μέρος μίας συνολικής αναμόρφωσης της διαχείρισης ανθρωπίνων πόρων του δημοσίου τομέα.

Με βάση τα ευρήματα από την εξωτερική και ανεξάρτητη αξιολόγηση της δημόσιας διοίκησης σε κεντρικό επίπεδο, η Κυβέρνηση θα υιοθετήσει νομοθεσία και μέτρα για τον εξορθολογισμό της χρήσης των πόρων, την οργάνωση της δημόσιας διοίκησης και των κοινωνικών προγραμμάτων.

Οι αρχές θα λάβουν τα ακόλουθα μέτρα για την ενδυνάμωση των θεσμών στην αγορά εργασίας

Η Κυβέρνηση θα ολοκληρώσει τη μεταρρύθμιση για την ενδυνάμωση της Επιθεώρησης Εργασίας, η οποία πρέπει να στελεχωθεί πλήρως με εξειδικευμένο προσωπικό και να έχει ποσοτικούς στόχους σε σχέση με τον αριθμό των ελέγχων που θα πραγματοποιεί.

Η κυβέρνηση θα υιοθετήσει νομοθεσία για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας και θα απαιτεί την εγγραφή/καταχώρηση νέων εργαζομένων πριν αυτοί αναλάβουν υπηρεσία.

Αναθεώρηση των περιθωρίων βελτίωσης της στόχευσης των κοινωνικών δαπανών έτσι ώστε να ενδυναμωθεί το κοινωνικό δίκτυο προστασίας για τις πιο ευάλωτες ομάδες.

Ενίσχυση του ανταγωνισμού στις ανοιχτές αγορές

Η Κυβέρνηση θα θεσπίσει συγκεκριμένη νομοθεσία για την κατάργηση των κλειστών επαγγελμάτων, συμπεριλαμβανομένων των νομικών επαγγελμάτων, φαρμακείων, συμβολαιογράφων, αρχιτεκτόνων, μηχανικών και ορκωτών λογιστών.

Αύξηση της απορρόφησης των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής

Η κυβέρνηση θα εκπληρώσει τους στόχους για τις απαιτήσεις πληρωμών (οι οποίες θα μετρηθούν βάσει πιστοποιημένων στοιχείων).

6. Ενέργειες για τον έκτο απολογισμό

(να έχουν ολοκληρωθεί ως το τέλος του τρίτου τριμήνου του 2011)

i. Δημοσιονομική προσαρμογή Αυστηρή εκτέλεση του προϋπολογισμού για το 2011 σύμφωνα με το παρόν Μνημόνιο και τα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής του προϋπολογισμού. Η πρόοδος θα εξετάζεται βάσει των τριμηνιαίων ανώτατων ορίων ελλείμματος του ΜΟΧΠ (συμπεριλαμβανομένου και του ΤΜΣ).

Η Κυβέρνηση θα υιοθετήσει έναν προκαταρκτικό προϋπολογισμό για το 2012 στοχεύοντας στην περαιτέρω μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης, σύμφωνα με το πρόγραμμα, και περιλαμβάνοντας την αναλυτική παρουσίαση των μέτρων προσαρμογής που ανέρχονται σε τουλάχιστον 2,2% του ΑΕΠ. Τα μέτρα αυτά είναι: (σε εξαιρετικές

περιπτώσεις, μπορούν να ληφθούν υπ' όψιν μέτρα που αποφέρουν ανάλογη εξοικονόμηση, σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το ΔΝΤ και την ΕΚΤ)

- Μείωση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα επιπροσθέτως του κανόνα της μίας πρόσληψης ανά πέντε συνταξιοδοτήσεις. Αυτό θα επιτρέψει εξοικονόμηση τουλάχιστον 600 εκ. ευρώ.
- Ειδικός φόρος κατανάλωσης για τα μη αλκοολούχα ποτά, συνολικής απόδοσης τουλάχιστον 300 εκ. ευρώ.
- Συνέχιση της επέκτασης της βάσης για τον φόρο ακίνητης περιουσίας με την αναθεώρηση των αντικειμενικών αξιών απόδοσης τουλάχιστον 200 εκ. ευρώ πρόσθετων εσόδων.
- Συνέχιση της αναδιοργάνωσης της τοπικής αυτοδιοίκησης για την εξοικονόμηση τουλάχιστον 500 εκ. ευρώ.
- Αναστολή στις ονομαστικές αυξήσεις συντάξεων.
- Συνέχιση της αύξησης της αποτελεσματικότητας των τεκμηρίων φορολόγησης των επαγγελματιών με στόχο τη συλλογή τουλάχιστον 100 εκ. ευρώ επιπλέον.
- Μείωση των επιδοτήσεων σε δημόσιες επιχειρήσεις κατά τουλάχιστον 800 εκ. ευρώ, ως αποτέλεσμα της αναδιάρθρωσής τους.
- Επιδόματα ανεργίας με κριτήρια τα ελάχιστα απαιτούμενα μέσα διαβίωσης. Στόχος είναι η εξοικονόμηση 500 εκ. ευρώ.
- Η εξασφάλιση επιπρόσθετων εσόδων από την αδειοδότηση τυχερών παιγνίων: τουλάχιστον 225 εκ. ευρώ από την πώληση αδειών και 400 εκ. ευρώ από δικαιώματα.
- Περαιτέρω διεύρυνση της βάσης του ΦΠΑ με την εφαρμογή του κανονικού συντελεστή για αγαθά και υπηρεσίες που τώρα υπάγονται στον μειωμένο συντελεστή ΦΠΑ, στοχεύοντας την συλλογή τουλάχιστον επιπλέον 300 εκ. ευρώ.

ii. Διαρθρωτικές αλλαγές Μεταρρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης:

Η Κυβέρνηση θα διασφαλίσει την πλήρη εφαρμογή της Ατζέντας για την Καλύτερη Νομοθέτηση σχετικά με τη μείωση του διοικητικού βάρους κατά 20% σε σύγκριση με το 2008 και θα καταθέσει έκθεση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος: Η κυβέρνηση θα τροποποιήσει τη νομοθεσία ώστε να περιορίσει τα φορολογικά εμπόδια σε συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων, όπως η μη μεταφορά

συσσωρευμένων ζημιών μαζί με την επιχείρηση και ο πολύπλοκος υπολογισμός των υπερβολικών κερδών (νόμος 3522/2006 άρθρο 11) κατά τη μεταβίβαση εταιρειών.

Η Κυβέρνηση θα λάβει αποφάσεις για την απλοποίηση της διαδικασίας τελωνειακής εκκαθάρισης των εξαγωγών και εισαγωγών και θα δώσει τη σχετική δυνατότητα εκκαθάρισης φορτίων σε μεγάλες επιχειρήσεις ή βιομηχανικές περιοχές αντί των τελωνείων. Η Κυβέρνηση θα καταργήσει την απαίτηση για εγγραφή στο μητρώο εξαγωγέων του εμπορικού επιμελητηρίου για την απόκτηση πιστοποιητικού προέλευσης.

7. Ενέργειες για τον έβδομο απολογισμό

(να έχουν ολοκληρωθεί ως το τέλος του τέταρτου τριμήνου του 2011)

i. Δημοσιονομική προσαρμογή Η κυβέρνηση θα επιτύχει τους στόχους τους προγράμματος για το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης για το 2011. Το Κοινοβούλιο θα υιοθετήσει ένα προσχέδιο προϋπολογισμού για το 2012 για περαιτέρω μείωση τους ελλείμματος και θα συμπεριλάβει μέτρα προσαρμογής τα οποία θα ανέρχονται σε τουλάχιστον 2,2% του ΑΕΠ σύμφωνα με το Μνημόνιο.

ii. Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις Αύξηση της απορρόφησης των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής:

Η κυβέρνηση θα εκπληρώσει τους στόχους για τις απαιτήσεις πληρωμών (οι οποίες θα μετρηθούν βάσει πιστοποιημένων στοιχείων).

Εισαγωγή ενός διαδικτυακού ανοιχτού συστήματος επιτήρησης των διαδικασιών αποδοχής των προτάσεων έργων και υλοποίησης των δημοσίων έργων.

Διασφάλιση ότι η διαχειριστική επάρκεια όλων των διαχειριστικών αρχών και ενδιάμεσων φορέων των επιχειρησιακών προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2007-1013, έχει πιστοποιηθεί από τον διεθνή οργανισμό πιστοποίησης σύμφωνα με το πρότυπο ISO 9001: 2008 (Ποιότητα Διοίκησης).

Ειδικές Οδηγίες

Παροχή στοιχείων

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος, οι ακόλουθοι δείκτες και εκθέσεις πρέπει να τίθενται από τις αρμόδιες αρχές στη διάθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της ΕΚΤ και του ΔΝΤ σε τακτική βάση. Σε γενικές γραμμές, πληροφορίες που παρέχονται σε άλλους πολυμερείς και διμερείς πιστωτές, που συμμετέχουν σε πρόγραμμα οικονομικής βοήθειας όπου υπάρχει και κοινοτική συμμετοχή, θα παρέχονται και στην Επιτροπή, εκτός αν η

Επιτροπή έχει δηλώσει ότι αυτό δεν απαιτείται. Οι αρχές θα υποβάλλουν στην Επιτροπή και την ΕΚΤ εκθέσεις συμμόρφωσης σχετικά με την εκπλήρωση των προϋποθέσεων αμέσως μετά τις ημερομηνίες δοκιμής.

Παρέχονται από το Υπουργείο Οικονομικών

Προκαταρκτικά μηνιαία στοιχεία για την εφαρμογή του κρατικού προϋπολογισμού (συμπεριλαμβανομένης της κύριας λειτουργικής κατηγοριοποίησης των εσόδων και δαπανών και ανά υπουργείο).

Μηνιαίως, 15 ημέρες μετά το τέλος κάθε μήνα- αυτές οι πληροφορίες θα περιλαμβάνονται επίσης σε επόμενες διαβιβάσεις σε περίπτωση αναθεώρησης. Επικαιροποιημένα μηνιαία σχέδια για την κατάσταση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού για το υπόλοιπο του έτους, συμπεριλαμβανομένης της κύριας λειτουργικής κατηγοριοποίησης των εσόδων και δαπανών ανά υπουργείο.

Μηνιαίως, 30 ημέρες μετά το τέλος κάθε μήνα Προκαταρκτικά μηνιαία στοιχεία ρευστότητας για φορείς γενικής κυβέρνησης (εκτός του Κράτους).

Μηνιαίως, 30 ημέρες μετά το τέλος κάθε μήνα- αυτά τα στοιχεία θα περιλαμβάνονται επίσης σε επόμενες διαβιβάσεις σε περίπτωση αναθεώρησης. Μηνιαία στοιχεία για τη μισθοδοσία του Δημοσίου (της γενικής κυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένης της λειτουργικής κατηγοριοποίησης σε ονομαστικούς μισθούς και επιδόματα σε δημοσίους υπαλλήλους ανά υπουργείο και δημόσιο φορέα), αριθμό υπαλλήλων (συμπεριλαμβανομένης της λειτουργικής κατηγοριοποίησης ανά υπουργείο και δημοσίων φορέων εκτός της κεντρικής κυβέρνησης), μέσο μισθό (συμπεριλαμβανομένου του βασικού μισθού, παροχών και επιδομάτων). Θα προστίθεται λειτουργική κατηγοριοποίηση αυτών των στοιχείων στους κύριους δημόσιους φορείς.

Μηνιαίως, 30 ημέρες μετά το τέλος κάθε μήνα (έναρξη Ιούνιος 2010)

Τριμηνιαία στοιχεία για τους λογαριασμούς της γενικής κυβέρνησης και του δημόσιου χρέους σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανονισμούς στατιστικής.

Τριμηνία λογιστικά στοιχεία, 90 ημέρες μετά το τέλος κάθε τριμήνου.

Εβδομαδιαία πληροφόρηση για τα στοιχεία ρευστότητας της Κυβέρνησης με αναφορά στη χρήση και πηγή κεφαλαίου καθώς και για τη σχετική χρονική περίοδο- επίσης πληροφόρηση για κύριες κυβερνητικές δαπάνες και έσοδα.

Εβδομαδιαίως την Παρασκευή, με αναφορά στην προηγούμενη Πέμπτη. Στοιχεία για τη χρηματοδότηση φορέων γενικής κυβέρνησης εκτός της κεντρικής κυβέρνησης **Μηνιαίως όχι αργότερα από 15 ημέρες μετά το**

τέλος κάθε μήνα-αυτές οι πληροφορίες θα περιλαμβάνονται και σε επόμενες διαβιβάσεις σε περίπτωση αναθεώρησης.

Στοιχεία οφειλόμενων δαπανών (με τις καθυστερούμενες οφειλές) της γενικής κυβέρνησης συμπεριλαμβανομένου του κράτους, της τοπικής αυτοδιοίκησης, της κοινωνικής ασφάλισης και νομικών προσώπων.

Τριμηνιαίως, εντός 55 ημερών μετά το τέλος κάθε τριμήνου. Στοιχεία οφειλόμενων δαπανών (καθυστερούμενες οφειλές) του Κράτους και των νοσοκομείων.

Μηνιαίως, 30 ημέρες μετά το τέλος κάθε μήνα. Δημόσιο Χρέος και επιχορηγήσεις της γενικής κυβέρνησης σε δημόσιες επιχειρήσεις και στον ιδιωτικό τομέα.

Μηνιαίως, εντός ενός μήνα. Στοιχεία εσόδων και δαπανών και ισολογισμοί των 30 μεγαλύτερων δημοσίων επιχειρήσεων, βάσει συνολικών δαπανών.

Τριμηνιαίως, τρεις μήνες μετά το τέλος κάθε τριμήνου. Στοιχεία των κοινοτικών επιδοτήσεων (αποζημιώσεις και προκαταβολές), δαπάνες κεφαλαίων και επιχορηγήσεις καλυπτόμενες από κοινοτικές προκαταβολές ή υποψήφιας, για κοινοτική αποζημίωση, επιχορηγήσεις από προγράμματα κοινοτικής βοήθειας, ειδικώς συμφωνημένα με την ΕΕ **Μηνιαίως εντός τριών εβδομάδων μετά το τέλος κάθε μήνα** Μηνιαία αναφορά των συναλλαγών από τους εκτός προϋπολογισμού λογαριασμούς **Μηνιαίως στο τέλος κάθε μήνα.** Μηνιαία στοιχεία των συναλλαγών ειδικών λογαριασμών **Μηνιαίως στο τέλος κάθε μήνα** Έκθεση προόδου για την εκπλήρωση των προϋποθέσεων πολιτικής **Μηνιαίως στο τέλος κάθε μήνα** **Παρέχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος.**

Στοιχεία ενεργητικού και παθητικού της Τράπεζας της Ελλάδος **Εβδομαδιαίως κάθε επόμενη εργάσιμη ημέρα** Στοιχεία ενεργητικού και παθητικού του ελληνικού τραπεζικού συστήματος- συγκεντρωτικοί νομισματικοί ισολογισμοί των πιστωτικών ιδρυμάτων **Μηνιαίως 30 ημέρες μετά το τέλος κάθε μήνα** Εξέλιξη της εξωτερικής χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών στις θυγατρικές τους στο εξωτερικό (2)

Μηνιαίως 15 ημέρες μετά το τέλος κάθε μήνα Εξωτερικές χρηματοδοτικές ροές για το τραπεζικό σύστημα, τις επιχειρήσεις, το δημόσιο τομέα, συμπεριλαμβανομένων των αναμενόμενων εξελίξεων εντός των επομένων 12 μηνών **Μηνιαίως 30 ημέρες μετά το τέλος κάθε μήνα** Έκθεση για τη ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος **Εβδομαδιαίως την επόμενη εργάσιμη** Έκθεση για την εξέλιξη των δεικτών χρηματοπιστωτικής σταθερότητας **Τριμηνιαίως 15 ημέρες μετά το τέλος κάθε τριμήνου, σύμφωνα με διαθεσιμότητα στοιχείων** Έκθεση σε αποτελέσματα από τα τακτικά τεστ φερεγγυότητας ακραίων καταστάσεων **Τριμηνιαίως 15 ημέρες μετά το τέλος κάθε τριμήνου, σύμφωνα με διαθεσιμότητα στοιχείων**

Αναλυτική αναφορά του ισολογισμού του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας με αναφορά και επεξήγηση των μεταβολών των λογαριασμών **Εβδομαδιαίως την επόμενη εργάσιμη** (2) όλα τα είδη δανεισμού και κεφαλαίου καθώς επίσης και τις καθαρές καταθέσεις στις θυγατρικές στο εξωτερικό.

Ειδικές Οδηγίες Χρηματοπιστωτικής σταθερότητας

Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

Γενικά

- Ο σκοπός του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ταμείο) είναι να διατηρήσει τη σταθερότητα στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, χορηγώντας ίδια κεφάλαια σε περίπτωση σημαντικής συρρίκνωσης των κεφαλαίων.
- Το Ταμείο δεν θα στηρίζει τη ρευστότητα, η οποία θα παρέχεται σύμφωνα με τις ισχύουσες ρυθμίσεις.
- Τα ίδια κεφάλαια θα παρέχονται με τη μορφή προνομιούχων μετοχών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα με άδεια της Τράπεζας της Ελλάδος. Οι προνομιούχες μετοχές θα μετατρέπονται σε κοινές, σε επόμενο στάδιο και σύμφωνα με κανόνες που θα εξειδικευθούν περαιτέρω στη νομοθεσία θέσπισης του Ταμείου.
- Η συμμετοχή στο Ταμείο θα είναι υποχρεωτική και θα ενεργοποιείται όταν δεν καλύπτονται οι ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, όπως έχουν οριστεί για συγκεκριμένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα από την Τράπεζα της Ελλάδος, ως αρμόδια εποπτική αρχή και όταν δεν μπορεί να βρεθεί άλλη ιδιωτική λύση.
- Εάν τα πιστωτικά ιδρύματα δεν δύνανται να συγκεντρώσουν εγκαίρως επιπρόσθετα κεφάλαια για να αποπληρώσουν το Ταμείο, θα εφαρμόζεται σχέδιο αναδιάρθρωσής τους υπό την αιγίδα του Ταμείου, κατ' εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού και κρατικών ενισχύσεων.
- Το Ταμείο θα ιδρυθεί με ειδική ελληνική νομοθεσία.
- Προβλέπεται αρχική επταετής διάρκεια. Μετά το τέλος αυτής της περιόδου η κυριότητα του Ταμείου περνά στο Ελληνικό Δημόσιο, μέχρι το ύψος της συμμετοχής του στο μετοχικό κεφάλαιο του Ταμείου.

Νομικό Καθεστώς

- Το Ταμείο θα δημιουργηθεί ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, ώστε να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα και η λειτουργία του (π.χ. για

διευκόλυνση προσλήψεων και αποδοχών του κατάλληλα καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού).

- Η νομική δομή του Ταμείου θα επιτρέπει την ιδιωτική συμμετοχή.

Χρηματοδότηση Κεφαλαίων

- Το Ταμείο θα χρηματοδοτείται με ποσό 10 δις ευρώ από την ελληνική κυβέρνηση από πηγές προερχόμενες από το κοινό πρόγραμμα ΕΕ/ΔΝΤ. Αυτό σημαίνει ότι ο κίνδυνος ζημιών αναλαμβάνεται πλήρως από την ελληνική κυβέρνηση ως κύριος μέτοχος του Ταμείου. Η αγορά των προνομιούχων μετοχών του Ταμείου θα γίνει τοις μετρητοίς.

Οργανωτικά ζητήματα

- Το Ταμείο θα διοικείται από ένα διοικητικό συμβούλιο, αποτελούμενο από (1) έναν επικεφαλής, έναν εκτελεστικό διευθυντή και τρεις διευθυντές που θα ορίζονται από τον Διοικητή της ΤτΕ, και (2) δύο ex officio διευθυντές που εκπροσωπούν το Υπουργείο Οικονομικών και τον Διοικητή της ΤτΕ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η ΕΚΤ θα ορίσουν έναν παρατηρητή που θα συμμετέχει χωρίς δικαίωμα ψήφου στις συνεδριάσεις του διοικητικού συμβουλίου (με την επιφύλαξη, στην περίπτωση του παρατηρητή της Ε. Επιτροπής, της εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού και κρατικών ενισχύσεων).
- Ο επικεφαλής, ο εκτελεστικός διευθυντής και οι μη εκτελεστικούς διευθυντές θα απαιτείται από την νομοθεσία να είναι άτομα εγνωσμένου τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού κύρους στην Ελλάδα, στην ΕΕ ή διεθνώς.
- Καθένας από τους επικεφαλής και μη εκτελεστικούς διευθυντές θα ορίζεται για διάρκεια πέντε ετών, ανανεώσιμη για δύο ακόμα έτη και θα ανακαλείται υποχρεωτικά μόνο κατόπιν σχετικής απόφασης ελληνικού δικαστηρίου μετά από αίτημα είτε του Διοικητή της ΤτΕ είτε του διοικητικού συμβουλίου του Ταμείου όταν (1) δεν είναι πλέον ικανός να ανταποκρίνεται στα απαιτούμενα καθήκοντα της θέσης του ή (2) κριθεί ένοχος για σοβαρή παράνομη συμπεριφορά.
- Κανένα μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου δεν μπορεί να είναι μέλος διοικητικού συμβουλίου χρηματοπιστωτικού ιδρύματος.
- Η νομοθεσία θέσπισης του Ταμείου θα προβλέπει ότι κατά την εκτέλεση των υπό του νόμου καθηκόντων τους, ούτε ο Διοικητής της ΤτΕ, ούτε κάποιο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ταμείου θα αναζητήσουν ή λάβουν οδηγίες από την ελληνική κυβέρνηση ή από άλλο κρατικό φορέα.
- Το διοικητικό συμβούλιο θα παρουσιάζει εξαμηνιαίες εκθέσεις στην ελληνική Βουλή, την Ε.Ε., την ΕΚΤ και το ΔΝΤ.
- Τα λειτουργικά έξοδα καλύπτονται από το ίδιο το Ταμείο.

Εξουσίες του Ταμείου

Για την εκπλήρωση των στόχων του το Ταμείο θα έχει ορισμένες εξουσίες στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που έχει χρηματοδοτήσει, και οι οποίες θα ασκούνται μετά από διαβούλευση με την ΤτΕ. Οι εξουσίες του Ταμείου θα ασκούνται με την επιφύλαξη των εποπτικών αρμοδιοτήτων της ΤτΕ και περιλαμβάνουν ενδεικτικά τα εξής:

- να απαιτεί από την ΤτΕ να του παρέχει για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κάθε πληροφορία απαραίτητη για την ολοκλήρωση του σκοπού του - να ορίζει ένα μέλος στο ΔΣ του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος - να απαιτεί από το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα την υποβολή σχεδίου αναδιάρθρωσης - να έχει δικαίωμα αρνησικυρίας (βέτο) σε αποφάσεις ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος (επιχειρηματική στρατηγική, απόδοση μερισμάτων, θέματα μισθοδοσίας, ρευστότητας και διαχείρισης ενεργητικού παθητικού κ.λ.π.) .

- να συγκαλεί τη ΓΣ των μετόχων του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος όπως ορίζει το εταιρικό δίκαιο - να απαιτεί τη μετατροπή των προνομιούχων μετοχών σε κοινές, όταν το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα αδυνατεί να καλύπτει (1) το ελάχιστο ύψος ιδίων κεφαλαίων όπως ορίζει το σχετικό κανονιστικό πλαίσιο ή (2) ορισμένες οικονομικές απαιτήσεις που θα επιβάλλονται από το σχέδιο αναδιάρθρωσης του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Η νομοθεσία θέσπισης του Ταμείου, θα εξειδικεύσει περαιτέρω μια αντικειμενική διαδικασία που θα ακολουθείται για τις τιμές μετατροπής, λαμβάνοντας υπόψη τις συνέπειες από την παρέμβαση του Ταμείου, τα νομικά κατοχυρωμένα δικαιώματα των μετόχων και τους κοινοτικούς κανόνες κρατικών ενισχύσεων.

- να προχωρά σε διαγνωστικές μελέτες και ειδικούς ελέγχους με τη βοήθεια εξωτερικών ελεγκτών για να αξιολογείται η φερεγγυότητα του τραπεζικού ιδρύματος όταν το Ταμείο κρίνει ότι αυτό είναι απαραίτητο.

Η ΤτΕ, με την ιδιότητα της ως εποπτικός φορέας για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και το Ταμείο θα νομιμοποιούνται για την μέγιστη δυνατή ανταλλαγή εμπιστευτικών πληροφοριών που ορίζει η κοινοτική νομοθεσία.

Κριτήρια για την αύξηση κεφαλαίου

Τα κριτήρια για οποιαδήποτε αύξηση κεφαλαίου θα πρέπει να εναρμονιστούν με την Απόφαση της Επιτροπής της 19.11.2008 (N 560/2008 μέτρα στήριξης για τα πιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα). Η χορήγηση μετοχικού κεφαλαίου υπόκειται ειδικότερα στα παρακάτω κριτήρια.

Τα πιστωτικά ιδρύματα θα καταβάλλουν μη σωρευτική αποζημίωση με βάση τους κανόνες της αγοράς, εκτός εάν η ανάλυση του σχεδίου αναδιάρθρωσης

δικαιολογεί μία εναλλακτική προσέγγιση. Μία μη σωρευτική αποζημίωση με βάση τους κανόνες της αγοράς μπορεί να είναι είτε 10% (όπως ορίζεται στην παραπάνω απόφαση) ή εξαρτώμενη από το προφίλ κινδύνου του πιστωτικού ιδρύματος και την ποιότητα του κεφαλαίου, μεταξύ 7% και 9.3%, ενώ το κεφάλαιο πρώτης βαθμίδας (tier 1) για βασικά υγιή πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει κανονικά να αποζημιώνεται με όχι λιγότερο από 9%.

Τα πιστωτικά ιδρύματα δεν θα καταβάλλουν μερίσματα ή εξοφλούν κουπόνια σε υβριδικό κεφάλαιο, εκτός αν είναι υποχρεωμένα εκ του νόμου να το κάνουν, κάτι που εφαρμόζεται στην περίπτωση κερδοφόρου πιστωτικού ιδρύματος (εν τούτοις το πιστωτικό ίδρυμα δεν θα επιτρέπεται να χρησιμοποιήσει αποθεματικά για να παρουσιάσει κέρδη).

Το πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει να επαναγοράσει τις προνομιούχες μετοχές στο ίδιο ποσό με αυτό που επενδύθηκε αρχικά σε αυτό. Μετά από 5 χρόνια οι μετοχές πρέπει να επανακτηθούν ή πρέπει να αποζημιωθούν με πρόστιμο. Αν δεν μπορούν να επανακτηθούν γιατί δεν καλύπτονται τα κριτήρια κεφαλαιακής επάρκειας, οι προνομιούχες μετοχές πρέπει να μετατραπούν σε κοινές μετοχές.

Έγκριση σχεδίου αναδιάρθρωσης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Κάθε σχέδιο αναδιάρθρωσης πρέπει να είναι σύμφωνο με τους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων και να εγκριθεί με απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με στόχο να διασφαλιστεί ότι το πιστωτικό ίδρυμα θα ανακτήσει τη βιωσιμότητά του στο τέλος της περιόδου αναδιάρθρωσης, ότι θα επιτευχθεί ο επιμερισμός του κόστους ανάμεσα στους μετόχους και ότι θα περιοριστεί η στρέβλωση του ανταγωνισμού.